Scriptores Byzantini VII

CONSTANTIN PORFIROGENETUL

CARTE DE ÎNVĂȚĂTURĂ PENTRU FIUL SĂU ROMANOS

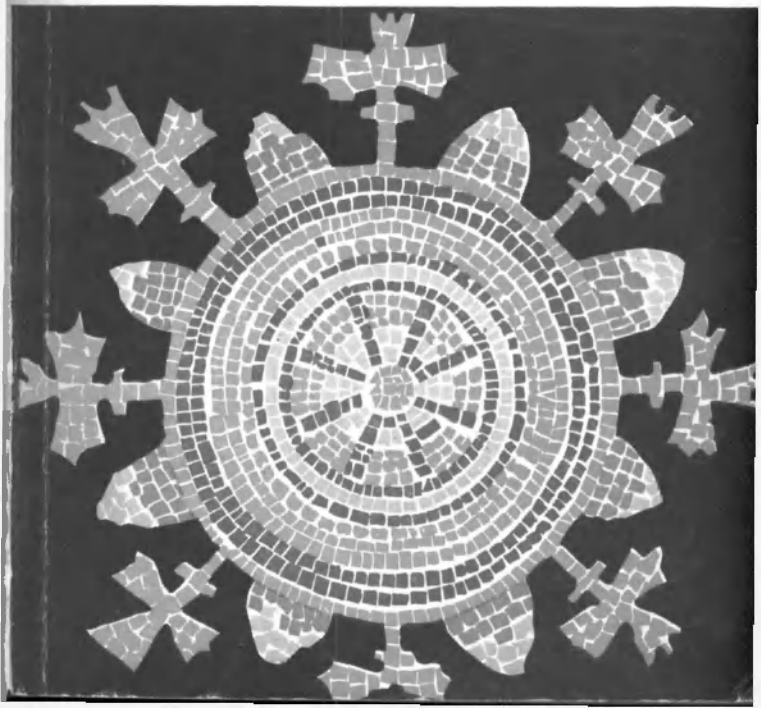

SCRIPTORES BYZANTINI
VII

CONSTANTIN PORFIROGENETUL

CARTE DE ÎNVĂŢĂTURĂ PENTRU FIUL SĂU ROMANÓS

traducere
de
VASILE GRECU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Bucureşti, 1971

Literatura istorică bizantină cuprinde sau istorie universală, începînd de la facerea lumii şi sfîrşind cu începutul vremii contemporane scriitorului, sau istorie contemporană. Cărţile de istorie universală sînt scrise în limba vorbită de toate zilele, pe înţelesul tuturora, şi cititorii lor erau de obicei mulţimea de călugări fără multă învăţătură. Cărţile de istorie contemporană erau scrise de obicei de oamenii implicaţi în evenimentele din timpul lor şi nu o dată formau un fel de apărare şi justificare a rolului jucat de dînşii în viaţa publică a statului şi de aceea uneori erau compuse cu o anumită tendinţă. Limba era greaca savantă, clasicizantă [1].

Scrierea istorică bizantină, a cărei traducere o publicăm pentru întîia dată, nu face parte din nici una din categoriile amintite, e o scriere unică în felul ei şi, din capul locului, nu a fost menită să fie publicată. Drept autor al acestei opere istorice, fără doar şi poate, de mare preţ, este, ori de cîte ori a fost tipărită, arătat savantul împărat Constantin VII Porfirogenetul (913—959, de formă, efectiv însă numai de la 944—959). Fără nici o îndoială, scrierea a fost compusă la îndemnul lui, dar la alcătuirea ei au lucrat cu siguranţă, poate sub supravegherea şi cu îndrumarea învăţatului împărat însuşi, mai mulţi autori.

Autorul scrierii *De administrando imperio*, împăratul Constantin VII Porfirogenetul, „născut în purpură" (adică în camera special amenajată a palatului imperial din Constantinopol, îmbrăcată în stofe de culoarea purpurei), este fiul împăratului Leon al VI-lea cel Înţelept — el însuşi cărturar şi autor al unui tratat de artă militară — şi al împărătesei Zoe; a trăit între anii 905—959. Ajuns împărat în 913, la o vîrstă foarte fragedă, Constantin Porfirogenetul domneşte sub tutela socrului său, generalul Romanos Lacapenos, pînă în 944, cînd preia direct conducerea treburilor publice. Crescut într-o tradiţie intelectuală, Constantin Porfirogenetul este autorul unui şir de lucrări, dintre care cea mai însemnată este cea a cărei traducere o prezentăm pentru prima oară cititorilor români. În afara acesteia, el a mai întocmit o lucrare, compusă intre

[1] Karl Krumbacher: *Geschichte der byzantinischen Litteratur (527—1453)*, în colecţia „Handbuch der Klassischen Altertumswissenschaft", IX. Band, 1. Abteilung, München, 1897, p. 291—408.

934—944, despre provinciile Imperiului bizantin numite „teme" — de unde titlul lucrării *De thematibus* — o biografie a bunicului său, împăratul Vasile I, întemeietorul dinastiei macedonene, şi tratatul *De cerimoniis aulae byzantinae*, referitor la complicatul ceremonial al curţii imperiale de la Bizanţ.

Toate aceste lucrări sînt scrise în scopul de a oferi fiului său Romanos un îndreptar pentru cîrmuirea vastului imperiu care se întindea din Asia pînă în Dalmaţia şi de la Herson pînă în bazinul oriental al Mediteranei. Îndelungatul răgaz pe care i l-a oferit guvernarea împăratului asociat Romanos Lacapenos i-a permis să adîncească problemele teoretice ale conducerii treburilor publice; această experienţă, cuprinsă în lucrările amintite, i-a transmis-o fiului său încă foarte tînăr, pentru a-l pune în situaţia de a face faţă numeroaselor şi complexelor sarcini ale guvernării statului bizantin.

De aici şi titlul de mai tîrziu, cu totul nepotrivit, *De administrando imperio*, adică despre administraţia sau, mai bine spus, conducerea împărăţiei. Aceasta o indică lămurit însuşi autorul împărat cu cuvintele Ἰδοὺ, ἐκτιθημί σοι διδασκαλίαν, „iată învăţătură îţi desfăşor" [2]. Pilduitor în domnie să-i fie împăraţii vrednici şi buni.

Împreună cu scrierile de caracter militar ale părintelui său, Leon al VI-lea cel Înţelept (886—912) — *Problemata* şi *Tactica* —, opera lui Constantin Porfirogenetul alcătuieşte un îndreptar complet în problemele păcii şi ale războiului care confruntau Imperiul bizantin în secolul al X-lea.

Lucrarea *Carte de învăţătură pentru fiul său Romanos* este un vast tur de orizont asupra istoriei, geografiei şi etnografiei lumii cunoscute bizantinilor şi mai ales asupra ţinuturilor care aparţineau sau aparţinuseră — şi deci erau măcar teoretic revendicate de imperiu. Limitele extreme ale acestei *oikumene* sînt de la apus la răsărit Spania şi Iviria (Georgia), iar de la nord spre sud stepele nord-pontice şi Arabia. În acest vast spaţiu geografic, care corespunde în linii mari întinderii maxime a Imperiului roman, pe care Bizanţul îl întrupa în evul mediu, trăiau un mare număr de popoare, ale căror relaţii cu Imperiul îmbrăcau o mare varietate de forme. Arta dificilă de a stăpîni aceste popoare, de a le utiliza unele împotriva altora pentru menţinerea lor în obedienţa imperiului se baza în primul rînd pe cunoaşterea cît mai exactă a trecutului lor şi a raporturilor de forţă între ele şi Bizanţ, pe de o parte, şi în sînul lumii barbare, pe de alta.

Un factor important de care lumea bizantină trebuia să ţină seama pentru interesele sale în nordul Peninsulei Balcanice şi al Mării Negre erau *pecenegii* — şi poporul înrudit lor, *uzii* — dominatori ai stepelor sud-pontice şi ai gurilor Dunării. În această vreme, ei erau utilizaţi de Bizanţ ca forţă de şoc împotriva bulgarilor, cît şi a varegilor şi a ungurilor. Menţinerea bunelor raporturi cu acest popor era o garanţie pentru interesele politice şi economice ale imperiului în sudul Rusiei.

Pagini de excepţională valoare literară şi istorică sînt cele consacrate expediţiilor piraţilor vikingi pe Nipru şi Marea Neagră, în bărci „mono-

[2] Vezi p. 13—14.

xile" (luntre dintr-un singur trunchi de copac), împotriva Constantinopolului.

Un alt popor de păstori nomazi, asemănători pecenegilor prin felul de viaţă, sînt *ungurii*, care îşi fac acum intrarea în scena istoriei (în opera lui Constantin Porfirogenetul sînt numiţi arhaizant *turci*). Folosiţi la sfîrşitul secolului al IX-lea împotriva bulgarilor, ungurii nu întîrzie să intre şi ei în conflict cu Bizanţul; împotriva lor, imperiul îi aţiţă pe pecenegi, care le distrug sălaşurile din Atelkuz, silindu-i să emigreze în cîmpia pannonică, de unde întreprind numeroase incursiuni pustiitoare în Europa centrală şi apuseană. Una din căpeteniile ungurilor [3], al cărui nume legendar este Chanadinus, a întreprins la începutul secolului al X-lea o expediţie împotriva voievodului Glad din Banat, a cărui reşedinţă *Urbs Morisena*, de la numele rîului Mureş, este actualul oraş Cenad. În legătură cu acest episod, narat de Notarul Anonim al regelui Bela, care a însemnat însă intrarea voievodatului bănăţean în stăpînirea arpadienilor, se află şi informaţia lui Constantin Porfirogenetul din cap. 40, referitoare la Podul lui Traian de la Turnu-Severin aflat „pe la începutul Turciei" (Ungariei) şi la rîurile bănăţene cuprinse în aceeaşi stăpînire. În realitate, expansiunea regatului ungar asupra acestor teritorii va începe mai tîrziu, la începutul secolului al XI-lea, şi va fi un proces care se va prelungi pînă în secolul al XIII-lea. Astfel trebuie înţeleasă şi vecinătatea ungurilor cu bulgarii la Dunăre, amintită de savantul împărat în acelaşi capitol.

O parte însemnată în economia lucrării o constituie capitolele despre arabi (14—22 şi 43—44), în care e schiţată istoria lor de la Mahomed pînă în vremea cînd îşi redacta autorul scrierea. Următoarele trei capitole, întemeiate pe lecturi din autorii clasici, sînt dedicate Spaniei (cap. 23—25) şi Iviriei din Caucaz (45—46).

Apoi autorul îşi îndreaptă privirile către Italia francă, longobardă şi bizantină; în acest cadru e tratată pitoresc istoria începuturilor Veneţiei (cap. 26—28). O atenţie deosebită o acordă Constantin Porfirogenetul popoarelor slave din Peninsula Balcanică; o menţiune aparte merită însemnările sale despre romanitatea dalmată (cap. 29—30), în legătură cu care împăratul semnalează o tradiţie despre colonizarea lor în vremea lui Diocleţian, marea figură de împărat, conducător militar şi organizator politic, provenit din aceste regiuni. Pagini pline de informaţii preţioase sînt consacrate croaţilor (cap. 30—31), sîrbilor (32) şi moravilor (cap. 41).

Avarii, popor de păstori nomazi turanici, al căror centru politic în secolele VI—VIII a fost Pannonia, au ocupat oraşele bizantine Sirmium (Mitroviţa de azi) şi Singidunum (Belgrad), instalîndu-se ca un ghimpe în coasta imperiului. Povestirea năvălirii lor în sudul Dunării pannonice (cap. 29 şi 30), în care ei sînt confundaţi cu slavii, ce le îngroşau rîndu-

[3] Numele de *voievozi* (*voevodos*) pe care Constantin Porfirogenetul îl dă conducătorilor triburilor maghiare denotă filiera slavă a informaţiei sale, care a tradus termenul maghiar al unui şef de trib din faza democraţiei militare cu echivalentul său slav, de comandant de oaste.

rile, pare a fi bazată pe niște legende locale asemănătoare *minunilor Sfîntului Dumitru* de la Tessalonic.

Turul de orizont al împăratului se încheie cu descrierea insulei Cipru (cap. 47—48), a așezării slavilor în Grecia (cap. 49—50) și a orașului Herson (cap. 53).

Știrile despre istoria țării noastre din lucrarea învățatului împărat surprind momentul final al procesului de formare a poporului român. Caracterul pașnic al organizațiilor politice românești din nordul Dunării — voievodatele ardelene pomenite de cronica Notarului Anonim — explică lipsa informațiilor de istorie internă românească. Neavînd de jucat nici un rol pe tabla de șah a strategiei bizantine, formațiunile politice ale românilor erau sortite tăcerii.

Teritoriul actual al țării noastre era însă în relații strînse cu Imperiul bizantin, în care fusese încorporat parțial din vremea lui Constantin cel Mare pînă la Iustinian. Voievodatele românești făceau un comerț pe care săpăturile arheologice recente îl arată intens și extinzîndu-se pe spații largi. Supunerea voievodului Bihariei, Menumorut, relatată de Notarul Anonim, față de Bizanț (care trebuie interpretată ca o recunoaștere a unei autorități morale, în special religioase) se verifică prin resturile de ceramică, monede și obiecte de podoabe bizantine găsite în Transilvania. Cetatea Dobîca, în special, a furnizat surprize arheologilor prin cantitățile importante ale acestor mărturii ale relațiilor românilor cu Bizanțul. În anul 950, Gyula cel Mic, voievodul de Alba-Iulia, ceruse de la Constantinopol un episcop ortodox, care îi fu recunoscut în persoana unui Ierotei. Voievozii de la Morisena-Cenad aveau legături de dependență ecleziastică cu Vidinul, unde se menționează o mănăstire de rit grec ortodox în secolele X—XI. Mănăstiri de rit „grec" întîlnim numeroase în secolele următoare și la apus de Tisa, dovedind o puternică radiație a misionarismului bizantin în aceste regiuni. Voievodatele și cnezatele din Moldova și Țara Românească întreținеau și ele strînse legături economice și politice cu Bizanțul. Toate aceste fapte arată că imperiul avea informații și despre popoarele de la nordul Dunării și singura explicație a absenței lor din lucrarea lui Constantin Porfirogenetul stă tocmai în caracterul incipient de organizare statală a lor.

Primele informații asupra teritoriului țării noastre se leagă de expedițiile piraților vikingi pe Nipru și de-a lungul coastei apusene a Mării Negre spre Constantinopol. Itinerarul lor îi ducea la „pîrîul cel numit "Ασπρος" — de unde, probabil, numele cetății Asprocastron —; apoi „făcînd și acolo un popas și odihnindu-se, pornesc iarăși și vin la Selinàs, despre care se spune că este un braț al Dunării". Comentatorii au recunoscut în acest nume brațul Sulina, pînă la care se întindea dominația pecenegilor. Urmează mențiunea a două localități din Dobrogea, *Conopàs* și *Constanța*. Păstrarea numelui latin *Constanța* în dauna celui vechi grec *Tomis* este indiciul sigur al permanenței unei populații romanice în această regiune (cap. 9, p. 20).

Un excurs în istoria mai veche a popoarelor germanice îi prilejuieşte autorului cîteva rînduri despre prezenţa goţilor la Dunărea de Jos în secolul al IV-lea (cap. 25).

De o mare importanţă pentru istoria ţării noastre în secolele IX—X sînt ştirile privitoare la teritoriile dominate de triburile pecenegilor, care se întindeau pînă la Prut (*Vrutos*) şi Siret (*Seretos*); păstrarea numelor acestor rîuri este încă o dovadă a continuităţii populaţiei autohtone în aceste locuri (cap. 38).

Unele evenimente mai neclare din istoria Dobrogei în veacul al VII-lea — din vremea împăratului Constantin IV Pogonatul — sînt descrise în capitolul 53.

Dar, totodată, autorul împărat voieşte să-i ofere viitorului urmaş al său şi o lectură nu numai plină de învăţături bune, ci şi plăcută şi distractivă. Aceasta se vede lămurit, dacă parcurgi numai pe fugă titlurile celor 53 de capitole care formează întreg cuprinsul scrierii şi îndeosebi din ultimul capitol, care e o povestire de toată frumuseţea despre oraşul Herson din Crimeea de azi şi despre eroina Ghichia, fiica răposatului domnitor din Herson. Din cuprinsul scrierii se vede cît de nepotrivit e titlul *De administrando imperio* şi că mai degrabă s-ar potrivi titlul *Carte de citire* sau *Crestomaţie* cu diferite povestiri şi istorioare minunate, culese şi adunate de învăţatul său părinte, împăratul Constantin VII Porfirogenetul, pentru distracţia şi învăţătura prinţului moştenitor, viitorul împărat. Că o astfel de carte, menită pentru un viitor împărat, trebuia să conţină multe bucăţi de cuprins şi caracter politic e lucru, fără îndoială, de sine înţeles. Acest fapt a şi fost, desigur, hotărîtor că, la prima parcurgere a scrierii, primul ei editor s-a lăsat îndemnat să-i dea titlul nepotrivit despre administrarea împărăţiei bizantine (*De administrando imperio*), titlu care a fost apoi păstrat în toate ediţiile ce au urmat, chiar şi în ultima ediţie, atît de îngrijită şi pusă la punct.

Scrierea a fost alcătuită din felurite fişe, al căror cuprins a fost scos din diferite scrieri citite de învăţatul împărat şi de colaboratorii săi. Însemnările copiate din aceste scrieri sînt redate întocmai, deşi nu se mai potriveau cu timpul cînd au fost făcute. Despre croaţi se spune că sînt nebotezaţi, deşi încreştinarea acestora se făcuse de mult acuma. Capitolul 23, cu titlul, de tot nepotrivit, „Despre Iberia [4] şi Spania" (Περὶ Ἰβηρίας καὶ Ἱσπανίας), e de fapt o încercare de lingvistică şi gramatică istorică. De aceea şi urmează imediat capitolul 24, tot cu titlul Περὶ Ἱσπανίας, mai potrivit cu cuprinsul bucăţii. Uneori, ştirile date nu au nici o legătură cu ceea ce s-a scris mai înainte.

Scrierea pare să fi rămas neterminată. Capitolul indicat „Despre pecenegi", bunăoară, nu există nicăieri (vezi p. 21 — nota).

Interesant e şi face să fie amintit în mod deosebit că pe socrul său Romanos Lacapenul, care a guvernat în locul lui timp de 24 de ani

[4] Adică Iviria.

(920—944), îl numeşte domn: „...pe vremea domniei împăratului domnul Romanos".

Alt loc care face să fie semnalat e la p. 39 rînd 7, unde e arătată exact data cînd încă lucra la scrierea sa: „Ziua de azi, care e indicţia a 7-a, ani 6457 de la facerea lumii", adică exact anul 949. Dar, peste trei ani, adică la 952, nu era încă terminată, deoarece la p. 71 rînd 36 scrie: „...ziua de azi, care e indictionul 10, anul de la zidirea lumii 6460", adică 952.

Astfel se face că scrierea sa ne dă pe lîngă felurite ştiri din trecutul îndepărtat şi ştiri mai aproape de vremea sa, ba chiar contemporane.

Scrierea, precum s-a spus, n-a fost menită să fie publicată şi chiar de aceea, atît din punct de vedere lingvistic şi formal, cît şi din punct de vedere al cuprinsului, este de mare preţ şi deosebit de interesantă. Aceasta se vede lămurit, citind, numai pe fugă, titlurile celor 53 de capitole care o alcătuiesc.

Textul acestei lucrări a lui Constantin Porfirogenetul ni s-a păstrat în patru manuscrise, dintre care cel mai vechi, *Parisinus 2009*, datează din secolul al XI-lea. Celelalte trei manuscrise, păstrate, unul la Vatican, altul la Paris şi al treilea la Modena sînt mai recente, din secolul al XVI-lea.

Prima ediţie a textului grec a apărut la Leyden în 1611, fiind urmată de reeditări la 1617 şi 1745.

În secolul trecut, textul a fost reeditat în *Corpusul bizantin* de la Bonn de J. Bekker, în anul 1840. În zilele noastre a apărut o ediţie critică, însoţită de o traducere în limba engleză de Gy. Moravcsik şi R. J. H. Jenkins (Budapesta, 1949 şi Dumbarton Oaks, 1967), urmată de un volum de comentarii întocmit de un grup de specialişti.

CONSTANTIN PORFIROGENETUL

(913—959)

CARTE DE ÎNVĂȚĂTURĂ PENTRU FIUL SĂU ROMANOS

(959—963)

CUVÎNT
AL ÎMPĂRATULUI, ÎNTRU VEŞNICUL ÎMPĂRAT HRISTOS, AL ROMEILOR (BIZANTINILOR) CONSTANTIN CĂTRE FIUL SĂU ROMANÓS, ÎMPĂRAT DE DUMNEZEU ÎNCORONAT ŞI NĂSCUT ÎN SALA CEA DE PURPURĂ

Un fiu înţelept înveseleşte inima tatălui şi un părinte plin de iubire se umple de bucurie la vederea unui fiu înţelept. Căci Dumnezeu dă gînd bun, cînd trebuie să grăiască, şi aduce oameni care să asculte; la dînsul e comoară de înţelepciune şi de la el porneşte tot darul cel desăvîrşit; împăraţi aşează pe tron şi asupra lumii le dă stăpînire.

Prin urmare, fiule, ascultă cuvintele mele; şi însemnîndu-ţi învăţătura noastră, să fii înţelept în faţa celor cuminţi şi o să fii socotit cuminte printre cei înţelepţi; popoarele te vor grăi de bine şi mulţime de noroade te vor ferici.

Învaţă ceea ce trebuie înainte de toate să ştii şi cu multă băgare de seamă preocupă-te de cîrmuirea împărăţiei. Ai grijă de cele prezente şi fii cu băgare de seamă faţă de cele viitoare, ca experienţă să aduni cu bună chibzuire şi să treci la fapte cu mare curaj.

Iată ce învăţătură îţi dau, pentru ca la hotărîri cu privire la binele obştesc să nu dai greş: mai întîi să vezi care popor întru cît poate fi romeilor de folos şi întru cît spre pagubă; şi care şi cum fiecare dintre aceste popoare poate fi împresurat cu război şi supus ca să asculte; apoi să te informezi despre gîndurile lor hrăpăreţe şi nesăţioase şi ce caută fără nici o pricină să apuce; şi tot aşa apoi despre deosebirea dintre celelalte noroade şi de unde-şi trag originea şi ce obiceiuri au şi ce fel de trai duc şi în ce fel de regiune şi în care parte a pămîntului trăiesc şi cît loc ocupă şi cum e această regiune; pe lîngă acestea, să te informezi despre conflictele dintre romei şi diferitele noroade, întîmplate într-un anumit timp; şi după toate acestea, despre ce înnoiri şi reforme s-au făcut sub stăpînirea noastră, dar, după vremuri, în toată împărăţia romeilor.

Despre toate acestea m-am chibzuit în sinea mea şi ţi le-am făcut ştiute, fiul meu iubit, încît să fii în stare să ştii ce deosebire este între fiecare din aceste popoare şi cum să te comporţi faţă de ele şi să ţi le apropii sau să le împresori cu război ca pe nişte potrivnici. Căci se vor pitula în faţa ta ca unul ce eşti mai tare şi ca de foc se vor feri de tine. Îngrădire vor face buzelor lor şi de cuvintele tale vor fi răniţi ca de nişte săgeţi. Înfricoşător te vei arăta lor şi în faţa ta mult se vor cutre-

mura. Şi atotţiitorul Dumnezeu cu scut te va întări pe tine şi el, creatorul tău, va înmulţi anii tăi; paşii tăi îi va cîrmui şi pe cale bătută te va duce. Tronul tău ca soarele în faţa lui şi ochii lui te vor acoperi cu privirile lor şi nici un rău nu te va atinge, întrucît el însuşi te-a ales şi încă din pîntecele maicii tale te-a menit şi ca unui bărbat vrednic ţi-a dat domnia lui peste toţi şi te-a aşezat în cort de ocrotire pe un munte şi ca un stîlp de aur pe un loc înalt şi te-a înălţat ca o cetate pe un deal, încît noroade să-ţi aducă daruri şi locuitorii pămîntului să ţi se închine. Dar tu, doamne Dumnezeul meu, a cărui împărăţie e veşnică şi netrecătoare, să-l duci pe căile cele bune pe cel născut pentru tine din mine şi faţa ta să-i fie scut de ocrotire şi urechea ta să se plece la rugăminţile lui. Mîna ta să-i fie acoperămînt şi el să domnească pentru adevăr şi dreapta ta să-l ducă pe drumul cel bun. Căile lui să fie drepte în faţa ta, spre a păzi dreptăţile tale. Duşmanii vor cădea dinaintea feţii lui şi duşmanii lui vor atinge cu fruntea pămîntul. Tulpina neamului lui să poată umbri pămîntul cu mulţimea ramurilor sale şi umbra rodurilor să acopere munţii împărăteşti; prin tine toţi împăraţii îşi au împărăţiile şi te slăvesc în veci.

1. Despre pecenegi şi cît de mult le este lor de folos trăind în pace cu împăratul romeilor

Ascultă aşadar, fiule, ce cred ca tu să ştii numaidecît şi să ţii bine minte, ca să poţi guverna ţara cu succes. Căci spun că şi pentru toţi ceilalţi dintre supuşi învăţătura e un bine, dar mai ales pentru tine, care eşti îndatorat să ai grijă ca tuturor să le meargă bine, şi ca să porţi cîrma lumii întregi şi să o guvernezi. Şi să nu te minunezi, fiule, de loc că m-am folosit, ca să te lămuresc asupra scopului urmărit, de cuvinte clare, simple şi spuse repetat, asemenea unui curs de apă pe un loc şes şi neted. Căci nu m-am silit să-ţi înfăţişez o scrisoare dînd dovadă de frumuseţe şi de stilizare aticistă [1], mult umflată şi avîntată, ci mai de grabă m-am folosit de un limbaj de rînd, vorbit de toată lumea, şi să-ţi ofer învăţături despre care cred că tu trebuie să le ştii şi care, de pe urma îndelungatei experienţe, pot să-ţi aducă ţie, cu multă uşurinţă, cuminţenie şi bună pricepere.

Socotesc adică de mare folos totdeauna pentru împăratul romeilor voinţa de a ţine pace cu poporul pecenegilor şi să facă tocmeli şi legături de prietenie cu dînşii şi să trimită la ei de aici în fiecare an un sol cu daruri potrivite şi indicate pentru poporul acesta şi să ia şi să primească de acolo chezaşi, adică ostatici, şi oameni trimişi în solie, oameni care în acest de Dumnezeu păzit oraş se vor întîlni cu ministrul competent şi se vor împărtăşi de daruri şi atenţii împărăteşti, vrednice de fiecare dintre ei.

[1] Adică scris in limba greacă veche, clasică.

Și să știi că acest popor al pecenegilor este vecin cu ținutul Hersonului și, dacă nu sînt în relații de prietenie cu noi, sînt în stare să pornească împotriva Hersonului, ca să prade și să jefuiască atît Hersonul, cît și numitele praguri.

2. Despre pecenegi și ruși

Să știi că pecenegii sînt vecini cu rușii și în hotar cu dînșii și deseori, cînd nu sînt în relații pașnice cu ei, pradă Rusia și îi fac destulă pagubă și stricăciune.

Și să știi că rușii își dau toată silința să trăiască în pace cu pecenegii. Căci cumpără de la ei vite cornute și cai și oi și pe urma acestui fapt duc un trai mai ușor și mai îmbelșugat, deoarece nici o vită din cele amintite mai înainte nu sînt prin Rusia. Dar rușii nu pot nicidecum să plece nici la război dincolo de hotare, decît numai cînd au pace cu pecenegii, deoarece în timp ce ei pleacă din țara lor, aceia pornesc contra lor și le fac stricăciuni și pagube. De aceea rușii întotdeauna își dau mai multă silință — pentru ca să nu sufere pagubă din partea lor și pentru că poporul acela este puternic — să intre în alianță cu dînșii și să-i ia într-ajutor, ca să poată scăpa și de dușmănia lor și să dobîndească și ajutorul căutat.

Să mai știi că rușii nici nu pot ajunge la acest oraș, capitală împărătească a romeilor, nici cu intenții războinice, nici din interese comerciale, decît numai dacă au pace cu pecenegii, deoarece rușii, ajungînd cu bărcile lor la locurile repezi ale rîului și neputînd trece, dacă nu și le scot din rîu, trec ducînd bărcile pe umăr, sînt atacați atunci de acest popor al pecenegilor și cu ușurință pușI pe fugă și uciși, deoarece nu se pot împotrivi la două primejdii deodată.

3. Despre pecenegi și turci [2]

Să știi că neamul turcilor tare se teme și-i este frică de amintiții pecenegi, pentru că deseori au fost biruiți de aceia și dați pierzării aproape cu desăvîrșire. Și de aceea, totdeauna mare le este turcilor groază de pecenegi și se tupilează în fața lor.

4. Despre pecenegi, ruși și turci

Să știi că atunci cînd împăratul romeilor are legături de pace cu pecenegii, nici rușii nu pot să vină cu război contra pămîntului de sub

[2] Adică „unguri"; aceștia hălăduiau pe atunci prin Ucraina și nu ajunseseră în patria lor de azi.

stăpînirea romeilor, nici turcii; dar nici pecenegii pentru legăturile de pace nu pot pretinde de la romei o răsplată prea mare în bani şi obiecte, fiindu-le frică să pornească expediţii contra romeilor de teama că între timp împăratul va pune în mişcare contra lor o putere a unui astfel de popor. Căci pecenegii, legaţi şi din prietenie cu împăratul şi înduplecaţi de el prin scrisori şi daruri, sînt în stare lesne să năvălească asupra ţării şi a ruşilor şi a turcilor şi să robească femeile şi copii acestora şi să pustiiască ţara lor.

5. Despre pecenegi şi bulgari[3]

Să ştii că şi atunci cînd s-ar părea că împăratul romeilor e mai însoţimîntător pentru bulgari, poate să şi-i silească să stea liniştiţi pe urma faptului că e în legături de pace cu pecenegii, pentru că zişii pecenegi sînt vecini chiar cu bulgarii şi cînd ar vrea, fie pentru cîştig propriu sau de dragul împăratului romeilor, sînt în stare cu uşurinţă să pornească în expediţie contra Bulgariei şi fiind ei mai mulţi şi mai tari să-i biruie şi să-i învingă. De aceea bulgarii mereu se şi străduiesc şi se silesc să aibă pace şi bună înţelegere cu pecenegii. Căci deseori fiind împresuraţi de ei cu război şi, îndurînd prădăciuni, şi-au dat seama pe urma celor păţite că e mai bine pentru dînşii şi de folos să aibă întotdeauna pace cu ei

6. Despre pecenegi şi hersoniţi

Să ştii că şi alt popor de acest fel de pecenegi este vecin cu regiunea Hersonului; aceşti pecenegi fac comerţ cu hersoniţii şi le fac servicii şi lor şi împăratului, şi în Rusia şi în Hazaria şi în Zihia şi în toate părţile de acolo; primesc adică plata convenită de la hersoniţi pentru această slujbă pe măsura serviciului şi a muncii lor, primesc, de exemplu, purpură, mătase fire sau ţesătură, ţesături cu fire de aur, piper, piei veritabile din ţara parţilor şi alte feluri de obiecte ce sînt cerute la ei, după cum fiecare hersonit ar putea să-l înduplece, căzînd la învoială, pe fiecare peceneg, sau să fie însuşi înduplecat. Căci aceşti pecenegi, fiind liberi şi oarecum independenţi, nu prestează niciodată vreun serviciu fără răsplată.

7. Oameni împărăteşti trimişi din Herson în ţara pecenegilor

Să ştii că atunci cînd om împărătesc, trimis cu o astfel de slujbă, a trecut în Herson, trebuie de îndată să trimită în ţara pecenegilor şi să ceară ostatici de la ei şi oameni care să-i conducă; şi aceştia venind,

[3] Care nu ajunseseră încă în patria lor de azi.

ostaticii obţinuţi să-i lase în urmă în cetatea Hersonului, el însă cu oamenii care-l conduc să plece mai departe spre ţara pecenegilor şi să-şi îndeplinească misiunea. Dar aceşti pecenegi, fiind lacomi şi aprigi doritori de daruri ce nu se prea găsesc la ei, pretind fără sfială de la străini multe plocoane; şi anume ostaticii cer unele pentru ei înşişi, altele pentru femeile lor, iar conducătorii care îi însoţesc pretind unele pentru munca lor, iar altele pentru aceea a cailor lor. Apoi omul împărătesc intrînd în ţara lor, pretind mai întîi daruri de-ale împăratului şi iarăşi, cînd îi satisfac pe oamenii lor, cer darurile pentru nevestele lor şi pentru părinţii lor. Ci şi cîţi îl duc cu bine la întoarcere, şi au ajuns la Herson dimpreună cu dînsul, cer de la el să fie răsplătiţi pentru munca lor şi a cailor lor.

8. Despre oamenii împărăteşti trimişi din de Dumnezeu păzitul oraş[4], cu bărcile, pe Dunăre, Nipru şi Nistru în ţara pecenegilor

Să ştii că neamul pecenegilor îşi are aşezarea înspre latura Bulgariei[5], a Niprului şi Nistrului şi a altor ţări care sînt aşezate pe acolo. Şi om împărătesc fiind trimis de aici cu luntrile poate şi fără să meargă în Herson, să-i afle de îndată şi repede pe loc chiar pe pecenegi, pe care omul împărătesc aflîndu-i, îi anunţă printr-un om al său, stînd înăuntrul bărcilor cu lucrurile împărăteşti aduse cu sine şi păzindu-le în bărci. Şi ei coboară spre el şi cînd au venit, omul împărătesc le dă lor oamenii lui ostatici şi ia şi dînsul în primire de la aceşti pecenegi ostatici şi-i ţine în bărci; şi atunci stă cu ei la învoială; şi cînd pecenegii vor depune în faţa omului împărătesc jurămîntul potrivit cu zacoanele lor, le predă darurile împărăteşti şi ia din ei oameni prieteni cîţi voieşte şi se înapoiază. Dar învoiala aşa trebuie să o încheie cu ei, încît la orişice îi va fi obligat împăratul ei să-i îndeplinească slujba, fie faţă de ruşi, fie faţă de bulgari, fie faţă de turci. Căci sînt în putere să poarte război în contra tuturor acestora; şi deseori au pornit contra lor şi au băgat deja frica în ei. Şi aceasta se vede limpede şi din următoarea întîmplare. Clericul Gavriil, fiind trimis odată la aceşti turci cu o poruncă din partea împăratului, a grăit către dînşii aşa: „Împăratul vă dă de ştire să porniţi şi să-i izgoniţi pe pecenegi din locul lor şi să vă aşeze pe voi (căci voi v-aţi avut şi de mai înainte acolo aşezarea), pentru ca să fiţi mai aproape de maiestatea-mea şi, cînd voiesc, trimit şi vă găsesc de îndată". Atunci toţi conducătorii turcilor, într-un glas, au strigat: „Noi cu pecenegii nu ne putem pune; căci nu ne putem război cu ei, pentru că şi ţara lor e mare şi sînt popor mult şi sînt nişte oameni răi. De altcum cu vorba asta să nu vii la noi, căci nu ne place".

Apoi să mai ştii că pecenegii, după sfîrşitul primăverii, trec dincolo de riul Nipru şi peste vară totdeauna stau pe acolo.

---

[4] Bizanţ (Constantinopol).
[5] Încă situată prin Ucraina de azi.

9. Despre ruşii care vin din Rusia în Constantinopol cu luntrile dintr-un singur trunchi

Să ştii că luntrile dintr-un singur trunchi, care vin în jos din Rusia la Constantinopol, sînt ce-i drept din Novgorod, unde îşi are reşedinţa Svetoslav, feciorul lui Igor,domnitorul Rusiei, dar sînt şi din oraşul Smolensc [6] şi din Teliuţa şi din Cernigov şi Vişegrad. Şi aceste luntri toate vin în jos pe rîul Nipru şi se adună în oraşul Chiev şi Sabatas. Iar slavii, supuşii lor, numiţii criviteini şi lanzanini şi celelalte sclavinii cioplesc în munţii lor luntri dintr-un singur trunchi în timp de iarnă şi, terminîndu-le, le duc la început de primăvară, cînd gheaţa s-a topit, în bălţile din apropierea lor. Şi acele bălţi dau în rîul Nipru, de acolo aceştia intră în acel rîu şi pleacă la Chiev şi trag luntrile la ţărm şi le vînd ruşilor. Iar ruşii, cumpărînd luntri scobite şi numai din acestea, dezleagă luntrile lor cele vechi dintr-un trunchi şi aruncă din ele într-acelea piei şi vîsle şi alte lucruri de trebuinţă cu care le înzestrează. Şi în luna iunie punîndu-se în mişcare, vin pe rîul Nipru în jos la Vitecevi, care este un oraş supus ruşilor; şi acolo adunîndu-se pînă în două, trei zile, cînd au fost aduse toate luntrile făcute dintr-un singur trunchi, atunci pornesc şi pleacă în jos pe numitul rîu Nipru. Şi mai întîi vin la primul prag (cataract), care se numeşte Esupi, ceea ce se tălmăceşte pe ruseşte şi slavoneşte „nu aţipi". Iar pragul Niprului este atît de strimt cît lăţimea unei plase la jocul cu mingea de-a călare [7]. Iar în mijlocul lui sînt colţuri de stînci înalte asemenea unor insule mici care se ridică din apă. Iar apa izbindu-se de ele se umflă, ridicîndu-se în sus, şi apoi se rostogoleşte cu vuiet îngrozitor în jos. Şi de aceea ruşii nu cutează să treacă printre ele, ci în apropierea lor trag la mal şi oamenii îi coboară pe uscat, celelalte lucruri însă le lasă în luntrile dintr-un lemn; apoi goi, aşa pipăie cu picioarele lor, ca să nu se izbească de vreo stîncă. Aceasta o fac cei din faţa bărcii, iar cei din mijloc şi de la coada ei o împing cu prăjini lungi şi astfel cu toată băgarea de seamă trec de primul prag prin ungherul dintre stîncă şi ţărmul fluviului. După ce au trecut de un astfel de prag şi i-au luat pe cei de pe uscat, plutesc mai departe şi coboară la celălalt prag, cu numele în ruseşte Ulvorsi, iar slavoneşte Ostrovunipràh, ceea ce se tălmăceşte „insuliţa pragului". Şi acela e asemenea cu cel dîntîi, anevoios şi greu de trecut. Şi iarăşi dînd jos norodul, trec cu luntrile dintr-un trunchi ca şi întîia oară. Tot aşa trec şi de cel de-al doilea prag, numit Ghelandri, ceea ce slavoneşte se tălmăceşte „ecou al pragului", apoi tot aşa cel de-al patrulea prag, prag mare numit pe ruseşte Aifor, slavoneşte Neasit, pentru că pelicanii îşi fac cuiburile în stîncile pragului. La acest prag, aşadar, debarcă cu toţii, trăgînd la uscat într-un loc bun; şi oamenii meniţi să stea de pază dimpreună cu ei şi aceştia,

[6] Astfel e identificat Μιλινίσκα de R. J. H. Jenkins în traducerea sa, p. 57, titlul 9; vezi şi ed. Gy. Moravcsik.

[7] Era un joc de-a călare numit ζυκανιστήριον (vezi *Glosary*, ed. Moravcsik, *sub voce*). Prinţul Romanós îl juca cu pasiune.

din cauza pecenegilor, veghează, fără să închidă ochii de somn. Ceilalți însă, cu lucrurile ce le au în luntrile dintr-un trunchi și cu robii netrebnici în lanțuri, pleacă pe uscat șase mile, pînă ce trec de pragul din cale. Și astfel, unii tîrînd, alții cărînd pe umăr luntrile lor dintr-un trunchi, le trec în partea de dincolo a pragului; și astfel, aruncîndu-le în fluviu, își pun înăuntru bagajele, intră în bărci și plutesc mai departe. Ajungînd la cel de-al cincilea prag, numit în rușește Varufaros, iar în slavonește Vulniprag, pentru că formează o baltă mare, trec iarăși luntrile lor scobite dintr-un singur trunchi prin coturile fluviului, ca și la întîiul și al doilea prag, și ajung la al șaselea prag, cu numele în rușește Leàndi, iar în slavonește Veruți, ceea ce înseamnă „viltoare a apei"; și-l trec și pe acesta în același fel. Și de la acesta plutesc spre al șaptelea prag, chemîndu-se în rușește Strucun, iar în slavonește Naprezi, ceea ce se tălmăcește „prag mic". Și trec la vadul numit Crarion, prin care hersoniții și pecenegii trec din Rusia în Herson; acest vad are o lățime cît a hipodromului [8], iar depărtarea de jos pînă unde tovarășii prieteni plecîndu-se caută să-i zărească, atît cît să ajungă săgeata unui arcaș dintr-o parte în alta. De aceea, și pecenegii vin la locul acesta și se războiesc cu rușii. După ce au trecut de locul acesta, sosesc în insula ce se numește Sfîntul Grigorie; în această insulă săvîrșesc jertfele lor, pentru că acolo se înalță un stejar foarte mare; și jertfesc păsări vii. Înfig primprejur și săgeți, iar alții pun pîine și cărămizi și din ce are fiecare, după cum cere mai tare obiceiul lor. Aruncă și căușe primprejurul păsărilor, fie spre a le omorî, fie spre a le mîna, fie spre a le lăsa să trăiască. De la această insulă, rușii nu se mai tem de nici un peceneg, pînă ce o să ajungă la rîul Selinàs. Apoi punîndu-se așa în mișcare, plutesc pe el, pînă la patru zile, cînd au ajuns la limanul în care se revarsă rîul și în care se găsește ostrovul Sfîntului Elefterie [9]. Ajungînd deci aceștia la așa ostrov, fac un popas și se odihnesc acolo pînă la două, trei zile. Și-și dreg iarăși luntrile lor dintr-un trunchi și le înzestrează cu orișice ar avea nevoie, pînze și catarge și cîrme, pe care și le aduc. Și deoarece gura de revărsare a acestui rîu este un astfel de liman, precum s-a spus, și o ține pînă la mare și spre mare este așezat și ostrovul Sfîntului Elefterie, pleacă de acolo spre rîul Nistru și, izbutind să ajungă pînă acolo, iarăși fac un popas și se odihnesc. Iar cînd se face vreme prielnică, pornind cu luntrile, vin la pîrîul cel numit Alb [10]; și tot așa, făcînd și acolo un popas și odihnindu-se, pornesc iarăși și vin la Selinàs, despre care se spune că este un braț al Dunării. Și pînă ce trec peste rîul Selinàs, aleargă prin preajma lor pecenegii. Și cînd marea aruncă deseori o luntre pe uscat, debarcă toate, ca laolaltă să se poată împotrivi pecenegilor. De la Selinàs înainte nu se mai tem de nimeni, ei intrînd adînc în pămîntul Bulgariei, merg spre gura Dunării. Iar de la Dunăre ajung la Conopàs și de la Conopàs

[8] Vestitul hipodrom din Constantinopol.

[9] Să fie insula Berezan, „Byzantinische Zeitschrift", 59 (1966), 223/224.

[10] Ἄσπρος, ὁ, pîriu între Nistru și brațul Chilia al Dunării.

la Constanța și de la Constanța la pîrîul Varnei și de la Varna merg spre pîrîul Diținа, care toate sînt pămînt al Bulgariei. Iar de la Diținа ajung în părțile Mesemvriei; și astfel pînă în părțile acestea se săvîrșește plutirea lor, plină de necazuri și frică, și grea și anevoioasă.

Iar felul de trai aspru al acelor ruși în timp de iarnă este următorul. Cînd luna noiembrie a sosit, de îndată căpeteniile lor dimpreună cu toți rușii ies din Chiev și pleacă în „poludia", ceea ce se zice ocoale, adică în sclaviniile vervianilor și ale druguviților și criviților și severiilor și ale celorlalți slavi care sînt supuși ai rușilor. Și toată iarna trăind acolo, cînd, din luna aprilie gheața Niprului se topește, pleacă iarăși spre Chiev. Și apoi așa ajung la luntrile lor dintr-un singur trunchi, precum s-a spus mai sus, le pregătesc și pleacă în jos spre Imperiul bizantin.

Să știi că uzii sînt în stare să pornească război contra pecenegilor.

10. Despre Hazaria, cum trebuie să fie împresurată cu război și de cine

Să știi că uzii pot să împresoare pe hazari cu război, ca unii ce sînt vecini cu ei; tot așa și domnitorul Alaniei.

Să se știe că nouă regiuni ale Hazariei sînt așezate pe lîngă Alania și alanul poate, oricînd i-ar fi voia, să le prade și astfel să facă hazarilor mare pagubă și nevoie, căci tot traiul lor și belșugul Hazariei atîrnă de aceste nouă regiuni.

11. Despre cetatea Herson și cetatea Bosporus

Să știi că domnitorul Alaniei, cînd nu e în relații de pace cu hazarii, ci, dimpotrivă, preferă prietenia împăratului romeilor, dacă hazarii nu voiesc să fie prieteni și să țină pacea cu împăratul, poate mult să le strice, pîndindu-i la drumuri și atacîndu-i pe neașteptate, cînd trec spre Sarchel și spre cele nouă regiuni ale lor și spre Herson. Și dacă acest domnitor o să-și dea silința să-i oprească, Hersonul și cele nouă regiuni au parte de pace sigură și de toată liniștea; căci hazarii temîndu-se de atacul alanilor și neavînd răgaz să atace cu armata Hersonul și cele nouă regiuni, ca unii ce nu au atîta putere să atace deodată cu război amîndouă țările, vor fi nevoiți să stea liniștiți.

12. Bulgaria Neagră și Hazaria

Să știi că numita Bulgarie Neagră poate să declare război hazarilor.

13. Popoarele vecine cu turcii

Să ştii că următoarele popoare sînt în hotar cu turcii; în spre apus de ei Franghia, iar spre miazănoapte pecenegii şi spre miazăzi Moravia cea mare, adică ţara lui Sfendoploc, care a şi fost desfiinţată cu desăvîrşire de aceşti turci; şi a fost ocupată de ei. Iar croaţii îşi au aşezările alături de turci, în spre munţi.

Să ştii că şi pecenegii pot să atace pe turci şi să-i prade în mare măsură şi să le facă stricăciuni, precum s-a spus mai înainte în capitolul [11] despre pecenegi.

Ascultă, fiule, cuvintele mele şi ia bine aminte şi înseamnă-ţi ce sfat îţi dau; şi la vremea cuvenită vei putea scoate ca dintr-o comoară părintească bogăţie de cuminţenie şi să dai dovadă de belşug de pricepere.

Să ştii, aşadar, că toate popoarele de la miazănoapte sînt din fire lacome de bani şi nesăţioase, încît niciodată nu se satură; de aceea cer de toate cu stăruinţă şi sînt hapsîni de toate şi dorinţele nu le sînt îngrădite de nici o margine, ci mereu doresc tot mai mult şi voiesc ca în schimbul unui mic serviciu să dobîndească mari foloase. De aceea cererile necuviincioase ale acestora şi pretenţiile lor îndrăzneţe trebuie să le îndepărtezi şi să le respingi prin cuvinte convingătoare şi înţelepte şi prin răspunsuri pricepute; aceste răspunsuri, după cît am putut eu desprinde din experienţă, punîndu-le ca într-un formular, vor fi oarecum acestea:

Dacă, fie hazari, fie turci, fie ruşi, sau vreun alt popor din cele de miazănoapte şi scitice vor cere vreodată şi vor pretinde, pentru vreun serviciu sau slujbă de a lor să li se trimită din veşminte împărăteşti sau diademe sau mantii, tu trebuie să faci următoarea întîmpinare: „Mantii şi diademe ca acestea, numite de voi camelauce, nu au fost nici făcute de oameni, nici iscodite sau înfăptuite cu meşteşuguri omeneşti, ci, cum am găsit scris în cuvinte de taină dintr-o veche istorie, cînd Dumnezeu l-a făcut împărat pe vestitul Constantin cel Mare, primul împărat creştin, printr-un înger i-a trimis veşminte ca acestea şi diademe, pe care voi le numiţi camelauce, şi i-a ordonat să le îmbrace în marea şi sfînta biserică a lui Dumnezeu, Sfînta Sofia, care se numeşte, potrivit cu numele,chiar a înţelepciunii, într-adevăr, a lui Dumnezeu; şi să nu le îmbrace la orice prilej, ci numai cînd se întîmplă să fie o mare obştească sărbătoare domnească. De aceea, din porunca lui Dumnezeu, acestea sînt aşezate şi unele deasupra sfintei mese atîrnă, în altarul acelei biserici, şi stau spre podoabă a bisericii. Iar celelalte veşminte şi mantii împărăteşti stau desfăşurate deasupra sfintei mese. Şi cînd a venit o sărbătoare a domnului nostru Isus Hristos dumnezeu, patriarhul ia din aceste mantii şi diademe cele indicate şi potrivite pentru prilejul ce s-a ivit şi le trimite împăratului; şi acela se îmbracă cu ele, ca slujitor şi diacon al lui Dumnezeu, şi numai la procesiune; şi după ce s-a folosit de ele, le întoarce înapoi la biserică

[11] Un Κεφάλαιον (capitol) despre pecenegi nu există.

şi rămîn acolo. Dar pe această sfîntă masă a bisericii lui Dumnezeu se găseşte scris şi blestemul sfîntului împărat Constantin cel Mare,precum i-a fost orînduit de Dumnezeu printr-un înger, că dacă vreun împărat ar voi pentru vreo trebuinţă sau împrejurare sau din vreo dorinţă nelalocul ei să ridice din ele şi sau însuşi să se folosească sau să le pună altora la dispoziţie, este blestemat şi exclus din sînul bisericii ca un duşman şi potrivnic poruncilor ei, chiar dacă acela ar voi să facă altele întocmai, pentru ca biserica lui Dumnezeu să le ia în schimb pe acelea, toţi arhiereii şi senatul îngăduind pe faţă acestora; şi nici împăratul, nici patriarhul, nici altcineva să nu aibă voie să ridice acest fel de mantii şi diademe din sfînta biserică a lui Dumnezeu. Şi mare spaimă îi aşteaptă pe cei care voiesc să răstoarne ceva din aceste rînduieli dumnezeieşti. Căci unul careva dintre împăraţi, cu numele Leon — acesta îşi luase femeie din Hazaria —, împins de o îndrăzneală nesocotită, şi-a luat una din acest fel de diademe, fără ca să fie vreo sărbătoare domnească, şi şi-a pus-o pe cap împotriva părerii patriarhului. Şi de îndată i-a ieşit bubă neagră pe frunte şi, de pe urma aceasta, ros de dureri, şi-a dat sufletul într-un chip ticălos de jalnic şi şi-a găsit moartea înainte de vreme. Şi o îndrăzneală ca aceasta fiind de îndată răzbunată, de atunci a devenit regulă ca împăratul, cînd e vorba să fie încoronat, mai întîi să facă jurămînt şi să dea asigurări că nu va îndrăzni să facă nimic împotriva rînduielilor păzite din vechime sau să născocească altceva; şi numai astfel să fie încoronat de patriarh şi să-şi săvîrşească şi să îndeplinească tot ce se cuvine la serbarea instalării".

Aşijderea tu trebuie să ai multă şi mare grijă de focul ce arde în apă, împroşcat fiind prin ţevi; că dacă ar îndrăzni careva să-l ceară vreodată, precum deseori unii l-au cerut şi de la mine, acestor fel de oameni ai să le respingi cererea şi ai să-i laşi să plece cu cuvintele: „Şi aceasta Dumnezeu i-a arătat printr-un înger şi l-a învăţat pe cel dintîi împărat creştin, sfîntul Constantin cel Mare. Dar prin acelaşi înger i s-a spus cu toată stăruinţa, precum am fost încredinţat şi am aflat de la părinţi şi bunici, că acest foc să fie preparat numai de creştini în oraşul-capitală de sub stăpînirea lor, iar aiurea nicidecum, nici să fie trimis altui popor, oricare ar fi el, nici să-l înveţe cumva. De aceea şi spre binele urmaşilor acest mare împărat, luînd în privinţa aceasta măsuri de siguranţă, a pus ca să fie scrise pe sfînta masă a bisericii lui Dumnezeu blesteme, ca acela care a îndrăznit să dea din acel foc altui popor nici să nu se numească creştin şi nici să nu fie demn de vreo demnitate sau funcţie; şi dacă s-a întîmplat să aibă vreuna, să o piardă şi pentru vecii vecilor să fie lovit de anatema în chip pilduitor, fie el împărat, patriarh sau orice fel de om, fie dregător sau simplu cetăţean, care s-ar întîmpla să încerce să calce o astfel de poruncă. Şi i-a îndemnat pe toţi cei cu frica lui Dumnezeu să se silească şi să-l dea morţii grele şi foarte urîte ca pe un duşman public care a călcat această poruncă pe acela care se apucă să facă una ca aceasta. Şi s-a întîmplat odinioară, deoarece răutatea totdeauna îşi găseşte calea, ca unul din guvernatorii-generali ai noştri,

care a primit de la niște popoare păgîne foarte multe daruri, să le facă parte dintr-un astfel de foc ; și Dumnezeu nu l-a răbdat să-l lase nepedepsit pentru acest păcat, ci cînd avea să intre în sfînta biserică a lui Dumnezeu, foc s-a pogorît din cer, de l-a mistuit și l-a făcut să dispară. Și de atunci frică mare și tremurici a cuprins sufletele tuturora și nimeni, nici împărat, nici boier, nici om de rînd, nici comandant de oaste și guvernator, nici orice altfel de om n-a mai îndrăznit să se gîndească la așa ceva, nici să încerce s-o facă de fapt sau să o ducă la capăt.

Dar, haide, treci mai departe și caută și înseamnă-ți cuvinte potrivite, cum s-ar cuveni să răspunzi la astfel de cereri fără de minte și necuviincioase. Căci dacă vreo nație dintre aceste neamuri păgîne de la miazănoapte, care nu ne pot face nici cinste, va pretinde să se încuscrească cu împăratul romeilor, fie ca să ia pe fata lui de mireasă sau să o dea pe fata lui și să ajungă nevasta împăratului sau a feciorului împăratului, tu trebuie și o astfel de cerere nesocotită a lor să o respingi cu următoarele cuvinte, zicînd : „Și despre această chestiune, o poruncă stăruitoare și înspăimîntătoare și neprefăcută a sfîntului Constantin cel Mare stă scrisă pe sfînta masă din biserica sobornicească a creștinilor, Sfînta Sofia : împăratul romeilor să nu se încuscrească niciodată cu un neam care are obiceiuri de alt fel și străine de starea de lucruri romeică, dar mai ales cu unul de altă credință și nebotezat, afară doară numai de frînci, căci numai cu aceștia a făcut excepție acel mare bărbat, sfîntul Constantin, căci dînsul își trăgea obîrșia de prin părțile acelea, fiind doar lucru știut că între frînci și romei s-a întîmplat de au avut loc multe înrudiri și mare amestec. Și de ce numai cu aceștia a dat îndemnuri ca împărații romeilor să încheie căsătorii? Din cauza originii nobile și strălucite a acelor țări și neamuri! Iar cu altul coborîtor din orice neam neputîndu-se face aceasta, ci acela care a cutezat să facă aceasta să poată fi șters din rîndurile creștinilor și dat anatemei ca unul care a călcat rînduielile moștenite din părinți și hotărîrile împărătești. Iar împăratul acela Leon,amintit mai înainte, care, precum s-a spus mai sus, nesocotind rînduiala, a îndrăznit de a luat din biserică, fără îngăduirea patriarhului de atunci, stema și și-a pus-o pe frunte și de îndată și-a luat pedeapsa cuvenită pentru fapta lui cea rea, a avut îndrăzneala să nu țină seama și să socotească întru nimic și o astfel de poruncă a acelui sfînt împărat, care stătea scrisă, precum a fost arătat deja, pe sfînta masă și, cum a mai avut odată curajul și fără frică de Dumnezeu, s-a înălțat peste poruncile dumnezeiești, a încheiat legătură de căsătorie cu haganul Hazariei și pe fata aceluia a luat-o de nevastă și, pe urma aceasta, a adus mare ocară și pe capul său și statului romeilor, ca unul ce a desființat îndrumările din străbuni și le-a făcut de nimic ; pe deasupra, acela nici n-a fost creștin dreptcredincios, ci eretic și prigonitor al sfintelor icoane. De aceea, din pricina unor astfel de fărădelegi, lipsite de orice evlavie, a fost mereu încărcat de afurisenie și anatemă, ca unul ce a călcat în picioare și a nesocotit porunca lui Dumnezeu și rînduiala marelui împărat, sfîntul Constantin. Căci cum se poate să fie îngăduit ca creștinii să facă legături

de căsătorie cu necredincioşi şi să se încuscrească, aceasta fiind oprit de canoane şi întreaga biserică socotind-o nepotrivit şi pe delăturdi de rînduiala creştină?! Sau care dintre împăraţii, străluciţi, nobili şi înţelepţi, ai romeilor ar fi acceptat-o?". Dacă însă ar fi întîmpinat : „Cum de domnul Romanos împăratul s-a încuscrit cu bulgarii şi şi-a dat nepoata după Petru, domn al bulgarilor?", trebuie dată următoarea întîmpinare : „Domnul Romanos împăratul era om simplu şi nu ştia scrie şi citi şi nici n-a fost din cei mai înainte crescuţi în palatele împărăteşti şi din cei care de la început s-au ţinut de obiceiurile romeice, nici de neam împărătesc şi nobil ; şi, de aceea, faptele lui cele mai multe au fost izvorîte din încăpăţînare oarbă şi n-a dat ascultare nici bisericii care le oprea, nici poruncilor şi rînduielilor marelui Constantin, ci din pornire mîndră şi samavolnică şi, fără să-şi dea seama de ce e bine şi frumos, n-a ascultat de buna-cuviinţă şi de ce-i bine, nici nu s-a alăturat de rînduielile moştenite din străbuni, ci a îndrăznit să facă aceasta punînd înainte numai acest singur, chipurile, binecuvîntat pretext, să scoată din robie, printr-o faptă ca aceasta, o mulţime atît de mare de robi creştini ; şi apoi doară şi bulgarii sînt creştini şi de aceeaşi credinţă ca noi ; şi de altcum aceea care era să fie dată nici nu era fata unui împărat în toată legea şi singur stăpînitor, ci şi încă a unui supus mărginaş de al treilea rînd, fără nici o putere şi neavînd parte în treburile conducerii de stat ; şi o faptă ca aceasta nici nu era ceva deosebit de faptul că şi oarecare altă femeie din rudele împărăteşti, întîmplător mai îndepărtate din cele de aproape de nobila origine împărătească, a fost dată, din cauza unui serviciu de folos obştesc, în alt capăt de lume, după unul aproape fără nici o putere. Şi deoarece aceasta a făcut-o peste rînduiala şi tradiţia bisericească şi călcînd porunca hotărîtă a marelui împărat, sfîntul Constantin, mai sus-amintitul domn Romanos, în viaţă fiind, a fost mult ocărît şi vorbit de rău şi urît nu numai în sfatul senatorilor, ci şi de întregul popor şi chiar de biserică ; şi, în sfîrşit, ura s-a vădit şi după moartea lui, fiind aşijderea socotit de nimic şi ocărît şi judecat ca om fără de minte şi fapta lui nevrednică şi necuviincioasă fiind ceva cu totul nou în nobila viaţă de stat a romeilor". Căci fiecare popor are obiceiuri deosebite şi legi şi rînduieli schimbătoare, dar e spre folosul lui ale sale să le ţină şi din rîndurile poporului său să facă şi să încheie căsnicii. Căci precum fiecare animal se împreună cu cei din soiul lui, tot aşa şi fiecare popor e bine şi se cuvine să încheie căsnicii şi legături de căsătorie cu cei de acelaşi neam şi grai şi nu cu cei din alt norod şi de altă limbă. Căci din această împrejurare s-a făcut să dăinuiască şi buna înţelegere între olaltă, să trăiască şi să stea în strînse legături de prietenie, obiceiuri însă ce nu se potrivesc unele cu altele şi legiuiri deosebite produc de obicei mai degrabă stări de ură şi conflicte şi răzmeriţă, ceea ce are drept urmare duşmănii şi revolte. De aceea nu trebuie să socotim ca fapte drept-piluitoare lucrările rele ale unora izvorîte din neştiinţă sau îngîmfare şi să ne luăm după ele, dacă voinţa ne este să domnim după lege, ci faptele mereu pomenite ale celor ce au fost împăraţi iubitori de lege şi dreptate să le avem ca nişte icoane ce ne stau la îndemînă ca exemplu de imitat şi

după acelea să-l îndemnăm şi pe dînsul în toate strădaniile lui, pentru că şi sfîrşitul ce-a dat peste el, adică peste domnul Romanos, din cauza unei astfel de fapte făcute din propria sa voinţă, este un exemplu suficient pentru încuminţirea celui care ar voi să se ia cu tot zelul după faptele lui.

Dar pe lîngă altele, mai e nevoie neapărat, fiul meu prea iubit, să le ştii şi pe acestea, deoarece cunoaşterea acestor lucruri poate să-ţi fie de mare folos şi să aibă drept urmare ca toţi să te admire. Iar aceste cunoştinţe sînt la rîndul lor despre diferite popoare, despre originea lor, obiceiurile lor şi aşezarea lor, despre clima ţării locuite de ei, descrierea ei şi întinderea ei, precum în cele ce urmează se va lămuri mai pe larg.

14. Originea lui Mahomed

Nelegiuitul şi blestematul Mahomed, despre care unii spun că este profetul lor, îşi trage originea dintr-o spiţă foarte de jos, din Ismail, fecior de-al lui Avraam. Căci Zinar, strănepotul lui Ismail, este numit de ei toţi părinte al lor. Acesta aşadar a avut doi feciori, Mundar şi Ravia, iar din Mundar se nasc Cusar şi Cais şi Temìm şi Asand şi alţi cîţiva, al căror nume nu se ştie; aceştia moştenind cîmpia Madianit, devin crescători de cirezi de vite şi locuiesc în corturi. Iar mai înăuntru de ei se află oameni nu din spiţa lor, ci din a lui Iectàn, numiţi homeriţi, adică Amaniţi. Mahomed se face cunoscut aşa: el fiind om sărac şi fără părinţi, s-a hotărît să slujească, năimindu-se la oarecare femeie bogată, rudă de-a lui, cu numele Hadigà, să plece pe cămile în negustorie la Eghipet, făcînd comerţ cu cei de alt neam, şi în Palestina. Apoi pe încetul, stînd de vorbă şi împrietenindu-se, femeia fiind văduvă, o ia de nevastă. Şi stînd el prin Palestina şi întîlnindu-se şi cu evrei şi cu creştini, şi-a însuşit cîteva vorbe şi dezlegări în scris. Dar el suferind de patima epilepsiei, femeia lui era foarte supărată, ca una ce era de mare vază şi bogată şi s-a legat cu un bărbat ca acesta, nu numai sărac, dar şi epileptic; el însă căutînd s-o liniştească, spunea mereu: „Văd cu ochii cum mi se arată un înger înfricoşător, numit Gavriil, şi neputînd suporta vederea lui, îmi pierd graiul şi cad jos"; la urmă a crezut şi dînsa, căci şi un oarecare călugăr, Arian cu numele, predica împreună cu el aceleaşi neadevăruri, sub un nume fals, pentru cîştig urît. Şi aşa femeia amăgită fiind şi răspîndind şi printre alte femei din seminţia ei vestea că dînsul e profet, neadevărul şi înşelăciunea s-a lăţit şi l-a prins şi pe un bărbat stăpînitor peste seminţia aceea, bărbat cu numele Bubàhar. Şi femeia murind şi lăsîndu-l moştenitor al averii ei, a ajuns om foarte bogat cu faimă mare, iar rătăcirea lui ticăloasă şi eretică a cuprins părţile din Ètribos. Şi acest smintit şi şarlatan i-a învăţat pe cei ce ascultau de el că cel ce omoară un duşman sau e ucis de el merge în rai şi cîte alte bîiguieli de-ale sale.

Se închină şi la luceafărul de seară, steaua Afroditei, pe care-l numesc Cuvàr, şi-l chiamă cu glas mare în rugăciunea lor aşa: „Alà uà Cuvàr", ceea ce va să zică: dumnezeu şi semilună. Căci lui Dumnezeu îi dau numele „Alà", iar „uà" pun în loc de conjuncţia „şi", şi „Cuvàr" numesc semiluna şi aşa rostesc: „Alà uà Cuvàr".

15. Neamul fatemiţilor

Trebuie să ştii că Fatem a fost o fată a lui Mahomed şi din aceea se trag fatemiţii. Dar aceştia nu sînt din Fatèmi, o regiune a Libiei, ci îşi au aşezările înspre părţile mai de miazănoapte de Meca, mai în jos de mormîntul lui Mahomed. Şi sînt un popor arab, bine deprins la războaie şi lupte. Căci cu un neam ca acesta Mahomed a purtat război mare şi a stricat multe oraşe; şi ţări a subjugat. Căci sînt luptători, bărbaţi viteji şi, de se vor fi aflînd în tabără pînă la o singură mie, o tabără ca aceea e de nebiruit şi nu poate fi cucerită. Pe cai de-a călare nu merg, ci pe cămile, iar în timp de luptă nu se îmbracă în zale, nici în platoşe, ci în mantii trandafirii, şi în mîini ţin suliţe lungi, scuturi de mărimea unui bărbat şi arcuri foarte mari de lemn, care aproape că nu pot fi încordate de bărbaţi puţini.

16. Cronologia pe care a stabilit-o astrologul Ştefan despre începutul expediţiei saracenilor, în care an de la facerea lumii s-a întîmplat şi cine purta sceptrul împărăţiei romeilor

Saracenii au pornit în expediţii la trei a lunii septembrie, indicţia a zecea, în al doisprezecelea an din domnia lui Iraclie, anul 6130 [12] de la zidirea lumii. După cronograful chiar al saracenilor, constelaţia s-a întîmplat la trei a lunii septembrie, într-o zi de vineri. În vremea aceea, cel dintîi conducător al arabilor, Muameth, pe care arabii îl numesc Mohamed, fiind şi profet al lor, a ţinut domnia peste arabi nouă ani.

17. Din cronograful ferieitului Teofan

În anul acesta, adică 6139 [13], s-a săvîrşit din viaţă Mahomed, conducătorul şi profetul mincinos al saracenilor, punîndu-l de mai înainte în locul său pe Abubahar şi pe Bupactor, rudă de-a lui. Iar evreii, amăgiţi la început, cînd s-a ivit, au crezut că acesta este Hristos cel aşteptat

[12] Adică 622.

[13] 631; vezi G. Ostrogorsky, *Die Chronologie des Theophanes im 7. und 8. Jahrhundert*, în „Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher", VII (1930), 1—56.

de ei, încît chiar unii din cei de frunte ai lor i s-au alăturat și au primit religia lui și s-au lăsat de cea a lui Moise care l-a văzut pe Dumnezeu. Dar cînd l-au văzut mîncînd carne de cămilă, și-au dat seama că nu este ce-au crezut. Dar l-au învățat nelegiuiri contra creștinilor și-și duceau traiul în tovărășie cu ei. Aceștia sînt care l-au învățat să primească părți din testamentul vechi și tăierea împrejur și altele cîteva pe care le păzesc saracenii. Cel dintîi deci a fost Abubahar care s-a luat după Mahomed și a predicat că e profet; de aceea l-a și lăsat urmaș. Iar erezia lui a cuprins părțile din Ètribos, mai întîi, ce-i drept, în taină zece ani, iar la urmă cu război așijderea zece ani și pe față nouă ani. Iar pe cei ce-au ascultat de el, că acela care ucide un inamic sau este ucis de el intră fără nici o piedică în rai; raiul însă spunea că rezidă în mîncare de carne, în băut și în împreunarea cu femei și că acolo curge un fluviu de vin, lapte și miere; și femei de o frumusețe nemaivăzută, nu de cele din lumea aceasta, ci altele; și mereu spunea că împreunarea cu ele ține mult timp și că plăcerea e neîntreruptă și alte cîteva nerozii pline de destrăbălare; și să fie milostivi între olaltă și să sară în ajutor cărora li se face nedreptate

18. Al doilea domnitor al arabilor, Abubahar, trei ani

Acest Abubahar este primul care pune stăpînire pe orașul Gaza și pe toată regiunea de primprejur. Acest Abubahar se săvîrșește din viață după o domnie ca emir de trei ani. Și domnia o ia în seamă Oumar și stăpînește peste arabi doisprezece ani.

19. Al treilea domnitor al arabilor, Oumar

Acest Oumar a pornit cu oastea contra Palestinei și, tăbărînd în acea țară, a împresurat timp de zece ani Ierusalimul și cu viclenie a pus stăpînire pe oraș. Căci Sofronie, episcopul Ierusalimului, pornind din zel divin și distingîndu-se prin minte isteață, l-a făcut să-i dea cuvînt cu toată asigurarea pentru toate bisericile Palestinei, încît bisericile au rămas neatinse și nedărîmate. Sofronie, cînd l-a văzut pe acesta, a grăit: „Într-adevăr, acesta este monstrul din pustiu, cel amintit de profetul Daniil, monstru care a pășit în casă sfîntă". Acesta a cerut templul iudeilor, pe care l-a clădit Solomon, spre a-l face loc de închinare al credinței lui necurate. Și e așa pînă în ziua de azi [14].

[14] Adică 952 e.n.

20. Al patrulea domnitor al arabilor, Outhman

Acesta cuprinde Africa [15] prin război şi africanilor le hotărăşte să plătească dări; apoi a luat calea întoarsă. Conducător de oaste al acestuia este Mavias; acesta a dărîmat colosul din Rodos şi a pustiit insula Cipru şi toate oraşele dintr-însa. Apoi ocupă şi insula Àrados şi oraşului, capitala ei, îi dă foc; şi insula a lipsit-o de locuitori, rămînînd nelocuită pînă acum [16]. Acesta ocupînd insula Rodos, a dărîmat colosul dintr-însa, după o mie 360 de ani de la construirea lui; şi un evreu negustor din Edesa, cumpărînd arama din care era construit, a încărcat-o pe 900 de cămile. Acest Mavias a pornit cu război şi contra Constantinopolei; şi a pustiit, dărămînd, şi Efesul şi Alicarnasul şi Smirna şi celelalte oraşe din Ionia; acesta a şi fost al cincilea domnitor, timp de paisprezece ani, după săvîrşirea din viaţă a lui Outhman.

21. Din cronograful lui Teofan, de la zidirea lumii anul 6171 [17]

Să se ştie că la moartea lui Mavias, domnitor al arabilor, au intrat mardaiţii în Liban şi au ocupat de la muntele Mavron [18] pînă la sfîntul oraş [19] şi au cucerit toată ţara de primprejurul Libanului; şi mulţi robi şi cetăţeni pămînteni s-au refugiat la ei, încît peste puţin timp au ajuns la multe mii. Şi aceasta aflînd Mavias şi sfetnicii lui, s-au speriat foarte. Şi trimite la împăratul singur stăpînitor Constantin [20] soli cu cereri de pace. Sub acest pretext este trimis de către drept-credinciosul împărat Constantin, fecior al lui Pogonat, Ioan cu porecla Piticavdis. Iar acesta ajungînd în Siria, Mavias îl primeşte cu mare cinste; şi s-a convenit din amîndouă părţile ca pacea să fie încheiată în scris şi întărită cu jurămînt, ca împăratului romeilor să-i fie dat din partea agarenilor uu tribut anual de trei mii galbeni şi 800 bărbaţi prizonieri şi 50 cai de rasă. În timpul acestuia, împărăţia arabilor s-a împărţit în două părţi. În Etribos, domnia a deţinut-o Ali, iar Mavias domnea peste Eghipet, Palestina şi Damasc. Şi cei ce-şi aveau aşezările în Etribos dimpreună cu feciorii lui Ali au pornit război contra lui Mavias. Dar Mavias s-a înarmat contra lor şi s-a încăierat la război lîngă rîul Eufrat şi partea lui Ali a fost înfrîntă; şi Mavias a ocupat Etribos şi toată ţara Siriei. Şi dinastia lui a deţinut domnia 85 de ani. După dînsul au venit din Persia numiţii maurofori, care deţin puterea pînă în ziua de azi [21], şi au bătut cu război

[15] Africa de nord, afară de Eghipet; passim.
[16] Adică 952 e.n.
[17] 663.
[18] Negru.
[19] Ierusalim.
[20] Constantin IV Pogonat (668—685).
[21] Vezi p. 27, nota 14.

neamul lui Mavias și l-au nimicit. Dar l-au ucis și pe Maruam, căpetenia lor. Și de ai lui Mavias au rămas puțini și au fost goniți de către maurofori pînă în Africa, dimpreună și cu un nepot de-al lui Mavias. Acest nepot al lui Mavias cu puțini cîțiva a trecut în Spania în zilele lui Iustinian Cîrnul [22], dar nu în timpul lui Pogonat. Aceasta n-a fost semnalat în scrierile istoricilor noștri. Căci de cînd Roma cea mare a fost luată de goți [23], statul roman a început să fie ciuntit și nici unul din istorici nu amintește nici de regiunile de prin Spania, nici de neamul lui Mavias. Dar istorisirea fericitului Teofan are acest cuprins. S-a săvîrșit așadar din viață domnitorul saracenilor Mavias, după ce a fost general-comandant 26 de ani, ca emir însă a domnit 24 de ani. Și a ținut domnia peste arabi Izid, feciorul lui, 6 ani. Săvîrșindu-se acesta din viață, s-au răzvrătit arabii din Etribos și, ridicîndu-se, și-au pus domnitor pe Avdelàs, feciorul lui Zuver. Auzind aceasta, agarenii din Fenicia, Palestina și Damasc merg la emirul Palestinei Usan și propun pe Maruam și-l pun pe el domnitor și deține domnia 9 luni. După săvîrșirea din viață a acestuia,urmează la domnie Abimeleh, feciorul lui, și o deține 22 de ani și 6 luni. Și rebelii îi prinde; și ucide pe Avdelàs, feciorul și urmașul lui Zuver. Cînd aceste evenimente se întîmplau, se săvîrșește din viață împăratul Constantin, feciorul lui Pogonat, ținînd domnia romeilor 17 ani; și în locul lui s-a urcat pe tron Iustinian [24], feciorul lui.

Să se știe că domnitorul arabilor care, ca al cincilea de la Mahomed, a ținut domnia peste arabi, nu era din neamul lui Mahomed, ci din altă spiță. Și mai întîi fusese ales comandant-general și amiral de către Outhman, domnitorul arabilor, și a fost trimis cu o oaste puternică și cu o flotă de 1 200 vase de război contra statului romeilor. Și a venit pînă la Rodos și, acolo săvîrșind pregătirile de înarmare, a plecat pînă la Constantinopol; și zăbovind vreme destulă cu pustiirea așezărilor în afară de Bizanț, s-a întors fără ispravă. Venind la Rodos, a dărîmat colosul care stătea acolo. Era o statuie de bronz a soarelui, aurită de la cap pînă la picioare, cu o înălțime de 80 de picioare și o lățime în proporție cu înălțimea, precum dă mărturie epigrama de la baza picioarelor ei, scrisă așa:

„Colosul din Rodos de coți opt ori zece,
Lahes l-a făcut, originar din Lindos".

Și a luat arama din care era făcut și a dus-o în Siria și a scos-o în piață pentru oricine ar voi s-o cumpere; și a cumpărat-o un evreu din Edesa și a încărcat-o de la țărmul mării pe 980 de cămile. După moartea lui Outhman, a urmat în domnie peste arabi Mavias. Acesta și-a întins stăpînirea peste sfîntul oraș și părțile Palestinei și a ocupat Damascul și Antiohia și toate orașele Eghipetului. Alim [25] însă, care era ginerele

[22] În 711, ultimul lui an de domnie.

[23] În anul 410, de către Alarich.

[24] Iustinian II Cîrnul (685—695 și 705—711).

[25] Adică „Ali".

lui Mahomed, ținînd pe fata aceluia numită Fatime, și-a întins stăpînirea peste Etribos și toată Arabia stîncoasă. În zilele acestea, atît Alim cît și Mavia s-au ridicat cu război între olaltă, luîndu-se la harță pentru stăpînirea Siriei, cine dintre ei va domni peste întreaga țară. S-au adunat la malul rîului Eufrat și se încaieră la război aprig unul cu celălalt. Războiul ținînd mult timp și căzînd mulți din amîndouă părțile, au început, din amîndouă părțile, agarenii, mulțime mare, să strige: „Cum și de ce ucidem și sîntem uciși și neamul nostru este nimicit și scos din rîndul oamenilor în viață? Ci să fie aleși doi bătrîni din amîndouă părțile și, pe care o să-l voiască, acela să dețină domnia". Ali și Mavias s-au bucurat de vorba lor și, scoțînd de pe degetele mîinilor lor inelele, le-au dat celor doi bătrîni, ceea ce înseamnă domnia peste agareni; și puterea ce-o aveau au trecut-o în voia celor doi bătrîni, gestul lor întărindu-l cu jurămînt și stabilind aceasta, că pe cine o să-l aleagă bătrînii, acela va fi domn și conducător al tuturor saracenilor. Și cei doi bătrîni pășind la mijloc în tabăra de război a celor două părți și oprindu-se pe un punct între cei doi adversari, acela din partea lui Alim era, din întreg poporul saracenilor, cucernic, ca unul din cei pe care îi numesc cadii, adică credincioși sfințiți; bătrînul însă din partea lui Mavias era numai în aparență cucernic, de altfel viclean și arogant și întrecînd toți oamenii în răutate. Și bătrînul lui Mavias a grăit către bătrînul lui Alim: „Grăiește tu întîi care-ți este voia, tu care ești om cuminte și cucernic și avînd cu mult mai mulți ani ca mine". Și bătrînul lui Alim a răspuns aceasta: „Pe Alim l-au scos din domnie, de îndată ce am scos inelul de pe degetul mîinii sale și l-am pus pe degetul meu; dacă scot și inelul lui Alim de pe degetul meu, l-am scos și pe dînsul din domnia lui". Și bătrînul lui Mavias a întîmpinat: „Pe Mavias l-am băgat în domnie, precum am băgat inelul lui pe degetul meu; și bag degetul lui Mavias în inelul lui". Și atunci s-au despărțit unul de celălalt. Mavias deci ia asupra-și toată puterea asupra Siriei, după ce toți emirii juraseră între ei că „orice vor fi rostit bătrînii, o să ascultăm de cuvintele lor". Și așa Alim luînd oastea sa a plecat în părțile din Etribos cu tot neamul lui. Și acolo se săvîrșește din viață. După moartea lui Alim, feciorii acestuia socotind sfatul tatălui lor o vorbă goală, s-au ridicat contra lui Mavias și s-au încăierat la straşnic război cu Mavias; și învinși au luat-o la fugă din fața lui; și Mavias trimițînd, i-a ucis pe toți. Și de atunci toată domnia arabilor a trecut la Mavias.

Dar să se știe că acest Mavias a fost nepot de fiu al lui Sofiàm. Dar nepot de fiu al lui Mavias era Màsalmas, care pornind cu război asupra Constantinopolei, la cererea și a acestuia, a fost clădită la curtea împărătească o capiște a saracenilor. Dar nu era acesta domnitor al arabilor, ci Suleimàn a fost domnitor al saracenilor. Màsalmas însă deținea rangul de general-comandant al armatei. Și a venit Suleimàn cu flota sa asupra Constantinopolei, iar Màsalmas dinspre uscat, și a trecut la Lampsac înspre părțile Traciei, ducînd cu sine ostași 80 de mii. Și prin providența lui Dumnezeu, și flota lui Suleimàn, domnitorul arabilor, și oastea pedestră a lui Màsalmas, toți au luat calea întoarsă cu rușine,

biruiţi fiind şi bătuţi, şi de flotă şi de ostaşii împăratului. Şi statul nostru a avut pace timp foarte îndelungat, stăpîna noastră, născătoarea de Dumnezeu, pururea fecioară Maria, cîrmuind şi ocrotind acest oraş; şi neprihănita curata icoană a acesteia şi însuşi Suleimàn a cinstit-o cu multă sfială, coborînd de pe cal.

22. Din cronograful fericitului Teofan despre aceleaşi evenimente şi despre Mavias şi neamul lui, cum a trecut în Spania. Împărat al romeilor, Iustinian Cîrnul

Ăsta e începutul domniei lui, şi după aceea a fost alungat din domnie de Leontios [26], şi iarăşi s-a întors, alungîndu-l pe Leontios şi pe Apsimar [27]; şi pe amîndoi aceştia purtîndu-i în triumf pe hipodrom, i-a ucis. În anul acesta, Abimèleh trimite la Iustinian o solie să încheie pacea aşa: împăratul să liniştească armata mardaiţilor din Liban şi să împiedice incursiunile lor şi Abimeleh să dea de fiecare dată romeilor o mie de galbeni, un cal de rasă, un rob din Etiopia şi să împartă pe din două tributurile din Cipru, Armenia şi Iviria. Şi împăratul a trimis pe curierul împărătesc Paul la Abimèleh să confirme condiţiile stabilite şi s-a făcut o confirmare scrisă cu martori. Şi primit fiind cu multă cinste şi daruri, trimisul împărătesc s-a înapoiat. Şi împăratul, trimiţînd, a luat în primire 12 mii de mardaiţi, rotunjind puterea stăpînirii romeice. Căci toate oraşele de margine, locuite acuma de arabi, de la Mompsuestia şi pînă în Armenia a patra, s-a întîmplat de erau slabe şi fără locuitori din cauza năvălirii mardaiţilor care erau ţinuţi pe loc; şi de aceea statul bizantin a îndurat pînă acuma grozave rele din partea arabilor. Dar în acelaşi an împăratul intrînd în Armenia, acolo i-a acceptat pe mardaiţii din Liban, stricînd zidul ce a stat atîta timp.

A stricat şi pacea ce dura de multă vreme cu bulgarii, încurcînd condiţiile statornicite de însuşi tatăl său.

Stăpînind încă Abimèleh, au năvălit arabii în Africa şi au pus într-însa un guvernator militar. În acea vreme domnea Leontios, scoţîndu-l din domnia peste romei pe Iustinian şi surghiunindu-l în Herson, a ocupat tronul împărătesc. Apsimar Tiberios l-a urmat pe Leontios în domnie; cînd deţinea sceptrul domnitorul arabilor Abimèleh, s-a săvîrşit din viaţă; şi Ualid, feciorul lui, a urmat în domnie nouă ani. Dar, în acelaşi an [28], Iustinian a revenit la domnie şi, ducînd-o uşuratic şi fără grijă, agarenii au pus stăpînire pe Africa în întregime.

Atunci un strănepot de-al lui Mavias, cu un număr neînsemnat de norod, a trecut în Spania şi, adunînd pe toţi din neamul lui, a pus stăpînire pe Spania pînă în ziua de azi [29]; de aceea agarenii care locuiau

[26] 695—698; apoi Tiberios II (698—705).
[27] Apsimaros, adică Tiberios II.
[28] 705.
[29] Adică 952.

în Spania au numele de maviaţi. Urmaşii acestora s-a întîmplat de sînt agarenii care locuiesc şi deţin Creta. Căci, cînd Mihail Gîngavul a deţinut domnia peste romei şi s-a întîmplat răscoala lui Toma, ţinînd vreme de trei ani[30], atunci împăratul fiind preocupat de cele ce s-au întîmplat, agarenii care locuiau în Spania, construind o flotă îndestulătoare, au pustiit, începînd de prin părţile Siciliei, toate insulele Ciclade; şi venind în Creta şi găsind-o potrivită şi neocupată de nimeni şi că nimeni nu se ridică împotriva lor să se lupte, au pus stăpînire pe ea şi o deţin pînă în ziua de azi [29].

Pe Ualid îl urmează Suleiman şi deţine domnia trei ani. Sub domnia acestuia, Màsalmas, general-comandant al lui Suleiman, a pornit în expediţie cu armata pe uscat, iar Oumar pe mare, şi prin ajutorul lui Dumnezeu s-au întors cu ruşine fără nici o ispravă. Pe Suleiman îl urmează Oumar şi deţine domnia peste arabi doi ani. Pe Oumar îl urmează Azid şi deţine timp de patru ani domnia. Pe acesta îl urmează Isàm şi domneşte vreme de 19 ani. După moartea acestuia, Maruàm deţine domnia şase ani. Maruàm murind, Avdelàs ajunge domnitor al arabilor şi deţine domnia 21 de ani. După ce acesta a murit, domnitor al arabilor este Madis şi ţine domnia nouă ani. Acesta săvîrşindu-se din viaţă, Aaron se face stăpîn pe domnia arabilor şi ţine domnia 23 de ani.

În vremea aceasta, anume a domniei peste romei * * * * a Irinei şi Constantin, de la facerea lumii fiind anul 6288 [31]. În acelaşi an, Aaron, domnitorul arabilor, a murit departe în interiorul Persiei, numit Horasàn, şi l-a urmat în domnie Moàmed, fiul lui, care era neiscusit întru toate şi dezordonat; împotriva acestuia s-a ridicat, din aceeaşi ţară Horasan, fratele său Avdelàs, ajutat de ostile părinteşti, şi s-a făcut pricină de război civil. Şi de aceea, cei de prin Siria, Eghipet şi Libia s-au despărţit în diferite domnii; şi şi-au împărţit puterea publică şi s-au lovit unii pe alţii, încăierîndu-se şi omorîndu-se şi dedîndu-se la tot felul de jafuri şi neorînduieli între olaltă şi în contra creştinilor de sub stăpînirea lor. Astfel au fost pustiite în oraşul cel sfînt bisericile lui Hristos, dumnezeul nostru, şi mănăstirile celor două mari lavre ale sfinţilor Hariton şi Chiriac şi a sfîntului Sava şi celelalte chinovii ale sfinţilor Iftimie şi Teodosie. Şi au ţinut cinci ani o anarhie ca aceasta între ei şi omor nelegiuit asupra noastră.

Pînă aici a fixat cronologia evenimentelor arabe Teofan, care a fost primit în rîndul sfinţilor şi care a întemeiat mănăstirea aşa-numită Marele Agròs şi care se întîmplă să fie unchi după mamă al marelui şi cucernicului şi de Hristos iubitorul împărat Constantin [32], feciorul lui Leon [33], preaînţeleptul, bunul împărat, strănepotul lui Vasilie [34] de fericită amintire, care a ţinut sceptrul împărăţiei romeilor.

---

[30] 821—823.

[31] 780 e.n.

[32] Constantin VII Porfirogenetul (913—959), care a iniţiat scrierea de faţă.

[33] Leon VI Filozoful (886—912).

[34] Vasile I Macedoneanul (867—886).

23. Despre Iviria și Spania

Sînt două Ivirii : una lîngă coloanele lui Heracles, cu numele după fluviul Ivir, de care aminteşte Apolodor în *Despre pămînt*, 2 : „În Pirinei izvorăşte un fluviu mare cu numele Ivir, curgînd spre Marea Mediterană". Şi se spune că desparte multe popoare din această ţară, precum a scris Herodoros în cartea 10 privitoare la Heracles, scriind aşa : „Acest neam iviric, despre care eu spun că locuieşte la ţărmurile strîmtorii, a fost determinat după denumiri ca un singur neam, după seminţii fiind : mai întîi, cei ce locuiesc la marginile cele dinspre apus se numesc Chiniţi (şi de la aceia mergînd deja spre miazănoapte Gliţi), apoi Tartisii ; apoi Eleusinii ; apoi Mastinì, apoi Chelchianì ; apoi Idiorodanos". Artemidoros însă în cartea a II-a a scrierii sale geografice spune că se împart aşa : „De la munţii Pirinei pînă la localităţile dinspre Gàdira, mai spre interior şi cu acelaşi nume se numeşte Iviria şi Spania. Şi a fost împărţită de romani în două provincii : ⟨ teritoriul celei dintîi ⟩ întinzîndu-se în întregime din munţii Pirinei pînă la Noua Cartagină şi pînă la izvoarele rîului Betis, teritoriul celei de-a doua provincii pînă la Gàdira şi Lusitania". Dar se spune şi Iviritis. Parthenios în Leucadii : „Pe coasta Iviritis va pluti pe întinderea mării". Cealaltă Ivirie este situată dincolo, spre perşi. Poporul însă iviri, ca pieri, viziri. Dionisie : „Lîngă coloane inimosul popor al ivirilor". Şi Aristofan în piesa Trifàlis : „Învăţînd odinioară ivirii lui Aristarh" şi „ivirii pe care mi-i oferi să-mi fie ajutoare de drum". Şi Artemìdoros în cartea a doua a scrierilor geografice : „Aceia dintre iviri care locuiesc la mare folosesc gramatica italică". Şi de la genitivul iviros formează femininul ivirìs. „Elinìs, nu Ivirìs : Menandru în piesa Scutu. Se spune şi iviric : „Întîi din partea cuiva : iviric pentru cei din frunte". Iviria era împărţită în două, acuma însă în trei, după cum spune Marchian în periplu [35] : „Iberia era împărţită de romani întîi în două, acuma însă în trei : Spania betică, Spania şi Taracomisia. De la genitivul iviros, Apolonios deduce nominativul, ca de la fylacos genitiv, fylacos nominativ. În scrierea sa *Paronyma*, spune : Din genitive sînt deduse nominative : hydor-apa, două silabe, de asemenea la nominativ, după accent paroxiton, şi fie în formă simplă, fie în compusă. Este deci lămurit : martyr, martyros-martys ; harops (cu faţa senină), genitiv : haropos — nominativ haropos : cu faţa veselă ; „stăpînii oraşului veseli la faţă — haropoio t'ànactoi ; Troezen — Troezenos genitiv, nominativ : Troezenos ; Hyios Troezenoio fecior al cetăţeanului din Troezena ; ivir, genitiv ìviros, nominativ ìviros — ivirean" ; de aceea la Quadratus, *Poema romană*, 5, sună aşa despre iviri : „Şi luptîndu-se totodată cu ligii şi cu ivirii". Aceeaşi o spune şi Havron [36] în scrierea *Paronyma*. Şi „chiar un ivir cu barbă de ţap" s-a spus în comedia *Efemeiaţii* a lui Cratinos [37]. Despre iviri

[35] Adică Descrierea ţărmului mării al Iberiei (Spaniei).

[36] Autorul unei gramatici.

[37] Autor de drame.

se spune că beau numai apă, după Ateneu, *Banchetul sofiştilor*, II, precum urmează: „Filarhos în cartea a 7-a spune că şi ivirii toţi beau numai apă, deşi întîmplător sînt cei mai bogaţi dintre toţi oamenii (căci posedă şi aur şi argint foarte mult), şi mereu spune că ei din zgîrcenie mănîncă o singură dată pe zi şi că veşminte poartă foarte scumpe".

24. Despre Spania

De unde vine denumirea Spania? De la Spanos, un uriaş cu aşa nume. Spanii sînt două provincii ale Italiei: una mare, alta mică. Despre aceasta aminteşte Harax în cartea a X-a a *Cronicilor*: „În Spania Mică aceea din afară, răsculîndu-se lusitanii, din nou a fost trimis de romani general-comandant contra lor Quintus". Acelaşi autor spune totodată despre cele două provincii: „Generalul-comandant al romanilor Quintus din amîndouă Spaniile. Înfrînt însă de Viriathus, a încheiat tratat de pace cu el". Aceasta are numele Iberia, spune în *Istoria greacă*, III: Elinii însă numesc Spania mai întîi Iberia, cînd încă nu aflaseră denumirea întregului popor, ci numai de o parte a ţării, situată lîngă rîul Iber; şi de la acela are numele, numindu-se tot aşa. Mai tîrziu însă, se spune că i s-a schimbat numele în Panonia [38].

25. Din istoria cuviosului Teofan al Sigrianei

În anul acesta, Valentinian n-a fost în stare să salveze nu numai Britania, Galia şi Spania, ci şi Libia de apus, ţară numită a africanilor; a mai pierdut-o însă într-un astfel de chip. Au fost doi generali-comandanţi, Aeţius şi Bonifacius, pe care Teodosius, la cererea lui Valentinian, i-a trimis la Roma. Bonifacius a primit conducerea Libiei de apus; din invidie însă Aeţius defăimîndu-l, pune în circulaţie ştirea precum că umblă cu gînduri de răzvrătire, silindu-se să pună mîna pe domnia Libiei. Şi acestea le spunea către Plachidia, mama lui Valentinian. Dar îi scria şi lui Bonifacius: „Dacă vor trimite după tine, voinţa să-ţi fie să nu te prezinţi; căci ai fost defăimat şi împăraţii, cu vicleşug, voiesc să pună mîna pe tine". Cînd Bonifacius a primit acestea, s-a încrezut în Aeţius, ca într-un prieten bun; şi cînd a fost chemat să vină, nu s-a dus. Atunci împăraţii l-au socotit pe Aeţius ca pe un om cu gînduri bune.

În timpurile de atunci goţii şi alte multe popoare mari au fost aşezaţi cu locuinţele în părţile de miazănoapte pînă la Dunăre. Dintre acestea mai însemnate sînt goţii, vizigoţii, gepizii şi vandalii, deosebindu-se numai după nume şi întru nimic altceva şi vorbind un singur grai; şi

[38] După ediţia lui Gy. Moravcsik, p. 305. Index *sub voce* ar fi de citit Pania.

toţi sînt de credinţa stricată şi rea a lui Arie. Aceştia sub Arcadie şi Onoriu, trecînd peste Dunăre, au fost aşezaţi cu locuinţele pe un teritoriu al romeilor. Şi gepizii, din care mai tîrziu s-au desfăcut longobarzii şi avarii, au locuit teritoriul pe la Singhidunum şi Sirmium. Iar vizigoţii cu Alarih, după pustiirea Romei, au plecat în Galia şi au pus stăpînire pe regiunile de acolo. Goţii însă, după ce au stat mai întîi în Panonia, s-au întors apoi înapoi în al 19-lea an din domnia lui Teodosius cel tînăr şi s-au aşezat cu locuinţele în părţile Traciei şi, stînd ca la 58 de ani în Tracia, au pus stăpînire pe partea de apus a imperiului, cu îngăduirea lui Zenon, şi patriciul şi consulul Teodorih fiindu-le conducător. Vandalii însă, întovărăşindu-se cu albanii şi germanii, care acuma se cheamă franci, trecînd peste fluviul Rin [39] sub conducerea lui Goghìdisclos, s-au aşezat cu locuinţele în Spania, care este cea dintîi ţară de la oceanul de apus în Europa.

Bonifacius însă temîndu-se de împăraţii romanilor, a trecut din Libia în Spania şi a mers la vandali şi pe Goghìdisclos găsindu-l că a murit, iar pe feciorii aceluia, pe Gotar şi pe Ghizerih, purtînd domnia, i-a îndemnat pe aceştia să împărţească Libia de apus în trei părţi şi le-a făgăduit să le stea în ajutor la orice război, cu condiţia ca fiecare să domnească împreună cu el peste o a treia parte. Cu aceste învoieli, vandalii au trecut strîmtoarea şi s-au aşezat cu locuinţele în Libia, din ocean pînă în Tripoli de pe la Chirene. Iar vizigoţii, ridicîndu-se din Galia, au pus stăpînire pe Spania. Dar unii din senatul romanilor, prieteni de-ai lui Bonifacius, i-au denunţat Plachidiei învinuirea mincinoasă făcută de Aeţius, arătîndu-i şi înfăţişîndu-i scrisoarea lui Aeţius către Bonifacius, căci acesta le-o trimisese lor. Plachidia mult s-a mirat, fără să-i facă nici o asuprire lui Aeţius, lui Bonifacius însă i-a trimis un cuvînt de încurajare întărit cu jurămînt. După moartea lui Gotar însă, Ghizerih a ajuns singur stăpînitor al vandalilor. Bonifacius, primind cuvîntul, a pornit în expediţie contra vandalilor cu o armată mare, ce-i venise de la Roma şi Bizanţ sub conducerea lui Aspar. Dar în bătălia ce s-a dat cu Ghizerih, armata romanilor a fost înfrîntă. Şi aşa Bonifacius, împreună cu Aspar venind la Roma, a spulberat bănuiala, scoţînd la lumină adevărul. Africa însă a ajuns sub vandali. Atunci şi Marchian, care după aceea a ajuns împărat, soldat fiind în serviciul lui Aspar, a fost luat prizonier de Ghizerih.

Să se ştie că în întreaga Sirie, adică în tot imperiul arabilor, sînt trei hogea-emiri, dintre care cel dintîi îşi are reşedinţa la Bagdad şi este din spiţa lui Muàmeth, adică Mohamed; al doilea însă îşi are reşedinţa în Africa şi este din spiţa lui Alim şi al fetei lui Muameth, adică Mahomed, Fatimè, după care se şi numesc fate miţi; al treilea îşi are reşedinţa în Spania şi este din spiţa lui Mavias.

[39] În manuscrise Ninos.

Să se mai ştie că la început, cînd saracenii au pus stăpînire pe întreaga Sirie, hogea-emirul şi-a avut reşedinţa la Bagdad. Domnea însă peste toată Persia şi peste Africa şi Eghipet şi peste Arabia Fericită [40]. Şi avea emirate mari, adică aceste provincii militare: întîi emiratul Persia, adică Horasanul; al doilea emiratul Africa, al treilea emiratul Eghipet, al patrulea emiratul Filistiim, adică Ràmble-ul, al cincilea emiratul Damasc, al şaselea emiratul Hemps, adică Emesa, al şaptelea emiratul Alepo, al optulea emiratul Antiohia, al nouălea emiratul Haran, al zecelea emiratul Emet, al unsprezecelea emiratul Esibe, al doisprezecelea emiratul Musel, al treisprezecelea emiratul Ticrit. Africa însă dezlipindu-se de stăpînirea emirului hogea din Bagdad şi devenind independent şi proclamîndu-se un emir osebit, a devenit, precum a fost mai înainte, primul emirat Persia, al doilea Eghipetul şi aşa mai departe celelalte, precum s-a spus mai înainte. Dar de curînd hogea-emirul din Bagdad slăbind, emirul din Persia, adică Horasan, a devenit independent; şi-a dat numele de hogea-emir şi purta la grumazul său coranul scris pe tăbliţe ca un şirag de mărgele. Îşi spunea că este din spiţa lui Alim. Emirul însă din Arabia Felix a fost mereu şi totdeauna sub stăpînirea emirului din Eghipet. Dar şi dînsul a devenit independent şi şi-a dat şi dînsul numele de hogea-emir; dar şi dînsul spune că este din spiţa lui Alim.

26. Genealogia ilustrului rege Hugo

Să se ştie că regele Italiei, marele Lotar, bunicul ilustrului rege Hugo, era din neamul lui Carol cel Mare, care e mult lăudat şi slăvit şi despre care se povestesc multe fapte de vitejie de prin războaie. Acest Carol era singur stăpînitor peste toate regatele, împărat însă a fost în Franţa cea mare. În zilele lui nici unul din ceilalţi regi nu a îndrăznit să se numească rege pe sine, ci toţi erau vasalii lui; şi el a trimis bani destui şi bogăţie nesfîrşită în Palestina; a clădit mănăstiri foarte multe.

Prin urmare, acest Lotar a pornit cu oştile sale asupra Romei; pe urma războiului a pus stăpînire pe aceasta şi a fost încoronat de către papa de atunci. Şi cînd se întorcea la locul stăpînit de el, adică în Papia, a ajuns în oraşul Piacenza, acesta fiind la trezeci de mile de Papia; şi acolo acesta s-a săvîrşit din viaţă. Şi a lăsat un fecior cu numele Adelbert, care a luat de femeie pe Berta cea mare şi cu ea l-a avut pe mai sus pomenitul rege Hugo. După moartea marelui Lotar, Ludovic [al Franţei], unul deosebit de Ludovic [al Italiei], venind din Franţa cea mare, a pus stăpînire pe [regiunea] Papia. Şi era încoronat. Mai apoi însă a venit la Verona în cetatea care este la o depărtare de 120 de mile de Papia; şi ajungînd el acolo, i s-au răsculat cei din acelaşi oraş şi prinzîndu-l l-au orbit. Şi atunci a fost domnitor Berengar, bunicul lui Berangar de acuma; şi intrînd în Roma, a fost încoronat. Şi popor mult i-a dat de

[40] Felix.

ştire după aceasta lui Rudolf, care se afla în Burgundia, spunîndu-i: „Vină de îndată aici şi-ţi predăm ţie regatul şi pe Berengar îl vom ucide". Iar el a venit din Burgundia în părţile din Papia şi jumătate de popor era cu Berengar, cealaltă însă cu Rudolf. Şi luîndu-se la război, prima bătălie a cîştigat-o Berengar; şi iarăşi războindu-se, a învins Rudolf. Şi oastea lui Berengar a fugit şi, părăsit singur, Berengar s-a prefăcut că e mort şi a căzut jos între cei morţi, acoperindu-se cu scutul, piciorul său însă îl avea ieşit afară. Venind însă un ostaş din ai lui Rudolf, i-a dat cu sulița în picior, el însă nu s-a mişcat de loc; dînsul nemişcîndu-se, l-a lăsat, chipurile, ca pe unul care e mort. Şi oastea lui Rudolf nu şi-a dat seama că este Berengar. Şi bătălia încetînd, Berengar s-a sculat şi singur a venit la palatul lui şi a ţinut domnia; şi a purtat război cu Rudolf şi l-a învins. După aceea însă s-au învoit între olaltă şi au împărţit ţara în două; şi unul a luat o parte din ţară, celălalt însă cealaltă. Dar Rudolf era sub cîrma şi puterea lui Berengar.

Şi după aceasta, trei marchizi au venit din Burgundia în Papia, spre a izgoni pe cei ce o stăpîneau şi s-o deţină ei; aceştia erau: Hugo al lui Taliafernos şi Bozo şi Hugo, fratele lui Bozo, preanobilul rege amintit mai înainte [41]. Şi a venit cu destulă oaste. Berengar aflînd de aceasta, s-a pregătit şi a plecat întru întîmpinarea lui cu război; şi împresurîndu-i, îi strîmtorea cu foamea; armatei sale i-a ordonat să nu ucidă pe nimeni, ci, de-l prinde pe careva din ei, oricui să-i taie nasul şi amîndouă urechile şi să le dea drumul; aşa şi o făceau. Cele trei căpetenii amintite mai înainte văzînd acestea, desculţi, ţinînd sus în mîinile lor dumnezeieştile evanghelii, au mers la Berengar, cerînd iertare şi jurîndu-se să nu mai vină aici niciodată pînă la sfîrşitul vieţii lui, şi atunci i-a lăsat să plece în ţara lor de baştină.

Mai tîrziu însă Berengar plecînd la Verona, finul său de botez, Falembert, l-a ucis; şi atunci Rudolf a deţinut întreg regatul. Şi după aceasta, poporul întregii ţări i-a anunţat la Burgundia lui Hugo, mai sus pomenitul rege, spunîndu-i: „Vină să-ţi predăm ţie ţara!" Şi dînsul venind, poporul l-a luat şi l-a dus în palat; şi l-au pus pe el rege. Lui Rudolf însă i-au spus: „Du-te cu averea ta, de vrei, în ţara ta; de vrei aiurea!" Şi el s-a dus în ţara sa Burgundia şi acolo stăpînea peste mult popor. Şi după moartea lui, mai sus pomenitul rege Hugo a plecat în Burgundia şi a luat de nevastă pe femeia lui Rudolf, care se chema Berta. Pe fiica ei însă, cu numele Adelesa, a dat-o lui Lotar, fiul său, care acuma [42] este rege al Italiei. Fata însă a aceluiaşi ilustru rege Hugo, care se chema Berta după numele bunicii sale, adică Berta mai mare, care după moartea bărbatului ei Adalbert a fost împărătească ani * * *, venind la Constantinopole şi măritîndu-se după Romanos născutul în purpură, feciorul iubitului de Hristos Constantin domnitorul, şi-a schimbat numele în Eudochia, după numele bunicii, soră a domnitorului iubitor de Hristos Constantin.

---

[41] Vezi p. 36, rîndul 23 şi 25.
[42] Anul 952; Lotar II.

27. Provincia Langobardia și principatele și județele dintr-însa

Să se știe că în timpurile vechi toată întinderea Italiei, și Neapole și Capua și Benevent și Amalfi și Gaeta și toată Langobardia, era stăpînită de romani, Roma adică avea puterea împărătească. După ce reședința împărătească s-a mutat la Constantinopol, toate acestea au fost împărțite în două regiuni administrative; de aceea și împăratul din Constantinopol trimitea doi demnitari patricieni; și unul guverna Sicilia, Calabria, Neapole și Amalfi, celălalt își avea reședința în Benevent și guverna Papia, Capua și toate celelalte. Și plăteau în fiecare an împăratului cele cuvenite tezaurului public. Toate aceste țări amintite erau locuite de romani.

Pe vremurile împărătesei Irina a fost trimis patriciul Narses și era guvernator la Benevent și Papia; și papa Zaharie, originar din Atena, guverna Roma. S-a întîmplat însă să fie război în părțile din Papia și patriciul Narses a expediat la armată tributurile adunate pentru tezaurul public și venitul obișnuit nu a fost trimis de el. În schimb însă Narses a anunțat: „Am mare nădejde că de acolo au să mi se trimită de îndată bani, pentru că toată suma adunată din contribuțiile de aici am cheltuit-o pentru bătăliile ce s-au ivit și voi mereu cereți din ce încasăm aici!" Împărăteasa Irina auzind aceasta, s-a mîniat și i-a trimis un fus și furcă de tors, scriindu-i: „Primește acestea care ți se potrivesc mai bine, căci am socotit că ți se șade mai bine să torci, decît ca bărbat să izbîndești cu armele, să comanzi și să duci războaie pentru romani". Patriciul Narses auzind acestea, i-a răspuns, scriindu-i împărătesei: „Deoarece maiestatea-voastră așa m-ați socotit că-s bun să torc și să răsucesc ca o femeie, am să torc cu furca și fusul atîtea fire și ață, încît romanii pînă la capătul vieții lor nu o să le poată țese".

În vremea de atuncea, Langobarzii locuiau în Panonia, unde acuma își au așezările turcii [43]. Și patriciul Narses trimițîndu-le tot felul de fructe, le-a făcut știut: „Veniți încoace și să vedeți o țară în care, după vorba ceea, curge miere și lapte; cred că Dumnezeu nu are pe pămînt una mai bună decît aceasta; și dacă o să vă placă, așezați-vă cu locuințele în aceasta, ca să mă binecuvîntați în vecii vecilor". Langobarzii auzind aceasta, s-au lăsat înduplecați și, luîndu-și familiile, veniră la Benevent. Dar locuitorii orașului Benevent nu i-au lăsat să intre în oraș, dînșii însă s-au așezat cu locuințele afară de oraș, pe aproape de ziduri, lîngă rîu, construindu-și acolo un oraș mic; de aceea se și numește Cività Nova, ceea ce înseamnă oraș nou, care și dăinuiește pînă în ziua de azi [44]. Intrau și înăuntrul orașului, mergînd la biserică; și printr-un plan viclean punînd stăpînire pe locuitorii orașului Benevent, i-au ucis pe toți și au ocupat orașul. Căci în bîtele lor avînd ascunse săbii și intrînd pe furiș în biserică, s-au luat de îndată la bătaie și i-au ucis pe toți, cum s-a spus. Și de atunci

[43] Adică ungurii.
[44] 952.

pornind în expediții, și-au supus întreaga țară aceea, și a provinciei Langobardia și a Calabriei pînă la Papia, fără Hydrento și Calipoli [45] și Rusiano și Neapole și Gaeta și Sorento și Amalfi. Primul oraș însă ca mărime și vechime era însă Capua, al doilea Neapole, al treilea Benevent, al patrulea Gaeta, al cincilea Amalfi. Salerno a fost întemeiat în vremea lui Sicardos, cînd langobarzii au împărțit principatele. Pînă în ziua de azi [46], care e indicția a 7-a, ani 6457 de la facerea lumii, cînd Langobardia a fost împărțită [47], sînt ani 200 [46]. Erau doi frați, Sicon și Sicardos. Și Sicon stăpînea Benevent și părțile de la Bari și Siponto, Sicardos însă Salerno și Capua și regiunea Calabriei. Neapole era în vechime reședința patricienilor care veneau într-acolo; și cine stăpînea Neapole, deținea și Sicilia; și cînd patricianul venea în Neapole, ducele din Neapole pleca în Sicilia. Capua era un oraș foarte mare și a fost cucerit de vandali, adică de aceia din Africa, și au dărîmat-o. Fiind un oraș pustiu, langobarzii locuiau într-însul. Și aceia din Africa venind iarăși asupra lor, episcopul Landulf a clădit o cetate lîngă podul rîului și a numit-o Capua nouă, care este și acuma. De cînd a fost întemeiată Capua aceasta sînt 73 de ani. Neapole, Amalfi și Sorento au fost mereu sub stăpînirea împăratului romanilor.

Să se știe că „mastromiles" [48] se tălmăcește pe graiul romeilor „căpitan al armatei".

Să se știe că venețienii, înainte de ce au trecut și s-au așezat cu locuințele în insulele în care locuiesc acuma, se chemau enetichi și-și avea așezările pe uscat, chiar în orașele: orașul Concorda, orașul Iusiniana, orașul Nunon și alte foarte multe orașe.

Să se știe că venețienii numiți acuma, mai întîi însă henetichi, au zidit mai întîi o cetate întărită, în care și astăzi sade ducele Veneției, și aveau primprejur marea ca la șase mile; și în mare se revarsă 27 de pîraie. Înspre răsărit de oraș se află și insule. În insulele acelea, numiții venețieni de acuma au întemeiat orașe: orașul Cogradon, în care se afla o biserică mare mitropolitană cu multe moaște de-ale sfinților, orașul Rivalensis, orașul Lulianòn, orașul Àpsanon, orașul Romantinà, orașul Lichenția, orașul Pinete, care se spune Stròvilos, orașul Vinìola, orașul Voes, în care se află o biserică a sfîntului apostol Petru, orașul Ilitualva, orașul Litumanchersis, orașul Vrònion, orașul Madaucon, orașul Ivola, orașul Pristine, orașul Clughia, orașul Vrundon, orașul Fosaon, orașul Lauritòn.

Să se știe că sînt și alte insule în țara aceea a Veneției.

---

[45] Oraș în Italia.

[46] 949.

[47] 749.

[48] *magister militum.*

Să se ştie că şi pe uscatul din partea Italiei se află oraşe de-ale veneţienilor; acestea sînt următoarele: oraşul Capre, oraşul Neòcastron, oraşul Fines, oraşul Èchilon, oraşul Aimanas, tîrgul mare din Torcelon, oraşul Muràn, oraşul Rivalto, ceea ce se tălmăceşte „loc foarte înalt", în care îşi are reşedinţa ducele Veneţiei, oraşul Caverţenţis.

Să se ştie că sînt şi pieţe de vînzare-cumpărare şi altele.

28. Povestire cum a luat fiinţă oraşul numit acum Veneţia

Să se ştie că de demult Veneţia a fost un loc pustiu, nelocuit şi plin de băltoace. Numiţii veneţieni de acuma au fost frînci de la Acvileia şi din alte localităţi ale Frînciei şi locuiau pe uscatul din faţa Veneţiei. Atìla, împăratul avarilor [49], venind şi prădînd, a distrus toate laturile Frînciei; şi toţi frîncii de la Acvileia şi din celelalte oraşe ale Frînciei au început să fugă şi să vină înspre insulele nelocuite ale Veneţiei; şi de frica împăratului Atila, să facă acolo colibe. După ce împăratul acela Atila a prădat şi pustiit toată ţara de pe uscat, ajungînd pînă şi la Roma şi Calabria şi lăsînd departe în urmă Veneţia, fugarii din insulele Veneţiei, aflînd răgaz şi ca şi cum nemaiavînd nici o teamă, s-au sfătuit cu toţii să se aşeze acolo cu locuinţele, ceea ce au şi făcut, locuind acolo pînă în ziua de azi [50].

După plecarea lui Atila, mulţi ani după aceea, a venit din nou Pipin regele, care atunci domnea peste Papia şi celelalte regate. Acest Pipin adică avea trei fraţi care domneau peste toate ţările din Frîncia şi peste toate sclaviniile [51]. Regele Pipin venind asupra veneţienilor cu putere şi multă armată, a tăbărît pe uscat dincolo de vadul insulelor Veneţiei, pe locul numit Aeivolas. Veneţienii văzînd deci pe regele Pipin venind asupra lor cu armata sa, cu intenţia să treacă înot cu caii spre insula Madamaucon (căci acea insulă este aşezată aproape de ţărm), au aruncat în apă nuiele şi au zăgăzuit vadul. Armata regelui Pipin neştiind ce să facă (căci nici nu era cu putinţă ca să treacă pe altundeva), a stat în tabără alături de ei şase luni pe uscat, dînd zilnic lupte cu dînşii. Şi veneţienii intrau în bărcile lor şi stăteau îndărătul nuielelor, aruncate de ei în apă, regele Pipin însă cu armata sa pe ţărm. Şi veneţienii se luptau dînd din arcuri şi cu alte arme de aruncat şi nu-i lăsau să treacă spre insulă. Astfel, regele Pipin neştiind ce să mai facă, a trimis vorbă veneţienilor, zicînd: „Supuneţi-vă şi lăsaţi să am eu grijă de voi, deoarece sînteţi dintr-o ţară de sub stăpînirea mea". Veneţienii însă se împotriveau, zicîndu-i: „Noi vrem să fim slujitori ai împăratului romeilor şi nu ai tăi". Veneţienii însă suferind mult timp de necazul ce li se întîmpla,

[49] De fapt regele hunilor.
[50] Adică pînă pe la 952.
[51] Regiunile slavilor.

au încheiat tratat de pace cu regele Pipin să-i dea tribut foarte mult. Dar de atunci, an de an tributul se micşora, dăinuie însă pînă în ziua de azi [52]. Căci veneţienii, în fiecare an, plătesc aceluia care deţine regatul Italiei, adică din Papia, 36 litre argint în monedă de două piese. Şi în felul acesta a încetat războiul dintre frînci şi veneţieni. Dar cînd poporul a început să treacă la Veneţia şi să se adune din toate părţile, încît să ajungă mulţi de tot, şi-au ales un doge care se distingea prin origine nobilă de ceilalţi. Cel dintîi doge a fost făcut la ei, încă înainte de venirea regelui Pipin asupra lor. Reşedinţa dogelui era însă în timpul de atuncea în localitatea numită Cività Nova, ceea ce se tălmăceşte „oraş nou". Pentru că mica insulă amintită mai înainte era prea aproape de continent, cu sfat de obşte au mutat reşedinţa dogelui pe altă insuliţă, unde se află şi astăzi, deoarece e mai depărtată de continent, cam cît ai putea vedea un om mergînd călare.

29. Dalmaţia şi popoarele care ţin de ea [53]

Să se ştie că împăratului Diocleţian tare i-a plăcut de ţara Dalmaţia; de aceea aducînd de la Roma oameni mulţi cu familiile lor, i-a aşezat cu sălaşele lor pe aceştia în acea ţară a Dalmaţiei; acestora li s-a spus romani, pentru că de la Roma au fost mutaţi, şi această denumire o poartă pînă în ziua de azi. Acest împărat Diocleţian a întemeiat şi oraşul Aspàlaton şi a clădit în el palate mai presus de orice cuvînt şi descriere; acestea pînă în ziua de azi au urme de buna stare a lor cea veche, deşi timpul îndelungat le-a cam ruinat. Ci şi oraşul Diòcleia, pe care îl deţin acuma [54] diocleţianii, l-a întemeiat acelaşi împărat; de aci şi oamenii localităţii aceleia şi-au luat denumirea să fie numiţi diocleţiani. Şi stăpînirea romanilor înşişi se întindea pînă la fluviul Dunărea; au şi voit într-o vreme să treacă peste fluviu, ca să vadă cine-s locuitorii dincolo de fluviu; trecînd, au găsit popoare slave, neînarmate, care se chemau avari. Şi nici aceştia nu aveau vreo nădejde să fie vreun locuitor dincolo de fluviu şi nici aceia dincoace. Şi pentru că romanii i-au găsit neînarmaţi pe avari şi fără nici o pregătire de război, au dat bătălia, luînd pradă şi robi, şi s-au înapoiat. Şi de atunci, romanii făcînd din paşti în paşti două schimburi, îşi schimbau armata, aşa încît în sfînta sîmbătă cea mare se întîlneau între olaltă, unii se înapoiau de la postul de strajă, alţii însă se duceau la un astfel de serviciu. Şi lîngă mare, mai jos de acelaşi oraş, se afla un oraş cu numele Salona, în ce priveşte mărimea cît jumătate de Constantinopol; în oraşul Salona se adunau toţi romanii, se înarmau şi se porneau de acolo şi plecau spre strîmtoarea care se află

[52] Adică pe la 952.

[53] Vezi şi G. Ostrogorsky, *Geschichte des byzantinischen Staates*, ediţia a 3-a, München, 1963, p. 87 şi îndeosebi nota 5.

[54] Circa 952.

la patru mile de oraş şi care, şi pînă acuma, îşi are numele Clisa [55], pentru că închide drumul pentru cei ce vin să treacă de acolo. Şi pe acolo plecau spre fluviu. Un astfel de schimb făcîndu-se timp de mai mulţi ani, slavii de dincolo de fluviu, numiţi şi avari, s-au gîndit la ei înşişi, zicîndu-şi: „Aceşti romani, de vreme ce au trecut şi au găsit pradă, nu vor înceta de acum înainte să treacă în contra noastră şi de aceea ne vom chibzui ce facem contra lor". Astfel deci slavii, zişi şi avari, au ţinut sfat şi, cînd romanii au trecut odată, ei, stînd la pîndă şi atacîndu-i, i-au învins în luptă. Şi luîndu-le armele şi steagurile şi celelalte insigne de război, mai sus numiţii slavi trecînd peste fluviu, au venit la strîmtoarea amintită; romanii care erau acolo, văzîndu-i pe aceştia şi uitîndu-se la steaguri şi la armele luate de la conaţionalii lor, au crezut că sînt oameni de-ai lor; şi cînd slavii amintiţi au ajuns la locul cu strîmtoarea, i-au lăsat să treacă. Aceştia însă trecînd, de îndată i-au izgonit pe romani şi au pus stăpînire pe oraşul amintit mai sus Salona. Şi aşezîndu-se cu locuinţele acolo, au început de atunci, încetul cu încetul, să prade pe romanii care locuiau la cîmpie sau pe locuri mai la vedere; şi au distrus localităţile lor şi le-au luat în stăpînire. Ceilalţi romani însă s-au salvat în oraşele de la marginea mării şi le stăpînesc pînă acuma; acestea sînt: Decătera, Raguza, Aspàlaton, Tetrangurin, Diàdora, Arvi, Veglia [56] şi Opsara; locuitorii acestora se cheamă romani pînă acuma.

Să se ştie că de la domnia împăratului romeilor Iraclie, după cum o să se spună în scrierea despre croaţi şi sîrbi [57], toată Dalmaţia şi popoarele de primprejur, ca croaţi, sîrbi, zahlumi, tervunioţi, canaliţi [58], diocleţianì şi arentani, denumiţi pagani, * * *. Domnia romeilor, din cauza împăraţilor de atunci, oameni trîndavi şi simpli, neavînd nici o tragere de inimă aproape la nimic, şi mai ales în timpul domniei lui Mihail Gîngavul din Amorion, locuitorii oraşelor din Dalmaţia au devenit de sine stătători, nefiind supuşi nici împăratului romeilor, nici altcuiva, ci şi popoarele de acolo, şi croaţi şi sîrbi şi zahlumi şi tervunioţi şi canaliţi şi diocleţianì şi paganì, neascultînd de împărăţia romeilor, s-au făcut inpendenţi şi de sine stătători, nefiind nimănui supuşi. Domnitori, precum se spune, aceste popoare nu au, afară de „jupani" bătrîni, după felul celorlalte regiuni slave. Cei mai mulţi din acest fel de slavi nici nu se botezau, ci rămîneau mult timp nebotezaţi. Pe timpul de Hristos iubitorului împărat Vasilie, au trimis soli cerînd şi rugîndu-l să fie botezaţi acei nebotezaţi dintr-înşii şi să fie, ca de la început, supuşi împărăţiei romeilor; acel întru fericită amintire împărat ascultîndu-le rugămintea, a trimis un om împărătesc împreună şi cu preoţi şi i-a botezat pe toţi cei nebotezaţi dintre popoarele amintite mai înainte care s-au întîmplat să fie nebotezaţi; şi după ce i-a botezat, atunci a pus la ei domnitori pe care voiau ei şi i-au ales din seminţia la care ei ţineau şi o aflau de

[55] Cheie.
[56] Vezi „Byzantinische Zeitschrift", 59 (1966), 224.
[57] Dintr-o astfel de scriere nu ni s-a păstrat nimic.
[58] Vezi „Byzantinische Zeitschrift", 59 (1966), 224 şi 172.

bună. Şi de atunci pînă acum, din aceleaşi seminţii ajung domnitori la ei şi nu din alte. Paganii însă numiţi şi Arentani în graiul romeilor, din locuri prăpăstioase greu de străbătut, au fost lăsaţi nebotezaţi. Căci pagani, în graiul slavilor, se tălmăceşte „nebotezaţi". După aceea, şi dînşii trimiţînd la acelaşi de fericită amintire împărat, au cerut cu toată stăruinţa să fie botezaţi şi ei; şi trimiţînd, i-a botezat şi pe dînşii. Mai apoi însă, precum s-a spus mai înainte că din cauza împăraţilor trîndavi şi oameni simpli statul romeilor a ajuns într-o stare de jos, şi locuitorii oraşelor din Dalmaţia au devenit independenţi, nemaifiind supuşi nici împăratului romeilor, nici altcuiva. Dar după un timp oarecare, pe vremea domniei lui Vasilie, împăratul de neuitată amintire, venind saraceni din Africa, Soldanos şi Sava şi Calfus, cu 36 de corăbii, au ajuns pînă în Dalmaţia şi au stricat oraşul Bütova şi oraşul Rosa şi oraşul Decatera de jos. Şi au venit şi pînă la oraşul Raguza şi l-au împresurat cincisprezece luni. Atunci raguzanii de silă i-au făcut cunoscut lui Vasilie, în veci pomenitul împărat al romeilor, spunîndu-i aşa: „Fie-ţi milă de noi şi să nu ne laşi să fim prădaţi de tăgăduitorii lui Hristos". Împăratului făcîndu-i-se milă, a trimis pe patriciul Nichita, amiralul flotei, numit Oorifas, cu o sută de corăbii de război. Saracenii auzind de sosirea cu flota a patriciului amiral al flotei, au fugit, părăsind oraşul Raguza, şi au trecut în Lombardia; şi împresurînd oraşul Bari, l-au distrus. Atunci Soldanos a clădit acolo palate şi a pus stăpînire pe toată Lombardia pînă la Roma, timp de patruzeci de ani. Împăratul, din pricina aceasta, a trimis la Ludovic, regele Franţei, şi la papa Romei, ca să fie cu adevărat împreună cu armata trimisă de împăratul. Aceia dînd urmare cererii împăratului, atît regele, cît şi papa au venit amîndoi cu multă putere şi, unindu-se cu armata trimisă de împăratul, totodată şi cu croaţii şi sîrbii, cu zahlumii şi tervunioţii, canaliţii şi raguzanii, dimpreună cu toate oraşele Dalmaţiei (căci toţi aceştia din ordinul împăratului erau prezenţi), au trecut în Lombardia şi împresurînd oraşul Bari l-au dărîmat.

Să se ştie că pe croaţi şi pe toţi ceilalţi conducători slavi, locuitorii oraşului Raguza cu propriile lor corăbii i-au trecut în Lombardia. Şi oraşul Bari cu toată regiunea şi toţi prizonierii i-a luat în seama sa împăratul romeilor, pe Soldanos însă şi pe toţi saracenii i-a luat în primire Ludovic, regele Franţei şi i-a dus în oraşul Capua şi în oraşul Benevent.

Şi pe Soldanos nimeni nu l-a văzut rîzînd. Regele însă a grăit: „Dacă mi-a anunţat cineva sau mi-a arătat cu adevărat pe Soldanos rîzînd, aceluia îi voi da bani mulţi". După aceea cineva l-a văzut rîzînd şi i-a raportat regelui Ludovic. Acesta, chemîndu-l la sine pe Soldanos, l-a întrebat cum şi de ce a rîs. Şi acela a grăit: „Am văzut o căruţă şi la ea roţile învîrtindu-se şi din pricina aceasta am rîs, căci şi eu odată am fost sus şi cu capul ridicat şi de curînd acuma sînt mai prejos de toţi şi Dumnezeu poate iarăşi să mă înalţe". Şi de atunci Ludovic îl chema la el şi lua masa împreună cu dînsul. Boierii însă din Capua şi Benevent mergeau la Soldanos, întrebîndu-l despre lecuirea şi îngrijirea cailor şi despre alte multe chestiuni ca pe un bătrîn cu experienţă. Soldanos însă

fiind om viclean şi sucit, a grăit către dînşii: „V-aş spune ce mă întrebaţi, dar teamă îmi este să nu mă spuneţi regelui şi-mi voi pierde viaţa". Ei însă s-au legat cu jurămînt faţă de el; şi atunci prinzînd la curaj, a grăit către ei: „Regele voieşte pe toţi să vă trimită în surghiun în Frîncia cea mare; şi dacă nu mă credeţi, aveţi puţintică răbdare şi eu vă voi face să ştiţi mai multe". Şi plecînd a grăit către Ludovic: „Boierii din ţara asta sînt oameni răi şi n-ai să poţi stăpîni, dacă nu o să faci să dispară puternicii zilei, ţie potrivnici; ci leagă-i pe fruntaşii oraşului şi trimite-i la ţară; şi atunci ceilalţi ţi se vor supune la voia ta". Şi cînd l-a înduplecat să-i îndeplinească voinţa şi acela a hotărît să fie făcute lanţuri, ca să-i lege şi să-i trimită în surghiun, Soldanos s-a dus şi a grăit către boieri: „Tot încă nu credeţi că regele vă trimite în surghiun şi că nimeni nu-şi va mai aduce aminte de voi? Totuşi dacă voiţi să vă încredinţaţi pe deplin, mergeţi şi uitaţi-vă ce lucrează toţi fierarii din porunca regelui. Şi dacă nu o să-i aflaţi lucrînd la lanţuri şi obezi, atunci abia fiţi încredinţaţi că spusele mele nu sînt adevărate; dacă însă spun adevărul, aveţi grijă de salvarea voastră, iar mie faceţi-mi un bine, ca unuia care v-a dat un sfat folositor, scăpîndu-vă de primejdie mare". Boierii, încrezuţi în vorba lui Soldanos, cînd au văzut lanţurile şi obezile, s-au convins cu desăvîrşire; şi de atunci se purtau cu gîndul să-l prăpădească pe regele Ludovic. Regele neavînd nici o ştire de toate acestea, a ieşit la vînătoare. Cînd însă era să se înapoieze, boierii au pus stăpînire pe oraş şi nu l-au lăsat să intre. Regele Ludovic văzînd împotrivirea boierilor, s-a întors în ţara sa. Boierii însă au grăit către Soldanos: „Ce voieşti ca noi să-ţi facem pentru salvarea noastră ce a-i pus-o la cale?" Şi el a cerut să-i dea drumul să plece în ţara sa; şi aceasta întîmplîndu-se, a plecat la Africa în ţara sa proprie. Dar nu s-a lăsat de vechiul său năravr rău şi a întreprins o expediţie; şi a venit cu multă armată la Capua şi Benevent, ca să-i împresoare şi să-i subjuge. Stăpînitorii însă ai unor oraşe ca acelea au trimis soli la regele din Frîncia Ludovic, ca să le vină în ajutor şi să-i apere de africani şi de Soldanos. Regele Ludovic auzind aceasta şi ştiind în ce chip a făcut şi i-a înduplecat Soldanos pe boieri, spunîndu-le: „în obezi are de gînd regele Frînciei să vă surghiunească", le-a răspuns, făcîndu-le cunoscut că: „Îmi pare rău şi de faptele mele ce le-am făcut mai înainte faţă de voi, că v-am scăpat de duşmanii voştri şi voi m-aţi răsplătit cu rău pentru bine; şi după cum am fost izgonit de voi, tot aşa chiar mă bucur de nenorocirea voastră". Atunci, nedobîndind ajutor de la regele Ludovic, au trimis soli la împăratul romeilor să le dea ajutor şi să-i izbăvească de o primejdie ca aceea. Împăratul le-a făgăduit să-i ajute. Solul trimis întorcîndu-se din capitală cu ştiri bune pentru cei care l-au trimis, ştiri privitoare la alianţa cu împăratul, înainte încă de a fi ajuns în oraş a fost prins de paznicii lui Soldanos. Căci încă de mai înainte Soldanos aflase de trimiterea soliei care să-l roage de ajutor pe împăratul; şi s-a străduit să-l prindă pe solul lor, ceea ce s-a şi întîmplat. Fiind solul în puterea sa, a aflat că şi-a îndeplinit serviciul şi că în puţine zile soseşte ajutorul de la împăratul romeilor. Soldanos

i-a grăit solului: „Dacă vei face ce-ți spun, te voi învrednici de mari și multe daruri și-ți dau drumul; iar de nu, o să-ți pierzi viața de o moarte grozavă". Acela însă făgăduindu-i că-i va împlini porunca, Soldanòs a grăit către el: „Îți poruncesc să stai pe aproape de zid și să-i strigi pe cei ce te-au trimis pe tine și să le spui: „Eu slujba ce am avut s-o fac mi-am îndeplinit-o și, în ce vă privește, l-am îmbunat pe împăratul romeilor; numai luați deci cunoștință, că drumul meu a fost zadarnic și împăratul a socotit întru nimică rugămintea ce i-ați făcut-o și de la împăratul să nu aveți nici o nădejde de ajutor". El făgăduind că-i va împlini cu bucurie aceasta, l-au dus aproape de oraș; neținînd însă nicidecum seamă de toate cele spuse de Soldanòs, nici de amenințările lui nemaifiindu-i teamă, n-a fost înduplecat de făgăduielile lui, ci, punînd întru inima lui frica de Dumnezeu, și-a zis în sinea lui: „Mai bine să mor eu singur decît să ademenesc cu vorba și să duc la moarte atîtea suflete". Și, ajungînd pe aproape de zid și chemînd pe toți boierii, a grăit către cei ce erau în fruntea unui oraș ca acesta: „Eu, domnilor, misiunea mea mi-am îndeplinit-o și voi vesti cele arătate vouă de împăratul romeilor; numai vă rog fierbinte, întru numele fiului lui Dumnezeu și întru salvarea întregului oraș și a sufletelor voastre, ca să faceți bine în loc de mie, copiilor mei și soției mele care nădăjduia să-i vin înapoi în viață; căci cum vă veți purta cu ei, așa veți lua răsplată de la bunul Dumnezeu, care o să judece pe cei vii și morți și care cu dreptate răsplătește". Cu aceste cuvinte i-a încurajat și a mai zis: „Eu sînt în primejdie de viață și Soldanòs mă va omorî, voi însă rămîneți hotărîți și nu vă descurajați; aveți puțintică răbdare, căci în puține zile sosește armata trimisă de împăratul romeilor pentru salvarea voastră". Dînsul spunînd acestea, oamenii lui Soldanòs îl aveau în mînă, cînd împotriva așteptărilor lor l-au auzit grăind acestea, au scrîșnit din dinți asupra lui și, unul mai repede ca altul, au alergat ca să-l omoare mai întîi cu mîna lui. Acestuia ei i-au luat viața, Soldanòs însă s-a intimidat de puterea armată ce ar sta să vină asupra lui, a împăratului, a luat calea întoarsă spre țara sa. Și de atunci și pînă acuma și locuitorii din Capua și cei din Benevent sînt sub stăpînirea romeilor, cu desăvîrșită supunere și ascultare din cauza acestei mari binefaceri ce li s-a făcut.

Să se știe că orașul Raguzei nu se chema în graiul romeilor Raguza, ci, pentru că este așezat deasupra prăpăstiilor stîncoase, i se spunea pe limba romeică „stînca lau" [59]; de aceea fură numiți lausei, adică aceia „care șed în prăpastie". Dar graiul de obicei stîlcește deseori denumirile prin schimbarea sunetelor și i-a numit pe aceștia Rausei, modificînd numele lor. Rauseii însă în vechime stăpîneau orașul numit Pitaura; dar în timpul cînd celelalte orașe au ajuns în stăpînirea slavilor care se aflau în această provincie, a ajuns și un oraș ca acesta sub stăpînirea lor; și unii din locuitori au fost uciși, alții însă duși în robie sau, apucînd să

[59] „lau λαοῦ", cuvînt din limba dalmaților, cf. P. Skok, în „Zeitschrift fur Ort snamen forschung", 4 (1928), 214 (după Indice-Glossary din ediția Gy. Moravcsik, p. 324).

scape cu fuga, s-au aşezat cu locuinţele în locuri prăpăstioase, chiar unde se găseşte acuma oraşul; şi mai întîi l-au întemeiat nu mare şi după aceea l-au mai mărit şi apoi iarăşi au sporit zidul de împrejmuire pînă la starea de acuma [60], lărgind, puţin cîte puţin, oraşul şi înmulţindu-i locuitorii. Din cei strămutaţi în Raguza sînt următorii: Grigorie, Arsafie, Victorin, Vitalie, Valentin arhidiaconul, Valentin, tatăl protospatarului Ştefan. De cînd însă s-au strămutat de la Salona la Raguza sînt 500 de ani pînă în ziua de azi, adică indictionul 7 din anul 6457 [61]. În acelaşi oraş se află în biserica sfîntului Ştefan, situată în mijlocul oraşului, moaştele sfîntului Pancratie.

Să se ştie că oraşul Aspalaton, ceea ce se tălmăceşte „palat mic" [62], împăratul Diocleţian l-a întemeiat; şi-l avea ca proprie locuinţă, clădind înăuntru curte şi palate, din care cele mai multe au dispărut. Pînă acuma încă, puţine se păstrează, din care sînt: reşedinţa episcopală a oraşului şi biserica sfîntului Domnus, biserică în care se află chiar moaştele sfîntului şi care a fost dormitorul împăratului Diocleţian. În subsol se află camere boltite, folosite ca închisori, în care închidea fără nici o milă sfinţi martirizaţi de el. În acelaşi oraş se află şi moaştele sfîntului Anastasie.

Să se ştie că zidul de împrejmuire al unui oraş ca acesta nu este construit nici din cărămizi legate cu mortar, nici din pietre necioplite, dar potrivite, ci din blocuri de piatră în patru muchii, cu o lungime de un stînjen, deseori şi de doi stînjeni şi, în lăţime, de un stînjen; şi laturile sînt încheiate şi legate între olaltă cu scoabe de fier muiate în plumb topit. Dar în acest oraş se înalţă şi coloane, una lîngă alta, sus cu antablamente, deasupra cărora însuşi împăratul Diocleţian avea să construiască bolţi largi şi să acopere întreg oraşul şi să facă palatele sale şi toate clădirile de locuit ale oraşului deasupra acelor bolţi, cu două şi trei etaje, încît a acoperit puţin chiar şi oraşul. Zidul acestui oraş nu are nici loc de umblat, nici bastioane, ci numai pereţi înalţi, cu locuri pentru dat cu săgeata din arcuri.

Să se ştie că oraşul Tetrangurin formează o insulă mică în mare, legată de pămînt cu un grumaz foarte strimt, ca un podeţ, pe care locuitorii trec în oraşul acela. Se cheamă Tetrangurin, pentru că e mic ca un pepene. În acel oraş se găsesc moaştele sfîntului martir Laurenţiu arhidiaconul.

Să se ştie că oraşul Decàtera se tîlcuieşte în graiul romeilor „strîmt şi gîtuit", pentru că marea intră ca o limbă strimtă pînă la 15 sau şi 20 de mile şi oraşul este aşezat pe umplutura mării. Şi, în jurul lui, oraşul acesta are munţi înalţi, încît numai vara soarele se poate vedea trecînd prin mijlocul cerului, iarna însă de loc. În oraşul acesta se află moaştele

[60] Circa 952.

[61] Adică 949; după acest an deci, Constantin VII Porfirogenetul şi-a compus *Cartea de învăţătură pentru fiul său Roman (959—963)*.

[62] Adică „la (în) palat".

sfîntului Trifon, care vindecă orice boală cu desăvîrșire, mai ales pe cei chinuiți de duhurile necurate; biserica lui este boltită.

Să se mai știe că orașul Decàtera în graiul romeilor se cheamă „iam erat", ceea ce se tîlcuiește „era deja"; anume, cînd Roma a fost întemeiată, orașul acesta fusese întemeiat mai înainte; e un oraș mare. Obișnuit îl numesc de obște Diàdora. În acest oraș se găsesc moaștele sfintei Anastasia fecioara, care a fost fiica împăratului Eustafie din vremea aceea, și sfîntul martir monahul Hrisogon, precum și lanțul sfînt al lui. Biserica sfintei Anastasia este lungă, dreptunghiulară, asemenea bisericii Halcopratia, cu coloane verzi și albe, întreagă împodobită cu picturi în genul vechilor icoane de lemn. Dușumeaua îi este un mozaic minunat. Aproape de ea e află altă biserică boltită, Sfînta Treime și mai sus de aceasta iarăși altă biserică, asemenea uneia pentru cei ce au să fie încreștinați, și ea cu bolți; la aceasta te urci pe o scară în spirală.

Să se știe că sub stăpînirea Dalmației sînt o mulțime de insule, una lîngă alta, pînă la Benevent, încît corăbiile pe acolo n-au nici o frică de valurile mării. Pe una din aceste insule se află orașul Vecla [63], pe alta Arvi, pe alta Òpsara, pe alta Lumbricaton, care sînt locuite pînă acuma. Celelalte însă sînt fără locuitori, cu orașe pustii în ele, ale căror nume sînt: Catautrevenò, Pizùh, Selvò, Scherdà, Aloip, Schirdàchisa, Piròtima, Meletà, Estiuniz și celelalte, multe de tot, ale căror denumiri sînt de neînțeles. Restul orașelor care sînt în provincia Dalmației pe uscat și au fost stăpînite de zișii slavi stau pustii, fără locuitori, nimeni nelocuind în ele.

30. Povestire despre provincia Dalmația

Dacă pentru toți cunoașterea e un bine și noi, dacă dobîndim cunoașterea lucrurilor, nu sîntem departe de situația aceasta. De aceea le și facem cunoscute tuturora din cei de după noi, pe de-o parte acestea, pe de alta însă și altele cîteva demne de știut, ca binele să vină pe urmă de două ori pe atîta.

Prin urmare, și aceia care caută să cunoască ocuparea Dalmației, cum a fost luată de popoarele slave, trebuie să afle din cele spuse; dar trebuie mai întîi să vorbim despre așezarea ei. Dalmația, așadar, din timpurile vechi se începea de la marginile Dirahiului, adică de la Antivari, și se întindea pînă în munții Istriei, iar în lățime pînă la fluviul Dunărea. Și toată întinderea de acest fel era sub domnia romanilor și, dintre alte provincii de apus, mai vestită s-a întîmplat să fie aceasta, numai că a fost ocupată de popoare slave în următorul chip. În apropiere de Aspalatos se află un oraș care se cheamă Salona, întemeiat de împăratul Dioclețian; dar Aspalatos a fost durat și el de către Dioclețian și cele

[63] Veglia; vezi p. 42 nota 56.

ale împăratului se întîmpla să fie acolo, marii lui demnitari însă locuiau în Salona şi mulţime destulă de norod. Oraşul acesta însă era capitala Dalmaţiei întregi. Şi din toate celelalte oraşe ale Dalmaţiei erau strînşi, an de an, ostaşi călări; şi din Salona erau trimişi pînă la o mie şi stăteau de pază la Dunăre din pricina avarilor. Căci avarii îşi duceau traiul dincolo de fluviul Dunării, pe unde nu de multă vreme trăiesc viaţă de nomazi turcii [64]. Cei trimişi, an de an, din Dalmaţia, deseori se uitau dincolo de fluviu şi vedeau animalele şi oamenii. Într-o vreme, s-au hotărît deci să treacă dincolo şi să cerceteze cine sînt cei ce-şi duc traiul pe acolo. Trecînd deci dincolo, au dat numai peste femeile şi copiii avarilor, bărbaţii şi tineretul mai în vîrstă fiind plecaţi. Năvălind deci pe neaşteptate, au luat prizonieri şi cu uşurinţă s-au înapoiat, ducînd cu dînşi la Salona aşa pradă. Deci cînd avarii s-au întors din călătoria lor şi au aflat ce s-a întîmplat, de la cine au avut de suferit, nelinişte ce-i drept i-a cuprins, dar nu ştiau din ce parte le-a venit aşa lovitură. S-au hotărît aşadar să pîndească vreun prilej şi să afle pe urmă totul. Şi ca de obicei au fost iarăşi trimişi din Salona pîndari, dar nu erau aceiaşi, ci alţii, şi li s-a dat acelaşi ordin şi aceştia şi-au pus în cap să-l îndeplinească. Au trecut deci contra avarilor, au dat însă peste ei adunaţi cu toţii, nu ca mai înainte împrăştiaţi; şi atunci nu numai că n-au făcut nici o ispravă, ci au îndurat şi suferinţe mai strașnice ca oricare altele. Căci unii din ei au fost omoriţi, iar ceilalţi au fost prinşi şi nimeni dintr-înşii n-a scăpat din mîna lor. Cercetîndu-i cine-s şi de unde-s şi aflînd că iarăşi din partea lor au îndurat amintita lovitură, dar mai ştiricind încă şi ce fel este locul de unde vin, numai din auzite le-a plăcut; şi cîţi erau în viaţă, i-au ţinut legaţi; s-au şi îmbrăcat în hainele lor, întocmai ca şi aceia şi, încălecînd pe cai, au plecat cu toată tabăra asupra Salonei cu steagurile şi celelalte semne, pe care le purtau aceia cu sine. Cercetînd au aflat şi timpul în care pîndarii s-au întors de peste Dunăre (a fost sfînta sîmbăta mare); şi au venit într-aceeaşi zi. Şi cînd mulţimea de armată a ajuns aproape, s-a ascuns; pînă la o mie însă, care aveau caii şi mantiile dalmaţienilor, spre a-i amăgi, au înaintat pînă la capăt. Cei din oraş însă recunoscînd semnele şi îmbrăcămintea ca ale lor, ci încă şi ziua de întoarcere, precum le era obiceiul, le-au deschis porţile şi i-au primit cu mare bucurie. Aceia însă, odată ce au intrat şi s-au făcut stăpîni pe porţi, au făcut cunoscut printr-un semnal armatei isprava lor şi au pregătit să alerge şi să intre în oraş. Şi pe toţi locuitorii oraşului i-au măcelărit şi de atunci avarii au pus stăpînire pe toată ţara Dalmaţiei şi s-au aşezat cu sălaşele în ea. Numai oraşele de la marginea mării nu li s-au predat, ci au rămas sub stăpînirea romeilor, pentru că posibilităţile lor de trai depindeau de mare. Avarii aşadar văzînd că un pămînt ca acesta este foarte bun, s-au sălăşluit în el.

Croaţii însă locuiau atuncia dincolo de Vaghivaria, unde se află chiar acuma bielocroaţii. O rubedenie despărţindu-se de ei, anume cinci fraţi: adică Clucàs, Lòvelos, Cosenţis, Muhlò şi Hrovàt, precum şi două

[64] Adică „ungurii".

surori, Tugà și Bugà, au venit dimpreună cu norodul lor în Dalmația; și i-au găsit pe avari deținînd un pămînt ca acesta. Cîțiva ani în șir războindu-se între olaltă, au rămas mai tari croații; și dintre avari pe unii i-au ucis, pe ceilalți i-au silit să li se supună. De atunci deci, o țară ca aceasta a fost stăpînită de croați; și urmași de-ai avarilor tot mai sînt încă în Croația și se recunosc chiar că sînt avari. Ceilalți croați au rămas înspre Frîncia și-și spun chiar bielocroați, adică croați albi, avîndu-și domnitor propriu, sînt însă supuși lui Oto cel Mare, regele Frînciei și Saxoniei; sînt nebotezați și încheie căsătorii cu turcii [65] și au legături de aproape cu ei. De croații care au venit în Dalmația s-a despărțit o parte și au pus stăpînire pe Iliricum și Panonia; și ei au un domnitor de sine stătător, trimis regulat numai din prietenie la domnitorul Croației. Pînă la un timp, și croații din Dalmația erau supuși frîncilor, precum au fost, și mai înainte, în țara lor; frîncii însă au fost așa de barbari față de ei, încît omorînd copii în fașă de-ai croaților, îi aruncau cîinilor de mîncare. Croații însă nemaiputînd răbda acestea din partea frîncilor, s-au lepădat de ei, ucigînd și pe domnitorii pe care îi aveau de la ei. De aceea, oaste mare a pornit din Frîncia contra lor și războindu-se timp de șapte ani unii cu alții, în sfîrșit, cu greu croații s-au dovedit mai tari și au ucis pe toți frîncii și pe domnitorul lor cu numele Coțilis. De atunci rămînînd stăpîni pe sine și liberi, au cerut de la Roma sfîntul botez; și au fost trimiși episcopi, de i-au botezat în vremea domnitorului lor Porinos. Și atunci țara lor a fost împărțită în 11 jupanate, anume Hleviana, Țenzina, Imota, Pleva, Pesenda, Paratalasia, Vreveri, Nona, Tnina, Sidraga, Nina; și boanul lor stăpînește Crivasa, Liția și Guțiscà. Și zisa Croație, precum și celelalte regiuni slave sînt așezate așa: Dioclia e aproape de fortărețele din Dirahium, anume în direcția spre Elisòs, Helchinion și Antivari și ajunge pînă la Decàtera; înspre munți, se apropie de Sîrbia. De la orașul Decàtera însă începe țara Tervunia și se întinde pînă la Raguza, în părțile ei de munte se apropie de Sîrbia. De la Raguza însă începe stăpînirea Zahlumilor și se întinde pînă la rîul Orontios și înspre țărmul mării se apropie de pagani, spre munți însă la miazănoapte se apropie de croați, la capăt însă de Sîrbia. De la rîul Orontios începe Pagania și se întinde pînă la rîul Zentina, cuprinzînd trei jupanate; Rastoța, Mocròs și pe cel al lui Dalen. Și două jupanate, anume Rastoța și al lui Mocròs sînt așezate la marginea mării, care posedă și năvoade; acela însă al lui Dalenòs este departe de mare și oamenii trăiesc din munca pămîntului. Aproape de ei se află patru insule: Meleta, Curcura [66], Vrața și Faros [67], foarte plăcute și mult roditoare, cu cetăți pustii și cu multe livezi de măslini; își au casele în ele și-și au vitele lor și-și țin traiul de pe urma lor. De la rîul Zentina începe țara Croației și se întinde spre marginea mării pînă la granița Istriei, anume pînă la orașul Albunon;

[65] Vezi p. 15, nota 2.

[66] Adică Curzola; vezi „Byzantinische Zeitschrift", 59 (1966), 224. Gy. Moravcsik în ediția sa *sub voce* o identifică cu insula Curcra-Chicher Κούρκρα, ἡ, ἡ—Κίκερ, ὸ.

[67] Gy. Moravcsik o identifică tot acolo cu insula Fara, Φάρα, ᾶ.

înspre părţile muntoase însă îşi are teritoriul şi ceva dincolo de provincia Istriei; şi e vecină înspre Ţentina [68] şi Hlevena cu ţara Sîrbiei. Căci ţara Sîrbiei este în fruntea tuturor celorlalte ţări, la nord se apropie de Croaţia, la sud de Bulgaria. Dar de cînd s-au sălăşluit amintiţii slavi, au pus stăpînire pe toată întinderea Dalmaţiei; oraşele romanilor însă cultivau insulele şi trăiau din ele; fiind însă robiţi zi de zi şi nimiciţi de paganii, au părăsit insulele acelea, voind să lucreze la pămînt pe continent. Erau însă opriţi de croaţi; căci încă nu le plăteau dăjdii, ci toate cîte le dau acuma slavilor le dădeau guvernatorului militar. Nemaiputîndu-şi însă duce traiul, s-au adresat în veci pomenitului împărat Vasilie, raportîndu-i toate cele zise. Şi atunci acel în veci pomenit împărat Vasilie i-a îndemnat ca toate cele ce erau date guvernatorului militar să fie date de ei slavilor şi să trăiască în pace cu dînşii; ceva puţin de tot să fie dat guvernatorului militar, ca un semn numai de ascultare şi supunere a lor faţă de împăraţii romeilor şi de guvernatorul militar. Şi de atunci toate aceste oraşe au devenit tributare slavilor şi le plătesc tribut: oraşul Aspàlatos 200 de galbeni, oraşul Tetrangùrin 100 de galbeni, oraşul Diàdora 110 galbeni, oraşul Opsara 100 de galbeni, oraşul Arvi 100, oraşul Vecla [69] 100, la un loc 710 galbeni, afară de vin şi alte felurite produse; căci preţul acestora întrece suma de galbeni. Oraşul Raguza este însă aşezat la mijloc, între două ţări a zahlumilor şi Tervunia; dar posedă şi vii de-ale lor în amîndouă ţările şi plătesc către domnitorul zahlumilor 36 de galbeni şi către domnitorul Tervuniei 36 de galbeni.

31. Despre croaţi şi ţara în care locuiesc acuma

Să se ştie că croaţii care locuiesc acuma în părţile Dalmaţiei se trag din croaţii nebotezaţi, numiţi şi „cei albi", care îşi au aşezările dincolo de Turcia [70], aproape însă de Frîncia, şi sînt în graniţă cu slavii, sîrbii cei nebotezaţi. Termenul croaţi, în graiul slavilor, se tălmăceşte adică „acei care deţin multă ţară". Aceşti croaţi s-au prezentat la împăratul romeilor Iraclie, înainte încă de a fi venit sîrbii la acelaşi împărat Iraclie, pe timpul cînd arabii au izgonit cu război de acolo pe romanii pe care împăratul Diocleţian, aducîndu-i de la Roma, i-a colonizat acolo; de aceea s-au şi numit romani, pentru că ei de la Roma au fost strămutaţi în acele părţi de ţară, adică în Croaţia, numită acuma, şi în Sîrbia. Romanii însă izgoniţi de avari în zilele aceluiaşi împărat Iraclie, locurile acestora au rămas pustii. Din ordinul deci al împăratului Iraclie, aceeaşi croaţi izgonind de acolo cu război pe avari, s-au sălăşluit la îndemnul împăratului Iraclie chiar în locul avarilor, unde locuiesc acuma. În timpul de atunci, croaţii aveau domnitor pe tatăl lui Porgàs. Dar împăratul

[68] Τζεντινα, ἡ = Ζέντινα vezi p. 49, rîndul 34 de sus şi 2 de jos.
[69] Veglia; vezi p. 42, rîndul 20.
[70] Adică Ungaria.

Iraclie a trimis de au adus preoţi de la Roma şi din ei a făcut arhiepiscop şi episcop şi preoţi şi diaconi; şi a botezat pe croaţi. În vremea de atunci croaţii aceia aveau domnitor pe Porgàs.

Să se ştie că acea ţară în care s-au sălăşluit croaţii a fost de la început sub stăpînirea împăratului romanilor din timpurile acelea şi se păstrează pînă acum palatele şi hipodromurile împăratului Diocleţian în oraşul Salona, aproape de oraşul Aspalatos, chiar în ţara aceloraşi croaţi.

Să se mai ştie că aceşti croaţi botezaţi, în afara ţării lor proprii nu voiesc să ducă război în ţară străină; căci au primit anumit răspuns şi hotărîre de la papa Romei în timpul împăratului Iraclie, cînd a trimis preoţi şi i-a botezat pe aceştia. Şi aceşti croaţi, anume după botezul lor, s-au şi legat cu străşnicie şi mari jurăminte faţă de sfîntul apostol Petru, ca niciodată să nu plece în ţară străină cu război, ci voinţa lor să fie de trai în pace; şi au primit din partea papei de la Roma binecuvîntarea următoare: dacă alte popoare careva păgîne au pornit cu război asupra ţării croaţilor înşişi, dumnezeul croaţilor [71] să lupte de partea lor şi să-i ocrotească şi ucenicul lui Hristos, Petru, să le aducă biruinţe. După mulţi ani, în zilele domnitorului Terpimeris, tatăl domnitorului Crasimeris, a venit de la Frîncia, care este aşezată între Croaţia şi Veneţia, un bărbat dintre cei foarte cucernici cu numele Martin, îmbrăcat însă ca un profan; despre acesta înşişi croaţii spun că a făcut multe minuni; îmbolnăvindu-se un bărbat evlavios ca acesta, i s-au amputat picioarele, încît era ţinut de patru şi purtat oriunde îi era voinţa. Preasfinţitul papa a decretat croaţilor să păzească pînă la capătul vieţii lor acea promisiune. Şi Martin însuşi le-a dat acelaşi îndemn asemenea cu cel al papei. De aceea nici bărcile acestor fel de croaţi, nici cuterele lor nu pleacă niciodată contra cuiva la război, doară numai dacă cineva ar porni contra lor. Afară de aceasta călătoresc cu astfel de vase aceia dintre croaţi care voiesc să facă negoţ, călătorind dintr-un oraş în altul, şi prin Pagania şi prin golful Dalmaţiei şi pînă la Veneţia.

Să se ştie că domnitorul Croaţiei este cu totul supus de la început, adică începînd cu domnia împăratului Iraclie, împăratului romeilor şi că n-a fost supus niciodată domnitorului Bulgariei. Dar nici acesta n-a pornit război contra croaţilor, decît numai Mihail Boris, domnitorul Bulgariei care, plecînd contra lor, a purtat război cu ei şi, neputînd face nici o ispravă, a făcut pace cu ei şi legături de ospeţie cu croaţii şi croaţii cu el. Dar croaţii aceştia n-au plătit bulgarilor niciodată tribut, afară doar numai amîndouă părţile şi-au dat unele daruri între olaltă din prieteşug.

Să se mai ştie că în Croaţia încreştinată sînt oraşe locuite: Nona, Belegrad, Beliţin, Scòrdona, Hlevena, Stolpon, Tenìn, Cori, Clavoca.

Să se ştie că Croaţia încreştinată poate da pînă la 60 de mii de călăraşi, pînă la 100 de mii pedestraşi, galere pînă la 80 şi cutere pînă

[71] Vezi Markovic în *Collectanea Mandic in honorem D. Mandic*, 11—17; Romae, 1905.

la 100. Şi galerele au cîte 40 de oameni, cuterele cîte 20, altele mai mici însă cîte 10.

Să se ştie că Croaţia avea această mare putere şi mulţime de armată pînă la domnia lui Crasimeris. După moartea acestuia şi după domnia de patru ani a lui Miroslav, feciorul lui, care a fost ucis de boanul Privunias, s-au iscat în ţara aceasta certuri şi multe lupte; şi se micşorează şi armata de călăraşi şi pedestraşi, precum şi numărul de galere şi cutere ale stăpînirii croaţilor. În timpul de faţă însă au galere 30, cutere mari şi mici *** şi călăraşi *** şi pedestraşi ***.

Să se ştie că marea Croaţie, numită şi Croaţia Albă se întîmplă să fie nebotezată pînă în ziua de azi [72], ca şi sîrbii vecini cu ea. Croaţia încreştinată dă mai puţină armată de călăraşi ca şi de pedestraşi, de aceea sînt mai deseori prădaţi de frînci şi turci [73] şi pecenegi. Ci nu posedă nici galere, nici cutere, nici corăbii de negoţ, deoarece marea e departe de ei; căci din părţile de acolo pînă la mare este un drum de 30 de zile. Şi marea la care ajung în timp de 30 de zile este cea numită întunecoasă [74].

32. Despre sîrbi şi ţara în care locuiesc acuma

Trebuie să se ştie că sîrbii se trag de la sîrbii cei nebotezaţi, numiţi şi albi, care locuiesc dincolo de turci [75], în regiunea numită la ei Voichi; vecină cu aceştia este Frîncia, de asemenea şi marea Croaţie, cea nebotezată, supranumită şi cea Albă; acolo prin urmare, aceşti sîrbi îşi aveau de la început aşezările. Doi fraţi au luat domnia peste Sîrbia prin moştenire de la tatăl lor; unul din ei, primind jumătate din ţară, s-a refugiat la împăratul romeilor Iraclie; însuşi împăratul Iraclie primindu-l pe acesta, i-a dat în provincia Salonicului loc unde să sălăşluiască şi care de atuncea a primit denumirea de părţile sîrbeşti.

În graiul romeilor, sîrbii sînt denumiţi „servitori"; de aceea opincile servitorilor se numesc în mod obişnuit „servula" în general şi „ţervuliani" aceia care poartă încălţăminte ieftină şi sărăcăcioasă. Această poreclă au avut sîrbii pentru că au devenit supuşi ai împăratului romeilor. După un timp oarecare sîrbii înşişi s-au hotărît să plece cu totul acasă şi împăratul le-a dat drumul. Cînd însă au trecut peste Dunăre, le-a părut rău şi, prin generalul-comandant care atunci ţinea Belgradul, au dat de ştire împăratului Iraclie să le dea alt pămînt pentru sălăşluire.

Şi deoarece Sîrbia de acuma şi Pagania şi numita ţară a Zahlunilor şi Tervunia şi cea a canaliţilor se aflau sub stăpînirea împăratului romeilor, fuseseră însă aceste ţări pustiite de avari (căci de acolo îi izgoniseră pe

[72] Aşa a fost în izvorul din care a copiat pe la 952 Constantin VII Porfirogenetul; dar la 952 sîrbii şi croaţii erau demult creştini.

[73] Apuseni şi unguri.

[74] Marea Neagră.

[75] Unguri.

romanii care acuma locuiesc în Dalmația și Dirahium), împăratul i-a sălășluit chiar pe sîrbi în aceste țări și erau supuși împăratului romeilor; și împăratul i-a botezat, aducînd presbiteri de la Roma și, învățîndu-i să trăiască cu evlavie, le-a explicat credința creștinească. De vreme ce Bulgaria era sub stăpînirea romeilor *** așadar după moartea domnitorului, a sîrbului care se refugiase la împăratul, a domnit urmînd după el feciorul său, apoi nepotul și tot așa din neamul lui domnitorii următori. După un număr oarecare de ani s-a născut din ei Voïsesflav și din acesta Rodòsflav și din acela Prozigoìs și din el Vlastimir; și pînă la acel Vlastimir, bulgarii ca vecini în graniță o duceau în pace cu sîrbii, fiind în legătură de bună înțelegere; față de împărații romeilor erau ascultători cu supunere, împărtășindu-se din partea lor de multe binefaceri. În timpul domniei lui Vlastimir, Presiàm, domnitorul Bulgariei, a venit cu război contra sîrbilor, voind să-i subjuge; dar ducînd un război de trei ani, nu numai că n-a făcut nici o ispravă, ci a și pierdut foarte mulți din armata sa. După moartea domnitorului Vlastimìr, au urmat în domnia Sîrbiei cei trei feciori ai lui, Mundimìr, Stroìmir și Goìnic, împărțindu-și țara. Pe timpul acestora, a ajuns domnitor al Bulgariei Mihail Boris; acesta, dorind să răzbune înfrîngerea tatălui său, a pornit război; sîrbii însă l-au pus astfel pe goană, încît l-au luat prizonier pe Vladimir, feciorul lui, dimpreună cu doisprezece boieri. Atunci Boris, de supărare după feciorul său, a încheiat, și nevrînd, pace cu sîrbii. Voind să se înapoieze în Bulgaria și fiindu-i frică sîrbii să nu-i întindă vreo cursă pe drum, a cerut, ca o garanție pentru salvarea sa, copiii marelui dregător Mundimìr, pe Vòrenas și Ștefan, care l-au și dus sănătos pînă la graniță, la Rasi. Și Mihail Boris, pentru o amabilitate ca aceea, le-a dat mari daruri și aceia s-au revanșat, dîndu-i în schimbul darurilor doi robi, doi șoimi, doi dulăi și optzeci de cojoace; și acest fapt, spun bulgarii, că este tribut. După puțin timp înșiși cei trei frați, domnitorii Serbiei, s-au învrăjbit între olaltă; și unul dintre ei, Mundimìr, devenind mai tare și voind să dețină singur domnia, prinzîndu-i pe ceilalți doi, i-a dat în Bulgaria, numai pe un băiețel al unui frate, al lui Goìnic, cu numele Petru, l-a ținut pe lîngă sine și i-a purtat de grijă; acesta a fugit și a venit în Croația; și despre dînsul se va vorbi îndată. Amintitul frate Stroìmir din Bulgaria a avut fecior pe Clonimir [76]; acestuia Boris i-a oferit nevastă o bulgară. El a avut fecior în Bulgaria pe Țeesflav. Mundimìr, izgonind pe cei doi frați, a deținut domnia; el are trei feciori: pe Privesflav și pe Vranos și pe Ștefan; după moartea lui urmează primul lui fecior, Privesflav. După un an, venind din Croația, amintitul Petru, feciorul lui Goìnic, gonește de la domnie pe vărul său Privesflav dimpreună cu cei doi frați ai lui și dînsul deține domnia; aceia însă fug și ajung în Croația. După trei ani, Vranos vine cu război asupra lui Petru; este însă învins și prins de Petru, care-l orbește. După doi ani fuge din Bulgaria și Clonimir, tatăl lui Țeesflav; ocupă și dînsul una din cetățile Sîrbiei, Dostinica, și intră într-însa cu armată, ca să ia domnia. Cu acesta așadar războindu-se Petru, l-a

[76] Vezi „Byzantinische Zeitschrift", 59, 172.

ucis şi a mai stăpînit încă 20 de ani, domnind pe timpul preafericitului şi sfîntului împărat Leon, fiind cu ascultare şi supunere faţă de el. A avut pace şi cu Simeòn, domnitorul Bulgariei, încît şi l-a făcut şi cumătru. După timpul în care a domnit ca împărat însuşi domnul Leon, a ajuns general-comandant şi guvernator de atuncea la Dirahium protospatarul Leon Ravduhos, care după aceea a fost distins cu rangul de magistru şi cu funcţia de ministru de externe, a ajuns în Pagania, care pe atuncea era stăpînită de domnitorul Sîrbiei, spre a se întîlni şi sfătui cu însuşi domnitorul Petru despre un serviciu şi despre o chestiune. Mihail, domnitorul zahlumilor însă, din invidie, i-a dat de ştire domnitorului bulgarilor, Simeon, că împăratul romeilor l-a cîştigat cu daruri pe domnitorul Petru, ca să se alieze cu turcii [77] şi să pornească asupra Bulgariei. Pe timpul acela s-a întîmplat să fie război la Ahelo între romei şi bulgari. Din cauza aceasta, furios asupra lui Petru, domnitorul Sîrbiei, Simeon a trimis pe Sigriţis Teodor şi pe ştiutul Marmais cu armată, avînd cu dînsul şi pe prinţul Paul, feciorul lui Vranos, pe care Petru, domnitorul Sîrbiei, îl orbise. Bulgarii venind cu vicleşug la domnitorul Sîrbiei şi făcîndu-se cu dînsul cumetri, au întărit cu jurămînt că nu va avea nimic de îndurat din partea lor; astfel l-au amăgit să vină la ei; legîndu-l de îndată, l-au dus în Bulgaria, unde se săvîrşeşte din viaţă în închisoare. În locul lui a venit Paul, feciorul lui Vranos, şi a ţinut puterea trei ani. Împăratul, domnul Romanos, avîndu-l în capitală pe prinţul Zaharie, feciorul lui Privesflav, domnitorul Sîrbiei, l-a trimis ca să se facă domnitor în Sîrbia; plecînd şi războindu-se, a fost învins de Paul; prinzîndu-l, l-a predat bulgarilor şi era ţinut în obezi. Apoi după trei ani, Paul învrăjbindu-se cu bulgarii, l-a trimis pe Zaharie, care mai înainte vreme fusese trimis de împăratul domnul Romanos; şi izgonindu-l pe Paul, a ţinut dînsul domnia sîrbilor; acesta, de îndată amintindu-şi de binefacerile avute din partea împăratului romeilor, s-a făcut duşman bulgarilor, nevoind nicidecum să li se supună, ci mai degrabă să fie sub domnia împăratului romeilor. Astfel, cînd şi Simeon a trimis armată contra lui în frunte cu Marmais şi cu Sigriţis Teodor, el a trimis împăratului romeilor, ca trofee de biruinţă din război, capetele şi armele lor (căci între romei şi bulgari lupta dura încă), dar nici n-a încetat vreodată, ca şi domnitorii dinaintea lui, faţă de împăraţii romeilor, să fie supus lor şi să le slujească. Simeon însă a trimis din nou altă armată, contra domnitorului Zaharie, sub conducerea lui Cnin Imnìc şi Iţvòclia, trimiţîndu-l împreună cu ei şi pe Ţeesflav. Atunci Zaharie fuge în Croaţia de frică, bulgarii însă au dat de ştire jupanilor să vină la ei şi să-l ia în primire pe domnitorul Ţeesflav şi, cu jurăminte amăgindu-i pe aceştia şi scoţîndu-i pînă la locul celui dintîi sat, i-au pus de îndată în obezi; au intrat apoi în Sîrbia şi au ridicat întreg poporul de la mic pînă la mare şi i-au dus pînă în Bulgaria; cîţiva au scăpat cu fuga şi au ajuns în Croaţia; ţara însă a rămas pustie. Pe vremea aceea, aşadar, bulgarii au intrat cu Alogovotur în

[77] Adică ungurii, Ungaria.

Croația să ducă războiul și au fost uciși cu toții acolo de către croați. După șapte ani, Țeesflav și cu alți patru a fugit de la bulgari și de la Preslav a venit în Sîrbia; n-a aflat însă în țară decît numai cincizeci de bărbați, neavînd nici femei nici copii și trăind numai din vînat. Ocupînd țara cu aceștia, a dat de știre împăratului romeilor să-i ia sub ocrotirea lui și să le vină în ajutor, făgăduindu-i să-i slujească și să asculte de porunca lui, ca și domnitorii dinaintea lui. Și de atunci împăratul romeilor n-a încetat să-i facă mereu bine, încît și sîrbii pe care Simeon îi împrăștiase și care trăiau prin Croația și Bulgaria și în celelalte țări, cînd au auzit aceasta, s-au strîns în jurul lui. Ci și mulți fugind din Bulgaria, au venit la Constantinopole; împăratul romeilor dîndu-le haine și făcîndu-le bine, i-a trimis și pe aceștia la Țeesflav. Și pe urma dăruirilor date din belșug ale împăratului romeilor, organizîndu-și țara și umplînd-o de locuitori, precum a fost și mai înainte, intră cu supunere în rîndurile supușilor împăratului romeilor; și, cu ajutorul împăratului și pe urma multor binefaceri ale lui, a organizat o țară ca aceasta și și-a întărit domnia într-însa.

Să se știe că domnitorul Sîrbiei de la început, adică din vremea împăratului Iraclie, este cu supunere sub ascultarea împăratului romeilor și că niciodată n-a fost supus domnitorului Bulgariei.

Să se știe că în Sîrbia încreștinată sînt următoarele orașe locuite: Destinìc, Țernavuschèi, Meghiretus, Dresneic, Lesnìc, Salines, și pe teritoriul Bòsona: Càtera și Desnìc.

33. Zahlumii și țara în care locuiesc acuma [78]

Să știi că țara zahlumilor era stăpînită mai înainte de romei, adică de romani, pe care împăratul Dioclețian i-a mutat de la Roma, precum și în istoria croaților [79] s-a spus despre dînșii. Această țară a zahlumilor era sub stăpînirea împăratului romeilor, ci fiind robită de avari, și țara și norodul acesteia, a rămas pustie cu totul. Locuitorii zahlumi de acolo sînt acuma sîrbi de-ai domnitorului aceluia care s-a refugiat la împăratul Iraclie; zahlumi au fost însă denumiți după muntele așa-numit Hlum; și de altcum după graiul slavilor termenul zahlumi se tălmăcește adică „de după deal", deoarece în această țară este un deal mare, avînd deasupra două orașe, Bona și Hlum, pe după acel deal însă trece pîrîul numit Bona, ceea ce se tălmăcește „bun".

Să se știe că neamul proconsulului și patriciului Mihail, feciorul lui Vusevutis, domnitorul zahlumilor, a fost coborîtor din locuitorii nebotezați de lîngă rîul Visla, denumiți liticlii, și și-a avut așezarea la rîul denumit Zahluma.

Să se știe că pe teritoriul zahlumilor sînt următoarele orașe locuite: Stagnòn, Mocrischìc, Ioslì, Galumaìnic, Dobrischìc.

---

[78] Vezi *Pamietnic Slowianski*, 15 (1965), 23–61.
[79] Vezi p. 42, nota 57.

34. Tervunioţii şi canaliţii şi ţara în care locuiesc acuma

Să ştii că ţara tervunioţilor şi canaliţilor este o singură ţară. Cei de acolo sînt coborîtori din sîrbii nebotezaţi, locuitori din ai acelui domnitor care s-a refugiat la împăratul Iraclie din Sîrbia nebotezată pînă la domnia peste Sîrbia a lui Vlastimir. Acest domnitor Vlastimir a dat fetei sale de bărbat pe Craìnas, feciorul lui Velàis, jupanul din Tervunia. Voind el să dea ginerelui său rang şi mărire, l-a numit domnitor, făcîndu-l independent. El l-a avut fecior pe Falimer şi acesta pe Tuzìmeris. Domnitorii însă din Tervunia au fost totdeauna sub ascultarea domnitorului Sîrbiei. Tervunia se tălmăceşte pe graiul slavilor „loc întărit"; căci acea regiune are multe întărituri.

Să se ştie că sub ascultarea acestei ţări Tervunia mai este încă o ţară cu numele Canalì. În graiul slavilor canalì se tălmăceşte „căruţă", deoarece locul fiind şes, toate lucrările lor le fac cu ajutorul carelor.

Să se ştie că în ţările Tervunia şi Canalì sînt următoarele oraşe locuite: Tervunia, Ormòs, Rìsena, Lucàvete, Zetlivi.

35. Diocleţianii şi ţara în care locuiesc acuma

Să se ştie că ţara Diòclia era şi dînsa stăpînită de romani, pe care împăratul Diocleţian i-a strămutat de la Roma, precum s-a spus şi în istorisirea despre croaţi; se afla însă sub stăpînirea împăratului romeilor. Şi ţara aceasta a fost robită şi pustiită de avari; pe timpul împăratului Iraclie a fost populată din nou, ca şi Croaţia, Sîrbia şi regiunea zahlumilor, apoi Tervunìa şi regiunea lui Canalì. Diòclia însă îşi are numele de la oraşul din acea ţară, pe care îl întemeiase împăratul Diocleţian, acuma însă este un oraş pustiu, pînă acum numit Diòclia.

Să ştii că în ţara Diocliei sînt oraşe mari locuite: Gràdete, Nugrade, Lontodocla.

36. Paganìi, numiţi şi arentanìi, şi ţara în care locuiesc acuma

Să ştii că ţara în care acuma locuiesc paganìi şi ea era mai înainte stăpînită de romani, pe care împăratul Diocleţian, strămutîndu-i de la Roma, i-a aşezat cu locuinţele în Dalmaţia. Aceşti paganìi se trag din sîrbii nebotezaţi, din acel domnitor care s-a refugiat la împăratul Iraclie. Şi ţara aceasta fiind robită de avari, a rămas pustie; şi a fost populată din nou pe timpul împăratului Iraclie. Sînt numiţi paganìi, pentru că ei pe vremea aceea nu se lăsau să fie botezaţi, cînd şi toţi slavii au fost botezaţi. Căci şi în graiul slavilor, paganìi se tălmăceşte „nebotezaţi" în graiul romeilor însă ţara lor se chiamă Àrenta, după care şi ei sînt numiţi aretanìi de romei.

Să ştii că în Paganìa, oraşe locuite sînt : Mòcron, Verùlia, Ostròc şi Slavìneţa. Mai stăpînesc şi următoarele insule : marea insulă Curcra, adică Chicher, în care este şi un oraş ; altă insulă mare : Melete, adică Malozeate, de care în *Faptele apostolilor* aminteşte sfîntul Luca, denumind-o pe aceasta Meliti ; în insula aceasta, o viperă l-a muşcat de deget pe apostolul Paul, viperă pe care sfîntul Paul a ars-o în foc ; altă insulă mare este Fara ; insulă mare alta e Vraţis. Dar sînt şi alte insule care nu sînt stăpînite de aceiaşi paganìi : insula Hòare, insula Iis, insula Làstovon.

37. Poporul pecenegilor [80]

Să ştii, că la început, pecenegii îşi aveau sălaşele pe lîngă rîul Atì de asemenea şi lîngă rîul Gheìh, avînd vecini în graniţă pe hazàri şi pe aşa-numiţii uzi. Cu cincizeci de ani în urmă, numiţii uzi înţelegîndu-se cu hazarii şi dînd război contra pecenegilor, au fost mai puternici şi i-au izgonit din ţara lor ; şi pînă în ziua de azi o deţinură numiţii uzi. Pecenegii în fuga lor umblînd încolo şi încoace, căutînd mereu un loc pentru sălăşluirea lor, au ajuns în ţara stăpînită de ei astăzi ; acolo au dat peste turci [80], care locuiau într-însa ; biruindu-i cu război pe aceştia, i-au izgonit ; şi şi-au aşezat sălaşele în ea şi stăpînesc, precum s-a spus, o ţară ca aceasta pînă în ziua de azi, răstimp de cincizeci şi cinci de ani.

Să ştii că toată ţara pecenegilor se împarte în opt provincii, cu tot atîţia domnitori. Provinciile sînt acestea : numele celei dintîi este Irtìm, al celei de-a doua Ţur, a treia Ghyla, a patra Culpei, a cincea Harabòi, a şasea Talmàt, a şaptea Hopòn, a opta Ţopòn. Pe vremea cînd pecenegii au fost izgoniţi din ţara lor, aveau domnitori în provincia Irtìm pe Vàiţas, în Ţur pe Cuel, în Ghyla pe Curcute, în Culpei pe Ipaòs, în Harabòi pe Caïdum, în provincia Talmàt pe Còstar, în Hopòn pe Ghiazì, în provincia Ţopon pe Vatàs. După moartea lor au moştenit domniile feciorii fraţilor acestora. Căci la ei e lege şi a rămas în vigoare un vechi aşezămînt să nu aibă voie să transmită demnităţile asupra copiilor sau fraţilor lor, ci pentru cei ce le-au dobîndit e de ajuns să domnească înşişi pînă la sfîrşitul vieţii, după moarte să prefere alegerea sau a unui văr primar al lor, sau a băieţilor unor veri primari, ca demnitatea să nu treacă nicidecum numai asupra unei părţi din neamul lor, ci şi asupra celor de alături, şi ca ei să moştenească şi să fie urmaşi în rangul de onoare ; dar nici dintr-un neam străin nu poate să se substituie careva şi să devină domnitor. Cele opt provincii se împart în patruzeci de părţi şi în fruntea acestora stau domnitori mai mici.

Să ştii că patru seminţii ale pecenegilor, anume provincia Cuarţitùr şi provincia Sirucàlpei şi provincia Vorotalmàt şi provincia Vulaţopòn

[80] P. Diaconu, *Les Petcheneges du Bas-Danube au X-e siècle*, în „Dacia", N.S., XI (7691), 259—270 (după „Byzantinische Zeitschrift", 61 (1968), 202). Vezi p. 15, nota 2. Ungurii nu ajunseseră încă în Ungaria de azi.

sînt aşezate dincolo de rîul Nipru, înspre părţile de răsărit-miazănoapte, orientîndu-se spre Uzìa şi Hazaria şi Alania şi spre Herson şi spre celelalte regiuni. Celelalte patru seminţii însă sînt aşezate dincoace de rîul Nipru, spre apus-miazănoapte; anume provincia Ghiazihopon vecină cu Bulgaria, provincia Ghyla de Jos, vecină cu Turcia [81], provincia Haraboï, vecină cu Rusia, provincia Iavdiertìm, vecină cu localităţile tributare Rusiei, atît ultinilor, cît şi dervlenìnilor şi lenzenìnilor şi celorlalţi slavi. Paţinachìa se întinde cinci zile de drum de la Uzia şi Hazaria, şase zile de drum de la Alania, zece zile de drum de la Mordia, o zi de drum de la Rusia, patru zile de drum de la Turcia [81], de la Bulgaria un drum de o jumătate de zi, de Herson [82] e foarte aproape şi mai aproape de Bòspor [82].

Să ştii că, pe vremea cînd pecenegii au fost izgoniţi din ţara lor, unii dintre ei s-au răzgîndit şi, de bunăvoie, au rămas acolo şi au locuit împreună cu numiţii uzi; şi pînă acuma trăiesc între ei, deosebindu-se de ei prin astfel de semne, încît se pot recunoaşte şi vedea cine au fost şi cum s-a întîmplat de au fost despărţiţi de ai lor; cămăşile lor sînt mai scurte, anume pînă la genunchi, şi mînecile retezate de la coate, ca şi cum ar voi să arate prin aceasta că le-au fost luate ale lor şi au fost despărţiţi cu de-a sila de cei de un neam cu ei.

Să ştii că dincoace de rîul Nipru [83], în partea orientată spre Bulgaria, la vadurile de trecere ale acestui rîu sînt oraşe pustii, părăsite: mai întîi un oraş numit de pecenegi Aspron, deoarece pietrele din zidul lui de împrejmuire par la vedere albicioase, al doilea oraş Tungate, al treilea oraş Cracnacate, al patrulea Salmacate, al cincilea Sacacate, al şaselea oraş Ghieucate. În ruinele mai vechi se recunosc şi unele urme de biserici şi cruci cioplite din tuf [84], din cauza aceasta dăinuie la unii şi tradiţia că romeii îşi aveau odinioară aşezările pe acolo.

Să ştii că pecenegii sînt numiţi şi „Càngar", dar nu toţi, ci numai populaţia din trei provincii doar: din Iavdiirtìne şi Cuarţiţur şi Havuxinghylà, ca unii ce sînt mai viteji şi mai de neam decît ceilalţi; căci aceasta o arată denumirea de „Càngar".

38. Genealogia naţiunii turcilor [85] şi de unde îşi trag originea

Să ştii că neamul turcilor şi-a avut vechea aşezare pe aproape de Hazaria, în regiunea denumită Levedia după numele celui dintîi voievod [86] al lor; acest voievod, după nume, i se spunea Levedias, după demnitatea

[81] Vezi p. 15, nota 2.

[82] Herson, Bospor, oraşe în Crimeea.

[83] Aşa e transmis de manuscrise; dar nu puţini savanţi sînt de părere că trebuie scris „Nistru".

[84] pietre poroase.

[85] ungurilor.

[86] Vezi V. Grecu: βοέβοδος, *slawischen Ursprungs oder Homoionymie* ?, apărut în „Polychronion", *Festschrift fur Franz Dölger*, p. 207—209.

ce o avea se chema voievod, ca şi ceilalţi de după el. În această regiune, aşadar, în mai sus spusa Levedia curge un pîrîu Hidmàs, numit şi Hinghilus. În timpul de atuncea nu li se spunea turci, ci dintr-o pricină oarecare aveau denumirea „Sàvarti àsfali". Şi turcii erau şapte seminţii, dar un domnitor între ei n-au avut niciodată, fie al lor, fie străin, ci la ei erau oarecare voievozi; din [dintre] aceştia cel dintîi a fost [primul era] [87] Levedias, cel amintit mai înainte. Au sălăşluit împreună cu hazarii trei ani, luptînd de partea hazarilor, în toate războaiele lor. Haganul, domnitorul hazarilor, pentru vitejia lor şi alianţa cu cel dintîi voievod al turcilor, cu numele Levedias, i-a dat în căsătorie de soţie o hazară nobilă, avînd în vedere vitejia lui vestită şi faima originii lui, ca să aibă copii cu el; dar acel Levedias s-a întîmplat de n-a făcut copii cu acea hazară. Pecenegii care mai înainte se numeau Càngar, (căci acest nume Càngar se spunea la ei cu privire la bărbăţie şi originea nobilă), pornind deci aceştia război contra hazarilor, au fost biruiţi şi nevoiţi să-şi lase ţara şi să se aşeze cu locuinţele în aceea a turcilor. Între turci şi pecenegi, care atuncea se numeau Càngar, iscîndu-se război, oastea turcilor a fost biruită şi s-a desfăcut în două părţi. Şi o parte a apucat-o spre răsărit şi s-a sălăşluit în părţile Persiei; aceştia se şi cheamă pînă în timpul de faţă cu vechiul nume al turcilor Sàvarti àsfali; cealaltă parte însă, cu voievodul şi conducătorul lor Levedias, s-a aşezat în partea de apus în locurile numite Atelcuzu, regiune în care acuma locuieşte poporul pecenegilor. După trecerea de puţin timp, haganul acela, domn peste Hazaria, a dat de ştire turcilor să fie trimis la el Levedias, cel dintîi voievod al lor. Levedias aşadar sosind la haganul Hazariei, l-a întrebat din care cauză a trimis să vină la dînsul. Haganul însă a grăit către el: „De aceea te-am chemat, deoarece eşti nobil, înţelept şi viteaz şi primul între turci, ca să te pun domnitor peste poporul tău şi ca să urmezi poruncii şi la cuvîntul nostru". El, răspunzînd haganului, i-a grăit: „Atitudinea ta faţă de mine şi intenţia ta le aud cu multă plăcere şi-ţi mărturisesc că-ţi mulţumesc cum se cuvine; dar deoarece nu mai sînt în stare să iau asupră-mi o domnie ca aceasta, nu pot să ascult, ci mai bine ca mine este alt voievod, zis Almuţis, care are un fecior cu numele Arpàd; dintre aceştia mai bine, fie acel Almuţis, fie Arpàd, feciorul lui, să devină domnitor; şi are să asculte de cuvîntul vostru". Hanganului deci plăcîndu-i vorba aceasta, haganul acela i-a dat oameni de-ai săi şi l-a trimis împreună cu ei la turci; aceia sfătuindu-se cu turcii despre aceasta, turcii au voit mai degrabă Arpàd să devină domnitor decît tatăl său Almuţis, Arpàd ca unul ce era mai vrednic de ţinut în seamă, mai iscusit la sfat şi judecată, mai viteaz şi destoinic pentru o astfel de domnie. Pe acesta

[87] Nu este destul de lămurit dacă în textul grec se spune calitativ, ca rang, sau temporal, ca dată cronologică; vezi Constantine Porphyrogenitus: *De administrando imperio*, vol. II, Comentary by F. Dvornik, R. J. H. Jenkins, B. Levis, Gy. Moravcsik, D. Obolensky, S. Runciman, edited by R. J. H. Ienkins. University of London. The Altone Press, 1962, p. 147. Totuşi se pare că mai degrabă este vorba de ordinea ierarhică decît cea cronologică, fiind doar vorba de şapte grupări, seminţii.

l-au şi făcut domnitor după obiceiul şi rînduiala hazarilor, ridicîndu-l pe scut. Înainte de acest Arpàd, turcii nu au avut alt domnitor niciodată. După cîţiva ani, pecenegii năvălind asupra turcilor, i-au izgonit dimpreună cu domnitorul lor Arpàd. Turcii deci puşi pe fugă, în căutarea unei ţări în care să se aşeze, au ajuns în Moravia cea Mare şi au alungat pe locuitorii ei şi s-au sălăşluit în ţara lor, în care turcii locuiesc acuma pînă în ziua de azi. Şi, de atuncea, turcii n-au mai avut de îndurat război din partea pecenegilor. Cît despre neamul turcilor amintit mai înainte, care s-a sălăşluit spre răsărit în părţile Persiei, turcii aceştia care locuiesc în partea de apus trimit pînă în timpul de faţă negustori la ei şi-i vizitează şi deseori duc de la ei la dînşii scrisori de răspuns.

Să ştii că ţara pecenegilor, în care pe timpul de atuncea au locuit turcii, are numele după denumirea rîurilor care sînt acolo. Şi rîurile sînt acestea : primul rîu numindu-se Varuh, al doilea rîu numindu-se Cuvu, rîul al treilea cu numele Trulos, rîul al patrulea avînd numele Vrutos, rîul al cincilea numindu-se Séretos.

39. Poporul càvarilor

Să ştii că aşa-zişii càvari făceau parte din neamul hazarilor. Şi întîmplîndu-se din partea lor să se facă o răscoală faţă de stăpînirea lor şi ridicîndu-se război civil, stăpînirea lor de mai înainte s-a dovedit mai tare şi unii dintr-înşii au fost ucişi, alţii însă au scăpat cu fuga ; şi au venit şi s-au sălăşluit dimpreună cu turcii în ţara pecenegilor ; şi s-au împrietenit între olaltă şi unii şi-au luat numele de càvari. Aşa se face că chiar de la turci au învăţat şi limba hazarilor şi pînă în ziua de azi au acelaşi grai ; dar au şi cealaltă limbă a turcilor. Pentru că din cele opt seminţii s-au arătat mai tari şi mai viteji şi la conducerea războiului să stea în frunte, au şi fost socotite de mai înainte cele dintîi seminţii. La ei e un singur domnitor, adică la cele trei seminţii ale càvarilor ; şi acesta şi pînă în ziua de azi este.

40. Seminţiile càvarilor şi ale turcilor

Prima care s-a rupt de la hazari a fost seminţia amintită mai înainte a càvarilor, a doua a lui Nechis, a treia a lui Megheris, a patra a lui Curtughermatos, a cincea a lui Tariànos, a şasea a lui Ghenàh, a şaptea Carìs, a opta Casìs. Şi aşa legîndu-se la olaltă, s-au sălăşluit càvarii împreună cu turcii în pămîntul pecenegilor. Dar după aceea, chemaţi fiind de în veci pomenitul, iubitorul de Hristos împăratul Leon, au trecut şi, împresurîndu-l din răsputeri cu război pe Simeon, l-au biruit şi, punîndu-l pe fugă, au ajuns pînă la Preslav şi l-au închis în cetatea numită Mun-

draga şi s-au întors în ţara lor proprie. În timpul de atunci îl aveau domnitor pe Liùnticas, feciorul lui Arpàd. Dar după ce Simeon a avut pace cu împăratul romeilor şi cu voia lor a trimis mereu soli la pecenegi, s-a înţeles cu ei să-i lovească pe turci cu război pînă la nimicire. Şi cînd turcii plecaseră într-o expediţie, pecenegii dimpreună cu Simeon au venit asupra turcilor şi au nimicit cu totul familiile lor şi au izgonit de acolo rău de tot pe turcii lăsaţi pentru paza ţării lor. Turcii întorcîndu-se şi aflînd ţara lor pustie şi stricată astfel, s-au sălăşluit în ţara în care locuiesc şi în ziua de azi, denumită, cum s-a spus, după numirile de mai sus ale rîurilor. Locul în care turcii au fost mai înainte îşi are numele după rîul care curge acolo, Etel-Cuţu, unde de curînd pecenegii se aşază cu locuinţele. Turcii, izgoniţi de pecenegi, au venit şi s-au aşezat în ţara în care locuiesc acuma [88]. Într-însa sînt din vechime cîteva locuri însemnate: mai întîi este pe la începutul Turciei podul împăratului Traian, apoi şi Belgradul, la o depărtare de trei zile chiar de la podul amintit, Belgrad unde se află şi turnul sfîntului şi marelui împărat Constantin; şi iarăşi pe fluviu în sus se află acel oraş numit Sirmium, la o depărtare de Belgrad de două zile de drum; şi de acolo începe marea Moravie cea nebotezată, pe care şi turcii au jefuit-o; peste aceasta domnea mai înainte Sfendoploc.

Acestea sînt locurile însemnate de-a lungul fluviului Dunărea şi denumirile lor; părţile mai sus de acestea, pe unde se află toată întinderea Turciei, le denumesc întocmai după denumirile rîurilor care curg pe acolo. Şi rîurile sînt următoarele: primul rîu Timişul, al doilea Tutis, al treilea Mureşul, al patrulea Crişul; şi iarăşi alt rîu Tiţa. Vecini cu turcii sînt bulgarii, înspre partea de răsărit, unde îi desparte Istrul, numit şi fluviul Dunărea, spre miazănoapte pecenegii, spre apus frîncii, spre miazăzi croaţii. Cele opt seminţii ale turcilor nu ascultă de domnitorii lor proprii, ci unirea lor este după rîurile în care parte se întîmplă să fie vreun război, acolo să lupte de-a valma cu toată grija şi silinţa. Ca prim căpitan al lor îl au pe domnitorul din seminţia lui Arpàd, potrivit succesiunii, şi pe alţi doi, pe Ghilàs şi pe Carhàs; aceştia au grad de judecători. Şi fiecarea seminţie are un domnitor.

Să se ştie că ghilàs şi carhàs nu sînt nume proprii, ci demnităţi.

Să se ştie că marele domnitor al Turciei Arpàd a avut patru feciori: primul Taracţùs, al doilea Ieleh, al treilea fecior Iutiţàs, al patrulea Zaltàs.

Să se ştie că Tarcatùs, cel dintîi fecior al lui Arpàd, a avut fecior pe Tevelis, cel de-al doilea fecior, Icleh, a avut fecior pe Ezeleh, cel de-al treilea fecior, Iutiţàs, a avut fecior pe Faliţis, domnitorul de acuma, cel de-al patrulea fecior, Zaltàs, a avut fecior pe Taxìs.

Să se ştie că toţi feciorii lui Arpàd s-au săvîrşit din viaţă, nepoţii lui însă, Falìs şi Tasìs, şi vărul lor, Taxìs, sînt în viaţă.

Să se ştie că Tevelis s-a săvîrşit din viaţă şi că Termaţus este feciorul lui; acesta s-a arătat de curînd prieten cu Vulţùs, cel de-al treilea domnitor şi carhàs al Turciei.

[88] Adică pe la 952, anume în Ungaria de azi.

Să se ştie că Vulţus, carhàs-ul, este feciorul carhàs-ului Calìs, şi că nume propriu e Calìs, carhàs însă este demnitate, ca şi ghilàs; aceasta e mai înaltă însă decît carhàs.

41. Ţara Moravia

Să se ştie că Sfendoplocos, domnitorul Moraviei, a ajuns să fie viteaz şi plin de groază pentru popoarele vecine cu dînsul. Acest Sfendoplocos a avut trei feciori; cînd era să moară, şi-a împărţit ţara în trei părţi şi a lăsat celor trei feciori ai săi cîte o parte; pe cel dintîi l-a lăsat mare domnitor, pe ceilalţi doi însă să fie sub cuvîntul celui dintîi fecior. I-a sfătuit şi i-a îndemnat să nu se ia la ceartă şi să se ridice unul asupra celuilalt; şi le-a dat o pildă ca aceasta: a adus anume trei vergi şi le-a legat împreună; le-a dat apoi celui dintîi fecior, ca să le frîngă; acela neputîndu-le rupe, le-a dat din nou celui de-al doilea, tot aşa şi celui de-al treilea. Apoi, dezlegînd cele trei vergi, le-a dat celor trei feciori cîte una; ei le-au luat şi, poruncindu-li-se să le frîngă, de îndată le-au frînt. Şi printr-o pildă ca aceasta, i-a îndemnat, zicîndu-le: „Dacă rămîneţi în bună înţelegere şi nedespărţiţi în dragoste, veţi fi nebiruiţi din partea potrivnicilor şi de nesupus, dacă însă ceartă se iveşte între voi şi răzmeriţă şi vă veţi despărţi în trei domnii, fără să vă supuneţi celui dintîi frate, vă veţi nimici unul pe altul şi veţi fi zdrobiţi cu desăvîrşire de duşmanii vecini cu voi". După săvîrşirea din viaţă a lui Sfendoplocos, ei au trăit un an în bună pace; apoi însă iscîndu-se între ei ceartă şi vrajbă, s-au apucat de război civil între olaltă; turcii venind, i-au distrus cu desăvîrşire şi au pus stăpînire pe ţara lor, în care îşi au chiar aşezările. Şi cîţi rămăseseră din popor, s-au refugiat pe la popoarele de alături, şi la bulgari şi la turci şi la croaţi şi pe la celelalte popoare.

42. Descrierea geografieă de la Salonic pînă la fluviul Dunărea şi a cetăţii Belgradului, a Turciei eît şi a Paţinachiei [89], pînă la cetatea hazară Sarchel şi Rusia şi pînă la Necropile, care este la Marea Neagră aproape de rîul Nipru şi de Herson, totodată şi de Bospor, pe unde sînt cetăţile pragurilor, apoi pînă la golful Meotis, numit din cauza mărimii şi mare, şi pînă la cetatea numită Tamàtarha, şi apoi pînă la Zihia şi Papaghia şi Casahia şi Alania şi Avasghia şi pînă la cetatea Sotiriupolis

Să se ştie că de la Salonic pînă la fluviul Dunării, unde este aşezat oraşul numit Belgrad, e un drum de opt zile, dacă şi nu ai merge în grabă. ci pe îndelete. Şi dincolo de fluviul Dunării îşi au aşezările turcii în pămîntul Moraviei, ci şi mai departe între Dunăre şi rîul Sava. De mai din jos

[89] Pecenegiei, ţara pecenegilor.

de părţile fluviului Dunării. începînd din faţa Distrei, se întinde Pecenegia şi sălaşele pecenegilor ţin pînă la Sarchel, capitala hazarilor, în care stau trei sute de pedestraşi, cu schimbul din timp în timp. La dînşii „Sarchel" se tălmăceşte „casă albă"; întemeiat a fost de spatarocandidatul Petronàs, cu porecla Camatiròs; împăratul Teofil, la cererea hazarilor, l-a trimis să le întemeieze oraşul. Căci haganul acela, beiul Hazariei, a trimis soli la împăratul Teofil de au cerut să le întemeieze oraşul Sarchel; împăratul, înduplecat de cererea lor, a trimis pe mai sus amintitul spatarocandidat Petronàs cu corăbii împărăteşti de război şi cu de ale guvernatorului Paflagoniei. Şi însuşi Petronàs, ocupînd Hersonul, a lăsat corăbiile de război în Herson, gloatele de ostaşi însă îmbarcîndu-le în corăbii de transport, a plecat în regiunea de la ţărmul rîului Tanais, unde avea să clădească şi oraşul. Şi deoarece regiunea nu avea piatră potrivită pentru zidit oraşul, a făcut cîteva cuptoare şi a ars cărămizi în ele; acesta a făcut clădirile oraşului, fabricîndu-şi var din unele scoici mici culese din pîrîul care era acolo. Acest spatarocandidat, aşadar, mai sus numitul Petronàs, a clădit oraşul Sarchel: şi apoi, înfăţişîndu-se la împăratul Teofil, i-a grăit: „Dacă voieşti să stăpîneşti pe deplin oraşul Hersonului şi localităţile de acolo şi să domneşti peste locuitori şi să nu-ţi scape din mînă, pune un comandant-general propriu şi să nu te încrezi nici în fruntaşii, nici în căpeteniile lor". Pînă la împăratul Teofil adică nu s-a trimis de aici un general-comandant, ci unul din zişii fruntaşi, dimpreună cu numiţii părinţi ai oraşului, diriguia toate. Împăratul Teofil deci, sfătuit fiind în privinţa aceasta să trimită general-comandant pe cutare sau pe cutare, mai pe urmă a preferat să trimită pe mai sus numitul spatarocandidat Petronàs, ca pe un cunoscător al locului ce este şi cu experienţă în privinţa împrejurărilor de acolo; şi cinstindu-l cu cinul de protospatar, l-a avansat general-comandant şi l-a trimis în Herson; şi a dispus ca toţi dimpreună cu guvernatorul de atunci să asculte de el; şi de atunci pînă azi e în vigoare dispoziţia să fie puşi în Herson general-comandanţi unul dintre cei de aici. Asta este istoria cu întemeierea oraşului Sarchel. De la fluviul Dunărea pînă la pomenitul oraş Sarchel este un drum de 60 de zile. Rîuri multe se află prin ţara aceea; două dintre ele sînt foarte mari: Nistrul şi Dniprul. Sînt şi alte rîuri, Singul cu numele, şi Hivil şi Almate şi Cufis şi Bogu şi alte multe.

În părţile de mai sus de rîul Dnipru îşi au aşezările ruşii; ei, plutind pe acest rîu, ajung pînă la romei. Pecenegia cuprinde tot pămîntul pînă în Rusia şi Bospor şi pînă la Herson şi pînă la Sarât, Vurât şi pînă în celelalte părţi. Lungimea ţărmului mării de la fluviul Dunării pînă la Nistru este de 120 de mile. De la Nistru pînă la Dnipru sînt 80 de mile; este aşa-zisul ţărm de aur. După revărsarea rîului Dnipru, vine Adară şi acolo este un golf mare cu numele Necròpile, prin care să treci e cu neputinţă de tot. Şi de la rîul Dnipru pînă în Herson sînt 300 de mile şi la mijloc sînt lacuri şi limanuri din care hersoniţii cu munca lor scot sare. De la Herson pînă la Bospor se află oraşele pragurilor pe o distanţă de 300 de mile. Şi începînd de la Bospor se află gura lacului Meotis, pe care, din cauza mărimii, mulţi o numesc mare. În această mare Meotida

se revarsă multe rîuri mari; înspre partea ei de miazănoapte rîul Dnipru, din care şi ruşii trec spre Bulgaria Neagră şi Hazaria şi Siria. Golful acela al Meòtidei se întinde în faţa Necropilei, care e aproape de rîul Dnipru, ca la 4 mile, şi se împreună; pe aici cei din vechime făcînd un şanţ, au adus apa mării, de au închis în mijlocul apei întreg pămîntul Hersonului şi al pragurilor şi al Bòsporului pînă la o întindere de 1 000 de mile sau şi mai mult ceva. De mulţimea anilor însă acel şanţ s-a înnămolit şi s-a prefăcut în huci des, străbătut numai de două drumuri, prin care pecenegii trec spre Herson, Bospor şi pragurile amintite. În partea mai de răsărit a lacului Meotis se revarsă cîteva rîuri multe: rîul Tànais, care vine dinspre oraşul Sarchel; şi Haracul, în care se pescuieşte morunul; sînt însă şi alte rîuri, anume Val şi Vurlìc, Hadìr şi alte rîuri foarte multe. Din lacul Meòtis iese gura numită Vurlìc şi curge spre Marea Neagră, unde se află Bosporul; în faţa Bòsporului însă se află oraşul numit Tamàtarha. Distanţa însă cît trece această gură de apă este de 18 mile. La mijlocul acestor 18 mile se află un ostrov mare, neted, cu numele Ateh. La o depărtare de 18 sau 20 mile de Tamàtarha este un rîu cu numele Ucrùh, care desparte Tamàtarha de Zihia. De la Ucrùh însă pînă la rîul Nìcopsis, pe marginea căruia se găseşte un oraş cu acelaşi nume ca şi rîul, se întinde ţara Zihiei. E de 300 de mile întindere. Mai sus de Zihia este ţara numită Papaghia şi mai sus de Papaghia ţara cu numele Casahia, mai sus de Casahia se află munţii Caucaz şi mai sus de aceşti munţi, ţara Alaniei. La ţărmul de mare din Zihia se află insule: insula cea mare şi cele trei insule, printre acestea sînt şi celelalte insule şi cele ce sînt cultivate şi de zihieni şi pe care au ridicat clădiri: Turganirh, Tarvaganin şi cealaltă insulă, şi în portul de la Spatalòn altă insulă, şi la Ptelee alta, în care zihienii se refugiază în timpul atacurilor din partea alanilor. Coasta mării pînă la graniţa Zihiei, adică rîul Nìcopsis, este ţara Avasghiei pînă la oraşul Sotiriupolis; şi sînt 300 de mile.

43. Ţara Tarón

Cît despre sciţii de la miazănoapte, dragul meu copil, ţi-am grăit îndeajuns; cunoaşterea acestor lucruri îţi va prinde bine şi-ţi va fi de mult folos; nu trebuie însă să-ţi rămînă neştiute nici cele despre popoarele de la răsăritul soarelui, căci în părţile acelea romeii au avut iarăşi ţări cu ascultare faţă de ei, după ce mai întîi n-au voit să ştie de ascultarea lor.

Astfel, domnitorul din Taròn, ştiutul Cricorichis, întîi s-a plecat şi s-a supus faţă de împăratul romeilor, dar la început părea că stă pe gînduri şi cu vorba se făcea că ţine mult la prietenia împăratului, de fapt însă intra în voia domnitorului celui mare al saracenilor şi în diferite cazuri a dat îndrumări armatelor ce porneau din Siria asupra provinciilor supuse împăratului romeilor şi toate planurile de taină ale romeilor contra saracenilor duşmani le anunţa înspre Siria şi prin scrisori de taină către

emir mereu îi făcea ştiute cele ce se întîmplau la noi; în aparenţă dorinţa îi era să fie de partea romeilor, de fapt însă era surprins că dă întîietate şi preferinţă mai mult la interesele saracenilor. Totuşi mereu trimitea în veci pomenitului între împăraţi Leon daruri, care barbarilor de pe acolo li se păreau lucruri de mare preţ şi cinste, şi în schimb primea mai multe şi mai bune de la cucernicul împărat domnitor, care prin scrisori deseori îi şi dădea îndemnuri să vină în capitală să se înfăţişeze împăratului şi să aibă parte de la el de toate onorurile şi atenţia cuvenită. El însă temîndu-se ca aceasta să nu-l supere şi să-i facă necaz emirului, născocea pretexte, că nu-şi poate părăsi ţara, ca să nu fie prădată de saraceni; şi-şi bătea capul fără nici un rost.

Acelaşi domnitor din Taròn, punînd odată în război mîna pe feciorii lui Arcàicas, anume verii primari ai patriciului Cricorichios, tatăl protospatarului Asotios, îi ţinea legaţi la el. În privinţa acestora, şi Simbatios, în vremea aceea domnitorul domnitorilor, l-a rugat prin scrisori pe acelaşi în veci pomenitul împărat să-i trimită la Taronitul şi să aibă deosebită grijă de verii săi, care erau feciorii zisului Arcàïcas, ca să nu fie trimişi la emir, căci patriciul Grigorios era înrudit cu Simbatios, domnitorul domnitorilor. Adormitul întru fericire împărat Leon dînd ascultare rugăminţii acesteia a lui Simbatios l-a trimis pe ştiutul eunuc Sinutis; acesta, pe atunci întîmplîndu-se să fie şef de birou în ministerul de externe, l-a trimis la domnitorul din Taron în legătură cu aceasta, precum şi la Adranasir, curopalatul Iviriei, pentru alte cîteva chestiuni, dîndu-i pentru amîndoi daruri de prietenie din cele potrivite. Dar amintitul Sinutis a fost defăimat de tălmăcitorul de armeneşte Teodor în faţa împăratului amintit, adormit întru Domnul, şi în locul lui ca om împărătesc a fost trimis protospatarul Constantin al lui Lips, în grija căruia erau afacerile externe, patriciul proconsul de acuma şi comandant al gărzii împărăteşti; şi i s-a dat ordin cu însărcinarea să se preocupe de chestiunile privitoare la domnitorul ţării Taron, Cricorichios; şi a fost trimis cu daruri de prietenie, ca dînsul să se prezinte la Taron, lui Sinutis însă să-i dea îndrumări să meargă la Adranasir, curopalatul Iviriei potrivit cu însărcinările ce i-au fost date. Zisul protospatar, sosit la Taron şi dînd lui Cricorichios darurile trimise lui de împăratul dimpreună cu scrisorile, l-a luat cu sine pe feciorul din flori cu numele Asotios al domnitorului din Taron şi l-a adus în capitala imperiului; pe acesta împăratul l-a cinstit cu demnitatea de protospatar şi, omenindu-l din belşug, l-a trimis prin acelaşi protospatar la părintele său. Acelaşi Constantin luîndu-l deci de acolo pe Apogànem, fratele domnitorului din Taron Cricòricus, l-a adus la adormitul întru fericire împărat dimpreună şi cu cei doi feciori ai lui Arcàicas; pe Apogànem împăratul, cinstindu-l cu demnitatea de protospatar şi deseori întinzîndu-i cu bunăvoinţă dreapta, l-a trimis înapoi cu acelaşi Constantin în ţara sa la fratele său.

După aceea, zisul Constantin stînd destulă vreme în Haldia, din poruncă s-a dus să meargă în Taròn şi să-l ia pe Cricorichius, domnitorul din Taròn, şi să pornească împreună spre capitala împărătească şi să vină,

ceea ce a şi făcut. Cricorichius împreună venind în de Dumnezeu păzitul oraş, a fost cinstit cu demnitatea de magistru şi general-comandant al ţării Taròn şi i s-a dat spre locuinţă casa numită a lui Vàrvaros, acuma proprietatea parachimomenului Vasilie. A fost onorat şi cu un salariu anual de zece litre aur şi bani mărunţi alte zece litre, încît în total să fie litre douăzeci. Şi zăbovind un timp în capitala împărătească şi iarăşi acelaşi protospatar Constantin l-a dus cu bine acasă în ţara lui.

După aceea şi Apogànem s-a prezentat la adormitul întru fericire împărat şi a fost avansat de el la rangul de patriciu; şi a fost îndrumat să ia de nevastă pe fata zisului Constantin; şi sub un pretext că acesta a mai cerut un sălaş şi a primit şi dînsul casa lui Vàrvaros fără hrisov. Şi atunci, încărcat de împăratul cu daruri, s-a înapoiat în ţara sa, cu gîndul să vină înapoi şi să încheie căsătoria, dar, deodată cu venirea în ţara-i proprie, după cîteva zile, şi-a dat obştescul sfîrşit. Cricorichios, însă, fratele acestuia, a scris şi a cerut să vină la reşedinţa împărătească şi să ia din mîinile sfinţitului împărat salariul dat lui şi să stea cîtva timp în de Dumnezeu păzitul oraş. Şi în scopul acesta cerea să primească de locuinţă casa ce a fost menită pentru fratele său; întru fericire adormitul împărat i-a îngăduit aceasta, atît pentru supunerea arătată de curînd, cît şi pentru ca să îndemne şi pe alţi domnitori din răsărit la o asemenea rîvnă de supunere faţă de romei; un hrisov în scris însă, de donaţie a unei astfel de case către dînsul, nu l-a făcut.

După destui ani, cînd împăratul Romanos de fericită amintire a luat în mînă sceptrul împărăţiei romeilor, însuşi Cricorichios a anunţat că nu poate sta în casa lui Vàrvaros şi cerea să primească în schimb una suburbană în Chelţinì, fie a lui Taţatis, fie alta, potrivit cu porunca împăratului, pentru ca atunci cînd se întîmplă agarenii să năvălească în ţara lui acolo să-şi poată trimite familia şi averea. Împăratul neştiind exact care e situaţia, în nădejdea însă că taronitul deţine casa lui Vàrvaros în urma unui hrisov împărătesc al răposatului împărat Leon, i-a dat casa suburbană a lui Grigoràs din Chelţinì şi în schimb a luat fireşte casa, un hrisov însă nici acesta nu i-a dat pentru proprietatea suburbană.

După aceea, Tornichis, nepotul taronitului, feciorul acelui Apogànem, a scris către însuşi împăratul: „Prea fericitul întru amintire în veci pomenitul împărat Leon a dăruit tatălui meu casa lui Vàrvaros; după moartea tatălui meu însă, deoarece eu întîmplător eram nevîrstnic şi orfan, unchiul meu a ţinut în stăpînire casa acestuia şi mereu îmi făgăduia că atunci cînd voi fi ajuns la timpul vîrstei depline o să primesc casa părintească; şi acuma, cum am aflat, a dat unchiul meu majestăţii-tale acea casă şi a primit în schimbul ei în Chelţinì proprietatea suburbană a lui Grigoràs".

De pe urma unor astfel de gesturi împărăteşti generoase, anume faţă de domnitorul din Taròn, s-a ivit invidie şi a încolţit faţă de dînsul şi din partea lui Cachichios, domnitorul din Basparacà, şi a lui Adranasìr, curopalatul Iviriei, şi Asotìchios, domnitorul domnitorilor; aceştia au scris către împăratul, arătîndu-şi nemulţumirea, din ce cauză numai taronitul are parte de salariu din partea împăratului, ei toţi neprimind

nimic. „Căci", spuneau, „ce serviciu mai de seamă decît noi face sau ce folos mai mare ca noi aduce romeilor? De aceea trebuie și noi ca și acela să primim salariu, sau nici acela să nu dobîndească un dăruşag ca acesta". Împăratul însă Romanós de fericită amintire le-a răspuns scriindu-le că nu dînsul i-a făcut salariul acesta taronitului, încît de el să depindă acuma sistarea acestuia, ci răposatul împărat de fericită amintire, și n-ar fi cu dreptate ca urmașii să răstoarne înfăptuirile înaintașilor lor. Totodată a scris însă și către însuși taronitul, făcîndu-i știut necazul și supărarea bărbaților amintiți. Acela însă a întîmpinat că nu poate oferi nici aur nici argint, promitea însă că, pe lîngă darurile ce le trimite potrivit rînduielii, are să dea veşminte și vase de bronz de preț pînă la zece litre, ceea ce a și dat pînă la trei sau patru ani. După aceea însă a întîmpinat că nu se mai poate ține de o astfel de învoială, dar pretindea ca salariul sau darurile să le primească întocmai ca și pe timpul răposatului împărat de fericită pomenire Leon sau să fie sistate. De aceea, ca să nu fie spre necaz lui Cachichios și curopalatului și celorlalți, zisul împărat de fericită pomenire Romanos le-a sistat. L-a mîngîiat însă ca pe dînsul, după aceea, pe Asotios, feciorul lui, cînd s-a prezentat în capitală și l-a cinstit cu rangul de patriciu și, încărcîndu-l cu daruri spre îndestulare, l-a trimis acasă întru ale sale.

După încetarea din viață a magistrului Cricorichios, Tornichios, feciorul lui Apogànem, a trimis o cerere în care arăta că mare tragere de inimă l-a cuprins să vină și să-l vadă pe împăratul; în scopul acesta împăratul a trimis pe protospatarul Crinitis ca interpret; acesta l-a și adus la Constantinopol pe zisul Tornichios și împăratul l-a avansat la rangul de patriciu. A adus vorba că ar avea tot dreptul să pretindă casa lui Vàrvaros și a auzit că unchiul său a primit o proprietate suburbană în Chelțînì și a renunțat la proprietatea casei; mai spunea că unchiul său nu putea să facă schimb cu moștenirea lui părintească; și cerea să ia fie casa, fie proprietatea suburbană; iar de nu, amîndouă le cedează împăratului, pentru ca verii lui să nu le poată avea. De aceea împăratul, deoarece și bătrînul domnitor din Taron s-a întîmplat să moară, a preluat și cartierul suburban și nici casa n-a dat-o în schimb, deoarece nici un hrisov n-a fost dat, precum s-a spus mai sus în această chestiune.

După aceea a venit în capitala imperială știutul Pancratie, feciorul cel mai mare al știutului magistru Cricorichios din Taron, și a fost avansat de împăratul la demnitatea de patriciu și a fost făcut general-comandant al țării Taròn. A cerut să ia și femeie din rudele împărătești; și împăratul i-a dat de femeie pe sora magistrului Teofilact. Și după nuntă a făcut testament în care arăta că „dacă voi avea copii de la femeia aceasta, să aibă spre moștenire toată țara mea". Și pe lîngă aceasta a cerut ca împăratul să-i dea cartierul suburban al lui Grigoràs, ca femeia lui ca soție de patriciu să stea cu locuința în el, dar, după încetarea ei din viață, un cartier suburban ca acela să fie iarăși al maiestății-sale. Și împăratul și-a dat aprobarea și la aceasta și, încărcîndu-l cu daruri generoase și

de dovezi de mare cinste, l-a trimis în ţara lui. Feciorii însă ai magistrului Crìcorichios şi însuşi Pancratie patriciul şi Asotios patriciul erau stăpîniţi de mare durere şi chiar îl sileau pe vărul lor drept, pe patriciul Tornichios, şi acesta, neputînd îndura stăruinţa acestora, a scris către împăratul să trimită un om de încredere să ia în seamă ţara lui, pe el însă şi pe femeia lui şi copilul lor să-i aducă la împăratul. Împăratul a trimis pe protospatarul Crinitis interpretul, ca să se preocupe de el, după cum a cerut, şi să-l aducă pe el în de Dumnezeu păzitul oraş. Dar cînd Crinitis a luat în seamă o ţară ca aceea, pe dînsul nu l-a mai găsit în viaţă; a dispus însă, înainte de a se săvîrşi din viaţă, ca toată ţara lui să fie supusă împăratului romeilor, femeia lui însă şi copii lui să se ducă la împăratul; şi cînd a venit, împăratul i-a dat spre locuinţă mănăstirea lui Psomateu a protospatarului Mihail, fost odinioară perceptor în provincia Haldia. Şi zisul Crinitis a fost trimis din nou de împăratul să preia ţara lui Apoganem, adică partea patriciului Tornichios. Dar, de pe urma acestui fapt, feciorii taronitului, verii răposatului, cereau să dea Ulnutin şi să aibă ţara vărului lor, căci ei trei n-ar putea nicidecum trăi, dacă împăratul deţine pentru sine ţara vărului lor. Împăratul, împins de propria-i bunătate, a împlinit cererea lor şi le-a dat ţara lui Apogànem, vărul lor, iar dînsul a luat în schimb Ulnutin cu toată regiunea dimprejur. Toată ţara Taron însă s-a întîmplat să fie împărţită în două, din care o jumătate o deţineau feciorii magistrului Cricorichios, iar cealaltă jumătate cei ai patriciului Apogànem, verii acestora.

44. Ţara Apahunìs, oraşul Manzichìert, Percrì, Hliàt, Haliàt, Arzès, Tivì, Hert, Salamàs, şi Termaţù

Să ştii că înainte de Asòtios, domnitorul domnitorilor, tatăl lui Simbatios, domnitorul domnitorilor, pe care emirul Persiei Aposàte l-a decapitat — el a şi făcut doi feciori, pe Asòtios, ajuns după dînsul domnitor al domnitorilor, şi pe Apasachios care după aceea a fost distins cu rangul de magistru —, următoarele trei oraşe: Percrì, Haliàt şi Arzès erau întîmplător sub puterea Persiei.

Să ştii că domnitorul domnitorilor îşi avea reşedinţa în marea Armenie în oraşul Cars şi mai avea şi cele trei oraşe ale căror nume a fost scris înainte, Percrì, Haliàt şi Arzès şi apoi Tivì, Hert şi Salamàs.

Să ştii că Apelvàrt stăpînea Manzichìert şi era sub puterea lui Asòtios, domnitorul domnitorilor, tatăl lui Simbatios, domnitorul domnitorilor. Şi însuşi Asòtios, domnitorul domnitorilor, i-a dat lui Apelvàrt şi oraşul Hliàt, Arzès şi Percrì; căci mai înainte numitul Asòtios, domnitorul domnitorilor, tatăl lui Simbatios, domnitorul domnitorilor, deţinea toate ţările din răsărit. După moartea lui Apelvàrt, a deţinut puterea lui însuşi feciorul său, numit Avelhamit, iar după moartea lui Avelhamit a deţinut stăpînirea lui primul său fecior, cu numele Aposevatàs. Sim-

batios, domnitorul domnitorilor, omorît fiind de Aposàte, emirul Persiei, acesta a deținut în deplină domnie ca stăpîn de sine stătător orașul Manzichìert și celelalte orașe și țări; acesta s-a și supus împăratului dimpreună cu ceilalți doi frați ai săi, Apolesfuet și Aposelmis, deoarece orașele și țările lor erau împresurate în felurite chipuri cu război și prădate și nimicite de generalul-comandant al trupelor și ei plăteau împăratului romeilor tributuri pentru orașele și satele lor. De la mai sus amintitul Asòtios, domnitorul domnitorilor, tatăl lui Simbatios, bunicul celui de-al doilea Asòtios și al magistrului Apasàchios, cît timp a trăit cel de-al doilea Asòtios, domnitorul domnitorilor, au fost cele trei astfel de orașe sub stăpînirea domnitorului domnitorilor. Ci și orașul Manzichiert dimpreună cu regiunea Apahunìs, Corì și Harca era sub stăpînirea și puterea aceluiași domnitor al domnitorilor, pînă cînd Aposevatàs, emirul din Manzichiert, cu cei doi frați ai lui, Apolesfuet și Aposelmis, s-au supus împăratului, dîndu-i și tributuri pentru orașele și satele lor; dar deoarece domnitorul domnitorilor se întîmplă de este slujitor al împăratului romeilor ca unul ce este pus de el și primește de la dînsul o astfel de demnitate, firește că și orașele stăpînite de el, localitățile și satele se întîmplă să fie ale împăratului romeilor.

Să știi că, după ce Simbatios, domnitorul domnitorilor al marii Armenii, a fost luat prizonier de Aposàte, emirul Persiei și i s-a tăiat capul de către el, Aposevatas, care-și avea reședința în orașul Manzichiert, a pus stăpînire pe orașul Haliàt și orașul Percrì și pe localitatea Arzèsului.

Să știi că al doilea frate al lui Aposevatàs, anume Apolesfuet, și vărul lui și fratele vitreg Ahmet au pus stăpînire pe orașul Hliàt și orașul Arzès și Altichè; și dînșii s-au supus împăratului romeilor și au intrat sub stăpînirea lui și-i dădeau și tributuri, ca și fratele său mai mare Aposevatàs, pentru orașele și satele lor.

Să știi că al treilea frate al lui Aposevatàs și al lui Apolesfuet, anume Aposelmis, stăpînea orașul Termațù dimpreună cu satele lui; și dînsul s-a supus împăratului romeilor și dădea tributuri ca și primul lui frate, anume Aposevatàs, și ca și cel de-al doilea frate al lui, anume Apolesfuet.

Să știi că după săvîrșirea din viață a lui Aposevatàs, a pus stăpînire pe orașul Manzichiert dimpreună cu satele lui și cu tot ce ținea de el Avderahìm, feciorul lui Aposevatàs, iar după săvîrșirea din viață a lui Avderahim, Apolesfuet, cel de-al doilea frate al lui Aposevatàs și unchi al lui Avderahìm, a stăpînit orașul Manzichiert și toate provinciile amintite mai înainte; și după săvîrșirea lui din viață, cel de-al treilea frate, adică al lui Aposevatàs și al lui Apolesfuet, anume Aposelmis, a pus stăpînire pe Manzichiert și toate provinciile amintite mai înainte.

Să știi că Aposevatàs a avut fecior pe Avderahìm și pe Apelmuzè.

Că Apolesfuet a avut frate vitreg şi văr pe Ahàmet, fecior adică nu avea, ci pe Ahàmet, fratele lui vitreg şi văr îl avea în loc de fecior.

Că Aposelmis l-a avut fecior pe Apelvàrt, care nu demult pune stăpînire pe Manzichiert.

Că Aposevatàs murind, l-a lăsat emir pe feciorul său Avderahìm, iar celălalt fecior al lui, Apelmuzè, era cu totul nevîrstnic, de aceea a şi fost trecut cu vederea să vină la stăpînirea tatălui său şi a fratelui.

Că Aposevatàs, fratele mai mare, îşi avea reşedinţa în oraşul Manzichiert şi stăpînea, cum s-a spus, peste următoarele ţări: Apahunìs, Corì şi Harca; şi dădea pentru ele împăratului romeilor tributuri; şi, după moartea acestuia, a domnit Avderuhìm, feciorul său, şi dădea şi dînsul tributurile amintite mai înainte, deoarece, cum s-a spus mai înainte, fratele Apelmuzè era cu totul nevîrstnic.

Că după moartea lui Avderahìm şi a fratelui său Apelmuzè care, nevîrstnic fiind, a fost trecut cu vederea, a domnit peste oraşul Manzichiert şi ţările mai sus-amintite care depindeau de el cel de-al doilea frate al lui Aposevatàs, mai sus amintitul Apolesfuet, unchiul lui Avderahìm şi al fratelui său Apelmuzè care, nevîrstnic fiind, a fost trecut cu vederea.

Că după moartea luì Apolesfuet, cel de-al treilea frate al lui Aposevatàs, anume Aposelmis, a stăpînit oraşul Manzichiert dimpreună cu satele mai sus zise. Mai sus zisul Ahamet însă, vărul şi feciorul vitreg al lui Apolesfuet, stăpînea, cu ştirea şi voinţa lui Apolesfuet, Hliàt, Arzes şi Percrì; căci şi Apolesfuet neavînd fecior, precum s-a spus mai înainte, îl avea pe Ahamet, vărul şi feciorul lui vitreg de moştenitor al întregii lui stări, al oraşelor şi satelor lui.

Că după moartea lui Aposelmis, a stăpînit oraşul Manzichiert feciorul său Apelvàrt, cu toată împrejurimea lui. Iar Ahamet a stăpînit cele trei oraşe: oraşul Hliàt, oraşul Arzes şi oraşul Alţichè.

Ca şi însuşi Ahmet a fost slujitorul împăratului, după cum s-a şi spus mai înainte [90], dînd tributuri şi pentru sine şi pentru unchiul său, Apolesfuet. Apelvàrt însă cu vicleşug şi înşelăciune l-a omorît şi a pus stăpînire pe cele trei oraşe: oraşul Hliàt, oraşul Arzes şi oraşul Alţichè; şi acestea împăratul cuvine-se să le ia în seamă ca fiind ale lui proprii.

Că toate aceste oraşe şi ţări amintite mai înainte n-au fost niciodată sub stăpînirea Persiei sau a domnìtorului necredincioşilor, ci erau, precum s-a spus, în zilele domnului Leon împăratul sub stăpînirea lui Simbatios, domnitorul domnitorilor, şi după aceea au ajuns sub stăpînirea celor trei fraţi, emirii amintiţi mai înainte: Aposevatàs, Apolesfuet şi Aposelmis; şi în zilele lor s-au supus şi s-au hotărît să dea tributuri şi au ajuns sub stăpînirea împăraţilor romeilor.

Că cele trei oraşe Hliàt, Arzes şi Percrì dacă împăratul le deţine, armată persană nu poate porni contra Romàniei, pentru că sînt la mijloc între Romània şi Armenia şi sînt îngrăditură şi drumuri închise pentru armate.

---

[90] Vezi p. 69, rîndul 26.

45. Ivirii

Trebuie să știi că ivirii, anume acei ai curopalatului, fălindu-se, spun că ei se trag din femeia Urias, care a curvit cu împăratul David; căci copiii ce s-au născut din ea spun că sînt coborîtori din David și sînt înrudiți cu el, profetul și împăratul; și precum din acesta sînt coborîtori și din Preasfînta născătoare de Dumnezeu, deoarece și aceasta e coborîtoare din sămînța lui David. De aceea și mai marii ivirilor iau fără nici o piedică în căsătorie femei înrudite cu ei, în credința că se țin de legiuirea cea veche; mai spun că din Ierusalim e obîrșia lor și că din părțile de acolo s-au mutat, luîndu-se după un vis, de s-au așezat cu locuințele înspre părțile Persiei, adică în țara în care locuiesc acuma. Iar cei ce s-au luat după arătarea din vis și au ieșit din Ierusalim au fost știutul David [91] și fratele său Spandiatis; acest Spandiatis, precum înșiși spun, a fost, luînd dar de la Dumnezeu, în război să nu fie rănit de sabie nici într-un mădular al trupului său decît în inimă și de aceea în războaie o și ferea prin oarecare măsură de acoperire. De aceea perșii nu aveau nici un curaj în fața acestuia și erau plini de teamă, iar dînsul i-a biruit și a pus stăpînire pe ei și, în locuri grele de pătruns, a colonizat iviri înrudiți în locuri ținute acuma de ei și, cu încetul, s-au răspîndit, s-au înmulțit și s-au făcut națiune mare. Așa se face că atunci cînd împăratul Heraclie a pornit în expediție contra Persiei s-au unit cu el și au plecat împreună cu dînsul; și, de atunci, mai mult de frica împăratului romeilor Heraclie, decît prin tăria și puterea lor, și-au supus destule orașe și regiuni ale perșilor. Căci o dată ce împăratul Heraclie i-a înfrînt pe aceștia și a făcut ca domnia acestora să fie de nimic, perșii au ajuns să fie ușor de învins și de supus nu numai pentru iviri, ci și pentru saraceni. Și deoarece ei, precum înșiși spun, se trag din Ierusalim, cred mult în el și în mormîntul domnului nostru Iisus Hristos și, din cînd în cînd, trimit patriarhului din sfîntul oraș și creștinilor de acolo sume mari de bani. Iar mai sus amintitul David, fratele lui Spandiatis, a avut fecior pe Pancratie și Pancratie a avut fecior pe Asotios și Asotios pe Adranase, care a fost distins cu demnitatea de curopalat de către iubitorul de Hristos împărat al romeilor, Leon. Spandiatis, fratele mai sus amintitului David, s-a săvîrșit din viață fără copii. De la strămutarea lor din Ierusalim în țara locuită de ei acuma sînt ani 400 sau și 500 pînă în ziua de azi, care e indictionul 10, anul de la zidirea lumii 6460 [92], sub domnia împăraților iubitori de Hristos născuți în purpură ai romeilor, Constantin și Romanos [93].

Trebuie să știi că iubitorul de Hristos și născutul în purpură, răposatul de veșnică pomenire împărat Leon, auzind că în localitatea numită

[91] Firește, cu totul altul decît profetul biblic, amintit la început.

[92] De la 6460 la 5508, adică 952.

[93] Constantin VII Porfirogenetul (913—959) și fiul său Romanos II (959—963), proclamat însă împărat încă din 945. Constantin fiind abia de 8 ani cînd a ajuns pe tronul împărăției, în numele lui domnind socrul său, Romanos I Lecapenos (920—944).

Fasianì au venit saracenii şi au prefăcut în cetăţi bisericile de acolo, a trimis pe patriciul şi comandant-generalul provinciei Armeniachi, cu numele Lalacon, dimpreună cu general-comandantul şi guvernatorul din Colòneia şi cu acela din Mesopotamia şi cu acela din Haldia şi au dărîmat aceste cetăţi, au eliberat bisericile şi au pustiit întreaga Fasianì, stăpînită în timpul de atunci de saraceni. Şi apoi la fel a trimis pe magistrul şi general-comandantul unităţilor de gardă, Catacalòn; acesta venind în oraşul Teodosiùpolis şi pustiind împrejurimile şi făcînd acelaşi prăpăd şi în regiunea Fasianì şi în oraşele din jurul ei, s-a înapoiat, dînd astfel saracenilor o mare lovitură. În timpul domniei împăratului chir Romanos, magistrul Ioan Curcùas plecînd contra oraşului Tivì, în trecerea lui a stricat toată regiunea Fasianì, ca una ce era stăpînită de saraceni. Dar şi patriciul Teofil, fratele magistrului amintit mai înainte Ioan, cînd era general-comandant şi guvernator în Haldia a prădat acea regiune Fasianì, ca una ce se afla şi atuncea sub stăpînirea saracenilor. Căci pînă ce s-a ajuns la vorbă cu teodosiupolitanii, în regiunea Fasianì nu se ivise aşezare sătească, nici lîngă oraşul Avnìchion. Şi ivirii aveau totdeauna pace şi prietenie cu teodosiupolitanii şi cu avnichioţii şi cu manzichiertenii şi cu toată Persia, dar în Fasianì n-au dobîndit localităţi niciodată.

Trebuie să ştii că domnul Leon împăratul şi domnul Romanos şi însăşi maiestatea-noastră a căutat deseori să ocupe oraşul Cheţeon şi să aşeze paznici, ca să nu aprovizioneze Teodosiùpolis, dînd curopalatului şi fraţilor lui asigurări că, după ce Teodosiùpolis va fi fost luat, ei să ia în primire un oraş ca acesta, dar ivirii n-au consimţit să facă aceasta pentru dragostea ce-o aveau şi pentru ca oraşul Teodosiùpolis să nu fie dărîmat, ci, dimpotrivă, au făcut ştiut domnului Romanos şi maiestăţii-noastre zicînd: „Dacă o să facem aceasta, dezonoare vom culege la vecinii noştri, ca bunăoară la magistrul şi stăpînitorul Avasghiei, la vasparacanitul, la toţi cei ce deţin puterea la armeni, şi au să spună că împăratul n-are încredere în iviri, nici în curopalatul cu fraţii lui, şi nu se încrede în ei şi de aceea a luat oraşul de la dînşii, ci mai bine împăratul să trimită un comandant de oaste şi să-l lase să stea în oraşul Cheţeon şi să vadă". Şi a aprobat cu porunca: „Ce folos e să trimit, fie un comandant de oaste sau un om împărătesc? Chiar dacă ar veni, fie comandant de oaste, fie om împărătesc, are să vină cu zece sau doisprezece oameni şi are să stea în locul de încartiruire pe care l-a primit de la voi; şi deoarece sînt multe drumuri care duc în oraşul Teodosiùpolis, din oraş nu poate să vadă caravana care intră în oraşul Teodosiùpolis; apoi caravanele pot intra noaptea, fără ca aceia să poată observa ceva". Ci deci pentru că ivirii nu voiau ca Teodosiùpolis să fie distrus, ci mai degrabă aprovizionat, de aceea n-au ascultat şi au dat oraşul Cheţeon, deşi cu jurămînt în scris s-au învoit că, după cuprinderea oraşului Teodosiùpolis, să li-l dea înapoi acest oraş.

Trebuie să ştii că ivirii n-au voit niciodată să prade sau să robească împrejurimile oraşului Teodosiùpolis sau satele lui, sau în oraşul Avnìchion, sau în oraşul Manzichiert şi cît stăpînea el.

Trebuie să știi că, precum curopalatul stăruie în privința satelor ce țin de Fasiani și mai cere în întregime Fasianì și orașul Avnìchion și pretinde că are un hrisov de la împăratul de fericită pomenire chir Romanós [94] și de la maiestatea-noastră, ale cărui còpii ni le-a trimis prin protospatarul Zurvanelis, azatul lui, am cercetat aceasta și am aflat că nimic nu sprijină cererea lui. Căci potrivit cuprinsului din hrisovul socrului nostru [94], însuși curopalatul, precum cu jurămînt l-a încredințat, scriind chiar cu mîna sa, să rămînă mereu cu credință față de maiestatea-noastră și să lupte împotriva vrăjmașilor noștri și pe prietenii noștri să-i ocrotească, răsăritul să-l facă supus maiestății-noastre, orașele să le cucerească și spre mulțumirea noastră să facă mari isprăvi; și socrul nostru i-a făgăduit că, dacă va păzi credință ca aceasta cu supunere și recunoștiință, o să rămînă mereu nestrămutat, atît dînsul cît și urmașii lui, în această stăpînire și putere; granițele țării lui nu le va muta, ci le va confirma, potrivit consensului împăraților de mai înainte, și nu va trece peste voința lor; și nici nu-l va opri să dărîme Teodosiùpolis și celelalte orașe ale dușmanilor, fie că vor fi împresurate chiar numai de el, fie de însăși armata noastră în campanie. Hrisoavele cuprind aceste puncte și în baza lor curopalatul nu are nici un motiv în sprijinul său; căci socrul nostru dispune că nu-l vom clinti din vechile hotare ale țării lui și că, dacă poate, fie chiar singur, fie cu armata noastră din campanie, va împresura și va dărîma Teodosiùpolis și celelalte orașe ale dușmanilor, dar să nu le dețină sub desăvîrșită stăpînire și domnie; hrisovul maiestății-noastre însă dispune ca, oricîte locuri de-ale agarenilor ar putea să și le supună, și el și vărul său, magistrul Adranasé, din proprie putere, sau de acu înainte le va supune, le deține spre stăpînire și domnie. Și deoarece nu din proprie putere n-a dărîmat Teodosiùpolis, nici Avnìchion, nici Mastaton, nu se cade să le dețină acestea, ca unele ce sînt dincoace de rîul Erax, adică Fasis, deoarece orașul Avnìchion a fost pînă acuma independent și de sine stăpînitor, avînd un emir propriu, și armata maiestății-noastre deseori l-a prădat, ci și protospatarul general-comandant Ioan Aravonitis și patriciul Teofil, ajuns de curînd general-comandant-guvernator în Teodosiùpolis, și ceilalți comandanți au făcut în el multă pradă și robie; și au făcut stricăciuni în satele lui, în vreme ce curopalatul nu l-a prădat niciodată. Și cînd satele acestuia au fost distruse de către maiestatea-noastră, ivirii au intrat pe furiș și au pus stăpînire pe ele, încercînd pe urma acestui fapt să dețină și orașul. Emirul însă deseori a fost anunțat de către general-comandant-guvernator Teofil și, cînd a văzut că de nicăieri nu are nici o nădejde de scăpare cu viață, s-a supus și a consimțit să devină slujitor al maiestății-noastre și și-a dat ostatic feciorul. Orașul Mastaton era al teodosiupolitanilor și, cînd magistrul Ioan a împresurat șapte luni Teodosiùpolis, pentru că nu putea să-l ia, a trimis armată și a luat orașul Mastaton; și a pus într-însul

[94] Romanos Lacapenul, socrul împăratului Constantin VII Porfirogenetul, a domnit între 920 și 944, în numele și în locul acestuia.

pe protospatarul Petronàs Vòilas, care pe atunci era căpitanul [95] din Nicopole. Magistrul Pancratie, călătorind împreună chiar cu magistrul de la Teodosiùpolis, cînd acesta din urmă avea să se înapoieze, l-a rugat să-i dea lui un oraş ca acesta şi i-a făcut jurămînt în scris să-l păstreze şi să nu-l predea niciodată saracenilor. Şi deoarece dînsul este şi creştin şi slujitor al maiestăţii-noastre, a avut încredere în jurămîntul lui şi i l-a dat numitului Pancratie, el însă l-a făcut iarăşi dar teodosiupolitanilor. Şi în timp ce oraşul Teodosiùpolis era luat în primire, ivirii au intrat pe furiş şi au pus stăpînire pe el, deoarece nici Mastaton nici cei din Avnicon nu au autoritate să-l pretindă. Dar deoarece curopalatul este prietenul nostru şi slujitor drept şi cu credinţă, pentru rugămintea lui ca rîul Erax, adică Fasis, să fie graniţă pentru Fasianì şi ca părţile de-a stînga, cele spre Iliria, să le aibă ivirii, iar cele de-a dreapta, cîte sînt înspre Teodosiùpolis, fie că sînt oraşe, fie că-s sate, să fie sub stăpînirea maiestăţii-noastre, rîul adică să fie graniţă între amîndouă părţile, precum întru fericire adormitul Ioan Curcuas, încă în viaţă, întrebat fiind despre aceasta, s-a pronunţat că e bine ca rîul să fie graniţă. Căci exact după dreptate curopalatul nu are nici o autoritate, fie dincoace de rîu, fie dincolo, deoarece toate acest fel de localităţi ale teodosiupolitanilor armatele maiestăţii-noastre le-a cucerit şi le-a ars, şi fără intervenţia oştirii noastre ivirii nu ar fi putut pleca să prade Teodosiùpolis, ci ar fi ţinut mereu legături de prietenie cu dînşii şi ar fi cu dînşii şi ar fi stat de vorbă cu ei; şi cu vorba ar fi vrut să dărîme Teodosiùpolis, cu inima însă nu le era voia să o cucerească. Dar maiestatea-noastră, cum s-a spus, pentru dragostea faţă de curopalatul a voit ca rîul Erax, adică Fasis, să devină graniţă între amîndoi şi se cuvine să se oprească satisfăcuţi cu o hotărnicie ca aceasta şi să nu mai aibă nici o pretenţie mai mult.

46. Spiţa neamului ivirilor şi despre oraşul Ardanuţi

Trebuie să ştii că Pancratie şi David Màbalis, ceea ce se traduce „prea sfîntul", au fost feciorii marelui Simbatios, ivirul. Şi lui Pancratie i-a căzut spre moştenire Ardanuţi, lui David însă celălalt teritoriu. Pancratie a avut trei feciori, pe Adranaser, pe Curchènios şi pe patriciul Asòtios, zis şi Chiscasis, şi le-a împărţit lor ţara lui; şi feciorului său Curchènios i-a căzut Ardanuţi; şi acela, săvîrşindu-se din viaţă fără copii, l-a lăsat fratelui său Asòtios, zis şi Chiscasis. Patriciul Asòtios, zis şi Chiscasis, şi-a luat de ginere pentru fiică-sa pe ştiutul magistru Curchènios; acesta ajungînd la putere i-a luat socrului său Asòtios cu de-a sila Ardanuţi şi i-a dat în schimb Tirocastron şi regiunea riverană Aţară, care e in hotar cu Romània [96] la Colorin. Patriciul Asotios, zis şi Chiscasis,

[95] Din κατεπάνω „deasupra, peste"; vezi şi „Byzantinische Zeitschrift", 10 (1901), 204—207,. Nicopole, oraş în Asia Mică.

[96] Adică Imperiul bizantin.

avea de femeie pe sora magistrului Gheorghe, stăpînitorul Avasghiei. Şi cînd magistrul Curchènios şi magistrul Gheorghe, stăpînitorul Avasghiei, s-au luat la ceartă, fiindcă patriciul Asòtios se lupta alături de stăpînitorul Avasghiei, Curchènios, fiind în stare, i-a luat şi ceea ce i-a dat în schimb pentru Ardanuți; şi l-a alungat şi a plecat în Avasghia. La moartea sa, magistrul Curchènios a lăsat femeii sale, fata patriciului Asòtios, zis şi Chiscasis, Ardanuți, ca o moştenire de la tatăl ei. Dar cînd, cu armele în mînă, împărțeau țara magistrului Curchènios, curopalatul Asòtios şi magistrul Pancratie, fratele curopalatului amintit mai înainte, au căzut la învoială şi fiecare a luat partea ce era aproape de el. Ardanuți era aproape de Simbatios, feciorul lui David, care a fost amintit mai înainte. Atuncea, cu toții, au prins-o pe femeia magistrului Curchènios, adică pe fata patriciului Asòtios, zis şi Chiscasis, grăindu-i, cum că: „Tu, fiind femeie, nu poți stăpîni orașul". Atunci Simbatios i-a dat femeii, în schimb pentru oraş, sate şi a luat în seamă un astfel de oraş, Ardanuți.

Trebuie să ştii că înrudirea astorfel de iviri e următoarea: Mama lui David şi cea a lui Adranase, curopalatul, au fost copiii de la două surori, adică vere drepte. Iar Simbatios, feciorul lui David, a avut de nevastă pe fata magistrului Pancratie, tatăl lui Adranase, de curînd magistru, şi aceea murind, Adranase a luat-o pe sora lui Simbatios, feciorul lui David.

Să ştii că orașul Ardanuți este întărit foarte şi are mahala [97] mare ca un sat-oraş; şi mărfurile din Trapezunt, Iviria, Avasghia, toate țările armeneşti şi din Siria acolo ajung şi are un alişveriş imens din astfel de negustorii. Iar regiunea orașului Ardanuți, anume Arzìn, este şi mare şi roditoare şi formează unghiul de încheiere între Iviria, Avasghia şi mishieni.

Să ştii că întru fericire adormitul împărat domnul Romanòs l-a trimis pe patriciul Constantin, amiralul flotei, întîmplîndu-se să fie pe atuncea protospatar manglavit, şi i-a dat şi o mantie de magistru, pentru ca să-l facă pe ivirul Curchenios magistru. Cînd magistrul Constantin, amiralul flotei, a ajuns la Nicomedia, a venit monahul Agapie din mănăstirea Chiminàs, care se găsea în acel timp în sfîntul oraş pentru rugăciune. Şi trecînd el prin Iviria, a ajuns în orașul Ardanuți. Şi patriciul Asotios, zis şi Chiscasis, avea dușmănie cu ginerele său Curchenios şi a grăit către monahul Agapie: „Te rog, jurîndu-mă pe numele lui Dumnezeu sfîntul şi pe puterea cinstitei cruci de viață făcătoare, să pleci la Constantinopol şi să spui împăratului să trimită şi să ia în seamă orașul meu şi să-l aibă sub stăpînirea lui". Monahul Agapie, ajungînd la Constantinopol, i-a spus împăratului cîte a grăit către dînsul patriciul Asòtios, zis şi Chiscasis. Mai înainte amintitul patriciu Constantin, amiralul flotei, fiind în cale la Nicomedia în vederea avansării mai înainte amintite de magistru a lui Curchènios ivirul, a primit din ordinul împăratului un pitac al patriciului Simeon, prim-secretar împărătesc, precum că: „Sfin-

[97] În text termenul arab ραπατιν; vezi „Byzantion", 10 (1935), 148.

ţitul nostru împărat ordonă să laşi la o parte toate însărcinările primite şi în grabă să pleci la patriciul Asotios, căruia i se spune şi Chiscasis, şi să iei în seamă oraşul lui, numit Ardanuţi, deoarece prin monahul Agapie a făcut ştiut sfinţitului nostru împărat să fie trimis un om de încredere de casă să ia în seamă oraşul lui, numit Ardanuţi, şi tu, plecînd în Haldia, ia cu tine dregători destoinici, despre care ştii că sînt viteji cu credinţă şi, intrînd, pune stăpînire pe un astfel de oraş". Iar patriciul Constantin, amiralul flotei, plecînd în Haldia şi luînd cu sine comandanţi de cete, viteji de ispravă, şi dregători şi ostaşi pînă la 300, a intrat în Iviria; şi a pus mîna pe el, răposatul de fericită amintire David, fratele lui Asotios, ajuns de curînd curopalat, şi a grăit către el: „La ce ai fost trimis de împăratul şi ce lucrare trebuie să isprăveşti, că duci cu tine atîţia ostaşi"? Căci îi bătea gîndul, deoarece curopalatul Adranase murise, împăratul are să-i dea cinstea de curopalat lui Curchenios, fiindcă între băieţii curopalatului Adranase, după moartea tatălui lor, s-a iscat oarecare vrajbă şi certuri cu vărul lor primar. De aceea Curchenios a trimis la împăratul pe cel dintîi om al său cu bogate daruri, cerînd demnitate de curopalat sau de magistru; şi cei patru fraţi, adică băieţii curopalatului Adranase, au dat cu socoteala că de aceea pleacă de acolo, pentru ca să-l facă pe Curchenios curopalat. Patriciul Constantin a dat lămurire: „Fiindcă am să-i duc lui Curchenios rangul de cinste al unui magistru, duc cu mine şi oaste atît de multă". Şi el, patriciul Constantin, plecînd în ţara lui Curchenios, l-a cinstit cu rangul de magistru şi hiritisîndu-l, i-a spus: „Plec la magistrul David". Tot magistrul Constantin avea şi pentru David o dispoziţie şi daruri din partea împăratului. Şi a sosit la Ardanuţi, oraşul patriciului Asotios, zis şi Chiscasis, şi i-a dat ordinul împăratului trimisului, ordin ce nu cuprindea nimic cu privire la Ardanuţi, ci privea alte chestiuni. Şi a grăit către el patriciul Constantin: „Deşi ordinul nu cuprinde nimic privitor la oraşul Ardanuţi, ci deci dară monahul Agapie intrînd la împăratul i-a raportat cîte i-ai spus lui despre oraşul Ardanuţi, de aceea m-a trimis să iau în seamă oraşul şi să introduc în el oastea ce o am cu mine". Şi deoarece, cum s-a spus mai înainte, patriciul Asotios, zis şi Chiscasis, era în vrajbă cu ginerele lui, Curchenios, s-a gîndit de înainte mai bine să dea împăratului oraşul său. Iar patriciul Constantin avea la el steaguri şi a dat unul patriciului Asotios, zis şi Chiscasis. El însă, punîndu-l pe o prăjină, i l-a dat patriciului Constantin cu cuvintele: „Pune-l sus pe zidul oraşului, ca toţi să ştie că acesta de azi înainte este al împăratului". Şi patriciul Constantin făcînd aceasta şi punînd sus pe zid steagul şi aducînd după obicei avuţii împăraţilor romeilor, tuturor li s-a făcut ştiut că patriciul Asòtios, zis şi Chiscasis, a cedat împăratului oraşul Ardanuţi. Aşadar David, cel mare, nu-şi dădea împăratului ţara, deşi e oarecum în hotar cu ţinutul Acampsis şi Murgùli.

Patriciul Constantin a raportat deci împăratului, trimiţînd două anaforale, una cu ştirea cum i-a dat lui Curchenios rangul onorific de

magistru şi cum Curchenios a primit distincţia de magistru şi a adus împăratului ovaţii, iar cealaltă anaforà cu ştiri despre oraşul Ardanuţi şi cum l-a luat în seamă de la patriciul Asòtios, zis şi Chiscasis, şi că au mare ceartă şi duşmănie între olaltă patriciul Asòtios şi ginerele său, magistrul Curchenios, şi că împăratul să trimită ajutor şi armată să se aşeze într-un oraş ca acesta; şi, de se poate, să vină şi comandantul-general al gărzilor împărăteşti. Văzînd ivirii acestea, atît magistrul Curchenios cît şi magistrul David, fratele curopalatului Asòtios, au scris către împăratul: „Dacă maiestatea-ta binevoieşte să accepte şi a intrat în ţara noastră, ieşim din slujba maiestăţii-tale şi ne facem una cu saracenii, deoarece avem să avem lupte şi duşmănii cu romeii şi sîntem siliţi să pornim armată contra oraşului Ardanuţi şi a teritoriului lui şi chiar în contra Romăniei". Acestea, şi prin scrisorile marilor dregători sus-zişi aflîndu-le împăratul şi auzindu-le şi de la oamenii trimişi de ei, a fost cuprins de teamă să nu se facă una cu saracenii şi să nu scoată contra Romăniei armatele Persiei; şi a refuzat, zicînd: „N-am scris protospatarului şi manglavitului Constantin despre un astfel de oraş şi teritoriul lui ca să-l ia, ci a făcut-o, aşa zicînd, din neînţelepciunea lui". Şi împăratul le-a spus acestea, voind să-i mulcomească deplin pe aceştia; şi protospatarul-manglavit Constantin a primit un ordin cu ocări şi ameninţări cu cuprinsul: „Cine ţi-a ordonat să faci aceasta? Ci mai bine ieşi din oraşul Ardanuţi şi, luîndu-l cu tine pe Asòtios, feciorul răposatului Adranase curopalatul, adu-l aici, ca să-i dăm rangul de cinste al tatălui său, demnitatea de curopalat". Patriciul Constantin primind acestea, l-a lăsat pe patriciul Asòtios, zis şi Chiscasis, în oraşul său Ardanuţi; şi dînsul pornind a plecat la David cel Mare şi i-a dat ordinul ce-l avea către el; şi s-a întors şi a venit la Iviria şi a găsit acolo adunaţi la un loc şi pe magistrul Curchenios şi pe magistrul David, fratele curopalatului Asòtios. Şi au început să se certe şi să-l ocărească pe patriciul Constantin, zicînd: „Eşti un om rău, prefăcut, că nu ne-ai destăinuit nimic despre oraşul Ardanuţi, că ai de gînd să pui stăpînire pe acesta" şi că „nu e bine ca acesta să fie stăpînit de împăratul, căci noi despre această chestiune am trimis împăratului un referat şi am aflat că împăratul nu are nici o ştire despre această chestiune, ci că tu ai făcut aceasta de dragul patriciului Asotios, zis şi Chiscasis". Patriciul Constantin răspunzîndu-le acestora cele cuvenite, l-a luat pe Asòtios, feciorul lui Adranse curopalatul, şi l-a adus în capitală, unde a primit de la împăratul demnitatea de curopalat.

Ce să mai spun despre alte întîmplări petrecute în unele timpuri între romei şi diferite popoare? Căci face, iubite fiule, să le ai în minte şi acestea, ca, ştiindu-le de mai înainte, cu uşurinţă să-ţi fie să le îndreptezi spre bine, cînd în împrejurări asemănătoare ar fi să se desfăşoare.

47. Despre mutarea ciprioților există următoarea povestire:

Insula a fost cucerită de saraceni și a rămas șapte ani nelocuită. Și arhiepiscopul Ioan dimpreună cu norodul său sosind la Constantinopol, împăratul Iustinian a avut grijă ca în cel de-al șaselea sfînt sinod [98] să se dispună ca acela cu episcopii săi și cu norodul din insulă să se așeze în Chizic și în lipsa episcopului să hirotonisească, pentru ca autoritatea și drepturile Ciprului (căci și însuși împăratul Iustinian era cipriot, după cum și vorba vechilor ciprioți a mers pînă în ziua de azi), încît în sfîntul sinod al șaselea s-a luat hotărîrea ca arhiepiscopul Ciprului să hirotonisească pe conducătorul bisericii Chizicului, cum stă scris în capitolul 39 al însuși sfîntului sinod al șaselea.

Dar după șapte ani, cu voia lui Dumnezeu, împăratul s-a văzut îndemnat să populeze din nou Ciprul și a trimis la emirul din Bagdad trei dintre nobilii strălucițiciprioți, întîmplîndu-se să fie originari chiar din insulă, Fangumei cu numele, dimpreună cu un oarecare om împărătesc, isteț la minte și vestit, scriind emirului să dea drumul poporului din insulă ce se află în Siria, ca să se întoarcă în țara sa. Și emirul, ascultînd de scrisoarea împăratului, a trimis prin toate părțile Siriei saraceni cu autoritate și a adunat pe toți ciprioții și i-a trecut în țara lor. A trimis și împăratul om împărătesc și i-a trecut pe toți care se așezară cu locuința în Romània, anume pe la Chizic și în provincia chibereoților și a trachesiilor; și insula a fost cuprinsă de locuitori.

48. Capitolul 39 al sfîntului sinod al șaselea, ținut în sala Trulos din marele palat

Fratele nostru, coliturghisitor Ioan, conducătorul bisericesc al insulei ciprioților, dimpreună cu tot poporul său s-a ridicat din cauza năvălirilor barbare și pentru ca să se izbăvească de robia păgînă și curat să se supună puternicului sceptru al celui mai creștin stat, prin prevederea iubitorului de oameni Dumnezeu și cu osteneala cucernicului nostru împărat de Hristos iubitor, s-a ridicat din numita insulă și s-a mutat în eparhia Elespontului; și cu toții împreună vedem că privilegiile date tronului ținut de mai sus scrisul bărbat, de către de Dumnezeu purtătorii părinți ce s-au adunat întîia oară la Efes, să fie mereu păstrate neschimbate, încît noul oraș, Iustinianùpole, să aibă dreptul orașului constanțienilor [99] și ca de Dumnezeu foarte iubitul episcop care își are tronul în Iustinianùpole să fie în fruntea tuturor episcopilor din eparhia Elespontului și să fie hirotonisit de către episcopii proprii după vechiul obicei (căci și de Dumnezeu purtătorii noștri părinți au recunoscut ca

[98] Ținut între noiembrie 680 și septembrie 681.
[99] Constanția, oraș în insula Cipru.

obiceiurile de fiecare biserică să fie păzite), și ca episcopul orașului Chizicenilor, sufragan al numitei Iustinianùpole, luîndu-se după toți ceilalți episcopi, în fruntea cărora e pus zisul de Dumnezeu foarte iubitor Ioan, de către care, în caz de trebuință, și episcopul chiar al însuși orașului chizicenilor va fi hirotonisit.

Dar deoarece ți-am formulat și ți-am desfășurat astfel amănunțit și lucruri despre popoare străine, e bine ca tu să ai știință lămurită nu numai de cele ce se fac în statul nostru de acuma, ci și despre înnoirile ce s-au făcut în cursul unor vremi în toată țara de sub stăpînirea romeilor, deoarece stăpînind mai de aproape o cunoaștere și de cele proprii în măsură mai mare decît de altele, te va face să fii mai dorit de supușii tăi.

Trebuie să mai știi că sub domnia lui Constantin, fiul lui Constantin, numit și Pogonatul, un oarecare Calinic din Heliùpole, refugiat la romei, a inventat focul ce arde în apă, împroșcat prin țevi, foc prin care romeii au ars și flota saracenilor la Chizic și au dobîndit victoria.

49. Cel ce vrea să știe cum slavii au fost rînduiți să slujească și să fie supuși bisericii din Patras, s-o afle din cele scrise aici

Nichifor ținea domnia romeilor și slavii, aceștia fiind în provincia Peloponesului, s-au gîndit să se revolte; mai întîi au început să dărîme și să prade casele grecilor vecini, apoi s-au pornit și asupra locuitorilor orașului Patras; stricau țarina din fața zidurilor orașului și-l împresurau pe acesta; și aveau împreună cu dînșii și saraceni din Africa. După ce a trecut timp destul și a început să se simtă lipsa de cele necesare pentru cei dinăutru, și de apă și de ale hranei, țin sfat să ajungă la învoială și discuții, să nu pățească nimic și atunci dînșii să supună orașul. Deoarece deci generalul-comandant de atunci se afla înspre marginea provinciei, la Corint, se aștepta ca dînsul să sosească și să împresoare cu război neamul slavinilor; și cum fusese anunțat de mai înainte despre năvălirea lor de șefii autorităților, locuitorii orașului s-au sfătuit să fie trimis mai întîi înspre părțile de răsărit ale munților un cercetaș să vadă și să afle dacă generalul-comandant este de față; potrivit cu îndrumările cuvenite, i-au dat celui trimis un semn : dacă ar vedea pe general venind, să plece în jos steagul lui la întoarcere, ca ei să știe că generalul-comandant vine, iar dacă nu vine, să țină steagul drept în sus, ca ei să nu mai aibă de așteptat sosirea generalului-comandant. Cercetașul plecînd și aflînd că generalul-comandant nu este, se întorcea, ținînd steagul drept. Și Dumnezeu, prin rugăciunile de intervenire ale apostolului Andrei, a binevoit să facă să alunece calul; și călărețul căzînd, mereu pleca tot în jos steagul; și locuitorii văzînd semnul că a fost făcut și crezînd cu totului tot că generalul-

comandant vine, au deschis porţile oraşului şi, cu mare îndrăzneală, au ieşit contra slavinilor; şi cu ochii lor văzură pe cel dintîi chemat apostol şezînd pe cal şi în fuga mare năpustindu-se asupra barbarilor şi fugărindu-i din răsputeri pe aceştia şi împrăştiindu-i, i-a alungat departe de oraş, punîndu-i pe fugă. Iar barbarii văzînd şi uluiţi de puternica năvală asupra lor a nebiruitului şi neînfrîntului ostaş, greu înarmat, căpitan biruitor şi triumfător comandant de oaste, apostolul cel dintîi chemat Andrei, s-au cutremurat, s-au învălmăşit, frică mare i-a apucat şi au fugit în prea sfînta biserică a apostolului.

General-comandantul sosind deci după biruinţă, a treia zi, şi aflînd de victoria apostolului, a anunţat împăratului Nichifor năvala slavinilor şi jaful, robirea, nimicirea, prădăciunea şi alte grozăvii cîte le-au făcut prin părţile Ahaiei, încă şi împresurarea de multe zile şi atacul necontenit contra locuitorilor oraşului, tot aşa şi ocrotirea şi lupta împreună şi triumful şi biruinţa desăvîrşită, înfăptuită de apostol, şi cum chiar cu ochii lor a fost văzut năvălind şi gonind pe duşmani dindărăt şi punîndu-i pe fugă, încît şi înşişi barbarii bagă de seamă ocrotirea faţă de noi şi lupta împreună a apostolului; şi de aceea ei se refugiară în venerabila lui biserică. Împăratul auzind de multe ori acestea, a dat următorul ordin: „Deoarece triumful şi biruinţa desăvîrşită s-a făcut de către apostol, e de datoria noastră ca toată pregătirea de război a vrăjmaşilor şi trofeul de pradă de război făcută să i-o închinăm lui". Şi a ordonat ca atît războinicii inamici cu toată familia şi rubedenia lor şi cu tot ce le aparţine şi încă toată fiinţa lor să fie închinată bisericii mitropolitane din Patras a apostolului, unde cel dintîi chemat ucenic a lui Hristos a săvîrşit lupta de mucenic; şi despre acestea a dat acelei mitropolii şi un hrisov cu pecetea de argint. Acestea bătrînii din timpurile vechi le-au transmis celor de mai tîrziu prin viu grai, pentru ca să nu fie uitate cu timpul; şi, potrivit cu cuvîntul profetului, generaţia ce vine să ştie minunea ce s-a întîmplat prin rugăciunile de intervenire ale apostolului; şi se vor scula şi o vor povesti fiilor lor, ca să nu uite de binefacerile lor pe care Dumnezeu le-a făcut prin rugăciunile de intervenire ale apostolului. Şi de atunci slavinii anume delegaţi la mitropolie întreţin cu hrană pe generalii-comandanţi şi pe oamenii împărăteşti şi pe toţi solii trimişi ca ostatici de la popoarele străine; şi ei au anume aranjatori ai meselor şi bucătari şi pe toţi cei ce pregătesc bucatele mesei; mitropolia nu intervine nici cu o schimbare de înnoire în toate acestea, ci înşişi slavinii, din distribuţia şi contribuţia grămezii lor, adună toate cele de trebuinţă. În veci pomenitul împărat prea înţelept Leon a şi dat un hrisov întărit cu pecetea de argint, hrisov cuprinzînd amănunţit ce îndatoriri au să dea mitropolitului, ei care în scris îi sînt repartizaţi; şi dînsul nu poate în schimb pretinde bani sau să-i păgubească altcumva cu o născocire nedreaptă.

50. Despre slavii din provincia Peloponesului, milinghiii și iezeriții, și despre tributurile plătite de ei, de asemenea și despre locuitorii orașului Maîna și tributurile plătite de ei

Trebuie să știi că slavii din provincia Peloponesului, revoltîndu-se în zilele împăratului Teofil și a fiului său Mihail, au devenit independenți și au început să pustiiască, să robească, să prade, să dea foc și să fure. Pe timpul domniei împăratului Mihail, fiul lui Teofil, a fost trimis protospatarul Teoctist, cu porecla Vrienios, general-comandant pentru provincia Peloponesului cu multă putere și tărie, adică traci și macedoneni și din celelalte provincii de apus, ca să se războiască și să-i supună. Și pe toți slavii și pe ceilalți răzvrătiți ai provinciei Peloponesului i-au supus și subjugat, numai iezeriții și milinghiii au fost lăsați sub Lacedemonia și Helos. Și deoarece este acolo un munte mare și foarte înalt, numit Pentadàctilos, și intră ca un grumaz pe o mare distanță în mare și pentru că locul este greu de pătruns, se așază cu locuințele pe amîndouă laturile chiar ale muntelui, pe o parte milinghìii, iar pe cealaltă iezeriții. Și mai sus amintitul protospatar Teoctist, general-comandantul Peloponesului, fiind în stare să-i supună și pe aceștia, i-a impus pe milinghii la un tribut de 60 de galbeni, iar pe iezeriți de 300, pe care îi și plăteau în timpul comandei lui, precum stăruie o faimă ca aceasta pînă în ziua de azi la cei din partea locului. Pe timpul domniei împăratului, domnul Romanòs, general-comandant fiind protospatarul Ioan Protevon chiar în acea provincie, a dat de știre aceluiași domn Romanos despre milinghii și iezeriți că, revoltîndu-se, nu mai voiesc să asculte nici de general-comandant, nici nu se supun unei porunci împărătești, ci sînt ca și autonomi și de sine stătători; și nu primesc nici din partea generalului-comandant un guvernator, nici nu voiesc să asculte să meargă împreună cu el, nici nu voiesc să presteze vreun alt serviciu public. Și pînă a sosit anaforaua lui, s-a întîmplat să fie avansat general-comandant în Pelopones protospatarul Crinitis Arotràs; anaforaua protospatarului Ioan Protevon, general-comandant și guvernator al Peloponesului, sosind și citită fiind în fața împăratului, domnul Romanòs, în cuprinsul ei arăta revolta mai sus numiților slavi sau, mai bine spus, neascultatea față de poruncile împărătești; și același protospatar Crinitis a primit ordinul să pornească împotriva lor cu război, să-i subjuge și să-i nimicească, deoarece au mers așa de departe și cu revolta și neascultarea. Începînd deci să-i împresoare cu război din luna martie, au ars semănăturile lor și le-a pustiit tot pămîntul; pînă în luna noiembrie au rezistat și i s-au împotrivit; de atuncea însă văzînd prăpădenia lor, au cerut să stea de vorbă să se supună și să dobîndească milă pentru ce au greșit mai înainte. Mai sus amintitul general-comandant, protospatarul Crinitis, le-a pus în vedere tributuri mai grele decît cele pe care le plăteau, și anume milinghiilor de la 60 de galbeni, cît plăteau mai înainte, încă 540 de galbeni, încît tot tributul lor să fie de 600 de galbeni, iar iezeriților de la 300 de galbeni, cît plăteau mai înainte, încă alte trei sute, încît întreg tributul lor să

fie galbeni 600, tributuri pe care acelaşi protospatar Crinitis le-a executat şi le-a vărsat în casieria împărătească de Dumnezeu păzită. Dar protospatarul Crinitis mutat fiind în provincia Elada şi protospatarul Bardas Platipodis [100] avansat fiind general-comandant în Peloponeş, s-a întîmplat dezordine şi răzmeriţă pusă la cale de însuşi Bardas Platipodis şi de aderenţii săi protospatari şi l-au gonit din provincia Peloponeş pe protospatarul Leon Aghélastos; dar de îndată s-a şi dat atacul slavisianilor contra acestei provincii. Slavii înşişi, anume milinghiii şi iezeriţii, au trimis la împăratul, domnul Romanos, să se îndure de ei şi să le ierte adaosurile la tribut şi dînşii să plătească precum plăteau şi mai înainte. Şi deoarece, precum s-a spus mai înainte, slavisianii intrară în provincia Peloponesului, împăratului fiindu-i teamă ca şi ei să nu se alăture slavilor şi să strice cu totul provincia, le-a dat un hrisov să achite aceleaşi tributuri ca mai înainte, milinghiii 60 de galbeni şi iezeriţii 300. Pricina este deci aceeaşi pentru adaosul şi scăderea tributurilor, şi ale milinghiilor şi ale iezeriţilor.

Trebuie să ştii că locuitorii oraşului Maïna nu sînt de acelaşi neam cu slavii mai sus amintiţi, ci se trag din oameni mai vechi; şi lor şi pînă acuma li se spune elini din partea localnicilor, pentru că în timpurile cele foarte vechi erau idolatri şi se închinau la idoli după obiceiul vechilor elini şi pe timpul în veci pomenitului împărat Vasilie s-au botezat şi au devenit creştini. Iar regiunea în care locuiesc este fără apă şi neroditoare, are însă măslini şi aceasta e consolarea lor. Regiunea aceasta este aşezată la capătul promontoriului Maleas, adică dincolo de ţinutul Ezeròn, înspre ţărmul mării. Deoarece sînt cu desăvîrşire supuşi şi primesc guvernator din partea generalului-comandant şi sînt ascultători şi dau urmare poruncilor generalului-comandant, plătesc din timpuri străvechi un tribut de 400 de galbeni [101].

Trebuie să ştii că guvernămîntul militar al Capadociei a fost în vechime provincie a guvernămîntului militar Anatolichì.

Trebuie să ştii că guvernămîntul militar al Chefaleniei [102], adică insulele, în vechime ţinea de guvernămîntul militar Lombardia [102], dar pe timpul de Hristos iubitorului domn stăpînitor Leon a devenit guvernămînt militar.

Trebuie să ştii că guvernămîntul militar Calabria ţinea în vechime de guvernămîntul militar Sicilia.

Trebuie să ştii că guvernămîntul militar Harsianon ţinea în vechime de guvernămîntul militar Armeniachi.

---

[100] Adică „Talpă lată".

[101] Începind cu acest pasaj, precum şi pasajele următoare, independente unele de altele şi fără nici o legătură între ele, par să fi fost diferite însemnări pe fişe deosebite, care întîmplător au ajuns sub *50*, în al cărui titlu nu sînt indicate.

[102] După „Byzantinische Zeitschrift", 59 (1966), 210. N. A. Oikonomides crede că ar trebui întîi Lombardia şi apoi Chefalenia.

Trebuie să știi că pe timpul iubitorului de Hristos stăpîn Leon au fost mutate de la provincia Buchelarii la provincia capadocienilor aceste unități militare, anume garnizoana Vareta, garnizoana Valvadona, garnizoana Aspona și garnizoana Acarcus; și de la provincia Anatolichi la a capadocienilor au fost mutate aceste unități, anume garnizoana Eudochiàs, garnizoana Sfîntului Agapitòs, garnizoana Afrazia; și toate aceste șapte unități, anume patru din Buchelarii și trei din Anatolichi, s-au făcut un singur guvernămînt militar, numit acuma Còmata.

Trebuie să știi că pe timpul iubitorului de Hristos stăpîn Leon au fost mutate de la provincia Buchelarii la provincia Harsianòn aceste unități militare, anume garnizoana Miriochefalon, garnizoana Cinstita Cruce și garnizoana Verinùpolis, și s-a făcut un singur guvernămînt militar, numit acuma Sanìana. Și de la provincia Armeniachi au fost mutate la provincia Harsianòn aceste unități militare, anume garnizoana Comòdromos, garnizoana Távia, și au fost alipite la guvernămîntul militar numit Harsianòn. Iar de la provincia capadocienilor au fost mutate la provincia Harsianon aceste unități militare, anume guvernămîntul militar Casi în întregime și garnizoana Nisa dimpreună cu Cezareea.

Trebuie să știi că în timpurile trecute provincia Hòzanon a fost sub stăpînirea saracenilor, de asemenea și provincia Asmosaton și ea a fost sub stăpînirea saracenilor. Hanzit și Romanòpolis au fost de fapt plaiuri strîmte de-ale melitinienilor. Și de la muntele Fatilanon toate cele de dincolo erau ale saracenilor, ținutul Techìs însă era al lui Manuil. Càmaha era guvernămîntul militar de margine din Colònia, guvernămîntul militar Chelțini ținea de Haldia. Mesopotamia în timpul de atunci nu era provincie. Leon însă, în veci pomenitul de Hristos iubitor împărat, l-a scos pe acel Manuil cu hrisov de la Techìs și l-a adus în capitală și l-a făcut protospatar. Manuil acela avea patru feciori: Pancratucas, Iahnucas, Mudafar și Ioan. Și pe Pancratucas împăratul l-a făcut hicanàt și după aceea general-comandant al armatei din provincia Buchelarii, pe Iahnucas l-a făcut general-comandant la Nicopolis, lui Mudafar însă și Ioan le-a dat pămînt împărătesc la Trapezunt; și pe toți i-a cinstit cu demnități și le-a împărțit multe binefaceri. Și Mesopotamia a făcut-o provincie și l-a avansat pe știutul Oreste harsianitul general-comandant guvernator și a dat guvernămîntul militar Càmaha să fie sub provincia Mesopotamia, apoi tot așa a pus și guvernămîntul militar Chelțini sub provincia Mesopotamia. Toate acestea s-au făcut de curînd sub stăpînirea romeilor; la provincia Mesopotamia, sub guvernarea domnului Romanòs, au fost adăugate atît Romanòpolis, cît și Hanzit.

Trebuie să știi că, pe timpul iubitorului de Hristos stăpînitor Leon, Làrisa era guvernămînt militar al provinciei Sebàstia, Chimbaleos era guvernămînt militar în Harsianòn și Simposion, loc pustiu așezat înspre părțile de la Licandòs. Și sub domnia împăratului Leon, de Hristos iubitor stăpîn, Eustafie al lui Arghir a fost rechemat din surghiun și

avansat general-comandant în Harsianon, Melias era încă refugiat în Melitini, şi Vaasàchios dimpreună cu cei doi fraţi ai săi, Cricorichis şi Pazunis, ci şi acel Ismail Armenios; aceştia au scris către mai înainte amintitul Arghir ca în puterea unui hrisov să vină cu fraţii şi să stea la Làrisa şi Vaasachios să fie numit comandantul strîmtorii de graniţă Làrisa, ceea ce s-a şi făcut, iar Ismail comandant al strîmtorii de graniţă la Simposion, ceea ce s-a şi făcut, iar Melias în ocolul Eufràtia în pustietatea Tripia să devină comandant de garnizoană, ceea ce s-a şi făcut. Melitinienii pornind şi luîndu-l pe acel Ismail, a rămas pustiu Simposion. Vaasàchios fiind defăimat că umblă cu gînduri de trădare şi fiind surghiunit, Làrisa a devenit din nou guvernămînt militar sub Sebàstia, acolo fiind avansat general-comandant şi guvernator Arghir Leon, feciorul lui Eustafie, care după aceea a ajuns magistru şi comandant suprem al unităţilor de gardă împărătească. Melias era cu şederea în Eufràtia, cînd Constantin Dux a fost pus la conducere în Harsianòn. Acest Melias, mai înainte amintit, a venit în jos şi a pus stăpînire pe vechea cetate Licandòs şi a întărit-o din temelie cu ziduri şi şi-a aşezat acolo reşedinţa; şi a fost numită de iubitorul de Hristos împărat Leon plai de graniţă. Şi după aceea a trecut de la Licandos în regiunea de munte Tamandòs şi acolo a întemeiat cetatea de acuma şi aceea a fost numită tot aşa, plai de graniţă. A pus stăpînire şi pe Simposion şi l-a făcut reşedinţă de guvernămînt militar. Sub iubitorul de Hristos domn Constantin, cînd mai întîi domnea împreună cu dînsul şi maică-sa *Z*oie, Licandos a devenit reşedinţă de general-comandant şi guvernator; şi primul general-comandant la Licandos a fost numit patriciul Melias, adică în timpul de atunci el era din întîmplare comandantul plaiului de la Licandos. Acelaşi Melias, pentru credinţa ce o avea faţă de împăratul romeilor şi pentru multele lui fapte vitejeşti contra saracenilor, a fost apoi cinstit cu demnitatea de magistru.

Trebuie să ştii că Avara era unitate de guvernămînt militar, făcînd parte din provincia Sebàstia, dar sub domnul Romanòs a fost făcut plai de graniţă.

Trebuie să ştii că a fost stabilit, din vechime, căpitanul mardaiţilor din Atàlia să fie pus anume de împărat, deoarece şi din partea prea fericitului împărat Leon a fost avansat căpitan Stavrachios cu porecla Platys, care ani destui a avut o comportare distinsă, dar nu şi pînă la sfîrşit bună. Căci Eustafie protospatarul şi secretar în cancelaria împărătească trimis fiind ca reprezentant personal în provincia chibireoţilor, s-au iscat între aceştia invidie şi certuri; căci Stavrachios Platys, bizuindu-se pe patriciul Himerios, ministru de externe, ca unul care l-a pus în legătură cu împăratul, s-a împotrivit personal lui Eustafie şi era adversar mare în afacerile în care îl vedea activînd sau şi dispunînd ceva peste marginile cuvenite; şi din cauza aceasta Eustafie personal din nou avea o ţinută duşmănoasă faţă de Stavrachios; şi punea la cale multe

împotriviri și uneltiri contra lui. De aceea mai sus amintitul Eustafie aducea motive contra lui Stavrachios, ca: „Provincia chibireoților nu poate avea doi generali-comandanți, anume pe mine și pe Stavrachios, căpitanul mardaiților, căci una eu dispun și voiesc să iau măsuri de administrație, alta vrea să facă al mardaiților căpitan; și avînd o situație independentă, execută nebunește ce-i vine în gînd". A mai adus înainte și alte cîteva ticluiri mincinoase și a însăilat împotriva lui multe uneltiri, unele dîndu-le drept probabile, altele iscodindu-le nebunește, din răutate. Și acesta, firește, bizuindu-se pe ministrul de externe, patriciul Himerios le-a scris acestea, deoarece pe atuncea patriciul Himerios era mai mult prieten al lui Eustafie decît al lui Stavrachios, măcar că mai pe urmă, înduşmănindu-se amîndoi, au devenit mari dușmani între olaltă pînă la nebunie. Împăratul așadar primind o anafora ca aceasta a lui Eustafie și încrezîndu-se în cererea patriciului Himerios, a dat protospatarului Eustafie, și personal, împuternicirea unui astfel de căpitan. Împăratul de fericită amintire mutîndu-se din viața aceasta pămîntească la cea din ceruri, Alexandru, fratele lui, a devenit împărat singur stăpînitor și a primit de buni pe toți cei ce au fost puși de fratele său în unele dregătorii; și cum s-a încrezut unor bărbați răutăcioși și răi sfătuitori, așa l-a luat în primire și pe mai sus amintitul Eustafie; și în locul lui l-a pus pe altul, anume știutul Hasè, saracen de origine, saracen rămînînd mereu într-adevăr în cugetul și felul lui de a fi și în credința-i religioasă, slujitor al patriciului Damian; acest protospatar Hasè avea în timpul de atunci mare trecere și mult cuvînt în fața domnului Alexandru împăratul, tot așa și protospatarul Nichita, fratele lui Hasè; pe acesta, împăratul, domnul Alexandru, l-a și făcut general-comandant al chibireoților. Acest Nichita deci, fratele mai înainte amintitul Hasè, îi cerea împăratului, zicîndu-i: „Ca vechi om de priință al tău, cuvine-se să-mi faci un bine; o singură cerere am către maiestatea-ta și cu dreptate să mă asculți". Împăratul, nedumerit, l-a întrebat la rîndul său ce ar putea fi această cerere; și-i promite să-l asculte, orice ar fi să fie. Iar amintitul Nichita a cerut: „Pe feciorul meu, cer ca maiestatea-ta să-l facă șef-căpitan al mardaiților din Atàlia"; împăratul dînd urmare cererii acestuia, cu prilejul unei procesiuni de prezentare, introduce în sala de aur pe feciorul protospatarului Nichita, anume pe spatarocandidatul Averchios, și l-a avansat căpitan-general al mardaiților din Atàlia, precum și împăratul Leon de fericită amintire, mai înainte vreme, pe Stavrachios numit Platys. Și-a rămas în vigoare vechea rînduială ca șef-căpitanul mardaiților să fie pus de împăratul, precum s-a spus la început.

Trebuie să știi, că pe timpul împăratului Teofil, parachimòmen a devenit ostiariul Sholastichios, pe vremea însă a împăratului Mihail, feciorul lui Teofil, patriciul Damian; și după aceea, pe timpul aceluiași, a ajuns parachimòmen Vasile, de Hristos iubitorul împărat. Pe timpul iubitorului de Hristos stăpînitor Vasile, parachimòmen n-a devenit nimeni tot timpul cît dînsul a fost împărat. Pe timpul însă al iubitorului de Hristos stăpînitor Leon, parachimòmen a fost patriciul Samonàs, și după

acesta, pe timpul aceluiaşi împărat, a fost patriciul Constantin. Pe timpul împăratului Alexandru a devenit parachimòmen patriciul Barbatos, dar pe timpul iubitorului de Hristos stăpînitor Constantin a ajuns iarăşi patriciul Constantin, cel amintit mai înainte sub stăpînitorul Leon; pe timpul stăpînitorului Romanos, patriciul Teofan, iar pe timpul lui Constantin iarăşi a doua oară a ajuns Vasilie patriciul.

Trebuie să ştii că pe timpul iubitorului de Hristos, în veci pomenitul împărat Leon, trăia ştiutul bătrîn Ctenàs, cleric foarte bogat, care era şi prim epitrop la Biserica Nouă [103], dar a fost şi mare meşter la cîntatul cu glas, cum nu mai era altul în timpul de atuncea. Acelaşi Ctenàs l-a îmbunat pe patriciul Samonàs, care în timpul de atuncea era camerierul împăratului, determinîndu-l să mijlocească pe lîngă împăratul să devină protospatar şi să poată purta mantie şi merge în fruntea alaiului din holul Lausiacos al palatului împărătesc şi să stea pe locul cuvenit unui protospatar şi să primească un salariu de una litră aur; şi pentru această miluire să dea împăratului 40 de litre. Împăratul însă nu s-a îndurat să facă aceasta, spunînd că e imposibil să dobîndească: „Un cleric să ajungă pe locul unui protospatar ar micşora mult numele cel bun al maiestăţii-mele". Dar însuşi Ctenàs auzind acestea de la patriciul Samonàs, a mai adăugat la cele patruzeci de litre o pereche de cercei în preţ de zece litre şi o tipsie de argint aurită cu figuri de animale în relief, preţuită şi la zece litre. Şi împăratul îmbunat, la rugămintea camerierului, patriciului Samonàs, a luat în primire cele patruzeci de litre aur şi perechea de cercei şi tipsia de argint aurită cu reliefuri, încît totul ce-a dat însuşi acel Ctenàs făcea şaizeci de litre. Atunci împăratul l-a făcut protospatar şi l-a rînduit cu un salariu de una litră cu acel prilej. Şi a mai trăit acel Ctenàs, după ce a fost cinstit cu rangul de protospatar, doi ani şi s-a săvîrşit din viaţă; cei doi ani a luat salariu cîte o litră.

51. Despre în ce chip s-a făcut caicul împărătesc şi despre prim-vîslaşii aceluiaşi caic şi despre cîte de toate privitoare la protospatarul havuzului

Trebuie să ştii că, pînă la domnia în veci pomenitului împărat prea înţelept Leon, n-a existat un caic împărătesc în care se îmbarca împăratul, ci se îmbarca într-o luntre obişnuită, afară doar pe timpul iubitorului de Hristos stăpînitor Vasilie, cînd însuşi împăratul a plecat la băile calde de la Prusa şi iarăşi cînd a plecat să vadă podul de la Reghion, anume construit la porunca şi cu grija lui, a intrat într-un caic împărătesc şi un alt caic îl însoţea din urmă. Vîslaşii intraţi în caic erau de la luntrea împărătească şi dintre marinarii de pe vasele din strîmtoarea Bosforului. Căci de demult şi în strîmtoarea Bosforului se aflau

[103] Biserica palatului împărătesc din capitala bizantină, Constantinopol.

corăbii de război împărățești pînă la zece la număr. Dar deoarece întru fericire răposatul împărat toate ce avea de prisos le-a mutat la Pighè, căci și aici clădise palate mărețe, de asemenea și la Hèbdomon și Hieria și Vrias, mergea cu o luntre de tipul vechi. Cînd însă mergea la depărtare mai mare, precum la băile calde de la Prusa și la inspecția construcției podului de la Règhion, mergea, precum s-a spus mai înainte, în caicul împărătesc și un alt caic îl însoțea din urmă, deoarece împreună cu împăratul mergeau mai mulți mari dregători, iar ceilalți însoțitori în cel de-al doilea caic. Dar în veci pomenitul împărat prea înțelept Leon fiind din fire mai sociabil și mai darnic față de magiștrii, patricii și cei mai apropiați ai lui de rang senatorial și voind mereu să le facă acestora o bucurie, a crezut că vechiul caic nu este destul de încăpător pentru mai mulți demnitari și a făcut un caic nou împărătesc, mai mare; și necontenit mergea cu el, oriunde ar fi voit să plece. Și mergeau împreună cu dînsul oricîți ar fi voit dintre marii demnitari, începînd de la magiștrii și patricii. Căci de regulă în caic nu intra nimeni altul cu împăratul decît comandantul gărzii împărătești, amiralul flotei și ministrul de externe și comandantul companiei de gardă și secretarul de taină și acela care primea petițiile și, cînd era în capitală, și comandantul suprem al unităților de gardă și camerierul și șeful garderobei împărătești și dintre oamenii din dormitorul împărătesc aceia cărora împăratul le-ar fi poruncit. Prin urmare, în felul acesta a procedat în veci pomenitul prea înțeleptul împărat Leon și a făcut caicul; și după un timp oarecare a mai făcut un caic, căruia i s-a dat numele de-al doilea și s-a numit „însoțitor". Căci și la depărtări mai mari întru fericire adormitul acest împărat mergea, ca bunăoară la Nicomedia, pe muntele Olimp, la Pythia; și de aceea a construit aceste două caice, să-i fie la îndemînă pentru plecare la odihnă, a lui și a demnitarilor lui. Căci, deseori, dînsul ieșind în locuri mai apropiate, unul cu unitatea lui îl lăsa să plece la hipodrom [104] pentru paza palatului; de aceea, potrivit cu vechea rînduială în vigoare, pleca împreună cu comandantul suprem al unităților de gardă; și aceia care rămîneau în hipodrom nu pleacă împreună cu împărații, potrivit rînduielii de plecare.

Trebuie să mai știi că de la început, în timpurile de mai înainte, protospatarul havuzului era slujbă împărătească; acest protospatar al havuzului avea putere și sub mîna lui erau toți vîslașii luntrilor împărătești, atît ai celor obișnuite, cît și ai celor negre, cu excepția acelor ale augustei; căci de bărcile augustei, atît cele obișnuite, cît și cele negre, le avea în mîna lui și dispunea de ele stolnicul augustei. Dar pe timpul domniei îi veci pomenitului împărat prea înțelept Leon, din porunca împărătească fiind caicele construite din nou, însuși protospatarul havuzului îi avea și pe vîslașii acestor fel de caice sub puterea sa. Amintitul protospatar deci al havuzului, în fiecare zi și în fiecare seară, în urma

[104] Piața din fața bisericii Sf. Sofia, care făcea parte din palatul împărătesc în vremurile de mărire ale Imperiului bizantin.

unei vechi rînduieli, cobora şi se aşeza la havuz (căci de aceea se şi chema protospatar al havuzului) şi judeca pricinile ivite între vîslaşii luntrilor obişnuite şi ai caicelor împărăteşti; aceştia din urmă erau sub mîna sa şi-i judeca şi pronunţa sentinţa şi îndeplinea administraţia luntrilor şi a caicelor. Şi cînd găsea pe cineva sau făcînd o nedreptate cuiva sau vreo aiureală în interesul propriu, pe acesta îl supraveghea cu străşnicie prin manglaviţi. Şi, în chipul în care s-a spus, toţi vîslaşii caicelor şi ai luntrilor împăratului, şi ai celor obişnuite, şi atît ai celor roşietice, cît şi ai celor negre, erau sub mîna şi administraţia protospatarului havuzului. Luntrile augustei însă, atît cele obişnuite, cît şi cele negre, se aflau sub mîna şi administraţia stolnicului augustei; şi el dădea adică socoteală de aceste luntri nu în faţa augustei, ci a împăratului. Pe timpul domniei în veci pomenitului împărat prea înţelept Leon, protospatar al havuzului a fost protospatarul Ioan, cu porecla Talason; şi după el a fost protospatarul Podaron şi protospatarul Leon Armenis, tatăl protospatarului manglavit Arsenie. Aceştia însă, şi protospatarul Podaron şi protospatarul Leon Armenis au fost primi vîslaşi ai patriciului Nasar, amiral al flotei împărăteşti; şi pe timpul lui Vasilie, de Hristos iubitorul stăpînitor, au avansat de la flota împărătească şi au ajuns primi vîslaşi ai luntrii împăratului; în timpul domniei în veci pomenitului împărat prea înţelept Leon, cînd a făcut şi caicele împărăteşti, i-a făcut pe dînşii primi vîslaşi din cauza bărbăţiei lor şi a experienţei pe mare. Şi într-o împrejurare dată, împăratul a trecut pe vîslaşii celor două caice împărăteşti dimpreună cu cei doi primi vîslaşi ai celui dintîi caic împărătesc în flota de război, dîndu-le în largă măsură înzestrare de trebuinţă, ca scuturi, zale, platoşe foarte bune şi altele de cît au nevoie să poarte ostaşii marinari; şi patriciul Eustafie, amiralul marinei, i-a luat pe ei cu flota împărătească şi a plecat contra inamicilor. Toate acestea împăratul le-a făcut pentru ca să-l vadă pe patriciul Eustafie, amiralul marinei, plecat la război cu inamicii. Şi în locul acelor vîslaşi, cîrmaci ai caicului împărătesc îl pune pe Mihail bătrînul şi **** acel om priceput, dînşii în timpul de atuncea fiind primi vîslaşi. Aceia care plecau cu caicele pînă la venirea vîslaşilor împărăteşti erau vîslaşi de la unităţile din strîmtoarea Bosforului. Cînd se întorceau din călătoria întreprinsă erau iarăşi la serviciul lor, ca şi mai înainte. Atuncea împăratul, ca şi cum ar da o distincţie protospatarului Podaron, pentru că a fost viteaz şi şi-a cîştigat la război o faimă mai mult decît toţi şi mărturie pentru aceasta dădea şi patriciul Eustafie, amiralul comandant al flotei, că în flotă nu este altul ca acesta în ce priveşte bărbăţia şi vigilenţa şi toate celelalte virtuţi şi mai ales dreapta credinţă şi devotament faţă de împărat, i-a încredinţat lui şi autoritatea de protospatar al havuzului. Şi deoarece dînsul nu ştia scrie şi citi, cobora din hipodrom un arbitru din ordinul împăratului şi şedea împreună cu dînsul lîngă havuz şi judeca pe vîslaşi. Luntrile augustei însă, precum s-a spus mai înainte, le avea sub supravegherea sa stolnicul augustei. După aceea, împăratul i-a avansat şi pe Podaron şi pe Leon Armenis viceamirali ai flotei împărăteşti, primi vîslaşi însă ai caicului său pe ştiutul veteran

Mihail, întîmplîndu-se în timpul de atunci prim-vîslaș al caicului, după ce a fost al doilea vîslaș pe luntrea iubitorului de Hristos stăpînitor Vasilie, și pe un alt Mihail, cu porecla Varcalàs, care mai înainte a fost prim-vîslaș pe flota amiralului-comandant, patriciul Eustafie, cînd i-a trecut pe turci [105] și l-a bătut cu război pe Simeon, domnitorul Bulgariei. Acest Simeon așadar, domnitorul Bulgariei, aflînd despre sosirea la Dunăre [106] a flotei și că flota e pe cale să treacă pe turci asupra lui, a făcut lese, adică împletituri foarte tari și trainice, încît turcii să nu poată trece peste fluviu; prin această născocire la început turcii au fost împiedicați să treacă. Mai sus amintitul Mihail Varcalàs așadar cu încă alte două vase, încărcînd scuturile și săbiile lor, au năvălit cu vitejie și, cu tărie sărind din corabia lor de război, au tăiat lesele și au deschis turcilor drum. Turcii deci văzînd pe acest Varcalàs și minunîndu-se mult de ținuta lui viteză, că el unul singur, plecînd înaintea celor două vase, a tăiat îngrăditura, au grăit cu uimire că acesta s-ar cuveni să fie numit patriciu și să ajungă la conducerea flotei. De bărbăția deci a lui Varcalàs auzind împăratul, l-a făcut secund-vîslaș pe caicul împărătesc. Apoi ajungînd astfel Podaron și Leon viceamirali, Mihail veteranul și acest Varcalàs au ajuns primi vîslași ai caicului împărătesc.

Trebuie să mai știi că Leon Armenis, cel amintit mai sus, tatăl protospatarului manglavit Arsenie care a murit, se săvîrșește din viață, fiind viceamiral pe caicul împărătesc, protospatarul însă Podaron, după cîțiva ani, a fost avansat general-comandant și guvernator în provincia chibireoților.

Trebuie să mai stii că Podaron cînd a ajuns viceamiral, Teofilact Vibilidis a fost avansat protospatar al havuzului, nepot fiind al protospatarului Ioan, cu porecla Talason, și a stat cîțiva ani din prima domnie ca singur stăpînitor al iubitorului de Hristos împărat Constantin Porfirogenetul. După săvîrșirea așadar din viață a acestuia, deoarece mai sus amintitul Mihail veteranul era prea bătrîn și petrecuse multe rînduri de ani în slujba de prim-cîrmaci al caicului împărătesc, a fost cinstit cu demnitatea de protospatar și avansat protospatar al havuzului. Și cînd împăratul, la havuz, se îmbarca în caicul împărătesc și pleca, fie la un alai public, fie aiurea, acel bun veteran stătea și, întotdeauna aminte fiindu-i de experiența ce-o avea pe mare, stînd înăuntrul caicului, îi îndemna pe vîslași să fie cu zel și curaj și să mîne mai bărbățește și să dea din vîsle și, totodată amestecîndu-se printre prim-vîslași și presupunînd vreme rea și vînturi potrivnice, cum să stea la cîrmă și să conducă vasul. Acesta deci săvîrșindu-se din viață, pentru că, întîmplător, împăratul era încă brudiu [107] și camerierul împărătesc patriciul Constantin om nehotărît, a ajuns prim-cîrmaci știutul Teodot, fiind în timpul de atunci

[105] Adică pe unguri.

[106] În text „fluviu" ποταμός.

[107] Constantin VII Porfirogenetul, născut la 905, a domnit însă de la 913—959.

prim-vîslaș, și onorat fiind, după diferite vremuri, candidat, strator, spatar, spatarocandidat, protospatar și protospatar al havuzului; acesta era ginerele lui Mihail veteranul care a fost amintit mai înainte. Căci după vechea rînduială, niciodată un prim-cîrmaci al împăratului n-a fost, nici n-a ajuns la cinstea de protospatar, dar nici spatarocandidat, ci candidat sau strator sau cel mult spatar. Dar pe timpul domniei în veci pomenitului împărat prea înțelept Leon, numai acest Mihail a primit rangul onorific de spatar și după aceea de spatarocandidat. Dar deoarece s-a întîmplat să fie brudiu împăratul, precum s-a spus, și sfetnicul de taină Constantin om nehotărît, prim-cîrmacii au ajuns spatarocandidați și acest Mihail protospatar. Împăratul, domnul Romanos, venind în palatul împărătesc și, punînd, nu știu cum să spun, mîna pe putere, pe Teodot, pentru că a fost binevoitor față de iubitorul de Hristos domn și împărat Constantin, nu numai că nu l-a menținut, ci, cu bătăi tunzîndu-l cu de-a sila, l-a călugărit și trimis pentru totdeauna în surghiun, unde și sfîrșitul vieții l-a apucat; în urma sa l-a lăsat pe știutul Constantin Loricatos, care a fost împreună cu el prim-cîrmaci; acesta, de frică, s-a arătat binevoitor față de el și, din proprie inițiativă, a tăgăduit cu jurămînt că ar fi fost binevoitor și cu dragoste față de împăratul Constantin; de aceea, mai întîi, i-a dat cinstea de spatarocandidat și, făcîndu-l prim-cîrmaci, l-a avansat protospatar al havuzului și, după puțin timp, i-a dat cinstea de protospatar în general. Acesta deci, printr-un memoriu al clericului Ioan, care, prin îngăduința lui Dumnezeu, a ajuns și rector, a sugerat întru fericire răposatului împărat, domnul Romanos, că „protospatarul Teofilact, stolnicul augustei, o dată ce are parte de bunăvoința și sprijinul mamei împăratului și a împăratului însuși, trebuie neapărat să aibă mare tragere de inimă și față de stăpînii și binefăcătorii proprii. Și ce nevoie e să pui sub două ocîrmuiri mulțimea luntrașilor havuzului? Căci stolnicul augustei, stăpînit de devotamentul către împăratul și augusta, poate el să amăgească pe luntrașii maiestăților de sub conducerea lui, de multe ori însă și pe vîslașii caicelor, chiar dacă s-ar și gîndi la vreo neascultare față de maiestatea-ta". Cu vorbele acestea îl înduplecă pe acel rău și viclean rector și prin el pe împăratul. Căci gîndul ușuratic și fără judecată, cu ușurință, este amăgit și dus la orice vorbă și intenție malițioasă. Și prin vorbe înduplecă și, înduplecînd, lui i se dă și autoritatea de a dispune de luntrile împărătești ale augustei. Și de atunci a intrat în vigoare dispoziția ca prim-vîslașul caicului împărătesc să aibă sub conducerea sa pe toți vîslașii caicelor împărătești și ai luntrilor augustei și totodată să fie protospatarul havuzului.

Trebuie să știi că în timpul domniei în veci pomenitului împărat iubitor de Hristos Leon s-a cerut de la provinciile din apus puțină soco-teală prin protospatarul Leon Țicanis, general-comandant și guvernator, de la aceia care preferau să nu plece la serviciu.

Trebuie să mai ştii că iarăşi pe timpul aceluiaşi în veci pomenit iubitor de Hristos Leon s-a cerut de la provinciile de apus puţină socoteală prin magistrul Ioan Eladàs, dînsul fiind în timpul de atunci patriciu.

Tot trebuie să mai ştii că pe timpul domnitorului Romanós, care voia ca peloponesienii să plece la serviciu militar în Lombardia, Ioan Protevon fiind pe atuncea general-comandant şi guvernator în Peloponés, înşişi peloponesienii au voit mai bine să nu plece, ci să dea o mie de cai cu şei şi frîie şi o sumă de un centnar bani mărunţi, pe care i-au şi dat cu mare plăcere.

52. Cererea ce s-a făcut pentru caii din provincia Peloponesului sub stăpînitorul Romanós, după cum s-a spus mai înainte

Mitropolitul Corintului, patru cai; mitropolitul din Patras, patru cai; toţi episcopii din provincia numită cîte doi cai; protospatarii, cîte trei cai; spatarocandidaţii, cîte doi cai; spatarii, stratorii, cîte un cal; mănăstirile arhiepiscopilor, mitropoliţilor şi episcopilor, cîte doi cai; mănăstirile sărace, cîte două, un cal. Toţi aceia care aveau demnităţi împărăteşti: ofiţeri de marină, cei ce culeg melci de purpură, cei ce fac hîrtie [108] nu au dat cai.

Trebuie să ştii că şi de la toţi aceia care formau toată armata Peloponesului s-a cerut în schimbul acestui serviciu militar cîte cinci galbeni, de la cei cu totul fără venit, de la cîte doi, cinci, din aceşti bani s-a şi alcătuit un centnar care s-a pomenit mai sus.

53. Povestire despre oraşul Hersonului

Pe timpul domniei la Roma a împăratului Diocleţian, în ţara hersoniţilor purta coroana şi ducea conducerea Temistòs, feciorul lui Temistós, savromat, unul dintre bosporieni, dar ajungînd feciorul lui Criscòronos, a adunat sarmaţi care locuiau în balta Meotida şi a pornit în expediţie contra romanilor şi ocupînd ţara lazilor şi războindu-se cu cei de acolo ajunge şi pînă la rîul Halys. Împăratul Diocleţian aflînd aceasta, că ţara lazilor e stricată, ca şi regiunea pontică [109], a trimis într-acolo armată, voind să se împotrivească sarmaţilor. Comandantul armatei era tribunul Constas şi, ajungînd cu armata la Halys, a luat poziţie acolo, oprind pe sarmaţi să treacă peste Halys împotriva lui. Şi Constas neputînd să li se împotrivească, s-a chibzuit în sinea lui că nu poate nicidecum să-i

[108] Foi de papirus pentru scris.

[109] Coasta de nord a Asiei Mici.

izgonească pe sarmaţi în alt chip, decît trimiţînd pe careva la război în contra lor din alte părţi apropiate de balta bosporienilor şi a Meotidei şi să dărîme lăcaşurile familiilor acestora, încît sauromatul, auzind aceasta, să se lase de război; şi dînd de ştire despre aceasta împăratului, cu scopul să trimită pe la hersoniţi şi să-i ridice pe aceştia contra sarmaţilor, ca unii ce sînt vecini cu ei, şi să împresoare familiile lor cu război; urmărea planul ca sauromatul, aflînd aceasta, repede să ia calea întoarsă din război. Împăratul Diocleţian auzind aceasta, de îndată a trimis pe la hersoniţi, îndemnîndu-i să-i fie aliaţi şi, pornind, să pustiiască ţara bosporienilor şi a sarmaţilor şi să robească familiile acestora. Pe atunci la hersoniţi purta coroana şi stătea în fruntea ţării lor Hristu al lui Papia; şi hersoniţii au auzit cu multă plăcere cuvintele împăratului şi, prin urmare, îşi băteau capul în ce chip ar putea să pună mîna şi pe oraşul Bosporos al sauromatului, şi pe celelalte cetăţui din Meotida. Şi adunînd la un loc bărbaţi din cetăţuile învecinate şi construind care de război şi punînd în ele aşa-zisele arbalete, au sosit contra oraşului bosporienilor şi, în cursul nopţii, stînd la pîndă, puţintei s-au încăierat la luptă cu oraşul şi, luptîndu-se la ziduri din zorii zilei pînă la ora trei [110], s-au prefăcut că o iau la fugă, fără să arate de mai înainte arbaletele pregătite în căruţele lor. Şi cei din Bospor socotind că, înfrînţi fiind din cauza numărului lor puţin, hersoniţii o iau la fugă, făcîndu-şi mereu curaj între olaltă, au ieşit la fugărirea lor. Hersoniţii însă, zice-se, au fugit în linişte şi-i nimiceau cu arbaletele lor pe bosporienii care îi goneau; apoi ridicîndu-se şi hersoniţii care stăteau la pîndă şi, înconjurîndu-i pe bosporieni, pe toţi i-au măcelărit; şi întorcîndu-se au ocupat Bosporul, dar tot aşa şi cetăţenii dinspre Meotida şi familiile toate ale sauromaţilor; şi s-au aşezat în Bospor, nemaiucigînd pe nimenea mai departe, afară de cei ce au dus războiul; şi deţinînd Bosporul, îl păzeau bine. După o trecere de cîteva zile, Hristu al lui Papia spune femeilor sauromaţilor: „Noi nu avem nevoie să ne războim cu voi, ci deoarece stăpînitorul sauromat s-a pornit să pustiiască ţara romanilor, din cauza aceasta noi am fost îndemnaţi de împăratul romanilor şi, fiind drept supuşi ai lui, v-am împresurat cu război. Prin urmare, dacă voiţi să vă duceţi traiul în oraşul vostru, iată că o să trimitem de îndată soli la domnul vostru, sauromatul, pentru ca şi dînsul să facă pace cu romanii în faţa solilor noştri şi să se retragă din părţile de acolo; şi noi vă lăsăm în pace şi plecăm în oraşul nostru; aşa deci sauromatul să trimită solii noştri aici şi prin oameni de-ai lui să ne dea de ştire că încheie pace; şi aşa vă lăsăm în pace şi plecăm. Şi chiar dacă sauromatul ar încerca să vină cu vreun vicleşug în credinţa să ne prindă aici pe toţi împreună cu război şi despre aceasta am fi prins veste prin cercetaşii noştri, vă vom ucide pe toţi de la mic pînă la mare şi astfel ne retragem de aici. Şi, prin urmare, care e folosul pentru sauromat, toată casa lui şi oraşul dat fiind pierzării?" Femeile sauromatului auzind acestea, cu

[110] Ziua, de la răsăritul pînă la asfinţitul soarelui, era împărţită în douăsprezece ore, aşa că acestea nu erau egale în fiecare anotimp, fiind mai lungi vara şi mai scurte iarna.

osîrdie s-au pus pe lucru, ca aceasta să se facă. Şi deci hersoniţii cu bosporienii trimit cinci soli şi de-ai lor la sauromat, anunţîndu-i cele ce s-au întîmplat; şi i-au spus. Şi deci solii, dînd peste sauromatul prin locurile de pe la rîul Halys, i-au anunţat toate cîte s-au întîmplat împotriva bosporienilor din partea hersoniţilor. Acesta ajungînd la mare strîmtoare şi voind, zice-se, chipurile, ca solii hersoniţilor să se odihnească de ostenelile drumului, le grăieşte: „Deoarece sînteţi osteniţi, vreau cîteva zile să vă odihniţi; şi apoi am să fac aşa toate cele ce le-aţi spus; * * * de aici plecaţi la oamenii Romei şi aflaţi de la ei şi vă veţi convinge că vă spun adevărul şi nu mint". Hersoniţii, plecînd la Constas dimpreună cu solii sauromatului, au aflat cele ce s-au pus la cale între ei, dar i-au raportat lui Constas şi toate cîte s-au făcut de ei prin ţara bosporienilor şi la balta Meotida şi cum au luat în primire familiile sauromatului şi că, nevoit de această împrejurare, sauromatul a venit la pace. Constas auzind acestea, s-a supărat foarte şi le vorbeşte hersoniţilor: „Şi ce folos am eu prin urmare din alianţa voastră, pe urma căreia am făcut învoielile să le dau lor atîţia bani aur?" Atunci hersoniţii îi spun: „Să nu fii supărat, stăpîne; şi dacă voieşti, noi desfacem învoiala, care te obligă să dai". Constas le spune: „Şi cum e cu putinţă?" Hersoniţii îi spun: „Fă-i ştiut şi însuţi sauromatului, că « Învoielile încheiate între noi şi-au făcut deja efectul! Şi deoarece din pricina ta am făcut multe cheltuieli şi am avut pagubă cu armata adusă de la Roma pînă la evenimentele de acuma, restituie-mi şi tu mie acestea şi eu îţi voi da toate familiile tale şi oraşul tău! »". Constas cuprins de multă bucurie, i-a anunţat sauromatului acestea. Sauromatul auzindu-le acestea, s-a îndurerat foarte şi îi vesteşte lui Constas: „Nu vreau nici să dau nimic, nici să iau, ci numai trimite-mi pe hersoniţi, pentru ca eu să plec de aici". Hersoniţii îi spun lui Constas: „Să nu ne dai drumul, pînă nu iei înapoi toţi prizonierii". Atunci Constas anunţă sauromatului, zicînd: „Trimite-mi toţi prizonierii pe care îi ai şi-i slobod pe hersoniţi". Sauromatul auzind acestea, vrînd-nevrînd, a slobozit, pînă la unul, pe toţi prizonierii pe care îi avea. Constas primindu-i deci prizonierii luaţi, a oprit la sine doi soli de-ai hersoniţilor, pe ceilalţi i-a trimis la sauromatul; acesta, luîndu-i în seamă, i-a trimis înainte din ţara lazilor şi cu doi oameni de-ai săi, ca să predea Bosporul şi familiile lor. Însuşi sauromatul mergea cu poporul său pe îndelete cu intenţia să predea hersoniţilor familiile şi să se retragă. Hersoniţii, primindu-şi solii lor în Bospor şi aflînd toate cele făcute de Constas şi de sauromatul, au predat omului sauromatului şi Bosporul şi cetăţile Meotidei şi toate familiile fără nici o păgubire; şi în pace au luat ţara hersoniţilor. După retragerea sauromatului din teritoriile romane şi însuşi Constas a pornit spre Roma şi, ajungînd, a raportat împăratului toate cele făcute de hersoniţi, aducînd în faţa lui şi pe cei doi soli ai lor; împăratul, văzîndu-i pe aceştia, i-a primit cu bunăvoinţă şi cu cuvinte de multă mulţumire şi le-a grăit: „Pentru o bunăvoinţă şi alianţă ca aceasta ce voiţi să vă ofer, atît vouă cît şi oraşului vostru?" Iar dînşii au grăit către împăratul: „Noi, stăpîne, nimic alta nu voim decît numai aceasta o cerem, ca din

partea maiestăţii-voastre să ni se ofere drepte libertăţi şi scutiri de dări drepte". Împăratul, cu plăcere cedînd cererii lor, le-a oferit din belşug astfel de libertăţi şi scutiri de dări drepte şi i-a lăsat să plece încărcaţi de daruri spre ţara hersoniţilor, ca unii ce, cu adevărat, sînt supuşi ai împărăţiei romanilor. Constas a fost primit, şi dînsul, în chip măreţ de împăratul Diocleţian, ca unul ce cu bărbăţie a condus cu strălucire războiul contra sauromaţilor, acoperindu-se de glorie, şi, peste puţin timp, a fost proclamat conducător al împărăţiei romanilor, Diocleţian mutîndu-se la Nicomedia.

După moartea lui Constas, a domnit la Roma ca împărat Constantin [111], feciorul lui; dînsul venind la Bizanţ, unii din Sciţia s-au ridicat împotriva lui; atunci şi-a adus aminte de ce a spus tatăl său Constas despre bunăvoinţa şi alianţa hersoniţilor şi a trimis soli prin ţara hersoniţilor cu scopul ca ei să vină prin ţara sciţilor şi să lupte cu cei ce s-au ridicat contra lui. Coroana Hersonului o purta atuncea şi stătea în frunte Dioghene al lui Dioghene; şi hersoniţii au urmat cu plăcere la chemarea lui şi au pregătit cu toată silinţa carele de război şi arbaletele; ajung la fluviul Istru şi, trecînd peste acesta, s-au rînduit în linie de luptă contra potrivnicilor şi i-au pus pe fugă. Împăratul, aflînd de izbînda dobîndită de dînşii, le-a ordonat să plece spre patria lor; pe fruntaşii acestora i-a chemat la Bizanţ şi, mulţumindu-le foarte mult, le-a spus: „Deoarece, şi acuma, v-aţi ostenit cu bunăvoinţă pentru noi, ca şi pe timpul pioşilor înaintaşi ai dumnezeeştii noastre maiestăţi, iată că şi noi, întărind dreptele privilegii de libertate şi slobozenie de dări ce vi s-au dat în ţările din împărăţia noastră, vă oferim o statuie de aur dimpreună cu o mantie împărătească şi copci de aur şi o coroană de aur spre podoaba oraşului vostru şi cu un înscris al nostru de slobozenie şi scutire de dări pentru voi şi de taxe pentru vasele voastre; şi spre adeverirea bunăvoinţei voastre vă dăm şi inele de aur cu chipurile noastre pioase; şi cînd, cu timpul, o să ne trimiteţi rapoarte şi petiţii de-ale voastre, le sigilaţi cu aceste inele şi făceţi-ne înşivă cunoscuţi solii; pe lîngă aceasta, an de an, vă oferim coarde, fuioare de cînepă şi untdelemn pentru pregătirea catapultelor voastre; şi vă dăm pentru aprovizionarea voastră o mie de raţii anuale militare; anume cît timp voi sînteţi la deservirea catapultelor, avem să vi le trimitem toate aceste provizii în fiecare an din acelea de aici spre ţara hersoniţilor". Hersoniţii, după primirea unor astfel de provizii anuale, le împărţeau între ei şi copiii lor, după numărul stabilit; de aceea pînă şi în ziua de azi copiii acestora sînt luaţi în considerare potrivit cu satisfacerea expediţiei în război a părinţilor. După Dioghene şi cei împreună cu ei cu cinste au fost încărcaţi cu cele trebuincioase de drum şi cu foarte

[111] După I. Barnea în *Omagiu lui P. Constantinescu-Iaşi*, p. 161—166, să fie vorba de Constantin IV Pogonatul (după „Bizantinische Zeitschrift", 60, 1967, p. 177) şi nu Constantin cel Mare (324—337).

multe daruri de către iubitorul de Dumnezeu împărat Constantin, au ajuns în ţara hersoniţilor, aducînd cu ei şi dumnezeieştile daruri împărăteşti.

După cîţiva ani de la evenimentele acestea, Sauromatos, nepotul lui Saurómatos, Criscoronos, care a atacat cu război Lazica, ridicînd război din balta Meotidei, s-a ridicat contra hersoniţilor, voind, zice, să răzbune batjocura robirii bunicului său, făcută de ei pe timpul împăratului Diocleţian. Pe atunci la hersoniţi purta coroana şi stătea în fruntea Hersonului Viscos al lui Supòlihos; cînd hersoniţii au fost înştiinţaţi despre atac, s-au pregătit şi ei să se împotrivească; şi l-au întîmpinat afară din ţara lor, prin ţinutul numit Cafà; luptîndu-se cu sauromatul, hersoniţii, cu ajutorul lui Dumnezeu, l-au biruit şi l-au pus pe goană, aşezînd pietre de hotar chiar în numitul oraş Cafà, pe locul unde luptîndu-se l-au învins pe sauromatul; şi dînsul şi cei prinşi împreună cu el au depus jurămînt că ei niciodată nu vor călca hotarul aşezat între ei cu război, ci fiecare din ei îşi păstrează locurile sale pînă la pietrele de hotar aşezate. Şi astfel sauromatul s-a retras la Bospor şi hersoniţii în părţile lor.

Şi acestea deci punîndu-se astfel la cale, după cîţiva ani celălalt sauromat s-a ridicat şi cu dînsul mulţime de bărbaţi din balta Meotidei au pornit război contra hersoniţilor; şi trecînd peste graniţele aşezate la Cafà de către fostul prim sauromat cu jurămînt, de a nu încerca nimeni dintre bosporieni să treacă peste acestea, acest sauromat a trecut, ca şi cînd ar fi voind să-şi răscumpere şi să-şi ia înapoi pămîntul ce i s-a luat cu putere. Şi pe timpurile de atuncea purta coroana Farnacos al lui Farnacos şi stătea în fruntea ţării hersoniţilor; şi hersoniţii s-au pornit în ordine de bătaie contra sauromatului şi s-au întîlnit unii cu alţii prin regiunea amintitei Cafà; amîndouă părţile s-au oprit în munţii de acolo. Sauromatul, înalt de statură, încrezut în sine, se fălea în faţa hersoniţilor cu mult năduf contra lor; se bizuia totodată şi pe cetele lui nesfîrşite la număr care erau cu el. Farnacos însă era mic de statură faţă de sauromatul şi, văzînd mulţimea sauromatului, s-a chibzuit cu armata lui în ce condiţie să se ia la luptă dreaptă însuşi cu sauromatul şi să nu dea pierzării o mulţime nesfîrşită. Şi făcîndu-se deci o chibzuire ca aceasta, Farnacos arată mulţimea sauromatului şi spune: „La ce e nevoie să se facă prăpădenie în aşa de mare mulţime? Căci nu doară voi din proprie iniţiativă v-aţi apucat de acest război, ci Saurómatos v-a împins la aceasta. Siliţi-l deci pe acesta să se ia la luptă dreaptă cu mine; şi dacă, cu ajutorul lui Dumnezeu, îl voi doborî, voi fără nici o pierdere vă întoarceţi la ale voastre şi dînsul şi oraşele lui au ajuns în stăpînirea mea; dacă însă dînsul mă va fi doborît pe mine, voi şi aşa vă întoarceţi la ale voastre şi el a intrat în ale mele". Mulţimea sauromaţilor a primit cu plăcere propunerea aceasta şi l-au îndemnat pe sauromatul să se ia la luptă dreaptă cu Farnacos. Sauromatul aflînd deci că Farnacos e mic de tot la statură, însuşi însă fiind mare de tot, s-a bucurat de această propu-

nere, încrezut fiind în puterea sa şi în armatele ce le avea şi în zalele ce le purta. Şi după ce aceştia au luat aşa hotărîre, Farnacos spune armatei sale: „Cînd eu, cu voia lui Dumnezeu, mă voi fi coborît la lupta dreaptă şi aţi văzut că sauromatul e întors cu spatele către voi şi cu faţa către ai săi, eu însă cu faţa către voi şi spatele mele către duşmani, voi cu toţii să scoateţi un singur strigăt şi anume numai „vai " şi să nu mai repetaţi a doua oră strigătul". Şi dînşii amîndoi coborînd în jos pe un loc neted, ca să se ia la luptă dreaptă, se hărţuiau între ei; Farnacos ajunsese pe locul sauromatului şi, cînd sauromatul se află pe cel al lui Farnacos, ostaşii lui, într-un singur glas, strigă odată „vai , vai ". Sauromatul auzind astfel de strigăt, în toiul luptei s-a întors să vadă ce înseamnă strigătul din oastea lui Farnacos. Cînd însă sauromatul şi-a întors faţa înapoi, s-a deschis puţin platoşa de la casca lui; şi Farnacos, năpustindu-se de îndată, i-a dat cu sulița şi l-a ucis pe sauromatul. După ce însă sauromatul a căzut, Farnacos, coborînd de pe cal, i-a tăiat capul şi a cîştigat războiul, a dat drumul mulţimii din Meotida, pe prizonierii însă din Bospor, luîndu-i şi lipsindu-i de pămîntul lor, i-a aşezat la Chivernicon mai sus de graniţa hersoniţilor şi le-a lăsat lor pămînt numai pînă la patruzeci de mile; aceste graniţe, aşezate, sînt ţinute pînă în timpul de acuma, primele graniţe însă, care au fost amintite, sînt aşezate la Cafà. Farnacos reţine la sine cîţiva puţini dintre bosporieni pentru lucrări agricole, pe toţi ceilalţi, învrednicindu-i de milă, le-a dat drumul să plece pe la bosporieni; aceştia sloboziţi de Farnacos să plece, i-au ridicat, pentru o binefacere şi iubire de oameni ca aceasta a lui faţă de ei, la Bospor o columnă. De atunci aşadar domnia şi stăpînirea sauromaţilor la Bospor a fost desfiinţată.

După aceste întîmplări de aşa fel, în ţara hersoniţilor purta coroana şi stătea în frunte Làmahos. Peste ţara bosporienilor era împărat Àsandros. Bosporienii cuprinşi de multă răutate contra hersoniţilor şi de atîta gînd rău neputînd deloc sta liniştiţi, mereu se sileau să răsplătească într-un chip oarecare hersoniţilor pentru ce au suferit ca prizonieri. Şi aflînd că Làmahos are o singură fată, Ghichia, în timp ce şi Àsandros avea fecior, s-au chibzuit de au pus la cale să se facă o încuscrire, ca astfel, încălcînd fără nici o teamă ţara hersoniţilor, să fie la adăpost. Şi trimit soli prin ţara hersoniţilor cu rugămintea: „Dacă am şti că între noi e adevărată dragoste şi că viclene gînduri între olaltă nu avem, ne-am încuscri unii cu alţii; daţi-ne de mireasă fata lui Làmahos, care e primul între voi, pentru feciorul lui Àsandros, domnul nostru, sau luaţi-l chiar acolo de ginere; atunci ştim că putem avea încredere între olaltă, feciorul împăratului fiind cu voi. Hersoniţii le răspund: „Fată de-a noastră să dăm la voi, nu putem aceasta; dar dacă din feciorii lui Àsandros, împăratul vostru, voiţi să ne daţi de ginere, primim; totuşi astfel: feciorul lui Àsandros venind la noi să se cunune, numai poate la vreun prilej sau după vreun timp să încerce să se întoarcă în ţara bosporienilor, ca să-şi vadă sau să-şi mîngîie părintele, dacă ar voi s-o facă, mai ales în ceasul

morții". Solii, plecînd și ajungînd în țara bosporienilor, raportează acestea; Àsandros a trimis din nou soli cu aceste vorbe către hersoniți: „Dacă vorbiți cu adevărat și mă încredințați că Làmahos ține la faptul să-și dea fata după feciorul meu mai mare, vi-l voi trimite chiar acolo să se cunune, încuscrindu-ne". În timpurile de atuncea, după cum merge vorba, Làmahos era cu multă fală de mare bogăție în aur și argint, robi și roabe și feluriți cai și multe proprietăți; și casa lui cuprindea în lățime patru săli și în lungime ajungea pînă mai jos de zisele Sose, unde avea în zid și o poartă specială și patru portaluri pentru intrare și ieșire, pe lîngă celelalte portițe mai de seamă, încît, cînd animalele lui veneau în oraș, fiecare herghelie de cai și iepe, cirezi de boi și vaci, turme de oi și mulțime de măgari intra printr-o poartă anumită și se duceau în staul propriu. Hersoniții, așadar, l-au rugat pe Làmahos ca să-l ia de ginere pe feciorul lui Àsandros. Làmahos spunînd „da" la rugămintea lor, feciorul lui Àsandros a venit la Herson și s-a cununat cu Ghichia. Și după puțin timp, de doi ani, Làmahos s-a săvîrșit din viață; mama Ghichiei murise de mai înainte. Ghichia, așadar, după trecerea anului de la înmormîntarea tatălui, fiind acu aproape ziua de la împlinirea unui an, voia să sărbătorească în chip strălucit pomenirea tatălui ei; în fruntea Hersonului stătea și purta coroana atuncea *Z*itos al lui *Z*iton; și dînsa i-a rugat pe cei ce stăteau în fruntea orașului ca ei, fără supărare și fără nici o jignire, cu tot poporul să primească de la ea vin, pîini și untdelemn, cărnuri, păsări, pește și orice alta de trebuință, ca să se veselească în ziua de pomenire a lui Làmahos toți cetățenii cu neveste și copii și cu întreaga familie a lor și să se bucure fiecare cu toată casa și să danseze de obște și să nu se apuce de loc de vreun lucru; și cu jurămînt s-a legat în fața cetățenilor ca, tot timpul cît dînsa va fi în viață, în fiecare an să le dea un ospăț de bucurie și veselie chiar în ziua de pomenire a lui Làmahos. Acestea însă întîmplîndu-se astfel și fiind stabilite de dînsa cu jurămînt, bărbatul acesteia, feciorul lui Àsandros, în taină viclenea și căuta prilej de trădare; la auzul acestor vorbe, spuse și întărite cu jurămînt de Ghichia, a admirat-o pentru cele ce le-a rînduit cu jurămînt; și a lăudat-o ca pe una ce ține la părinți și le este devotată; alăturîndu-se și însuși, spune că se bucură și se închină în fața unei dispoziții ca aceasta. Și după aceea, trecînd vremea de pomenire și prăznuire, printr-un rob de casă al său dă de știre locuitorilor din Bospor, spunîndu-le: „Am găsit chip și cale cum fără multă osteneală să luăm Hersonul; voi trimiteți-mi prin urmare, în intervale potrivite, zece sau doisprezece oameni mai tineri de ispravă, în afară de cei ce pleacă în corabie, și trimiteți-mi-i, chipurile, cu daruri în portul Simbolon, însă corăbiile voastre care vin, descarcă și rămîn acolo; eu însă trimit și-i duc de-a călare pe tinerii care vin în oraș și lucrurile ce sînt trimise". Și în chipul acesta, timp de doi ani, feciorul lui Àsandros îi aducea pe jos din Simbolon, cînd unii din bosporieni veneau cu daruri, pentru ca vicleșugul să rămînă necunoscut orașului; și după cîteva zile, spre seară, în fața tuturora le dădea drumul, zice, să plece din oraș, chipurile, pentru că ora e tîrzie. Ei însă, plecînd

din localitate pînă la trei mile, cînd se întuneca bine se întorceau înapoi în locul numit Limòn şi de acolo, cu corabia, îi aducea la Sose; şi, printr-o portiţă pe care o avea în zid, îi aducea în casa lui, fără să ştie nimeni, afară doar de vreo trei robi de-ai lui, bosporieni, oameni de încredere de-ai lui: unul pleca la Sìmbolon şi anunţa corăbiile să plece, altul, revenind, pe bosporieni şi-i ducea la Limon, altul luîndu-i din Limon cu corabia îi ducea la Sose şi-i ascundea, adăpostindu-i în casa lui Làmahos; prin aceşti robi le dădea hrană din magaziile lui. Ghichia nu ştia nimic de acest vicleşug; aştepta, precum s-a spus, ziua de pomenire a lui Làmahos după împlinirea unui an. Cînd tot oraşul după ospăţul de veselie dormea, dînsul, noaptea, avea să se scoale şi dimpreună cu bosporienii şi cu oamenii lui de casă să dea foc oraşului şi pe toţi să-i ucidă de istov. La timpul de doi ani, adunîndu-se în casa Ghichiei pînă la două sute de bosporieni şi apropiindu-se de altcum timpul de pomenire a lui Làmahos, s-a întîmplat ca o copiliţă roabă a Ghichiei, cu serviciul în dormitorul ei şi foarte devotată dînsei, pentru o greşală să se ferească de faţa ei şi să se închidă într-o cameră. Dar în camera în care s-a închis copila roabă, la subsol erau, ospătîndu-se, bosporienii. Copila şedea şi torcea la fuiorul de in; s-a întîmplat ca greutatea atîrnată de fusul ei să cadă şi, rostogolindu-se, să intre într-o groapă adîncă de lîngă peretele de zid. Ea sculîndu-se să-l ridice, îl zăreşte că e într-o groapă foarte adîncă; şi neputînd ca să-l scoată din cauza adîncimii, a fost nevoită să scoată duşumeaua de lîngă perete, o cărămidă, şi prin gaură vede jos în camera din subsol că sînt o mulţime de bărbaţi. Şi după ce vede, aşază bine potrivit la loc cărămida, pentru ca acei de jos să nu observe nimic; apoi în taină trimite pe una din copilele roabe şi-şi cheamă stăpîna să vină la ea, deoarece neapărat să vadă şi să audă ceva. Ghichia, împinsă de Dumnezeu, a mers la copila roabă; şi dînsa intrînd, amîndouă singure fiind în cameră, după ce a închis uşa, copila roabă, căzînd la picioarele ei, i-a spus: „Ai toată puterea asupra netrebnicei tale slujnice, numai că eu doamnei mele voiesc să-i arăt ceva straniu şi un lucru de necrezut"! Atunci Ghichia i-a grăit: „Fără nici o teamă spune şi arată ce e una ca aceasta"! Copila roabă ducînd-o lîngă perete, ridică bine cu băgare de seamă cărămida şi spune: „Vezi prin gaură, stăpînă, mulţimea jos ascunsă de bosporieni!?" Ghichia, văzînd, a rămas surprinsă de acest lucru şi a spus: „Descoperirea aceasta vine la timp!" Şi grăieşte către copila roabă: „Cum de ai descoperit acest lucru?" Copila roabă îi spune: „În orice caz, stăpînă, din voia lui Dumnezeu, greutatea atîrnată de fusul meu rostogolindu-se a intrat în această gaură; eu neputînd s-o scot, am fost nevoită să ridic cărămida şi atuncea i-am văzut". Ea a poruncit copilei roabe să pună bine cărămida la loc; şi luînd-o şi îmbrăţişînd-o, a sărutat-o de-a binelea; apoi i-a grăit: „Copil drag, să nu ai nici o frică; greşeala ta ţi s-a iertat, căci voia lui Dumnezeu a fost ca tu să o faci pentru ca acest plan viclean să ne iasă la iveală; ai toată grija numai să ţii în taină lucrul şi să nu îndrăzneşti nicidecum să-l spui cuiva". Şi de altcum o ţinea mereu cu sine, ea fiindu-i mai mult decît cel dintîi cm de încre-

dere. Şi Ghichia cheamă la sine doi oameni oarecare dintre rudele sale, care îi erau foarte devotaţi, şi le spune confidenţial: „Mergeţi şi adunaţi în taină la ei înşişi pe nobilii din fruntea oraşului să aleagă trei bărbaţi de încredere, în stare fiind să păzească o taină şi să facă o ispravă; şi cu toţii să le ia cu jurămînt cuvîntul de încredinţare şi că dînşii mă vor informa despre cele ce am să-i întreb; şi să mi-i trimită în taină la mine şi am să le destăinuiesc ceva de neapărat folos pentru oraşul nostru; numai faceţi ce vă spun cît mai repede". Rudele ei au plecat şi în taină celor din fruntea oraşului le-au grăit; de îndată au fost aleşi trei bărbaţi, despre care ştiau că sînt de încredere, şi cu toţii luîndu-le cuvîntul de încredere cu jurămînt că orice au pus la cale cu Ghichia, sau să facă sau să dea, fără să-şi calce cuvîntul, ci au să ducă la capăt ce-au pus la cale cu dînsa. Aceştia au venit în taină la Ghichia; şi ea i-a primit şi le spune: „Puteţi cu jurămînt să mă înştiinţaţi despre ce am să vă întreb, că le faceţi acestea?" Iar dînşii i-au spus: „Da, doamnă, sîntem gata să te înştiinţăm despre ce ai de gînd să ne ceri, că vorbele tale sînt duse la capăt". Atunci Ghichia le spune: „Faceţi-mă să ştiu că mă înmormîntaţi în mijlocul oraşului, dacă am murit, şi vă spun taina mea! Iată că nu vă cer nimic prea greu". Bărbaţii, cînd au auzit aceasta, cu toată plăcerea au încunoştiinţat-o, cu jurămînt, zicînd: „Cînd ai să te săvîrşeşti din viaţă te vom înmormînta în mijlocul oraşului şi nu te vom scoate în afara zidurilor". Ghichia, încrezută în jurămintele lor, le grăieşte :„Întrucît m-aţi încunoştiinţat, şi eu vă dau pe faţă taina mea! Iată ce voiesc ca voi să ştiţi, că bărbatul meu, în sufletul lui, e cuprins de răutate în contra oraşului şi de vicleşug şi ură contra voastră; pe ascuns, fără ca eu să ştiu fapta, a introdus pe ascuns în casa mea o mulţime, mai ales bosporieni, şi-i ţine cu hrana, ca la două sute de persoane înarmate. Dumnezeu, printr-o înştiinţare de cu bună vreme, mi-a destăinuit aceasta. Dînsul, prin urmare, are acest plan: cînd eu, zice, pentru pomenirea tatălui meu am să dau o masă mare şi voi, după ospăţ, veţi fi dormind, el să se ridice noaptea cu bosporienii care sînt cu dînsul şi cu oamenii lui de casă şi să dea foc caselor voastre şi să vă ucidă pe toţi. Iată că soseşte ziua de pomenire a tatălui meu; şi de datoria mea e, urmînd jurămîntului meu, să vă dau ospăţul obişnuit, căci totul este pregătit. Veniţi deci toţi cu bucurie şi cereţi şi luaţi voioşi de toate, pentru ca nu cumva dînsul să bage de seamă că ştiu planul lui şi deodată să se iştе un război între noi. De aceea, voioşi ca de obicei, veseliţi-vă şi în public, dar cu măsură, şi pe pieţe jucaţi dar fiecare pregătiţi în casele voastre lemne grămadă şi vreascuri uscate şi făclii de drum pentru aceia cărora le e necaz de veselia voastră şi de dănţuirile voastre, să creadă că voiţi să plecaţi la odihnă; eu însă, şi mai repede, cu ură aparentă, am să dau poruncă porţile mele să fie încuiate bine, voi, de îndată, în linişte deplină, cu toată casa, cu robii şi roabele voastre, aduceţi lemnele şi făcliile de aprins şi le aşezaţi la porţile şi uşile mele în jurul casei întregi; pe lemne turnaţi şi ulei, ca să se aprindă mai repede; şi cînd eu am să ies şi v-am spus, aprindeţi de îndată focul; staţi însă înarmaţi în jurul casei şi dacă vedeţi pe cineva

sărind din casă, pe aceştia ucideţi-i de istov. Plecaţi deci şi grăiţi despre această taină şi faceţi toate pregătirile cîte vi le-am spus". Orăşenii auzind aceasta de la cei trei bărbaţi, au făcut toate în grabă, după cuvîntul Ghichiei. Sosind ziua de pomenire, Ghichia, chipurile, de veselie şi bucurie, trimite după bărbaţii din oraş, să vină să ia parte la ale petrecerii. Şi a venit repede şi bărbatul ei la această petrecere şi cerea să le fie dat vin mai mult, ca să se veselească. Cetăţenii primind de toate cu plăcere, se veseleau, precum fuseseră îndrumaţi, şi au dănţuit toată ziua; cînd s-a înserat, au început a se ridica şi a pleca acasă, ca să o ia de la capăt, să se veselească însă cu toată casa. Şi Ghichia, acasă, îndemna pe toţi să bea fără teamă, ca să-i vadă îmbătaţi şi adormiţi mai repede; numai femeilor din dormitorul ei le spunea mereu să rămînă treze; şi ea însăşi se ferea de vin. Luînd în mînă un pocal de culoare roşiatică, i l-a dat în mînă camerierei ei, care ştia de acest lucru, şi-i spunea mereu să i-l dreagă cu apă. Bărbatul ei însă, privind pocalul de culoare roşiatică, nu bănuia că dînsa îl bea cu apă. Sosind seara, şi cetăţenii, precum am spus acum, ridicîndu-se să plece, Ghichia îi spune bărbatului: „După ce ne vom ospăta bine, veselindu-ne, vino să ne odihnim şi noi, culcîndu-ne". Bărbatul dînsei auzind, s-a înveselit mai mult şi s-a grăbit de culcare. Nu se putea să se lepede de aceste vorbe, ca să nu dea femeii de bănuit de vicleşugul ce-l plănuia. Ghichia porunceşte aşadar porţile să fie bine încuiate şi toate ferestrele şi cheile să-i fie aduse ca de obicei. Şi după ce s-a făcut aceasta, spune într-ascuns camerierei ei credincioase, care ştia de vicleşugul lui pus la cale: „Dimpreună cu celelalte cameriere, ia cu băgare de seamă toate bijuteriile şi aurul; şi tot, orice-i de preţ şi de folos, strîngeţi bine şi fiţi gata, cînd am să vă spun, să mă urmaţi". Acelea îndeplinindu-i porunca, erau gata de plecare. Bărbatul ei, culcîndu-se, chipurile, să adoarmă de îndată şi repede apoi să se scoale spre a ataca oraşul cu viclenie, Ghichia însă mereu îl atrăgea să doarmă, pînă ce cu toţii cei din casă ai lor fuseseră cuprinşi de somn. Bărbatul ei, de atîta băutură, a adormit de-a binelea. Ghichia, văzîndu-l pe acesta adormit, cu băgare de seamă a închis bine dormitorul cu cheia; după ce şi-a închis bărbatul, a coborît din casă dimpreună cu camerierele ei; şi ieşind în linişte şi încuind uşile, de îndată a pus pe cei din oraş repede să dea foc casei de jur împrejur. Dar dînd foc şi casa aprinzîndu-se, dacă dinlăuntru careva din cei care erau acolo a putut să sară sau să se arunce, a fost ucis de către cetăţeni. Casa întreagă arzînd pînă în temelii cu toţi cei ce erau înăuntru, Dumnezeu a scăpat oraşul hersoniţilor de bosporienii care umblau să-l cucerească. Şi cetăţenii voind pentru o nouă clădire să sape şi să cureţe locul de dărîmăturile pricinuite de incendiul casei ei, Ghichia nu i-a lăsat, ci mai mult a îndemnat întreg oraşul, fiecare din ei să-şi care pe acel loc gunoiul şi să-l aştearnă peste fosta ei locuinţă, ca una ce a servit spre uneltire contra oraşului; de aceea s-a şi numit pînă în ziua de azi locul de spionaj al lui Làmahos.

Întîmplîndu-se deci toate acestea astfel şi hersoniţii văzînd că o binefacere fără de margini ca aceasta li s-a făcut, cu ajutorul lui Dumnezeu, de Ghichia şi că dînsa n-a cruţat nimic din ale sale şi a ţinut mai mult

la salvarea orașului, pentru ca să o răsplătească pentru o faptă ca aceasta i-au ridicat pe piața orașului în cinstea ei două statui de bronz; o prezentau în vîrsta ei de tinerețe, cum se întîmplase să fie atuncea în timpul acela; prin acestea voiau să arate nespusa ei binefacere și dragoste față de cetățenii ei, deoarece, deși fiind tînără de vîrstă, a avut așa grijă de mîntuirea patriei, cu ajutorul lui Dumnezeu. Dacă cineva ar fi ca din ambiție să radă, în curgerea vremii, inscripția pusă în cinstea ei de pe soclu în amintirea faptelor săvîrșite de dînsa, ar rade și dojana dată bosporienilor care puneau la cale atacuri viclene.

După trecere de cîțiva ani, cînd purta coroana și stătea în fruntea hersoniților Stratofil al lui Filòmusos, Ghichia, fiind foarte cuminte de tot, a voit să pună la încercare pe hersoniți, ca să știe dacă într-adevăr au să se țină de făgăduiala făcută cu jurămînt și au să o înmormînteze în mijlocul orașului; sfătuindu-se și punîndu-se la cale cu roabele ei, s-a prefăcut că a murit și toate o boceau. Și pregătind-o de înmormîntare, roabele au dat de știre cetățenilor, spunînd: „Stăpîna noastră s-a săvîrșit din viață și arătați-ne în ce loc are să fie înmormîntată". Dar hersoniții auzind că Ghichia a murit, chibzuindu-se în sinea lor, nu s-au grăbit să se țină întocmai de jurămîntul dat, încît să fie înmormîntată în mijlocul orașului, ci, ridicînd-o, au scos-o afară de oraș, ca să o înmormînteze. Năsălia așezată fiind lîngă mormînt, Ghichia s-a sculat, șezînd, și, uitîndu-se de jur împrejur la toți cetățenii, le spune: „Asta e făgăduința voastră făcută cu jurămînt? Așa respectați adevărul despre toate? Vai de capul aceluia care se încrede în cuvîntul unui cetățean din Herson!?" Hersoniții, văzînd batjocorirea și mustrarea ce le-o face dînsa, s-au rușinat mult de ce-au făcut, călcîndu-și cuvîntul, și se rugau mult să se liniștească și să nu-i mai ocărască. Prin urmare, au încredințat-o din nou cu alte jurăminte că nu au să o înmormînteze afară de oraș, ci în mijlocul orașului; ceea ce au și făcut. Căci fiind dînsa încă în viață, i-au pregătit locul de înmormîntare pe care și l-a ales; și i-au ridicat un monument cu chipul ei de bronz, pe care l-au aurit și l-au așezat lîngă mormînt, pentru încredințarea ei mai mare.

Trebuie să știi că în afara cetății Tamàtarha se află multe izvoare petrolifere.

Trebuie să știi că în Zihia, spre locul Paghi, care e în partea Papaghiei, unde își au locuințele zihienii, se află nouă izvoare care dau petrol, numai că petrolul uleios din cele nouă izvoare nu are aceeași culoare, ci unele cantități sînt roșiatice, altele gălbui, altele însă mai negre.

Trebuie să știi că Zihia în locul numit Pàpaghi, unde în apropiere se află satul cu numele Supaxì, care se tălmăcește „prăfos"; acolo se află un izvor din care iese petrol.

Trebuie să știi că acolo se află și alt izvor din care iese petrol, în satul numit Hamùh. Hamùh este numele bărbatului din timpurile vechi care a întemeiat satul; de aceea deci s-a numit satul acela Hamùh. Satele acestea sînt la o depărtare de mare, drum de o zi pentru un bărbat de-a călare.

Trebuie să ştii că în provincia Derzinì, în apropiere de satul Sapichion şi de satul cu numele Episcopìon, se află izvor care dă petrol.

Trebuie să ştii că în provincia Tiliàpert, mai jos de satul Srehiavaràx, se află acolo izvor care dă petrol.

Trebuie să ştii că, dacă cei din oraşul Hersonului ar fi voit să se răzvrătească vreodată sau să activeze contra poruncilor împărăteşti, toate corăbiile hersonitice, cîte s-ar fi aflat la Constantinopol, cu toată încărcătura lor trebuie atuncea să fie aduse înăuntru şi oprite, marinarii însă şi călătorii hersoniţi legaţi şi duşi la locurile de muncă silnică; apoi de asemenea trebuie să fie trimişi trei oameni împărăteşti, unul la ţărmul mării din provincia Armeniachi, altul la ţărmul din provincia Paflagonia şi altul la ţărmul din provincia Buchelarii, ca să pună mîna pe toate corăbiile hersonitice şi să le aducă încoace cu toată încărcătura lor, oamenii însă să-i pună în obezi şi să-i vîre în închisorile publice; şi să raporteze despre toate acestea şi cum ar fi fost primite. Pe lîngă acestea, acest fel de oameni împărăteşti să oprească şi vasele paflagonice şi buchelarice şi vasele de coastă pontice să treacă în Herson cu pîine şi vin sau cu orice alt fel de articole de trebuinţă sau pentru comerţ. Apoi tot aşa trebuie şi generalul-comandant guvernator să ia asupră-şi să sisteze şi cele zece litre de galbeni daţi din vistieria statului cetăţii Hersonului şi cele două litre contribuţii cuvenite şi atunci generalul-comandant guvernator o să se retragă de la Herson şi o să plece în altă cetate şi o să stea acolo.

Trebuie să ştii că, dacă hersoniţii nu pot călători în Romània şi vinde pieile şi ceara pe care le cumpără de la pecenegi, n-au din ce trăi.

Că dacă hersoniţii nu aduc produse de la Aminsos şi din Paflagonia şi Buchelarii şi de pe plaiurile Armeniachi, n-au din ce trăi.

INDICE

Aaron ('Ααρών), domnitor arab 32
Abimeleh ('Αβιμέλεχ, ὁ), domnitor arab 29, 31
Abubahar ('Αβουβάχαρ) urmaş al profetului Mahomed 26, 27
Acampsis (ἡ τούρμα του 'Ακαμψῆ), ţinut 76
Acarcus ('Ακαρκους), garnizoană 83
Acvileia ('Ακουϊλεγία), oraş 40
Adara (τὰ 'Αδαρά), loc în apropierea revărsării rîului Nipru 63
Adelbert ('Αδέλβερτος, ὁ), tatăl regelui Hugo 36, 37
Adelesa ('Αδέλεσα), fiica Bertei, văduva lui Rudolf şi soţia regelui Lotar al Italiei 37
Adranase ('Αδρανασῆρ, ὁ), *Adranasir* ('Αδρανασῆρ), curopalat 66, 75, 76, 77; ~ ('Αδρανασε), magistru 73, 75, 76
Adranaser ('Αδρανασέρ, ὁ), feciorul lui Pancratie 65, 71, 74
Aeivolas ('Αειβόλας), loc lîngă vadul insulelor Veneţiei 40
Aeţius ('Αέτιος, ὁ), comandant de oaste roman 34, 35
Afrazia ('Αφραζεια), garnizoană 83
Africa ('Αφρικῆ, ἡ), continent 28, 29, 31 35, 36, 39, 43, 44, 79; emirat 36
africani ('Αφροι, οἱ), popor 28, 34, 44
Afrodita vezi *Steaua Afroditei*
Agapie, ('Αγάπιος, ὁ), monah 75, 76
Agapitos vezi *Sfîntul Agapitos*
agareni ('Αγαρηνοί, οἱ), mahomedani 28, 29, 30, 31, 32, 73
Aghelastos, Leon (Λέων ὁ 'Αγέλαστος), protospatar 82
Agros vezi *Marele Agros*
Ahaia ('Αχαΐα, ἡ), provincie în Pelopones 80
Ahelo ('Αχελώ, ὁ), rîu 54
Ahmet ('Αχμετ), *Ahamet* ('Αχάμετ), domnitor 69, 70
Aifor vezi *Neasit*
Aimanas ('Αειμάνας), oraş 40
Ala ('Αλλά), Alah (Dumnezeu la mahomedani) 26
alani ('Αλανοί, οἱ), neam germanic 20, 64
Alania ('Αλανία, ἡ), ţară 20, 22, 58, 62, 64
Alarih ('Αλάριχος), conducătorul vizigoţilor care pustieşte Roma 35
Alb vezi *Pîrîul Alb*
albani ('Αλβανοί, οἱ), popor 35
Albunon ('Αλβουνον), oraş 49
Alepo (Χάλεπ. τό), emirat 36
Alexandru ('Αλέξανδρος), împărat bizantin (912—913) 85, 86
Ali ('Αλῆ şi 'Αλῆμ), domnitor arab în Etribos 28, 30
Alicarnas ('Αλικαρνασσός, ἡ), oraş 28
Alim ('Αλήμ, ὁ), Ali (ginerele profetului Mahomed) 29, 30, 36
Almate ('Αλματαί, ὁ), rîu 63
Almuţis ('Αλμουτζης), voievod ungur 59
Alogovotur ('Αλογοβότουρ), comandant bulgar 54

Aloip (Ἀλωήπ), oraș pustiu în Dalmația 47
Alțiche (Ἀλτζικέ, τό), oraș 69, 70
Amalfi (Ἀμάλφη), oraș în Italia 38, 39
amaniți (Ἀμανίται), seminție (homeriți) 25
Aminsos (Ἀμινσός), oraș 102
Amorion (Ἀμόριον), oraș 42
Anastasia (Ἀναστασία), sfîntă 47
Anastasie (Ἀναστάσιος), sfînt creștin 46
Anatolichi (Ἀνατολικοί, οἱ), guvernămînt militar (στρατηγίς) 82, 83
Andrei (Ἀνδρέας), apostol creștin 79, 80
Antiohia (Ἀντιόχεια, ἡ), emirat 29, 36, 49
Antivari (Ἀντίβαρις, ἡ), oraș 47
Apahunis (Ἀπαχουνῆς, τό), țară 68, 69, 70
Apasachios (Ἀπασάκιος), magistru 68, 69
Apelmuze (Ἀπελμουζέ, ὁ), feciorul lui Aposevatas 69, 70
Apelvart (Ἀπελβάρτ), domnitor 63; feciorul lui Aposelmis 70
Apoganem (Ἀπογάνεμ), fratele domnitorului din Tarχn 65, 66, 67, 68
Apolesfuet (Ἀπολεσφουέτ), fratele lui Aposate 69, 70
Apolodor (Ἀπολλόδωρος), geograf, autorul lucrării *Despre pămînt* 33
Apolonios (Ἀπολλώνιος), autorul unei gramatici și al scrierii *Paronyma* 33
Aposate (Ἀποσάται), emir al Persiei 68, 69
Aposelmis (Ἀποσέλμης), fratele lui Apolesfuet 69, 70
Aposevatas (Ἀποσεβατᾶς), domnitor 68, 69, 70
Apostoli vezi *Faptele apostolilor*
Apsanon (Ἄψανον), oraș 39
Apsimar vezi *Tiberios II Apsimar*
arabi (Ἄραβες), popor 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 50; popor arab (ἔθνος Ἀραβικόν) 26
Arabia, ~ *Sfîncoasă* (ἡ τραχεῖα Ἀραβία) 30; ~ *Fericită (Felix)* 36
Arados (Ἄραδος, ἡ), insulă 28
Aravonitis, Ioan (Ἰωάννης ὁ Ἀῤῥαβωνίτης) protospatar și general-comandant 73
Arcadie (Ἀρκάδιος), împărat (395—408), fiul lui Teodosius 35
Arcaicas (Ἀρκάϊκας), frate cu patriciul Cricorichios 65
Ardanuți (Ἀρδανούτζι, τό), oraș 74, 75, 76, 77
Arenta vezi *Pagania*
arentani (Ἀρεντανοί), popor 42, 43, numiți și pagani (Παγανοί), 42, 43, 56; aretani 56
Arghir (Ἀργυρός, ὁ), guvernator 83. Vezi și *Eustafie al lui Arghir*
Arghir, Leon (ὁ Ἀργυρὸς Λέων), general-comandant și guvernator 84
Arian (Ἀρειανός), călugăr 25, 33
Arie (Ἄρειος), eretic 35
Aristarh (Ἀρίσταρχος), autorul piesei *Ivirii* 33
Aristofan (Ἀριστοφάνης), scriitor antic (486—385), autorul piesei *Trifatis* 33
armeni (Ἀρμένιοι, οἱ), popor 72
Armenia (Ἀρμενία, ἡ) 31, 68, 69, 70; ~ *a patra* 31; ~ *Mare* 69
Armeniachi (οἱ Ἀρμενιάκοι), provincie 72, 82, 83, 102
Armenios vezi *Ismail Armenios*
Armenis, Leon (Ἀρμένης), protospatar al havuzului 88, 89
Arotras vezi *Crinitis Arotras*
Arpad (Ἀρπαδῆς, ὁ), domnitor (voievod) ungur 59, 60, 61
Arsafie (Ἀρσάφιος), strămutat în Raguza 46
Arsenie (Ἀρσένιος), protospatar manglavit 88, 89
Artemidoros (Ἀρτεμίδωρος), autor geograf 33
Arvi (Ἄρβη), oraș în insulele dalmatine 42, 47, 50
Arzes (Ἀρζές, τό), oraș 68, 69, 70
Arzin (Ἀρζύν, τό), regiune 75
Asand (Ἄσανδρος), nepot de fiul al lui Ismail 25
Asandros (Ἄσανδρος, ὁ), împărat peste țara bosporienilor 96, 97
Asmosaton (Ἀσμοσάτον, τό), provincie 83
Asotichios (Ἀσωτίκιος = Ἄσωτιος, *Asotios*), domnitor 66
Asotios, tatăl, domnitorul domnitorilor 65, 68, 69; feciorul său 67, 68, 69; nepotul celui dintîi 69; zis și *Chiscasis* (Ἀσώτιος ὁ καὶ Κισκάσης) 74, 75, 76, 77; feciorul lui Pancratie 71, 74; protospatar 65; patriciu 67, 68, 74, 75, 76, 77

Aspalaton (τὸ Ἀσπάλατον), *Aspalatos* (ἡ Ἀσπάλατος), oraş (azi Split) 41, 42, 46, 47, 50, 51
Aspar (Ἄσπαρ), comandant de oaste roman 35
Aspona (Ἄσπονα), garnizoană 83
Aspron (Ἄσπρον, τό), oraş 58
Atalia (Ἀττάλια, ἡ), oraş 84, 85
Ateh (Ἀτέχ, τό), ostrov 64
Atelcuzu (Ἀτελκούζου), regiune peceneagă în care s-au aşezat odinioară ungurii 7, 59
Atena (Ἀθηναι, αἱ), oraş 38
Ateneu (Ἀθήναιος), scriitor, autorul lucrării *Banchetul sofiştilor* 34
Atil (Ἀτήλ), rîu 57
Atila (Ἀττίλα), regele hunilor 40
Aţara (Ἀτζαρά, ἡ), regiune riverană (ποταμία) 74
Avara (Ἀβάρα, ἡ), guvernămînt militar, apoi plai de graniţă 84
avari (Ἄβαροι, οἱ; Ἄβαρες, οἱ), popor 7, 35, 41, 42, 48, 49, 50, 52, 55, 56; socotiţi popor slav 42; socotiţi huni 7, 40
Avasghia (Ἀβασγία, ἡ), ţară 62, 64, 72, 75
Avdelas (Ἀβδελάς), feciorul lui Zuver, ales domnitor arab 29; alt domnitor arab 32
Avderahim (Ἀβδεραχίμ, ὁ), stăpînitorul oraşului Manzichiert 69, 70
Avelhamit (Ἀβελχαμίτ), domnitor 68
Averchios (Ἀβέρκιος), căpitan general 85
Avnichion (Ἀβνίκιον, τό), oraş 72, 73
avnichioţi (Ἀβνικιῶται, οἱ), locuitorii oraşului 72
Avnicon (Ἄβνικον, τό), oraş 74
Avraam (Ἀβραάμ), tatăl lui Ismail 25
Azid (Ἀζίδ), domnitor arab 32

Bagdad (Βαγδάδ, τό), oraş 36; emirul din Bagdad 36, 78
Banchetul sofiştilor (Δειπνοσοφισταί), scriere de Ateneu 34
Barbatos (Βαρβᾶτος), patriciu ajuns parachimomen 86
Bardas Platipodis (Βάρδας Πλατιπόδης), protospatar 82
Bari (Βάρις, ἡ), oraş 39, 43
Basparaca (Βασπαρακά), ţinut în Armenia 66
Belgrad (Βελέγραδα, ἡ), *Belegrad* (Βελέγραδον, τό), oraş 51, 52, 61, 62
Beliţin (Βελίτζιν, τό), oraş în Croaţia 51
Benevent (Βενεβενδος, ἡ), oraş în Italia 38, 39, 43, 44, 45, 47
Berangar (Βεριγγέρης, ὁ) domnitor 36, 37
Berengar (Βεριγγέριος), domnitor, bunicul lui Berangar 36
Berta (Βέρτα, ἡ), femeia lui Rudolf 37; fata lui Hugo 37; bunica sa, soţia lui Adelbert 36
Betică vezi *Spania Betică*
Belis (Βαῖτις, ὁ), rîu în Spania 33
bielocroaţi (Βελοχρωβάτοι), croaţi albi 48, 49, 50
Biserică Nouă (ἡ νεα ἐκκλησία), biserică în palatul împărătesc din Constantinopolul bizantin 86
Bizanţ (Βυζάντιον, τό), oraş 6, 7, 8, 17, 29, 35, 94. Vezi şi *Imperiul bizantin*; *romei*
Bogu (Βογοῦ, ὁ), rîu 63
Bona (Βόνα, τό), oraş şi pîrîu 51
Bonifacius (Βονιφάτιος), comandant de oaste 34, 35
Boris Mihail (Μιχαὴλ ὁ Βορίσης), domnitor al bulgarilor 51, 53
Bosfor (τὸ Στενόν), strîmtoare 86, 88
Bosona (Βόσονα, τὸ χωρίον), teritoriu 55
Bospor (Βόσπορος, ἡ), în Marea de Azov (Crimeea) 62, 63, 64, 93, 95; oraş 58, 92, 93, 95, 96, 97
bosporieni (Βοσπριανοί), popor 91, 92, 93, 96, 97, 98, 100, 101
Bosporus (Βόσπορος), cetate 20, 92
Bozo (Βόζος), nobil burgund 37
Britania (Βρεττανία), ţară 34
Bubahar (Βουβάχαρ), domnitor arab 25, 37
Buchelarii (Βουκελάριοι, οἱ), provincie 83, 102; *vase buchelarice* (τὰ Βουκελλαρικὰ πλοῖα) 102
Buga (Βουγα, ἡ), croată, venită cu fratele ei Muhlo în Dalmaţia 49
bulgari (Βούλγαροι), popor 6, 7, 16, 17, 24, 31, 51, 53, 54, 55, 61, 62

Bulgaria (Βουλγαρία, ἡ), țară 16, 19, 20, 50, 51, 53, 54, 55, 58, 89; *Bulgaria Neagră* 20, 32, 63
Bupaclor (Βουπάκτωρ, urmaș al profetului Mahomed 26
Burgundia (Βεργωνία, ἡ), țară 37
Bulova (Βούτοβα, τα), oraș în Dalmația 43

Cachichios (Κακίκιος, ὁ), domnitor 66, 67
Cafa (Καφᾶς, ὁ), ținut de frontieră al hersoniților 95, 96; oraș 95
Caidum (Καϊδουμ, ὁ), domnitor peceneg 57
Cais (Καΐσος), nepot de fiu al lui Ismail 25
Calabria (Καλαβρία, ἡ), guvernămînt militar 38, 39, 40, 82
Calfus (Καλφοῦ), conducător de armată arab 43
Calinic din Heliupole (Καλλίνικος ἀπὸ Ἡλιουπόλεως), inventatorul focului care arde în apă 79
Calipoli (Καλλίπολις, ἡ), oraș în Italia 39
Calis (Καλῆς), tatăl domnitorului ungur Vulțus 62
Camaha (Κάμαχα, ἡ), guvernămînt militar 83
Camatiros vezi *Petronas*
Canali (Καναλῆ, ἡ), țară 56
canaliți (Κανκλῖται), populație 42, 43, 52, 56
cangar (Κάγγαρ), denumire a pecenegilor mai viteji 58, 59
Capadocia (Καππαδοκια, ἡ), guvernămînt militar 82
capadocieni (Καππαδοκοί, οἱ), provincia capadocienilor 83
Capre (Κάπρε), oraș 40
Capua (Κάπυα, ἡ), oraș 38, 39, 43, 44, 45; *Capua Nouă* (Κάπυα Νεα, ἡ) 39
Caris (Καρῆς), seminție maghiară 60
Carol cel Mare (Κάρουλος ὁ Μέγας), domnitor (768—814), încoronat împărat de către papă (771) 36
Cars (Κάρς, τό), oraș 68
Cartagina vezi *Noua Cartagină*
Casahia (ἡ Κασαχία), țară (χώρα) 62, 64
Casi (Κασή), guvernămînt militar 83
Casis (Κασῆς), seminție maghiară 60
Catacalon (Κατακαλῶν), magistru și general-comandant 72
Catautrevenò (Καταυτρεβενῶ), oraș pustiu pe o insulă dalmatină 47
Catera (Κάτερα, τό), oraș 55
Caucaz (τα Καυκάσια ὄρη), munți 7, 64
cavari (Κάβαροι), seminție maghiară 60
Caverțentis (Καβερτζέντζης), oraș 40
Cernigov (Τζερνιγῶγα), oraș 18
Cezareea (Καισαρεία, ἡ), oraș 83
Chefalenia (Κεφαλληνία, ἡ), insulă și guvernămînt militar 82
chelchiani (Κελκιανοί), populație în Spania 33
Chelțini (Κελτζηνή, ἡ), oraș și regiune 66, 67, 83; guvernămînt militar 83
Chețeon (Κετζέον, τό), oraș 72
chibireoți, Provincia chibireoților (οἱ Κιβυρραιῶται), 78, 84, 85, 89
Chicher vezi *Curcra*
Chiev (τὸ Κιοάβα, ὁ Κίοβα și Κίαβος), oraș 18, 20
Chimbaleos (Κυμβαλαῖος, τό), guvernămînt militar 83
Chiminas (Κυμινᾶς) mănăstire 75
chiniți (Κύνητες), populație în Spania 33
Chirene (Κυρήνη, ἡ), localitate pe coasta de nord a Africii 35
Chiriac (Κυριακός), sfînt creștin 32
Chiscasis vezi *Asotios*
Chivernicon (Κυβερνικόν), localitate în Crimeea, mai sus de granița hersoniților 96
Chizic (Κύζικος, ἡ), oraș 78, 79
chiziceni (Κυζικηνοι), locuitorii orașului Chizic 79
Ciclade (Κυκλάδες, αἱ), insule 32
Cinstita Cruce (Τίμιος Σταυρός, ὁ), garnizoană 83
cipricți (Κύπριοι, οἱ), locuitorii insulei Cipru 78
Cipru (Κύπρος, ἡ), insulă 8, 28, 31, 78
Civita Nova (Τζιβιτάνουβα), oraș în Italia 38, 41
Clavoca (Κλαβῶκα, τὸ), oraș în Croația 51
Clisa (Κλεῖσα), strîmtoare 42
Clonimir (Κλονίμηρος, ὁ), pretendent la domnie în Sîrbia 53

Clucas (Κλουκᾶς, ὁ), rubedenie a croaţilor 48
Clughia (Κλουγία), oraş al veneţienilor 39
Cnin (Κνῆνος), general bulgar 54
Cogradon (Κογράδον), oraş 39
Colonia (Κωλώνεια) oraş şi guvernămînt militar 72, 83
Colorin (Κώλωριν), ţinut 74
Comata (Κόματα, τά), guvernămînt militar 83
Comodromos (Κωμόδρομος, ὁ), garnizoană 83
Concorda (Κόγκορδα), oraş 39
Conopas (Κωνοπάς, ὁ), oraş la sud de ultimul braţ al Dunării 8, 19
Constantin, sfetnic de taină al împăratului bizantin 87, 90; patriciu, fost protospatar manglavit, amiral al flotei 75, 76, 77; parachimomen 86; ~ *al lui Lips* (Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ Λιβός), protospatar 65, 66
Constantin IV Pogonat, împărat (668—685) 9, 28, 29, 79, 94, 95
Constantin VI, împărat (780—797) 32
Constantin VII Porfirogenetul, împărat (913—959) 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 32, 37, 71, 72, 73, 74, 84, 89
Constantin cel Mare, împărat (324—337) 8, 21, 22, 23, 24, 61, 94, 95; turnul său 61
Constantin Dux (Κωνσταντῖνος ὁ Δούξ), conducător în Harsianon 84
Constantinopol (Κωνσταντινούπολις, ἡ), capitala Imperiului bizantin 5, 7, 8, 17, 18, 28, 29, 30, 37, 38, 41, 55, 67, 75, 78, 102
Constanţia (Κωνσταντια, ἡ), Constanţa de azi 8, 20
constanţieni (Κωνσταντινέοι), locuitorii oraşului Constanţa din insula Cipru 78
Constas (Κώνστας, ὁ), tribun comandant de armată 91, 92, 93, 94
Coran (Κουραν, τό), biblia mahomedanilor 36
Cori (Κόρι, τό), oraş şi ţară în Croaţia 51, 69, 70
Corint (Κόρινθος), oraş 79, 91
Cosenţis (Κοσέντζης, ὁ), rubedenie de-a croaţilor 48
Costar (Κώσταρ), domnitor peceneg 57
Coţilis (Κοτζιλις), domnitor al frîncilor ucis de croaţi 49
Cracnacale (Κρακνακάται, τό), oraş părăsit 58
Crainas (Κραΐνας), ginerele lui Vlastimir, 56
Crarion (Κράριον, το), vad pe Nipru 19, 14
Crasimeris (Κρασιμέρης), domnitor croat 51, 52
Cratinos (Κρατῖνος), scriitor, autorul piesei *Efemeiaţii* 33
Creta (Κρήτη, ἡ), insulă 32
Cricorichios (Κρικορίκιος, ὁ), domnitor în Taron (zis şi Taronitul) 64, 65, 66, 67, 68; *Cricoricus* 65
Cricorichis (Κρικορίκης, ὁ), frate cu comandantul Vaasachios 84
Crinitis (Κρινίτης), protospatar şi interpret 67, 68
Crinitis Arotras (Κρινίτης ὁ Ἀροτρᾶς), protospatar 81, 82
Criscoronos (Κρισκόρονος), conducător sarmat 91, 95
Criş (Κρίσος, ὁ), rîu 61
Crivasa (Κριβασα, ἡ), ţinut în Croaţia 49
criviteini (Κριβηταιηνοί), supuşi ai ruşilor 18
criviţi (Κριβιτζοί, οἱ), supuşi ai ruşilor 20
croaţi (Χρωβάτοι), popor 7, 9, 21, 42, 43, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 56, 61, 62; ~ *albi* vezi *bielocroaţi*
Croaţia (Χρωβατία, ἡ), regiune 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56; ~*Albă* (ἡ Χρωβατια Ἀσπρη), 49, 52; ~ *nebotezată* (*mare*) 52; ~ *încreştinată* (ἡ βαπτισμένη Χρωβατια) 52
Cronici vezi *Harax*
Cruce vezi *Cinstita Cruce*
Ctenas (Κτενᾶς), cleric devenit protospatar 84
Cuarţiţur (Κουαρτζιτζουρ), provincie peceneagă 57, 58
Cuel (Κουελ, ὁ), domnitor peceneg 57
Cufis (Κουφις, ὁ), rîu 63
Culpei (Κουλπέη, τό), provincie peceneagă 57
Curchenios (Κουρκένιος, ὁ), feciorul lui Pancratie 74, 75; ivir, ginerele patriciului Asotios 75, 76, 77
Curcra (Κούρκρα, ἡ), insulă, numită şi *Chicher* (τὸ Κικερ) 57
Curcuas, Ioan (Ἰωάννης ὁ Κουρκούας), magistru 72, 74

Curcura (Κουρκουρα, τά), ostrov 49
Curcute (Κουρκουται, ὁ), domnitor peceneg 57
Curtughermatos (Κουρτουγέρματος, ὁ), seminție 60
Cusar (Κούσαρος), nepot de fiu al lui Ismail 25
Cuvar (Κουβάρ, το), luceafărul de seară, semiluna 26
Cuvu (Κουβού, ὁ), rîu 60

Dalen, Dalenos (Δαλέν, Δαλενός), jupanat 49
Dalmația (Δαλματία, ἡ), țară 6, 7, 41, 42, 43, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 56
dalmații (Δελματινοί, οἱ), populație 48
Damasc (Δαμασκός, ἡ), oraș în Siria 28, 29; emirat 36
Damian (Δαμιανός, ὁ), patriciu 85
Daniil (Δανιήλ), profet 27
David (Δαυίδ), împăratul profet 71; strănepotul ivirilor 71; fratele lui Asotios 76; numit *cel Mare* 77; ~ *Mabalis* (ὁ Μάμπαλις), magistru, fiul lui Simbatios 74, 75, 76, 77
Decatera (Δεκάτερα, τά), oraș 42, 46, 47, 49; *Dacatera de Jos* 43
dervlenini (Δερβλενίνοι, οἱ), tributari Rusiei 58
Derzinini (Δερζηνή), provincie 102
Desnic (Δεσνήκ, το), oraș 55
Despre pămînt vezi *Apolodor*
Destinic (Δεστινίκον, τό), oraș 55
Diadora (Διάδωρα, τα), oraș 42, 47, 50
Dioclia (Διόκλεια, ἡ), oraș 41; regiune slavă 49; țară 56; oraș pustiu 56
Diocleția (Διοκλητιανός), împărat (284—305) 7, 41, 46, 47, 50, 51, 55, 56, 91, 92, 94, 95
dioclețiani (Διοκλητιανοί, οἱ), locuitorii Diocliei 41, 42, 56
Dioghene (Διογένης, ὁ), domnitor în Herson 94; tatăl său 94
Dionisie (Διονύσιος), scriitor 33
Dirahium (Δυῤῥάχιον, τό), oraș 47, 49, 53, 54
Distra (Δίστρα, ἡ), oraș 63
Ditina (Διτζίνα, ἡ), pîrîu 20
Dnipru (Δάναπρις, ὁ), rîu 63, 64
Dobrischic (Δοβρισκίκ, τό), oraș 55
Domnus (Δόμνος), sfînt și biserică 46
Dostinica (Δοστινίκα, ἡ), oraș în Sîrbia 53
Dresneic (Δρεσνεήκ, το), oraș în Sîrbia 55
drugovițî (Δρουγοβιται, οἱ), supuși ai rușilor 20
Dunărea (Δανουβιος, ὁ și Ἴστρος, ὁ), fluviu 6, 7, 8, 9, 19, 34, 35, 41, 47, 48, 52, 61, 62, 63, 89
Dux vezi *Constantin Dux*

Echilon (Αἴκυλον), oraș 40
Edesa (Ἔδεσσα), oraș 28, 29
Efemeiații (Μαλθακοί) vezi *Cratinos*
Efes (Ἔφεσος, ἡ), oraș 28, 78
Eghipet (Αἴγυπτος, ἡ), țară 25, 28, 29, 32, 36; emirat 36
Eladas, Ioan (ὁ Ἑλλαδᾶς Ἰωάννης), patriciu și magistru 91
Eleflerie vezi *Sfîntul Elefterie*
Elenis (Ἑλληνίς), *Grecoaica*, piesă de teatru 33
Elespont (Ἑλλήεσποντος), eparhie 78
eleusinii (Ἐλευσίνιοι), populație în Spania 33
elini (Ἕλληνοι, οἱ), populație 34, 82
Elisos (Ἐλισσός, ὁ), cetate 49
Emesa (Ἔμεσα), centrul emiratului Hemps 36
Emet (Ἔμετ, τό), emirat 36
Episcopion (Ἐπισκοπεῖον, το), sat 102
Erax (Ἔραξ, ὁ), rîul Fasis (Ῥασις, ὁ) 73, 74
Esibe (Ἐσιβή, ἡ), emirat 36
Estiunîz (Ἐστιουνήζ), oraș dalmatin pustiu 47
Esupi (Ἐσσουπῆ), cataractă pe Nipru 18
Etel-Cuțu (Ἐτὲλ καὶ Κουτζου), rîu, probabil Atil 61
Etiopia (Αἰθιοπίας, ἡ), țară 31
Etribos (Αἴθριβος), ținut în Arabia 25, 27, 28, 29, 30
Eudochia (Εὐδοκία, ἡ), împărăteasă bizantină 37
Eudochias (Εὐδοκιάς, ἡ) garnizoană 83
Eufrat (Εὐφράτης, ὁ), rîu 28, 30
Eufratia (Εὐφράτεια, ἡ), ocol în pustiul Tripia 84
Europa (Εὐρώπη, ἡ), continent 7, 35
Eustafie (Εὐστάθιος, ὁ), împărat, tatăl sfintei Anastasia 47; patriciu și amiral 88, 89; protospatar și secretar 84, 85; ~ *al lui Arghir* (Εὐστάθιος ὁ του Ἀργυρου) 83, 84; tatăl lui Arghir Leon 84

evrei (οἱ Ἑβραιοι), popor 25, 26. Vezi şi *iudei*
Ezeleh (Ἐζέλεχ, ὁ), nepot de fiică al lui Arpad 61
Ezeron (Ἐζερόν, τό), ţinut 82

Falembert (Φαλεμβέρτος), fiul lui Berengar 37
Falimer (Φαλιμερης, ὁ), domnitor 56
Falis (Φαλῆς), nepot de fiu al lui Arpad 61
Faliţis (Φαλίτζις), nepot de fiu al lui Arpad 61
Fangumei (Φαγγουμεῖς), nobili ciprioţi 78
Faptele apostolilor, scriere biblică 57
Fara (Φάρα, τό), insulă 57
Farnacos (Φαρνάκος, ὁ), domnitori (tată şi fiu) în Herson din Crimeea 95, 96
Faros (Φάρος, ὁ), insulă 49
Fasiani (Φασιανή, ἡ), localitate şi regiune 72, 73, 74
Fasis vezi *Erax*
Fatem vezi *Fatime*
Fatemi (Φατέμη), regiune în Libia 26
fatemiţi (Φατεμῖται), popor viteaz (mahomedani) 26, 35
Fatilanon (Φατιλάνον, το), munte 83
Fatime (Φατιμέ), *Fatem* (Φατεμ), fata profetului Mahomed, soţia lui Alim 26, 30, 35
Fenicia (Φοινίκη, ἡ), ţară 29
Filarhos (Φύλαρχος), scriitor 34
Filistiim (Φιλιστιιμ, ἡ), emirat (Ramble) 36
Filomusos (Φιλόμουσος), tatăl lui Stratofil, conducătorul hersoniţilor 101
Fines (Φινές), oraş 40
Fosaon (Φοσαῶν), oraş al veneţienilor 39
franci (Φράγγοι, οἱ), popor (germani) 35
Franghia (Φραγγία, ἡ), ţară 21
Franţa (Φραγγία, ἡ), ţară 43; ~ *cea Mare* 36
frînci (Φράγγοι), popor 23, 24, 40, 41, 49, 52, 61
Frîncia (Φραγγία, ἡ), ţară 21, 40, 44, 49, 50, 51, 52; ~ *cea Mare*, 44

Gadira (Γάδειρα, τά), oraş în Spania 33
Gaeta (Γαϊτή, ἡ), oraş în Italia 38, 39
Galia (Γαλλία), ţară 34, 35
Galumainic (Γαλουμαηνικ, τό), oraş 55
Gavriil (Γαβριηλ), arhanghel 25; cleric sol 17
Gaza (Γάζα, ἡ), oraş în Palestina 27
gepizii (Γήπαιδες, οἱ), popor 34, 35
germani (Γερμανοί), popor (franci) 35
Gheih (Γεηχ), rîu 57
Ghelandri (Γελανδρί), cataractă pe rîul Nipru 18
Ghenah (Γεναχ), seminţie 60
Gheorghe (Γεώργιος), magistru 75
Ghiazi (Γιαζή), domnitor peceneg 57
Ghiazihopon (Γιαζιχοπόν), provincie peceneagă 58
Ghichia (Γυκία), fiica lui Lamahos 9, 96, 97, 98, 99, 100, 101
Ghieucate (Γιαιουκάτε, τό), oraş pustiu 58
Ghizerih (Γηζέριγος), căpetenie a vandalilor 35
Ghyla (Γυλα, το), provincie peceneagă 57; *Ghyla de Jos* (Γυλα τὸ κάτω), provincie 58
Gingavul vezi *Mihail II Gingavul*
Gliţi (Γλῆτες), populaţie din Spania 33
Goghidisclos (Γογίδισκλος), căpetenie a vandalilor 35
Goinic (Γοΐνικος, ὁ), domnitor al sîrbilor 53
Gotar (Γόθαρος), căpetenie a vandalilor 35
goţi (Γότθοι, οἱ), seminţie germanică 9, 29, 34, 35
Gradele (Γράδεται, τό), oraş în ţara Dioclia 56
greci (Γραικοί), popor 79
Grigoras (Γρηγορᾶς, ὁ), proprietar suburban în Chelţini 66, 67
Grigorie vezi *Sfîntul Grigorie*
Grigorie (Γρηγόριος), locuitor în oraşul Raguza 46
Grigorios (Γρηγόριος ὁ πατρίκιος), înrudit cu Simbatios, domnitorul domnitorilor 65
Guţisca (Γουτζησκα, ἡ), ţinut în Croaţia 49

Hadiga (Χαδιγά), soţia profetului Mahomed 25
Hadir (Χαδήρ, ὁ), rîu 64
Halcopratia (Χαλκοπρατεια), biserică în Bizanţ 47
Haldia (Χαλδία), ţară 65, 68, 72, 76, 83
Haliat (Χαλιάτ), oraş 68, 69. Vezi şi *Hliat*
Halys (Ἅλυς, ὁ), rîu în Asia Mică 91, 92

Hamuh (Χαμουχ), sat întemeiat de Hamuh, cu izvor petrolier 101
Hanzit (Χανζίτ, τό), plai 83
Haraboï (Χαραβόη, το), provincie pecenegă 57, 58
Haracul (Χαράκουλ, το), oraş 64
Haran (Χαράν, το), emirat 36
Harax (Χάραξ), autor al *Cronicilor* 34
Harca (Χάρκα, τό), ţinut în Armenia 69, 70
Hariton (Χαρίτων, ὁ), sfînt creştin 32
Harsianon (Χαρσιανόν, τό), provincie 82, 83, 84
Hase (Χατέ, ὁ), protospatar, fost saracen 85
Havron ("Αβρων), autor al scrierii *Paronyma* 33
Havuxinghyla (Χαβουξιγγυλά), provincie peceneagă 58
hazari (Χάζαροι), locuitori ai Hazariei 20, 21, 23, 57, 59, 60, 64
Hazaria (Χαζαρία, ἡ), fostă ţară în Ucraina de azi 16, 20, 22, 23, 58, 59, 63, 64
Hebdomon ("Εβδομον, τό), suburbie în capitala bizantină 87
Helchinion ('Ελκύνιον, τό), fortăreaţă a oraşului Dir..hium 49
Heliupole ('Ηλιούπολις, ἡ), oraş în Siria 79
Helos ("Ελος, τό), ţinut în Pelopones 81
Hemps (Χέμψ, τό), emirat, cu centrul la Emesa 36
henetichi ('Ενετικοί, adică Βενετικοί), veneţieni 39
Heracles ('Ηρακλῆς), 33; *coloanele lui* ~ ('Ηράκλειαι στῆλαι) 33
Heraclie ('Ηράκλειος), împărat bizantin (610—641), 71; *Iraclie* ('Ηράκλειος) 26, 42, 50, 51, 52, 55, 56
Herodoros ('Ηρόδωρος), autor 33
Herson (Χερσών, ἡ), regiune, ţinut, cetate şi oraş 6, 8, 9, 15, 16, 17, 19, 20, 31, 33, 58, 62, 64, 91, 94, 95, 96, 102
hersoniţi (Χερσωνῖται, οἱ), locuitori din Herson 16, 19, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 101, 102; *corăbii hersonitice* (τὰ Χερσονιτικὰ καράβια) 102
Hert (Χερτ, τό), oraş 68
Hidmas (Χιδμάς), pîriu, numit şi *Hinghilus* (Χιγγιλούς) 59
Hidrento ('Υδρεντός, ἡ), oraş în Italia 39
Hieria ('Ιερεία, ἡ), loc în apropiere de capitala bizantină, cu un palat împărătesc 87
Himerios ('Ημέριος), patriciu, ministru de externe (λογοθέτης του δρόμου) 84, 85
Hinghilus vezi *Hidmas*
Hipodrom (ἱπποδρομος), piaţă în capitala bizantină, azi Atmeidan în Istanbul 19, 31, 87
Hivil ('Υβύλ, ὁ), rîu 63
Hlevena (Χλεβενα, ἡ), jupanat în Croaţia 50
Hlevena (Χλεβένα, τό), oraş în Croaţia 51
Hleviana (Χλεβίανα, ἡ), jupanat croat 49
Hliat (Χλιατ, τό), oraş 68, 69, 70. Vezi şi *Halial* (cu care pare să fie identic)
Hlum (Χλουμος, ὁ), munte şi oraş (Χλούμ, τό) 55
Hoare (Χώαρα, τα), insulă 57
homeriţi ('Ομηρῖται), seminţie din spiţa lui Iectan 25
Hopon (Χοπόν, τό), provincie peceneagă 57
Horasan (Χωρασάν, τό), regiune în Persia 32; reşedinţa emiratului Persia 36
Hozanon (Χόζανον, τό), provincie 83
Hrisogon (Χρυσόγονος), martir creştin 47
Hristos vezi *Iisus Hristos*
Hristu (Χρῆστος), fiul lui Papia, om de frunte în Herson 92
Hroval (Χρωβάτος, ὁ), conducător al croaţilor 48
Hugo ("Ουγων ῥῆξ), rege 36, 37; ~ ("Ουγων) nobil burgund 37

Iahnucas ('Ιαχνούκας, ὁ), general-comandant 83
Iavdiertim ('Ιαβδιερτίμ), provincie peceneagă 58
Iber ("Ιβηρ, ὁ), rîu în Spania 34
Iberia ('Ιβερία, ἡ), Spania 9, 33, 34
Idiorodanos ('Ιδιορόδανος), rîu în Spania (Rodanos ?) 33
Iectan ('Ιεκτάν), strămoşul homeriţilor 25
Ieleh ('Ιέλεχ, ὁ), fecior al lui Arpad 61
Ierusalim ('Ιερουσαλήμ, ἡ), oraş 27, 29, 71
iezeriţii ('Εζερῖται, οἱ), populaţie de origine slavă din Pelopones 81, 82
Iftimie (Εὐθύμιος, ὁ), sfînt creştin 32

Igor ("Ιγγωρ), tatăl lui Svetoslav, domnitorul Rusiei 18
Iis ("Ιης), insulă a Dalmaţiei 57
Iisus Hristos ('Ιησοῦς Χριστος) 21, 26, 27, 32, 37, 42, 43, 51, 60, 71, 78, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91
Iliria ('Ιλλυρίκ, ἡ), ţară ocupată de iviri, diferită de Iliricum 74
Iliricum ('Ιλλυρικόν, το), ţară ocupată de croaţi, vecină cu Panonia 49
Ilituavla ('Ηλιτσάβλα), cetate a veneţienilor 39
Imnic ('Ημνήκος, ὁ), general bulgar 54
Imota ("Ημοτα), jupanat în Croaţia 49
Imperiul bizantin 20, 31
Ioan ('Ιωάννης, ὁ), arhiepiscop 78, 79; cleric 90; magistru 72, 73; fecior al protospatarului Manuil 83; ~ *Piţicavdis* vezi *Piţicavdis*; ~ *Protevon* vezi *Protevon*; ~ *Talason* ('Ιωάννης ὁ Θάλασσον), protospatar al havuzului 88, 89; ~ *Eladas* vezi *Eladas*
Ionia ('Ιωνια, ἡ), provincie pe ţărmul Asiei Mici 28
Iosli ('Ιοσλή, τό), oraş 55
Ipaos ('Ιπαός), domnitor peceneg 57
Iraclie vezi *Heraclie*
Irina (Εἰρήνη), împărăteasă bizantină (797—802) 32, 38
Irtim ('Ηρτήμ), provincie peceneagă 57
Isam ('Ισάμ), domnitor arab 32
Ismail ('Ισμαήλ), feciorul patriarhului Avraam 25
Ismail Armenios ('Ισμαήλ ὁ 'Αρμένιος), comandant al unei strîmtori de graniţă 84
Istria ('Ιστρία, ἡ), provincie 47, 49, 50
Istru ("Ιστρος, ὁ), fluviu (Dunărea de Jos) 61, 94. Vezi şi *Dunărea*
Italia ('Ιταλία), ţara romanilor 7, 36, 40; regatul Italia (τὸ ῥηγᾶτον 'Ιταλίας) 38, 40
Iţvoclia ('Ητζβόκλιας, ὁ), general bulgar 54
iudei (οἱ 'Ιουδαῖοι), evrei 27
Iusiniana, oraş 39
Iustinian II Rinolmetos (*Cîrnul*) ('Ιουστινιανὸς ὁ 'Ρινοτμητος), împărat bizantin în două rînduri (685—695 şi 705—711) 8, 29, 31, 78
Iustinianupol ('Ιουστινιανούπολις, ἡ), oraş 78, 79
Iuloţas ('Ιουτοτζᾶς, ὁ), fecior al lui Arpad 61
Ivir ("Ιβηρ, ὁ), fluviu 33
iviri ("Ιβηρες), populaţie din Iviria 71, 72, 73, 74, 75; populaţie din Spania 33
Iviria ('Ιβηρία), ţară 2, 7, 33, 65, 66, 75, 76; numită şi Iviritis ('Ιβηρίτης) 33; două Ivirii: Iberia ('Ιβηρία), adică Spania ('Ισπανία), cealaltă Iviria ('Ιβηρία), aşezată spre Persia 33
Ivola ('Ηβόλα), aşezare (κάστρον) a veneţienilor 39
Izid ('Ιζίδ), domnitor arab 29

Lacedemonia (Λακεδαιμενια), ţinut în Pelopones 81
Lahes (Λάχης ὁ Λίνδιος), sculptor, originar din Lindos 29
Lalacon (Λαλάκων, ὁ), general şi guvernator 72
Lamahos (Λάμαχος, ὁ), tatăl Ghichiei, domnitor în ţara hersoniţilor 96, 97, 98, 100
Lampsac (Λάμψακος, ἡ), oraş 30
Landulf (Λανδοῦλφος, ὁ), episcop 39
Langobardia (Λαγγουβαρδία, ἡ), provincie în Italia 38, 39
langobarzi (Λαγγούβαρδοι), locuitorii Langobardiei 38, 39
Larisa (Λάρισσα, ἡ), guvernămînt militar, strîmtoare de graniţă, altă localitate decît Larisa din Grecia 83, 84
Lastovon (Λάστοβον, τό), insulă 57
Lau vezi *Raguza*
Laurenţiu (Λαυρεντιος), sfînt creştin 46
Lauriton (Λαυριτων), aşezare veneţiană 39
lausei (Λαυσαῖοι), raguzani, care îşi aveau locuinţele pe vîrful stîncilor (ἥγουν οἱ καθεζόμενοι εἰς τον κρημνόν) 45
Lausiacos (Λαυσιακος), încăpere a palatului împărătesc 86
lazi (Λαζοι, οἱ), populaţie 91
Lazica (Λαζικη, ἡ), teritoriu, ţară 95
Leandi (Λεάντι) sau *Veruli* (Βερούτζι), cataractă pe fluviul Nipru 19
lenzenini (Λενζενινοι, οἱ), tributari Rusiei 18, 58
Leon IV (Λέων), împărat bizantin (775—780) 22, 23; ~ *VI Filozoful*, preaînţeleptul

împărat (886—912) 5, 6, 22, 32, 54, 60, 65, 66, 70, 71, 72, 80, 82, 83 84, 86, 87, 88, 90, 91
Leontios (Λεόντιος, ὁ), împărat bizantin (695—698) 31
Lesnic (Λεσνήκ, τό), oraş în Sîrbia 55
Leucadii vezi *Partenios*
Levedia (Λεβεδία, ἡ), regiune în Ucraina de azi, locuită odinioară de unguri 58, 59
Levedias (Λεβεδιας), voievod al ungurilor 59
Liban (Λίβανος, ὁ), ţară 28, 31
Libia (Λιβύη, ἡ), ţară 26, 32, 34, 35
Licandos (Λυκανδός, ἡ), cetate, plai 83, 84
Lichenlia (Λικεντζία) oraş al veneţienilor 39
ligii (Λίγυες), locuitori din Liguria 33
Limon (Λιμων. ὁ), loc în apropiere de oraşul Herson (Crimeea) 98
Lindos (Λίνδος), localitate 29
Lips vezi *Constantin al lui Lips*
Litumanchersis (Λιτουμαγκέρσης), oraş al veneţienilor 39
Liţa (Λίτζα, ἡ), localitate în Croaţia 49
liţichi (Λιτζίκι), populaţie păgină 55
Liunticas (Λιουντικας), domnitor ungur 61
Lombardia (Λαγουβαρδία, ἡ), provincie italiană 43, 82, 91
longibarzi (Λογγίβαρδοι), locuitorii Lombardiei 35
Lontodocla (Λοντοδόκλα, τό), oraş în Dioclia 56
Loricatos, Constantin (Κωνσταντῖνος ὁ Λωρικᾶτος), protospatar 90
Lotar (Λωθάριος), rege al Italiei din neamul lui Carol cel Mare 36, 37; bunicul său 36; fiul său 36
Lovelos (Λόβελος, ὁ), conducător croat aşezat în Dalmaţia 48
Luca (Λουκᾶς), evanghelist 57
Lucavete (Λουκάβεται), oraş în Tervunia 56
Ludovic (Λοδοϊκος), rege al Franţei 36, 43, 44; rege al Italiei 36
Lulianon (Λουλιανον, το), oraş al veneţienilor 39
Lumbricaton (Λουμβρικάτον, το), oraş pe o insulă dalmatină 47
lusitani (Λουσιτανοί, οἱ), populaţie spaniolă 34
Lusitania (Λουσιτανία), în Spania 33
Mabalis vezi *David Mabalis*
macedoneni (Μακεδόνες), locuitori ai Macedoniei 81
Madamaucon (Μαδαμαυκον, το), insulă 40
Madaucon (Μαδαυκον), oraş al veneţienilor 39
Madianit (Μαδιανῖτις, ἡ), cîmpie 25
Madis (Μαδίς, ὁ), domnitor arab 32
Mahomed (Μαχουμετ), *Mohamed* (Μοάμεδ), *Muameth* (Μουάμεθ), profet, primul conducător al avarilor, întemeietorul religiei mahomedane 7, 25, 26, 27, 29, 30, 35
Maïna (Μαινη, ἡ), oraş 81, 82
Maleas (Μαλέας, ὁ), promontoriu în Moreea 82
Malozeate vezi *Melete*
Manuil (Μανουήλ, ὁ), protospatar 83
Manzichiert (Μανζικίερτ, τό), oraş 68, 69, 72
manzichiertini (Μανζικιέρται, οἱ), locuitori din Manzichiert 72
Marchian (Μαρκιανός, ὁ), împărat (450—457), fost ofiţer 33, 35
mardaiţi (Μαρδαῖται, οἱ), populaţie războinică, liniştită de împăratul Iustinian 28, 31, 84, 85
Marea Mediteraná (ἐνδοτέρω), 6, 8, 33
Marea Neagră (ἡ τοῦ Πόντου θάλασσα), 6, 8, 62, 64
Marele Agros (ὁ μέγας Ἄγρος), mănăstire 32
Maria (Μαρία ἡ Θεοτόκος), Maica Domnului 31, 71
Marmais (Μαρμαής, ὁ), general bulgar 54
Martin (Μαρτῖνος), un profan foarte evlavios 51
Maruam (Μαρουάμ), căpetenie arabă 28, 29, 32
Masalmas (Μάσαλμας, ὁ), comandant arab 30, 32
Mastaton (Μαστάτον, τό), oraş 73, 74
mastini (Μαστινοί), populaţie în Spania 33
Maurofori (Μαυροφόροι, οἱ), stăpînitori în Siria (purtători de uniformă neagră) 28
Mavias (Μαυίας, ὁ), domnitor arab 28, 29, 30, 31, 35
maviaţi (Μαυιαται, οἱ) denumirea arabilor în Spania 32
Mavron (Μαυρον), Muntele Negru (munte în Liban, ţară vecină cu Palestina) 28

Meca (Μέκε), loc de pelerinaj în Arabia pentru mahomedani 26
Megheris (Μεγέρις), seminţie ungară (probabil de aici şi denumirea de maghiari) 60
Meghiretus (Μαγυρέτους, το), oraş în Sirbia 55
Meleta (Μελετᾶ), oraş pustiu în Dalmaţia 47
Meleta (Μέλετα, τα), insulă 49
Melete (Μελετα, τά), *Meliti* (Μελίτη), *Malozeate* (Μαλοζεάται, τό), insulă a Dalmaţiei 57
Melias (Μελίας), patriciu şi magistru, comandant de garnizoană 84
Meliti vezi *Melete*
Melitini (Μελιτηνή, ἡ), oraş în Asia Mică 84
melitinieni (Μελιτηνιαται, οἱ), locuitorii oraşului Melitini 83, 84
Menandru (Μενανδρος), scriitor antic, autorul piesei *Scutul* 33
Meotida (ἡ λίμνη Μαιῶτις), golful Meotis 62, 64, 92, 96; gura lacului Meotis 63, 64; marea Meotida 63; balta Meotida 91, 92, 93, 95; cetăţile Meotidei 93
Mesemvria (Μεσημβρία, ἡ), oraş în Bulgaria pe ţărmul Mării Negre 20
Mesopotamia (Μεσοποταμία, ἡ), ţară 72, 83
Mihail (Μιχαήλ)~*II Gingavul*, împărat (820–829) 32, 43; ~ *III*, împărat (842–867) 81, 85; domnitor al zahlumilor 54; patriciu, feciorul lui Vusevuţis 55; protospatar al havuzului 89; protospatar şi perceptor 68; bătrînul, veteranul, ajuns protospatar 88, 89, 90; ~ *Boris* vezi *Boris*; ~ *Varcalas* vezi *Varcalas*
milinghii (Μηλιγγοί, οἱ), populaţie de origine slavă din Pelopones 81, 82
Miriochefalon (Μυριοκέφαλον, τό), garnizoană 83
Miroslav (Μιρόσθλαβος), domnitor croat 52
mishieni (Μισχιεί, οἱ), populaţie 75
Moamed (Μοάμεδ), domnitor arab 32
Mocrischic (Μοκρισκίκ, τό), oraş 55
Mocron (Μόκρον, τό), oraş în Pagania 56
Mocros (Μοκρός, ὁ), jupanat 49
Mohamed vezi *Mahomed*
Moise (Μωσῆς), întemeietorul religiei evreilor 27
Mompsuestia (Μομψουεστία, ἡ), oraş în Asia Mică 31
Moravia (Μοραβία), 21, ţară 61, 62; ~ *Mare* 21, 60, 61; ~ *nebotezată* 61
Mordia (Μορδία), ţară 58
Muameth vezi *Mohamed*
Mudafar (Μουδάφας, ὁ), fiul protospătarului Manuil 83
Muhlo (Μουχλώ, ὁ), căpetenie croată, aşezată în Dalmaţia 48
Mundar (Μουνδαρος), fecior al lui Ismail 25
Mundimir (Μουντιμήρος, ὁ ἄρχων), domnitor sîrb 53
Mundraga (Μουνδράγα), cetate 60–61
Muntele Negru vezi *Mavron*
Muran (Μουράν), oraş 40
Mureş (ὁ Μουήσης), rîu 7, 61
Murguli (Μουργούλη, ἡ), ţinut 76
Musel (Μούσελ, τό), emirat 36

Naprezi (Ναπρεζή) sau *Strucun* (Στρούκουν), cataractă pe fluviul Nipru 19
Narses (Ναρσῆς), patriciu, guvernator la Benevent 38
Nasar (Νάσαρ), patriciu şi amiral 88
Neapole (Νεάπολις, ἡ), oraş în Italia 38, 39
Neasit (Νεασήτ) sau *Aifor* (Αειφόρ), cataractă pe Nipru 18
Nechis (Νέκης), seminţie maghiară 60
Necropile (Νεκρόπυλα, τά), golf 62, 63, 64
Neocastron (Νεόκαστρον), oraş 40
Nichifor I (Νικηφόρος), împărat (802–811) 79, 80
Nichita (ὁ πρωτοσπαθάριος Νικήτας), protospatar 85; ~ *Oorifas* vezi *Oorifas*
Nicomedia (Νικομήδεια, ἡ), oraş în Asia Mică 75, 87, 94
Nicopolis (Νικόπολις, ἡ), oraş în Asia Mică 74, 83
Nicopsis (Νίκοψις, ὁ), oraş şi rîu 64
Nina (Νίνα, ἡ), jupanat în Croaţia 49
Nipru (Δάναπρις, ὁ), rîu 6, 8, 17, 18, 20, 58, 62, 63
Nisa (Νύσσα, ἡ), garnizoană 83
Nistru (Δάναστρις, ὁ), rîu 17, 19, 63
Nona (Νόνα, ἡ), jupanat în Croaţia 49; oraş în Croaţia 51
Noua Cartaginâ (Καινὴ Καρχηδών, ἡ), oraş în Spania 33

Novgorod (Νεμογραδάς), oraş în Rusia 18
Nugrade (Νουγράδε, το), oraş 56
Nunon (Νοῦνον), oraş 39

Olimp (Ὄλυμπος, ὁ), munte în Bitinia (Asia Mică) 87
Onoriu (Ὀνώριος), împărat (395—425), fiul lui Teodosius 35
Oorifas, Nichita (Νικήτας ὁ Ὡορίφας), amiral 43
Opsara (Ὄψαρα, τά), oraş în Dalmaţia 42, 47, 50
Oreste (Ὀρέστης), general-comandant, guvernator al Mesopotamiei 83
Ormos (Ὄρμός, τό), oraş în Tervunia 56
Orontios (Ὀρόντιος, ὁ), rîu 49
Ostroc (Ὄστρωκ, τό), oraş 57
Ostrovuniprah (Ὀστρόβουνι πράχ), cataractă pe Nipru 18, 32
Oto cel Mare (Ὕωτος), rege şi împărat (936—973) 49
Oumar (Οὔμαρ), domnitor arab 27, 32
Outhman (Οὐθμάν), domnitor arab 28, 29

Paflagonia (Παφλαγονία), provincie 63, 102; *vase paflagonice* (τὰ Παφλαγονικὰ πλοῖα) 63, 102
pagani (Παγανοί, οἱ), locuitori ai Paganiei, numiţi şi arentani 56; numiţi astfel pentru că nu erau botezaţi 42, 43, 49, 50, 56;
Pagania (Παγανία, ἡ), ţară 49, 51, 52, 54, 57; numită şi *Arenta* (Ἄρεντα) 56
Paghi (Παγή, ἡ), localitate în Papaghia 101
Palestina (Παλαιστίνη, ἡ), ţară 25, 27, 28, 29, 36
Pancratie (Παγκράτιος, ὁ), sfînt creştin 46; fiul lui Cricorichios din Taron 67, 68; magistru 74, 75; fratele lui David Mabalis şi feciorul lui Simbatios 74; tatăl lui Asotios 71
Pancratucas (Παγκρατούκας, ὁ), general-comandant 83
Pania vezi *Panonia*
Panonia (Παννονία, ἡ), 7, 34; ţară ocupată de goţi 35; locuită de langobarzi 38; şi de croaţi 49; confundată cu Spania (editorul G. Moravcsik bănuieşte că ar fi de citit *Pania*) 34
Papaghi (Πάπαγι), loc cu izvor petrolier 101
Papaghia (Παπαγία, ἡ), ţară 62, 64
Papia (Παπία, ἡ), regiune în Italia 36, 37, 38, 39, 40, 41, 101
Paratalasia (Παραθαλασσία, ἡ), jupanat croat 49
Paronyma (Παρώνυμα) vezi *Apolonios*; *Havron*
Partenios (Παρθένιος), autorul scrierii *Leucadii* (Λευκαδίαι) 33
parţi (Πάρθοι), popor 16
Paţinachia (Πατζινακία, ἡ), ţara pecenegilor 58, 62
Patras (Πάτραι, αἱ), oraş în Peloponez 79, 80, 91
Paul (Παῦλος, ὁ), apostol 57; curier împărătesc 31; feciorul lui Vranos 54
Pazunis (Παζουνῆς, ὁ), frate cu comandantul Vaasachios 84
pecenegi (Πατζινακιται, οἱ), popor dispărut, lăsînd însă urme în denumiri geografice şi pe teritoriul României 6, 7, 8, 9, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 52, 57, 58, 59, 60, 61 63, 64, 102
Pecenegia (Πατζινακία, ἡ), ţara pecenegilor 63
Pelopones (Πελοπόννησος), provincie 79, 81, 82, 91
peloponesieni (Πελοποννησαῖοι, οἱ), locuitorii Peloponesului 91
Pentadactilos (Πενταδάκτυλος), munte 81, 82
Percri (Περκρί, τό), oraş 68, 69, 70
Persia (ἡ Περσίς şi ἡ Περσία), ţară 28, 32, 36, 59, 60, 68, 69, 70, 71, 72, 77; emirat cu centrul la Horasan 36
perşi (Πέρσαι, οἱ), popor 33, 71
Pesenda (Πεσέντα, ἡ), jupanat în Croaţia 49
Petronas Camatiros (Πετρωνᾶς Καματηρός), spatarocandidat 63
Petronas Voïtas (Πετρωνᾶς ὁ Βοΐτας), comandant-general la Nicopolis, în Asia Mică 74
Petru (Πέτρος), apostol, 39, 51; domnitor al bulgarilor 24; domnitor al sîrbilor 53, 54
Piacenza (Πλαζέντα), oraş în Italia 36
pieri (Πίερες), populaţie iviră 33

Pighe (Πηγαί), loc („La Izvoare") în apropierea capitalei, cu palate împărăteşti 87
Pinele (Πίνεται), oraş al veneţienilor 39
Pipin (Πιπινος ὁ ῥῆξ), rege 40, 41
Pirinei (Πιρηναῖα, τα), munţi 33
Pirotima (Πυροτιμα), oraş pustiu în Dalmaţia 47
Pilaura (Πίταυρα), oraş 45
Piticavdis, Ioan (Ἰωάννης ὁ Πιτζικαύδης), sol 28
Pizuh (Πιζούχ), oraş pustiu în Dalmaţia 47
Pîrîul Alb (ποταμος Ἄσπρος), rîu între Nistru şi gurile Dunării 8, 19
Plachidia (Πλακιδία, ἡ), mama împăratului Valentinian III 34, 35
Platipodis vezi *Bardas Platipodis*
Platys vezi *Stavrachios Platys*
Pleva (Πλέβα, ἡ), jupanat în Croaţia 49
Podaron (Ποδαρων, ὁ), protospatar al havuzului 88, 89
Poema romană vezi *Quadratus*
Pogonat (Πογωνᾶτος, ὁ), tatăl împăratului Constantin IV Pogonat 28, 29
Pont, Regiunea Pontică (Ποντική, ἡ), coasta de nord a Asiei Mici pontice 91; *vase de coastă pontice* 102
Porfirogenetul vezi *Constantin VII Porfirogenetul*
Porgas (Ποργᾶς), domnitor croat 50, 51
Porinos (Πώρινος), domnitor croat 49
Praguri (κλίματα, τα), cataractă pe fluviul Nipru 15, 19
Presiam (Πρεσιαμ), domnitor bulgar 53
Preslav (Πρεσθλαβας, ἡ), oraş în Bulgaria 60
Pristine (Πριστῆναι), oraş al veneţienilor 39
Privesflav (Πριβέσθλαβος), domnitor sîrb 53, 54
Privunias (Πριβουνίας, ὁ), uzurpator al domniei sîrbeşti 52
Protevon, Ioan (Πρωτεύων), protospatar şi guvernator militar 81, 91
Provincia chibireoţilor vezi *chibireoţi*
Prozigois (Προσηγόης), domnitor sîrb 53
Prusa (Προυσα, ἡ), oraş cu băi calde 86, 87
Psomaleu (Ψωμαθεύς, ὁ), mănăstire 68
Ptelee (Πτελέαι, αἱ), port la mare 64
Pythia (Πυθια, τα), oraş în Asia Mică 87

Quadratus (Κουαδρᾶτος), autorul *Poemei romane* 33
Quintus (Κύιντος), general-comandant roman 34

Raguza (Ῥαούσιον şi τὸ Ῥαούσι), oraş în Dalmaţia 42, 43, 45, 46,49 50
raguzani (Ῥαουσαῖοι οἱ), locuitori ai oraşului Raguza 43
Ramble (Ῥάμβλε), reşedinţa emiratului Filistiim 36
Rasi (Ῥάσι, ἡ), localitate de frontieră între Sîrbia şi Bulgaria 53
Rastoţa (Ῥάστωτζα, ἡ), jupanat 49
Rausei (Ῥαουσαῖοι, οἱ), lausei (raguzani) 45
Ravduhos, Leon (Ῥαβδεύχος), protospatar şi guvernator la Dirahium, apoi ministru de externe 54
Ravia (Ῥαβίας), fecior al lui Ismail 25
Reghion (Ῥήγιον, τό), loc aproape de capitala bizantină 86, 87
Regiunea Pontică vezi *Pont*
Rin (Ῥῆνος, ὁ), fluviu 35
Risena (Ῥισενα), oraş în Tervunia 56
Rivalensis (Ῥιβαλενσῆς), oraş al veneţienilor 39
Rivalto (Ῥίβαλτον), aşezare a veneţienilor 40
Rodos (Ῥόδος, ἡ), insulă 29; colosul din Rodos 28, 29
Rodosflav (Ῥοδόσθλαβος), domnitor sîrb 53
Roma (Ῥώμη, ἡ), oraş 29, 34, 35, 36, 38, 40, 41, 43, 47, 49, 50, 51, 53, 55, 56, 91, 92
romani (Ῥωμανοι), popor 34, 35, 38, 41, 42, 47, 50, 51, 53, 55, 56, 91, 92, 94; senatul romanilor 35; împărăţia romanilor 6, 38, 94; teritorii romane (οἱ τόποι Ῥωμαϊκοί) 38, 93; statul roman (τὰ Ῥωμαϊκὰ πράγματα) 6, 41
Romania (Ῥωμανία, ἡ), Imperiul bizantin 70, 74, 77, 78, 102
Romanopolis (Ῥωμανόπολις, ἡ), plai la graniţă 83
Romanos I (Ῥωμανός) *Lacapenul* (914—944), general, socrul lui Constantin VII Porfirogenetul (în numele căruia domneşte pînă în anul 944) 5, 6, 9, 10, 24, 25, 54, 72, 73, 75, 76, 81, 84, 86, 90, 91

Romanos II (Ῥωμανός) împărat al Imperiului bizantin (959—963) 5, 6, 9, 11, 13, 14, 18, 25, 37, 71, 77
Romantina (Ῥωμαντινά), oraş al veneţienilor 39
romei (Ῥωμαῖοι, οἱ), bizantini 13, 14, 15, 16, 23, 24, 26, 28, 29, 31, 32, 35, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 79, 83
Rosa (Ῥώσσα, ἡ), oraş în Dalmaţia, distrus de saracenii veniţi din Africa 43
Rudolf (Ῥοδοῦλφος, ὁ), rege în Italia 37
Rusia (Ῥωσία, ἡ), ţară 6, 15, 16, 18, 19, 58, 62, 63
Rusiano (Ῥουσιάνον, τό), oraş 39
ruşi (Ῥῶς, οἱ), populaţie 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 64

Sabatas (Σαμβατάς), oraş 18
Sacacate (Σακακάται, τό), oraş părăsit 58
Salamas (Σαλαμάς, τό), oraş 68
Salerno (Σαλερινόν, τό), oraş 39
Salines (Σαληνές, τό), oraş în Sirbia 55
Salmacate (Σαλμακάται, τό), oraş părăsit 58
Salona (Σαλῶνα, ἡ), oraş 41, 42, 46, 47, 48, 51
Salonic (Θεσσαλονίκη, ἡ), oraş 62; provincie 52
Samonas (Σαμωνᾶς), patriciu, camerier al împăratului 85, 86
Saniana (Σανιανά, ἡ), guvernămînt militar 83
Sapichion (Σαπίκιον, τό), sat 102
saraceni (Σαρακηνοί), popor de religie mahomedană 26, 30, 36, 43, 64, 65, 71, 72, 74, 78, 79, 83, 84, 85, 27, 29
Sarat (Σαράτ, τό), localitate 63
Sarchel (Σάρκελ, τό), cetate a hazarilor 62, 63, 64
sarmaţi (Σαρμαται), populaţie 91, 92
Sauromatas (Σαυρόματος, ὁ), domnitor 91, 92, 93, 95, 96; celălalt Sauromatos 95; domnia Sauromaţilor 96; nepotul lui Criscoronos 95
Sava (Σάβας, ὁ) sfînt creştin 32; rîu 62; conducător de oaste arab 43
savarti asfali (σάβαρτοι ἄσφαλοι), denumirea ungurilor aşezaţi în părţile Persiei 59
Saxonia (Σαξία, ἡ), ţară 49
Scherda (Σκερδά), oraş pustiu dalmatin 47
Schirdachisa (Σκηρδάκισσα), oraş pustiu în Dalmaţia 47
sciţi (Σκύθαι, οἱ), populaţie antică 21, 94
Sciţia (Σκυθία, ἡ), ţara sciţilor 94
Scordona (Σκόρδονα, τό), oraş în Croaţia 51
Scutul (Ἀσπίς), piesă de Menandru 33
Sebastia (Σεβάστεια, ἡ), provincie şi guvernămînt 83, 84
Selinas (Σελινάς ὁ), rîu (Sulina?) 8, 19
Selvo (Σελβώ), oraş pustiu dalmatin 47
Seretos (Σέρετος, ὁ), rîu 9, 60
severii (Σεβέριοι), slavi supuşi ruşilor 20
Sfendoploc (Σφενδοπλόκος, ὁ), domnitor în Moravia 21, 61, 62
Sfînta Fecioară (Ἡ Ἁγία Παρθηνα) vezi *Maria*
Sfînta Sofia (Ἁγία Σοφία), biserică clădită de împăratul Iustinian (527—565), azi muzeu în Istanbul 21, 23
Sfînta Treime (Ἁγία Τριάς), biserică 47
Sfîntul Agapitos (Ἅγιος Ἀγαπητός), garnizoană 83
Sfîntul Elefterie (Ἅγιος Ἐλευτέριος), ostrov (insula Berezan?) 19, 33
Sfîntul Grigorie (Ἅγιος Γρηγόριος), insulă pe Nipru 19
Sholastichios (Σχολαστίκιος), ostiar şi parachimomen 85
Sicardos (Σίκαρδος, ὁ), domnitor 39
Sicilia (Σικελία, ἡ), provincie şi guvernămînt militar 32, 38, 39, 82
Sicon (Σίκων, ὁ), domnitor 39
Sidraga (Σίδραγα, ἡ), jupanat croat 49
Sigriane (Σιγριανή, ἡ), mănăstire 34
Sigriţis, Teodor (Θεόδωρος ὁ Σιγριτζης), comandant militar 54
Simbatios (Συμβάτιος, ὁ), domnitorul domnitorilor 65, 68, 68—69, 70, 74; ivirul, tatăl lui David Mabalis 74, 75
Simbolon (Σύμβολον, τό), port în Crimeea 97, 98
Simeon (Συμεών, ὁ), domnitor al bulgarilor 54, 55, 60, 61, 89; patriciu şi secretar împărătesc (ὁ πρωτοασηκρητις) 75
Simposion (Συμπόσιον, τό), loc pustiu 83, 84
Singhidunum (Σιγγιδών), oraş 7, 35
Singul (Συγγοὺλ, ὁ), rîu 63
Sinod (σύνοδος, ἡ), *Sinodul al şaselea* 78

Sinutis (Συνούτης, ὁ), sol, eunuc 65
Siponto (Σιποντός, ἡ), oraș 39
Siria (Συρία, ἡ), țară 28, 29, 30, 32, 35, 36, 64, 75, 78
Sirmium (Σέρμιον, τό), oraș 7, 35, 61
Sirucalpei (Συρουκάλπεη), provincie peceneagă 57
sîrbi (Σέρβλοι, οἱ), populație 7, 42, 43, 52, 53, 55; sîrbi nebotezați (albi) 50, 52, 56; domnitorul sîrb (ὁ Σέρβλος) 56; denumiți de romani „servitori" 52
Sirbia (Σερβλία, ἡ), țara sîrbilor 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56
slavi (Σκλάβοι și Σθλάβοι), popor 7, 8, 18, 20, 42, 43, 45, 47, 50, 56, 58, 81, 82; odinioară supuși rușilor 20; popoare slave (Σκλαβήνικα ἔθνη) 7, 41, 42, 47; sclavinii (regiuni ale slavilor) 20, 40
Slavineța (Σλαβίνετζα, ἡ), oraș 57
slavini (Σκλαβῆνοι, οἱ), populație 79, 80
slavisiani (Σκλαβησιάνοι), seminții slave din Pelopones 82
Smirna (Σμύρνη), oraș 28
Smolensc (Μιλινίσκα, ἡ), oraș 18
Sofia vezi *Sfînta Sofia*
Sofiam (Σοφιάμ, ὁ), căpetenie arabă 30
sofiști vezi *Banchetul sofiștilor*
Sofronie (Σωφρόνιος, ὁ), episcop al Ierusalimului 27
Soldanos (Σολδανός, ὁ), conducător arab învins de Ludovic, regele Franței 43, 44, 45
Solomon (Σολομών), rege iudeu, care a clădit templul din Ierusalim 27
Sorento (Συρεντός, ἡ), oraș în Italia 39
Sose (Σωσαί, αἱ), loc aproape de orașul Herson 97, 98
Soteriupolis (Σωτηριούπολις, ἡ), oraș 62, 64
Spandialis (Σπανδιάτης, ὁ), străbun al ivirilor 71
Spania (Σπανία, adică Ἱσπανία, ἡ), țară 6, 7, 29, 31, 31, 32, 33, 34, 35; ~ *Betică* 33; ~ *Mare* 33; ~ *Mică* 33
Spanos ("Ισπανος), uriaș 34
Spatalon (Σπάταλον, τό), port 64
Srehiavarax (Σρεχιαβαράξ, τό), sat 102
Stagnon (Σταγνόν, τό), oraș 55
Stavrachios Platys (Σταυράκιος ὁ Πλατύς), căpitan al mardaiților 84, 85
Steaua Afrodilei ('Αφροδίτη, ἡ), luceafărul de seară 26
Stinca Lau vezi *Raguza*
Stolpon (Στόλπον, τό), oraș croat 51
Stratofil (Στρατόφιλος), conducător în Herson (Crimeea), fiul lui Filomusos 101
Stroimir (Στροΐμηρος, ὁ), domnitor în Sîrbia 53
Strovilos (Στρόβιλος), oraș, identic cu Pinete 39
Strucun, vezi *Naprezi*
Suleiman (Σουλεϊμάν), arab, domnitor al saracenilor 30, 32
Supaxi (Σουπαξι), sat cu izvor petrolier 101
Supolihos (Σουπόλιχος), tatăl domnitorului Viscos din Herson 95
Svetoslav (Σφενδοσθλάβος), feciorul lui Igor 18

Ștefan (Στεφανος), sfînt creștin 46; astrolog 26; protospatar 46; fecior al marelui dregător sîrb Mundimir 53

Talason vezi *Ioan Talason*
Taliafernes (Ταλιαφέρνης), tatăl regelui Hugo 37
Talmat (Ταλμάτ, τό), provincie peceneagă 57
Tamalarha (Ταματαρχα, τό), cetate, oraș 62, 64, 101
Tanais (Τάναϊς, ὁ), rîul Don 63, 64
Taraconisia (Ταρρακωνησία, ἡ), regiune a Spaniei 33
Tarcafus (Ταρκατζους, ὁ), fecior al lui Arpad 61
Tarianos (Ταριανός, ὁ), seminție maghiară 60
Taron (Ταρών, το), țară 64, 65, 66, 67
Taronitul (Ταρωνίτης, ὁ) vezi *Cricorichios*
tartisii (Ταρτήσιοι), populație în Spania 33
Tasis (Τασής, ὁ), nepot de fiu al lui Arpad 61
Tafatis (Τατζάτης, ὁ), proprietar în Chelțini 66
Tavia (Ταβία), garnizoană 83
Taxis (Ταξίς, ὁ), nepot de fiu al lui Arpad 61
Techis (Τεκῆς, τό), ținut 83
Teliuța (Τελιουτζα, ἡ), oraș 18
Temin (Θεμίμης), nepot al lui Ismail 25
Temistos (Θεμιστός), domnitor în Herson 91; tatăl domnitorului 91

Tenin (Τενήν, τό), oraș în Croația 51
Teoctist Vrienios vezi *Vrienios*
Teodor (Θεόδωρος), tălmăcitor de armenește 65
Teodorih (Θευδέριχος), patriciu și consul 35
Teodosie (Θεοδόσιος, ὁ), sfînt creștin 32
Teodosiupolis (Θεοδοσιούπολις, ἡ), oraș 72, 73, 74
teodosiupolitani (Θεοδοσιουπολῖται, οἱ), locuitori ai orașului Teodosiupolis 72, 74
Teodosius I (Θεοδόσιος), zis *cel Mare*, împărat (379—395) 34; ~ *II cel Tînăr* (408—450), împărat 35
Teodol (Θεόδοτος, ὁ), prim-vistiaș împărătesc 89, 90
Teofan (Θεοφάνης, ὁ), autorul unui cronograf (istorie universală) de mare preț 26, 28, 29, 31, 32, 34; patriciu și camerier 86
Teofil (Θεόφιλος, ὁ), împărat (829—842), 63, 81, 85; patriciu, general-comandant 72, 73
Teofilact (Θεοφύλακτος), magistru 67
Teofilact Vibilidis vezi *Vibilidis*
Termaţu (Τερματζοῦ, τό), oraș 68, 69
Termaţus (Τερματζοῦς, ὁ), urmaș al lui Arpad 61
Terpimeris (Τερπημέρης), domnitor croat 51
Tervunia (Τερβουνία, ἡ), țară (ἀρχοντία) 49, 50, 52, 56; oraș 56; jupanul din Tervunia 56
tervunioţi (Τερβουνιῶται) locuitorii Tervuniei 42, 43, 54
Tetrangurin (Τετραγούριν, τό), oraș 42, 46, 50
Tevelis (Τεβέλης, ὁ), nepot al lui Arpad 61
Tiberios II Apsimar (Ἀψίμαρος), împărat bizantin (698—705) 31
Ticrit (ἀμηραδία τὸ Τικρίτ), emirat 36
Timiș (Τιμήτης, ὁ), rîu 61
Tirocastron (Τιρόκαστρον, τό), oraș 74
Tiſa (Τίτζα, ἡ), rîu (Tisa?) 61
Tivi (Τιβί, τό), oraș 68, 72
Tnina (Τνήνα, ἡ), jupanat croat 49
Toma (Θωμᾶς, ὁ), răscoala lui Toma (821—823) 32
Torcelon (Τορζελών, τό), oraș în Italia cu tîrguri mari 40
Tornichis, (ὁ Τορνίκης), *Tornichos* (ὁ Τορνίκιος), feciorul lui Apoganem 66, 67, 68
trachesii (Θρᾳκήσιοι), populație 78
Traci (Θρᾷκες), popor 81
Tracia (Θρᾴκη, ἡ), țară 30, 35
Traian (Τραϊανός, ὁ βασιλεύς), împărat roman 7, 61
Trapezunt (Τραπεζοῦς, ἡ), oraș 75, 83
Treime vezi *Sfînta Treime*
Trifalis vezi *Aristofan*
Trifon (Τρυφών), sfînt creștin 47
Tripia (Τρυπία, τά), pustiu 84
Tripoli (Τρίπολις, ἡ), oraș 35
Troezena (Τροιζήνη, ἡ), oraș 33
Trulos (Τροῦλος, ὁ), sală a palatului împărătesc 78
Tuga (Τουγά, ἡ), croată, soră cu Muhlo 49
Tungate (Τουγγάται, τό), oraș 58
turci (Τοῦρκοι), unguri 6, 7, 15, 16, 17, 21, 38, 48, 49, 52, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 89
Turcia (Τουρκία, ἡ), Ungaria 7, 50, 58, 61, 62; regiunea din Rusia locuită de unguri 58
Turganirh (Τουργανήρχ, το), insulă 64
Tutis (Τοῦτης, ὁ), rîu 61

Ţamandos (Τζαμανδός, ἡ), regiune de munte 84
Ţarvaganin (Τζαρβαγάνιν, το), insulă 64
Ţeesflav (Τζεέσθλαβος, ὁ), domnitor sîrb 53, 54, 55
Ţentina (Τζέντινα, ἡ), jupanat în Croația 49, 50
Ţernavuschèi (Τζερναβούσκεη, τό), oraș în Siria 55
ţervuliani (Τζερβουλιανοί), sîrbi (cei cu încălțăminte sărăcăcioasă) 52
Ţicanis, Leon (Τζικάνης), portospatar, general-comandant și guvernator al provinciilor de apus 90
Ţiliapert (Τζιλιάπερτ, τό), provincie 102
Ţopon (Τζοπόν, τό), provincie peceneagă 57
Ţur (Τζοῦρ, τό), provincie peceneagă 57
Ţuzimeris (Τζουζήμερις), domnitor în Tervunia 56

Ualid (Οὐαλίδ, ὁ), domnitor arab 31, 32
Ucruh (Οὐκρούχ, ὁ), rîu 64
Ulnutin (Οὐλνούτιν, τό), oraș 68
ultini (Οὐλτῖνοι, οἱ), populație tributară Rusiei 58

Ulvorsi (Οὐλβορσι), cataractă pe fluviul Nipru 18
unguri vezi *turci*
Urias (Οὐρίας, ἡ), străbuna poporului ivir 71
Usan (Οὐσάν), domnitor în Palestina 29
uzi (Οὔζοι, οἱ), popor 6, 20, 57, 58
Uzia (Οὔζία), teritoriul locuit de uzi 58

Vaasachios (Βαασάκιος, ὁ), comandant la paza graniței 84
Vaghivaria (Βαγιβαρεία, ἡ), teritoriu (Bavaria?) 48
Vaiţas (Βάιτζας, ὁ), domnitor peceneg 57
Val (Βάλ, ὁ), rîu 64
Valentin (Βαλεντῖνος), arhidiacon, 46; tatăl protospatarului Ştefan 46
Valentinian III (Οὐαλεντιανός), împărat roman (364—375) 34
Valvadona (Βαλβαδωνα, ἡ), garnizoană 83
vandali (Οὐαδήλοι, οἱ), popor aşezat în Spania, apoi în Africa 34, 35, 39
Varcalas, Mihail (Μιχαὴλ ὁ Βαρκαλᾶς), vîslaş 89
Vareta (Βαρέτα, ἡ), garnizoană 83
Varna (Βάρνα, ἡ), oraş şi rîu 20
Varuforos (Βαρουφόρος), cataractă pe Nipru (numită de slavi *Vulniprag*) 19
Varuh (Βαρούχ, ὁ), rîu 60
Varvaros (Βάρβαρος, ὁ), proprietar de casă în Constantinopol 66, 67
Vasilie I Macedoneanul (Βασιλειος), împărat (867—886), 6, 32, 42, 43, 50, 82, 85, 86, 87, 88, 89; patriciu şi parachimomen 66, 85
Vasparacan (Βασπαρακάν), localitate în Armenia 72
Vatas (Βατᾶς, ὁ), domnitor peceneg 57
Vechiul testament, 27
Vecla (Βέκλα, ἡ), *Veglia*, oraş în Dalmaţia 42, 47, 50
Veglia vezi *Vecla*
Velais (Βελάης), tatăl lui Crainas 56
Veneţia (Βενετία, ἡ), oraş 7, 39, 40, 41, 51; insulele Veneţiei 40
veneţieni (Βενετικοι, οἱ), locuitorii Veneţiei 39, 40, 41
Verinupolis (Βερινούπολις, ἡ), garnizoană 83
Verona (Βερῶνα, ἡ), oraş 36, 37
Verulia (Βερούλλια, τό), oraş 57
Veruţi vezi *Leandi*
verviani (Βερβιάνοι), populaţie tributară rușilor 20
Vibilidis, Teofilact (Θεοφύλαττος ὁ Βιμβιλίδης), protospatarul havuzului 89, 90
Victorin (Βικτωρῖνος), raguzan mutat din Salona 46
Viniola (Βινιόλα), aşezare veneţiană 39
Viriatus (Οὐιριαθος), comandantul lusitanilor răsculaţi 34
Viscos (Βύσκος), domnitor în Herson 95
Visla (Βίσλα, ἡ), rîu 55
Vişegrad (Βουσεγραδε, τό), oraş 18
Vitalie (Βιτάλιος), raguzan mutat din Salona 46
Vitecevi (Βιτετζέβη, τό), oraş 18
vizigoţi (Ἰσιγόθοι, οἱ), ramură a goţilor 34, 35
viziri (Βύζηρες), populaţie iviră 33
Vladimir (Βλαδίμηρος, ὁ), feciorul lui Mihail Boris 53
Vlastimir (Βλαστίμηρος, ὁ), domnitor sîrb, 53, 56
Voes (Βόες), aşezare veneţiană 39
Voichi (Βοικι), regiune (τόπος) 52
Voilas vezi *Petronas Voilas*
Voïsesflav (Βοϊσέσθλαβος, ὁ), domnitor sîrb, 53
Vorenas (Βώρενας, ὁ), feciorul marelui dregător sîrb Mundimir 53
Vorolalmat (Βοροταλμάτ, τό), provincie peceneagă 57
Vranos (Βράνος, ὁ), fratele lui Vorenas 53, 54
Vraţa (Βράτζα, ἡ), insulă 49
Vraţis (Βράτζης), insulă 57
Vreveri (Βρεβέρη, ἡ), jupanat croat 49
Vrias (Βρύας, ὁ), palat împărătesc aproape de Constantinopol 87
Vrienios, Teoctist (Θεόκτιστος ὁ Βριέννιος), protospatar şi general-comandant 81
Vronion (Βρονιον), aşezare veneţiană 39
Vrundon (Βρουνδον), aşezare veneţiană 39
Vrutos (Βρουτος, ὁ), rîu 9, 60
Vulaţopon (Βουλατζοπόν, τό), provincie peceneagă 57
Vulniprag vezi *Varuforos*

Vulĵus (Βουλτζους, ὁ), domnitor ungur 61, 62
Vurat (Βουράτ, τό), localitate 63
Vurlic (Βουρλίκ, ὁ), rîu 64; izvor, gură 64
Vusevuĵis (Βουσεβουτης, ὁ), domnitor al zahlumilor 55

Zaharie (Ζαχαρίας, ὁ), guvernator al Romei 38; feciorul domnitorului Sîrbiei 54
Zahluma (Ζαχλουμα), rîu 55
zahlumi (Ζαχλουμοι, οἱ), populaţie sîrbo-croată lîngă muntele Hlum 42, 43, 49, 50, 52, 54, 55
Zallas (Ζαλτᾶς, ὁ), al patrulea fecior al lui Arpad 61
Zentina (Ζέντινα, ἡ), rîu 49
Zetlivi (Ζετλήβη, τό), oraş în Tervunia 56
Zihia (Ζιχία, ἡ), ţară 16, 62, 64, 101; regiune petroliferă 101
zihieni (Ζιχοί, οἱ), locuitori ai Zihiei 64, 101
Zinar (Ζιναρός), strănepot al lui Ismail 25
Zilos al lui Zilon (Ζήθος, Ζήθων), conducător în Herson 97
Zoe (Ζωή, ἡ), mama lui Constantin VII Porfirogenetul 5, 14, 84
Zurvanelis (Ζουρβανέλης, ὁ), protospatar 73
Zuver (Ζουβέρ), tatăl lui Avdelas 29

CUPRINS

Pag

Lămuriri 5

Cuvînt al împăratului Constantin VII Porfirogenetul către fiul său Romanos 13

1. Despre pecenegi şi cit de mult le este lor de folos trăind în pace cu împăratul romeilor 14
2. Despre pecenegi şi ruşi 15
3. Despre pecenegi şi turci 15
4. Despre pecenegi, ruşi şi turci 15
5. Despre pecenegi şi bulgari 16
6. Despre pecenegi şi hersoniţi 16
7. Oameni împărăteşti trimişi din Herson în ţara pecenegilor 16
8. Despre oameni împărăteşti trimişi cu bărcile pe Dunăre, Nipru şi Nistru în ţara pecenegilor. 17
9. Despre ruşii care vin din Rusia în Constantinopol cu luntrile dintr-un singur trunchi 18
10. Despre Hazaria cum trebuie să fie împresurată cu război şi de cine 20
11. Despre cetatea Herson şi cetatea Bosporus în marea de Azov (Crimeia) 20
12. Bulgaria Neagră şi Hazaria 20
13. Popoarele vecine cu turcii, adică ungurii, sfaturi şi îndrumări diferite date de împărat pentru fiul său 21
14. Originea lui Mahomed 25
15. Neamul fatemiţilor 26
16. Cronologia astrologului Ştefan despre începutul expediţiei saracenilor şi cine purta sceptrul împărăţiei romeilor 26
17. Din cronograful fericitului Teofan 26
18. Al doilea domnitor al arabilor, Abubahar, trei ani 27
19. Al treilea domnitor al arabilor, Oumar. 27
20. Al patrulea domnitor al arabilor, Outhman 28
21. Din cronograful lui Teofan, de la zidirea lumii anul 6171 28
22. Din cronograful fericitului Teofan despre aceleaşi evenimente şi despre Maviàs şi neamul lui, cum a trecut în Spania. Împărat al romeilor, Iustinian Cîrnul 31
23. Despre Iviria şi Spania 33
24. Despre Spania 34
25. Din istoria cuviosului Teofan al Sigrianei 34
26. Genealogia ilustrului rege Hugo 36
27. Provincia Langobardia şi principatele şi judeţele dintr-însa 38
28. Povestire cum a luat fiinţă oraşul numit acum Veneţia 40
29. Dalmaţia şi popoarele care ţin de ea 41
30. Povestire despre provincia Dalmaţia 47
31. Despre croaţi şi ţara în care locuiesc acum 50
32. Despre sîrbi şi ţara în care locuiesc acum 52
33. Zahlumii şi ţara în care locuiesc acum 55

Pag.

34. Tervunioţii şi canaliţii şi ţara în care locuiesc acum 56
35. Diocleţianii şi ţara în care locuiesc acum 56
36. Paganìi, numiţi şi arentanìi, şi ţara în care locuiesc acum 56
37. Poporul pecenegilor 57
38. Genealogia naţiunii turcilor şi de unde îşi trag originea 58
39. Poporul càvarilor 60
40. Seminţiile càvarilor şi ale turcilor 60
41. Ţara Moravia 62
42. Descrierea geografică de la Salonic pînă la fluviul Dunărea şi a cetăţii Belgradului, a Turciei (Ungariei), Pecenegiei, cetăţii hazare Sarchel; cetăţile pragurilor, pînă la cetatea Tamàtarha şi Sotiriupolis . . . 62
43. Ţara Tarón 64
44. Ţara Apahunìs, oraşul Manzichiert, Percrì, Hliàt, Haliàt, Arzès, Tivì, Hert, Salamàs şi Termaţu 68
45. Ivirii 71
46. Spiţa neamului ivirilor şi despre oraşul Ardanuţi 74
47. Despre mutarea ciprioţilor există următoarea povestire 78
48. Capitolul 39 al sfîntului sinod al şaselea ţinut în sala Trulos din marele palat 78
49. Cel ce vrea să ştie cum slavii au fost rînduiţi să slujească şi să fie supuşi bisericii din Patras s-o afle din cele scrise aici 79
50. Despre slavii din provincia Peloponesului, milinghiii şi iezeriţii, şi tributurile plătite de ei, de asemenea şi despre locuitorii oraşului Maìna şi tributurile plătite de ei 81
51. Despre în ce chip s-a făcut caicul împărătesc şi despre prim-vîslaşii aceluiaşi caic şi despre cîte de toate privitoare la protospatarul havuzului 86
52. Cererea ce s-a făcut pentru caii din provincia Peloponesului sub stăpînitorul Romanos, după cum s-a spus mai înainte 91
53. Povestire despre oraşul Hersonului 91
Indice 103

Redactor: HILDA MAZILU
Tehnoredactor: ELENA BABI

Bun de tipar *08.03.1971*. Hîrtie scris *I A* de *80 gr/m²*, format *16/70 × 100*. Coli de tipar *7,75*. C.Z. pentru biblioteci mari *9(49502:4)(0031)*. C.Z. pentru biblioteci mici *9(369.9)(0031)*.

Întreprinderea Poligrafică Informația, București, str. Brezoianu nr. 23–25. Republica Socialistă România

Lei 6,50

Literatura istorică bizantină ține să continue literatura istorică greacă antică și este scrisă în limba așa-numită katharevusa clasicizantă. Din această literatură face parte și cartea învățatului împărat Constantin al VII-lea Porfirogenetul (913—959), care a fost scrisă cu menirea să fie o lectură de îndrumare pentru viitorul împărat, fiul său Romanos (959—963). Inițial cartea n-a fost destinată publicării, dar datorită valorii conținutului ei a fost tipărită, mai de mult, de bizantinologi cunoscuți din alte țări.

Valoarea acestei scrieri constă în faptul că cuprinde știri despre popoare și țări cu care poporul român a avut legături (ruși, tătari, maghiari, pecenegi etc.). Despre pecenegi, care au lăsat urme în denumiri geografice la români se spune că sînt în hotar cu rușii și pradă țara lor și le fac pagubă și stricăciune, de aceea rușii caută să dobîndească ajutorul lor și să fie în relații de pace cu ei. Și turcilor (adică ungurilor), care nu ajunseseră încă în patria lor de azi, le era foarte teamă de pecenegi. Cînd împăratul bizantin era în relații de pace cu pecenegii, nici rușii, nici ungurii nu îndrăzneau să năvălească pe pămînturile de sub stăpînirea lui. Și bulgarii care, de asemenea, nu ajunseseră încă în patria lor de azi, se temeau, fiind vecini cu pecenegii, să se ia la ceartă cu împăratul bizantin.

Căci, deseori, fiind împresurați de pecenegi cu război, au văzut că e mai bine pentru dînșii să aibă pace cu ei. Interesantă mai este știrea că dintre rîurile care curg în țara pecenegilor unul se numește „Seretos", denumire care seamănă foarte mult cu numele rîului românesc Siret. Despre unguri aflăm că în fruntea lor stăteau „voievozi", dintre care unul era „Arpad". Alte informații vorbesc despre unguri, care fiind alungați de pecenegi s-au așezat în țara în care locuiesc acum.

Ultima parte a volumului, despre eroina Ghicia, se poate compara cu o nuvelă istorică din zilele noastre.

Cuprinsul foarte variat, povestirile și descrierile referitoare la țări și popoare, realizate într-un stil colorat și atrăgător, dovedesc că lucrarea urmărea să-i ofere viitorului împărat numeroase cunoștințe dar și momente de desfătare.

În sfîrșit, lucrarea se încheie cu o serie de știri felurite, fără legătură între ele.

Această scriere, tradusă și îngrijită de cunoscutul bizantinolog V. Grecu, este un izvor de seamă pentru studierea trecutului poporului nostru, din vremurile mai vechi și pînă în secolul al X-lea, în continuu contact cu popoarele menționate.

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA